

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
ΕΜΦΑΝΙΣΤΗΣ ΕΝ ΤΩΙ ΑΜΕΡΙΚΑ ΗΚΑΘΙ ΚΟΛΩΝΙΩΙ ΠΕΛΛΑΓΩ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΗΛΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΩ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟΤΗΤΗΣ ΚΑΡΑΓΙΩΝΗ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ

1013
1014
1015

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ ΕΝ ΤΩΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΩΙ ΚΟΛΛΕΓΙΩΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΔΙΑ ΤΗΝ Β' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΕΣΒ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1939

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΤΩΝ

Εἰσαγωγή.

Ἡ περίοδος τῆς ἱστορίας, τὴν ὁποίαν θὰ ἀρχίσωμεν νὰ σπουδάζωμεν εἰς τὸ βιβλίον μας τοῦτο, εἶναι ἡ περισσότερον ἔνδοξος ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας περιόδους τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν καὶ ἐνίκησαν ἓνα πολὺ ἰσχυρὸν λαὸν τῆς Ἀνατολῆς, ὁ ὁποῖος ἠπέλησε τότε τὴν ἐλευθερίαν των, τοὺς Πέρσας.

Ἡ περίοδος αὐτὴ τῆς ἱστορίας μας εἶναι καὶ δι' ἓνα ἄλλον λόγον ἡ λαμπροτέρα ὄλων.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οἱ πρόγονοί μας ἔκαμαν μεγάλας προόδους εἰς τὴν τέχνην καὶ εἰς τὰ γράμματα. Εἰς τὸ νέον μας λοιπὸν βιβλίον θὰ σπουδάζωμεν ἐπίσης τὸν πολιτισμὸν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὁ ὁποῖος ἔφθασεν εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς ἀκμῆς του κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας.

Ἐὰν οἱ Πέρσαι κατὰ τὸν πόλεμον τότε ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος κατώρθωνον νὰ ὑποδουλώσουν τὴν ἀρχαίαν μας πατρίδα, ὁ κόσμος σήμερον θὰ ἦτο πολὺ διαφορετικὸς. Οἱ ἄνθρωποι δὲν θὰ εἶχον τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησαν οἱ μεγάλοι μας πρόγονοι.

1. ΑΙ ΙΩΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ

Οἱ Ἕλληνες, ὅπως ἐμάθομεν, ἴδρυσαν εἰς πολλὰ μέρη τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου θαλάσσης σπουδαίας ἀποικίας. Ἐκεῖ ἔζων ἐλεύθεροι καὶ ἔκαμνον μεγάλας προόδους εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὰ γράμματα. Αἱ περισσότερον προωδευμένοι ἀποικίαι ἦσαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου αἱ πόλεις **Φώκεια**, **Ἔφεσος**, **Μίλητος** καὶ **Σμύρνη** ἔγιναν περίφημοι.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας **Κροῖσος**, ὁ ὁποῖος, ὅπως γνωρίζομεν, εἶχε κατακτήσει τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, **560 π.Χ.** ἐθαύμαζε τὴν πρόοδον τῶν πόλεων αὐτῶν καὶ ἤθελε τὴν φιλίαν των. Διὰ τοῦτο ἐσεβάσθη πολὺ τὴν ἐλευθερίαν των.

Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἄποικοι εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν δὲν ἔπαυσαν νὰ ζοῦν εὐτυχεῖς καὶ μετὰ τὴν ὑποταγὴν των εἰς τὸν Κροῖσον. Δὲν παρήλθον ὅμως πολλὰ ἔτη καὶ αἱ πολιτεῖαι των, τὸ ἐμπόριόν των καὶ ὁ ὠραῖος πολιτισμὸς, τὸν ὁποῖον εἶχον δημιουργήσει, διέτρεξαν μέγαν κίνδυνον νὰ καταστραφοῦν.

Τοῦτο ἔγινεν ἀφορμὴ, ὥστε ὅλοι οἱ Ἕλληνες νὰ πολεμήσουν ἐναντίον ἐνὸς ἰσχυροῦ λαοῦ τῆς Ἀσίας. Ἀπὸ τὸν πόλεμον αὐτὸν θὰ ἐκρίνετο τότε ἡ τύχη τῆς ἀρχαίας μας πατρίδος· ἐὰν δηλαδὴ αὕτη θὰ ἔσφζε τὴν ἐλευθερίαν της καὶ τὸν πολιτισμόν της, ἢ ἐὰν θὰ ἐγένετο δούλη εἰς ξένους δεσπότης.

Ὁ λαὸς αὐτός, ὁ ὁποῖος ἠπειλήσε τότε τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων, ἦσαν οἱ **Πέρσαι**.

2. ΜΗΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΙ

Οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι ἦσαν δύο λαοὶ πολὺ συγγενεῖς. Ἀπὸ πολὺ παλαιοὺς χρόνους ἦλθον εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφοῦ ἐπέρασαν τὸ ὄρος Καύκασον καὶ ἐγκατεστάθησαν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, εἰς τὸ ὄροπέδιον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται μεταξύ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ περικοῦ κόλπου.

Καὶ οἱ δύο συγγενεῖς αὐτοὶ λαοὶ ἀνήκον εἰς τὴν Ἰνδο-

Ευρωπαϊκήν οικογένειαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καταγόμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες.

Οἱ Μῆδοι κατῴκουν εἰς τὰ βόρεια μέρη. Κατὰ τὸ τέλος δὲ τοῦ 7ου αἰῶνος ἔγιναν κράτος ἀνεξάρτητον καὶ ἰσχυρόν. Οἱ βασιλεῖς των ἐκυρίευσαν ὅλας τὰς χώρας πρὸς βορρᾶν, 600 π.Χ. τὰς ὁποίας ἄλλοτε κατεῖχον οἱ Ἀσσύριοι, καὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ Ἄλυος ποταμοῦ. Ἔγιναν δηλαδὴ γείτονες μετὰ τὸ κράτος τοῦ Κροίσου.

3. ΚΥΡΟΣ, Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ

Οἱ Πέρσαι κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους κατῴκουν εἰς μίαν μικρὰν χώραν, ἣ ὁποία εὐρίσκετο πλησίον τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ ἦσαν ὑπήκοοι τῶν Μήδων.

Οἱ Πέρσαι ἦσαν λαός, ὁ ὁποῖος ἔζη ἀπὸ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν γεωργίαν· δὲν ἐγνώριζον τέχνας καὶ δὲν ἤξευρον γράμματα. Ἦσαν ὅμως γενναῖοι ἄνδρες καὶ πρὸ πάντων καλοὶ ἵππεις. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος οἱ Πέρσαι 550 π.Χ. ἀπέκτησαν ἕνα σπουδαῖον ἀρχηγόν, τὸν Κῦρον. Οὗτος ἔκαμε τὸν λαόν του πολὺ πολεμικόν. Κατόπιν ἐπανεστάτησε κατὰ τῶν Μήδων, ἤρπασε τὸν θρόνον καὶ ἔγινε κύριος τοῦ μηδικοῦ κράτους. Οἱ δύο συγγενεῖς αὐτοῖ λαοὶ ἠνώθησαν τότε εἰς ἓν κράτος ἰσχυρόν, τὸ περσικὸν κράτος. Ὁ παντοδύναμος βασιλεὺς του, ὁ Κῦρος, μετὰ τὸ δίκαιόν του ἤθελε νὰ λέγεται «*βασιλεὺς τῶν βασιλείων ἢ βασιλεὺς τοῦ κόσμου*».

Ἐντὸς πέντε ἐτῶν ὁ δραστήριος αὐτὸς βασιλεὺς ἐξέτεινε τὰ ὄρια τοῦ περσικοῦ κράτους μέχρι τῆς Μεσογείου 546 π.Χ. θαλάσσης. Τὸ πλούσιον κράτος τῶν Λυδῶν ἀπετέλεισε τότε καὶ αὐτὸ τμήμα τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους.

4. ΤΟ ΑΧΑΝΕΣ ΚΡΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ

Ὁ Κῦρος μετὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ κράτους τῆς Λυδίας ἔγινε κύριος καὶ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Τοιουτοτρόπως τὸ κράτος τοῦ Κύρου ἔλαβε τεραστίαν ἐκ-

τασιν. Ἀπὸ τὰ σύνορα τῶν Ἰνδιῶν ἔφθανε μέχρι τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς παραλίας τῆς Συρίας. Δηλαδὴ περιελάμβανε τὰς ἑξῆς χώρας· τὸ Ἰράν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν.

Τὴν ἑξακουσμένην πόλιν Βαβυλῶνα ὁ Κῦρος κατέλαβε μετὰ πανουργίαν, ὅπως μανθάνομεν ἀπὸ μίαν παλαιάν πλάκα ἀπὸ

539 π.Χ. πηλόν, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι χαραγμένα γράμματα. Ἡ πλάξ αὐτὴ λέγει: «*Χωρὶς πόλεμον καὶ χαρὶς καμμίαν μάχην ὁ Μαροδὺχ (ὁ θεὸς τῆς Βαβυλῶνος) ἐπέτρεψεν, ὥστε ὁ Κῦρος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Ὁ Κῦρος ἐλυπήθη τὴν δυστυχίαν τῶν Βαβυλωνίων καὶ ὁ Μαβόνιδος, ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐφοβεῖτο τὸν Κῦρον, παρεδόθη εἰς τὰς χεῖρας του*».

Ἡ φήμη τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ βασιλέως ἦτο τόσο μεγάλη, ὥστε ὅλοι οἱ λαοὶ ἐφοβοῦντο τὴν δύναμίν του.

Ὁ τάφος τοῦ Κύρου ἀκόμη διατηρεῖται εἰς τὴν πρωτεύουσάν του μεγάλου του βασιλείου, τὴν **Περσέπολιν**. Φέρει δὲ τὴν ἐπιγραφὴν: «*Ἐγὼ ὁ Κῦρος ὁ Ἀχαιμενίδης βασιλεὺς*».

5. ΚΑΜΒΥΣΗΣ — ΔΑΡΕΙΟΣ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου εἰς τὸν περσικὸν θρόνον ἀνῆλθεν ὁ **Καμβύσης**, ὁ ὁποῖος προσέθεσεν εἰς τὸ κράτος του τὴν **Αἴγυπτον**. Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Καμβύσης, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ **Δαρεῖος**, ὁ ὁποῖος ἦτο δραστήριος, δίκαιος καὶ εὐσεβὴς βασιλεὺς.

Ὁ Δαρεῖος ἐπροστάτευσε τὴν γεωργίαν, ἐφύτευσε δένδρα καὶ ἔκαμε τὴν χώραν του πολὺ πλουσίαν.

Διὰ νὰ διοικῆ εὐκολώτερον τὸ κράτος του, τὸ ὁποῖον εἶχε τόσῃν μεγάλην ἔκτασιν, τὸ ἐμοίρασεν εἰς εἴκοσιν ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο σατραπεῖαι καὶ διοικοῦντο ἀπὸ ἓνα σατράπην. Οὗτος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ συναθροίζῃ τοὺς φόρους,

Ὁ Δαρεῖος.
Παλαιὸν περσικὸν
ἀνάγλυφον.

τούς οποίους ἐπλήρωνον οἱ πολῖται διὰ τὸν βασιλέα, καὶ ἔπρεπε νὰ ἔχη ἔτοιμον στρατόν, ὅταν ἐζήτει ὁ βασιλεὺς.

Αἱ πόλεις εἰς τὰ παράλια τοῦ κράτους τοῦ Δαρείου ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἐπίσης ἔτοιμον ὠρισμένον ἀριθμὸν πλοίων. Τοιουτοτρόπως ὁ μέγας βασιλεὺς εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του πολὺ ἰσχυρὸν στόλον ἀπὸ φοινικικά, αἰγυπτιακά καὶ ἑλληνικά πλοῖα.

Ὁ Δαρεῖος κατεσκεύασε μεγάλους στρατιωτικοὺς δρόμους, οἱ ὅποιοι ἦντων τὰς σατραπείας τοῦ κράτους. Ὁ μεγαλύτερος δρόμος ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἦνwane τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους, τὰ **Σοῦσα**, μὲ τὰς **Σάρδεις**, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Λυδίας.

Οἱ δρόμοι ἦσαν διηρημένοι εἰς ὠρισμένα τμήματα, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο σταθμοί. Εἰς ἕκαστον δὲ σταθμὸν ὑπῆρχον πάντοτε ἔτοιμοι ἵπποι καὶ ταχυδρόμοι. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μία διαταγὴ τοῦ βασιλέως ἠδύνατο νὰ φθάσῃ συντόμως ἀπὸ τὸ ἓν μέρος εἰς τὸ ἄλλο.

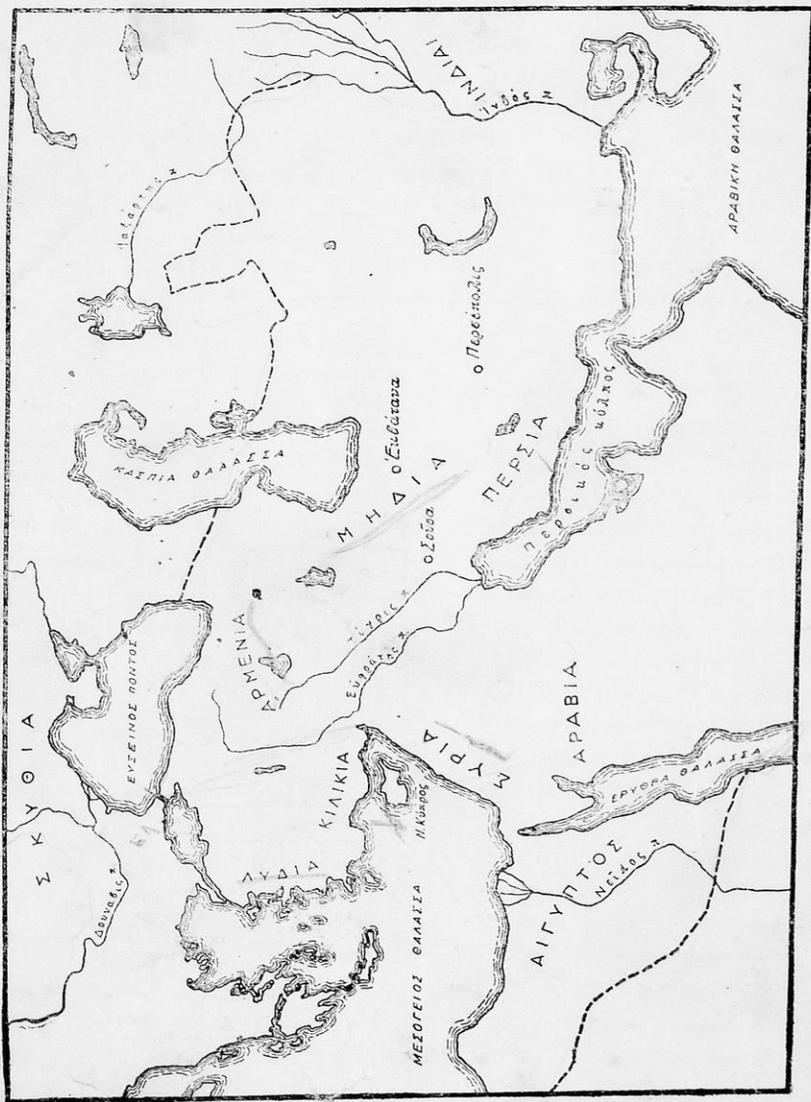
Εἰς τὴν Περσίαν ἐχρησιμοποιοῦν νομίσματα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ. Σπουδαῖα νομίσματα ἦσαν οἱ δαρεικοί, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Δαρείου. Τὰ νομίσματα αὐτὰ διηκολύνον πολὺ τοὺς Πέρσας ἐμπόρους.

Ποτὲ δὲν εἶχε φανῆ εἰς τὸν κόσμον ἕως τότε κράτος μὲ τὴν καλὴν ὀργάνωσιν, μὲ ἰσχυρὸν στρατόν καὶ ναυτικόν, ὅπως τὸ κράτος τοῦ Δαρείου.

Οἱ νόμοι, τοὺς οποίους εἶχεν ὀρίσει ὁ Δαρεῖος διὰ τοὺς ὀπηκούς του, ἦσαν πολὺ δίκαιοι. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀπεφάσι-

Ἡ εἰκὼν δεικνύει μίαν γωνίαν τοῦ ἀνακτόρου τοῦ βασιλέως εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου, τὰ Σοῦσα. Ἦμποροῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν, μὲ πόσῃ λαμπρότητι ἔζων ἐκεῖ οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας.

Χάρτης τοῦ περσικοῦ κράτους ἐπὶ Δαρείου καὶ Ξέρξου.

ζεν ὁ βασιλεὺς, ἦτο νόμος καὶ οἱ ὑπήκοοί του ἔπρεπε νὰ σέβωνται τὸν νόμον. Ὁ λαὸς δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ εἴπῃ τὴν γνώμην του. Μόνον ὁ βασιλεὺς δὲν περιωρίζετο ἀπὸ κανένα νόμον. Τοῦτο λέγεται **δ ε σ π ο τ ι σ μ ο ς**.

Μεγάλην δύναμιν καὶ δόξαν εἶχε τὸ κράτος τῆς Περσίας εἰς **521 - 485 π. Χ.** ὅλον τὸ διάστημα τῶν 36 ἐτῶν, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐβασίλευσεν ὁ Δαρεῖος. Δι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὠνόμαζον τὸν Δαρεῖον **μέγαν βασιλέα**.

6. ΑΙ ΙΩΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΥΠΟ ΤΟΝ ΖΥΓΟΝ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

Οἱ Ἕλληνες τῶν Ἰωνικῶν πόλεων, ὅταν ἡ Λυδία ἐγένετο ἐπαρχία τοῦ περσικοῦ κράτους, ἐγένιναν καὶ αὐτοί, ὅπως εἶδομεν, ὑπήκοοι τοῦ μεγάλου βασιλέως τῶν Περσῶν.

Ἄλλ' ἐνῶ μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ Κροίσου αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις εἶχον τὴν ἐλευθερίαν των, τώρα μὲ τοὺς νέους κατακτητάς, τοὺς Πέρσας, ἔβλεπον ὅτι ἔχανον τὰ πάντα.

Ὅταν ὁ Δαρεῖος ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Περσίας καὶ διήρесе τὸ κράτος του εἰς ἐπαρχίας, τὰς σατραπείας, αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις μαζί μὲ τὴν Λυδίαν ἐγένιναν μία σατραπεία. Πρωτεύουσα τῆς σατραπείας αὐτῆς ἦσαν αἱ Σάρδεις.

Αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις, ὅπως ὄλαι αἱ ἐπαρχίαι τοῦ περσικοῦ κράτους, ἔπρεπε νὰ πληρώνουν

Πέρσαι στρατιῶται,

οἱ ὁποῖοι φρουροῦν τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως. Κρατοῦν μακρὰ δόρατα, ἀλλ' εἶναι καὶ τοξόται, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν ὅπλισμόν των, τὸν ὁποῖον φέρουν ὀπίσω.

(Ἀνάγλυφον ἀπὸ τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν ἀνακτόρων εἰς τὰ Σούσα).

καὶ αὐταὶ τὸν φόρον, ὅπως εἶχεν ὀρίσει ὁ μέγας βασιλεὺς. Ἐπίσης ἔπρεπε νὰ δίδουν εἰς τὸν βασιλέα ὁρμησμένον στρατὸν καὶ πλοῖα ἐν καιρῷ πολέμου.

Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον ἐστενοχῶρει πολὺ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, ἦτο ὅτι δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τοὺς ἰδικούς των νόμους. Εἶχον δηλαδὴ χάσει τὴν αὐτονομίαν των. Εἰς κάθε μίαν ἀπὸ τὰς πόλεις αὐτάς ὁ μέγας βασιλεὺς εἶχε τοποθετήσῃ ἓνα τύραννον ὡς διοικητὴν. Ὁ τύραννος αὐτὸς ἢ δεσπότης ἦτο ἀντιπρόσωπος τῆς περσικῆς κυβερνήσεως. Ἡ προσπάθειά του ἦτο νὰ διοικῆ τὴν πόλιν, ὄχι πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πολιτῶν, ἀλλ' ὅπως συνέφερεν εἰς τὸν βασιλέα καὶ τὸν σατράπην του. Τὸ ἐμπόριον ἐπίσης τῶν ἰωνικῶν πόλεων ἦτο τότε πολὺ περιορισμένον.

7. Ἡ Ἰωνικὴ Ἐπανάστασις

Ὅλα αὐτὰ ἔκαμνον τοὺς κατοίκους τῶν ἰωνικῶν πόλεων νὰ εἶναι πολὺ δυσηρεστημένοι μὲ τοὺς Πέρσας καὶ νὰ αἰσθάνωνται νοσταλγίαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἄλλοτε.

Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Περσῶν καὶ ἐκήρυξαν ἐπανάστασιν. Ἐξεδιώξαν τοὺς τυράννους των καὶ ἥλλαξαν τὸ πολίτευμα.

Τότε ἔστειλαν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρέσβεις καὶ ἐζήτησαν βοήθειαν. Ὁ ἱστορικὸς Ἡρόδοτος μᾶς λέγει, ὅτι οἱ Σπαρτιάται δὲν ἐδείχθησαν πρόθυμοι νὰ βοηθήσουν τὰς ἰωνικὰς πόλεις, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἔστειλαν εἰς αὐτάς 25 πλοῖα.

Τὸ ἔτος 498 π.Χ. στρατὸς ἰωνικὸς μὲ Ἀθηναίους καὶ Ἐρετριεῖς στρατιώτας ἐβάδισεν ἐναντίον τῆς πρωτεύουσος τῆς σατραπείας τῶν Σάρδεων. Καὶ τὴν μὲν πόλιν οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἐκυρίευσαν· δὲν κατῶρθωσαν ὅμως νὰ γίνουν κύριοι τῆς ἀκροπόλεως τῆς, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπιζον γενναίως περσικαὶ δυνάμεις. Ἀλλὰ τότε αἰφνιδίᾳ πυρκαϊὰ ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν πόλιν καὶ κατέστρεψεν αὐτήν. Διὰ τοῦτο ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰς Σάρδεις.

Ὅταν οἱ στρατιῶται ἐπανῆρχοντο εἰς τὴν Ἐφεσον, συνητήθησαν μὲ στρατὸν περσικόν. Ἐκεῖ ἔγινε μάχη καὶ ἐνικήθησαν

οί Ἕλληνες. Ἰότε οἱ Ἀθηναῖοι ἠλλαξαν γνώμην καὶ διέταξαν τὸν στόλον, τὸν ὁποῖον εἶχον στείλει, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὅταν αἱ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔμαθον, ὅτι αἱ Σάρδεις ἐκάησαν, τότε καὶ αὐταὶ ἐπανεστάτησαν καὶ ἠθέλησαν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Περσῶν.

Ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἕως τὸν Ἑλλησποντον πρὸς βορρᾶν καὶ ἕως τὴν νῆσον Κύπρον πρὸς νότον, ἐκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν.

3. Οἱ Πέρσαι καταπνίγουν τὴν ἐπανάστασιν. Ἡ καταστροφή τῆς Μιλήτου

Ὁ Δαρεῖος συνήθροισεν ὄλας τοῦ τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις πρὸς δυσμὰς διὰ νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν.

Μολονότι αἱ δυνάμεις τῶν Περσῶν ἦσαν πολὺ ἀνώτεραι ἀπὸ ὅσας οἱ ἐπαναστάται διέθετον, ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν μὲ μεγάλην ἀνδρείαν. Ἐπὶ τέσσαρα 494 π. Χ. ἔτη ἀντεστάθησαν, ἀλλ' εἰς τὸ τέλος ἐνικήθησαν.

Τρομερὸν ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς ἐνδόξου πόλεως Μιλήτου! Οἱ Πέρσαι ἐπολιόρκησαν αὐτὴν ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἰσχυρὸς δὲ στόλος ἀπὸ φοινικικὰ πλοῖα προσέβαλε τὸν λιμένα τῆς. Ἡ πόλις ἐπὶ τέλους ἐκυριεύθη ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Οἱ ἄνδρες ἐφονεύθησαν, αἱ γυναῖκες δὲ καὶ τὰ παιδιά ἠχμαλωτίσθησαν.

Ἡ λαμπρὰ αὕτη πόλις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν γραμμάτων ἕως τότε ἦτο τὸ κέντρον ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς τὴν θέσιν τῆς ἔλαβον αἱ Ἀθήναι.

Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν ὁ ποιητὴς Φρύνιχος ἔγραψεν ἐν δράμα, τὴν «Ἀλωσὴ τῆς Μιλήτου» τὸ ὁποῖον, ὅταν ἐπαίχθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔκαμε τοὺς Ἀθηναίους τόσον πολὺ νὰ συγκινηθοῦν, ὥστε ἔκλαιον ὅλοι οἱ θεαταὶ κατὰ τὴν παράστασιν.

Ἴσως οἱ Ἀθηναῖοι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν συγκίνησιν, τὴν ὁποῖαν ἐπροξένησεν εἰς μεγάλον, ὅπως ὁ περσικὸς θάναθον καὶ τύψιν, διότι καὶ τὸ ἵππικόν του εἰς τὴν ξηρὰν ἀπὸ πρῶν Μιλήσιον.

9. Ο ΜΑΡΔΟΝΙΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ μέγας βασιλεὺς ὠργίσθη πολὺ, διότι οἱ Ἴ�θηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἐβοήθησαν τοὺς ἐπαναστάτας νὰ καύσουν τὰς Σάρδεϊς. Ἐλαβε λοιπὸν τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Ἐρετριεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐτόλμησαν νὰ ἔλθουν καὶ νὰ πολεμήσουν εἰς τὸ βασιλεῖόν του. Λέγουν μάλιστα, ὅτι ὁ Δαρεῖος ἔδωσε διαταγὴν εἰς ἓνα δοῦλον νὰ τοῦ λέγῃ τρεῖς φορές κάθε πρωῶν αὐτὰ τὰ λόγια: *«Δέσποτα, ἐνθυμοῦ τοὺς Ἀθηναίους»*.

Δύο ἔτη λοιπὸν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Μιλήτου, ὁ Δαρεῖος ἔστειλε τὸν γαμβρὸν του Μαρδόνιον ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ὁ στρατηγὸς οὗτος μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐβάδισε πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπέ-
 492 π.Χ. ρασεν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐβάδιζε κατὰ μῆκος τῆς παραλίας. Ἰσχυρὸς στόλος περσικὸς ἔπλεε τὴν θάλασσαν τῆς Θράκης καὶ συνώδευε τὸν στρατὸν αὐτόν.

Ἡ ἐκστρατεία ὅμως αὐτὴ τοῦ Μαρδονίου δὲν ἐπέτυχε, διότι ὁ στόλος του, καθὼς ἔπλεε τὴν χερσόνησον τοῦ Ἄθω, ὅπου εἶναι τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἔπαθε τὴν μεγάλην καταστροφὴν ἀπὸ μίαν μεγάλην τρικυμίαν, ὥστε πολλὰ πλοῖα ἔγιναν κομμάτια ἐπάνω εἰς τοὺς ἀποκρήμνους βράχους καὶ πολλοὶ ἄνδρες ἐφονεύθησαν ἢ ἐπνίγησαν.

Ὁ Μαρδόνιος ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν Περσίαν, χωρὶς νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐκστρατείαν του εἰς τὴν νότιον Ἑλλάδα. Ἐν τούτοις ἐξησφάλισε τὴν περσικὴν κυριαρχίαν καὶ εἰς τὴν Θράκην καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν.

10. ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΦΘΑΝΟΥΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΡΑΘΩΝΑ

Ἡ ἀποτυχία τοῦ Μαρδονίου δὲν ἀπεθάρρυνε τὸν Δαρεῖον. Τὸ ἐναντίον! Ὁ μέγας βασιλεὺς δὲν ἔπαυσε νὰ ἔχῃ ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ σχέδιόν του ἦτο νὰ τὴν ὑποδουλώσῃ· διότι ἐν ὄσφ ἡ Ἑλλάς ἦτο ἐλευθέρη, δὲν θὰ ἔπαυον καὶ οἱ Ἕλληες ἀποικίαι εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ περὶ τὴν φιλοδοξίαν του. Ὄταν οἱ στρατιῶται ἐπανήρχοντο εἰς τὴν ἑα μίαν χώραν τήθησαν μὲ στρατὸν περσικόν. Ἐκεῖ ἔγινε μάχη καὶ ἐνίκησαν.

νος τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκδιωχθῆ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ εἶχε καταφύγει εἰς τὴν περσικὴν αὐλήν, προέτρεπε συνεχῶς τὸν Δαρεῖον νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα· ἤλπιζε δηλαδή ὁ Ἴππίας, ὅτι θὰ ἀνελάμβανε νὰ διοικήσῃ καὶ πάλιν ὡς τύραννος τὰς Ἀθήνας, ὕπαρχος τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν.

Διὰ τοῦτο ὁ Δαρεῖος, ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μαρδονίου, ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα Πέρσας κήρυκας νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὰς πόλεις τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς, γῆν καὶ ὕδωρ. Διέταξε δὲ νὰ ἐτοιμασθῇ στρατὸς καὶ στόλος διὰ τὴν νέαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν.

Πολλοὶ ἑλληνικαὶ πόλεις ἐφοβήθησαν τότε καὶ ἔδωσαν τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς, ἀλλ' αἱ Ἀθηναὶ καὶ ἡ Σπάρτη μὲ ὑπερφάνειαν ἀπεδίωξαν τοὺς Πέρσας κήρυκας.

Ἀρχηγοὺς διὰ τὴν νέαν ἐκστρατείαν ὁ Δαρεῖος αὐτὴν τὴν φορὰν διώρισε τὸν **Δᾶτιν** καὶ **Ἀρταφέρνην**. Ὁ δρόμος, τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ τώρα ὁ περσικὸς στρατὸς, ἦτο διαφορετικὸς ἀπὸ ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἠκολούθησεν ὁ Μαρδόνιος πρὶν ἀπὸ δύο ἔτη.

Πολυάριθμοι Πέρσαι στρατιῶται καὶ ἰππεῖς, μὲ τοὺς δύο ἀρχηγούς των καὶ μὲ τὸν Ἴππιαν ὡς ὀδηγόν των, εἰσῆλθον μέσα εἰς 600 πλοῖα. Διὰ μέσου τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὁ περσικὸς στόλος ἔπλευσε πρὸς τὴν Εὐβοίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἐρέτριαν. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἐρετρίας ἀντεστάθησαν ἐπὶ ἕξ ἡμέρας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μὲ πολλὴν γενναιότητα. Τὴν ἐβδόμην ὅμως ἡμέραν οἱ Πέρσαι ἔγιναν κύριοι τῆς πόλεως. Φοβερὰ ὑπῆρξε τότε ἡ ἐκδίκησις τῶν Περσῶν. Ἡ πόλις ἐλεηλατήθη καὶ κατεκάη, οἱ δὲ Ἐρετριεῖς συνελήφθησαν καὶ ἐστάλησαν μὲ πλοῖα εἰς τὸν Δαρεῖον, διὰ νὰ γίνουσι δοῦλοι του. Αὐτὴν τὴν διαταγὴν εἶχε δώσει ὁ βασιλεύς. Ἐπειτα οἱ Πέρσαι ἐπροχώρησαν πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν ἀνοικτὸν κόλπον τοῦ Μαραθῶνος.

Ἡ πετρώδης δυτικὴ παραλία τῆς Ἀττικῆς δὲν ἐπέτρεπεν εἰς ἓνα στόλον τόσον μεγάλον, ὅπως ὁ περσικὸς, νὰ ἀποβιβάσῃ τοὺς ἄνδρας καὶ τὸ ἵππικόν του εἰς τὴν ξηρὰν ἀπὸ πολλὰ σημεῖα.

11. Ο ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ

Ο έχθρὸς 25 χιλιόμετρα πλησίον τῶν Ἀθηνῶν! Ἡ τόσον προωδευμένη πόλις μὲ τοὺς σοφοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος, τοῦ Πεισιστράτου καὶ τοῦ Κλεισθένου, αἱ ὠραῖαι Ἀθῆναι, ὑπῆρχε φόβος νὰ ὑποδουλωθῇ ἀπὸ τὸν ἰσχυρὸν στρατὸν, τὸν ὁποῖον ὁ Δαρεῖος ἔστειλεν ἐναντίον της!

Ἀπὸ ἓνα τόσον μεγάλον κίνδυνον ἔσωσε τὰς Ἀθήνας τότε κάποιος σπουδαῖος στρατηγός, ὁ **Μιλτιάδης**.

Ο Μιλτιάδης ἦτο ἀνεψιὸς ἐκείνου τοῦ Μιλτιάδου, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἦτο κυβερνήτης εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Πεισίστρατος, ἐπῆγεν εἰς τὴν Χερσόνησον, τὴν σημερινὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως, καὶ ἵδρυσεν Ἀθηναϊκὴν ἀποικίαν.

Ὁ Μιλτιάδης.

Ὅταν ἀπέθανεν ὁ θεῖος του, ἔγινεν αὐτὸς κύριος τῆς Χερσονήσου. Τώρα ἦτο εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐπειδὴ ἡ Χερσόνησος εἶχε γίνει περσικὴ καὶ αὐτὸς ἦτο ἐχθρὸς τῶν Περσῶν.

Ὁ Μιλτιάδης εἶχε πολλὴν ἱκανότητα καὶ μεγάλην πείραν εἰς τὸ νὰ διοικῇ· ἐγνώριζεν ἐπίσης πολὺ καλὰ τοὺς Πέρσας. Ἦξευρε τὰς μεθόδους, τὰς ὁποίας οὗτοι ἐχρησιμοποιοῦν κατὰ τὸν πόλεμον, τὴν δύ-

ναμίν των, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀδυναμίας των.

Κανεὶς λοιπὸν δὲν ἐγνώριζε τόσον καλά, ὅσον ὁ Μιλτιάδης, πῶς ἔπρεπε νὰ γίνῃ ὁ πόλεμος ἐναντίον τῶν Περσῶν. Κανεὶς δὲν εἶχε τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁ Μιλτιάδης πρὸς τοὺς Πέρσας.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξετίμησαν ὅπως ἔπρεπε τὴν ἀξίαν τοῦ Μιλτιάδου καὶ ἐξέλεξαν αὐτὸν ἓνα ἀπὸ τοὺς δέκα στρατηγούς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀρχηγοὶ τῶν δέκα φυλῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν διηρημέναι τότε αἱ Ἀθῆναι.

12. ΠΟΙΟΙ ΑΝΤΙΠΑΡΕΤΑΧΘΗΣΑΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΡΑΘΩΝΑ

Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἔμαθον, ὅτι ὁ περσικὸς στρατὸς ἐξῆλθεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος, ἔστειλαν ἐκεῖ στρατὸν

από 9.000 όπλίτας. Τοϋ στρατοϋ αϋτοϋ άρχηγοί ήσαν οί δέκα στρατηγοί· δηλαδή έκαστος στρατηγός ήτο άρχηγός τών στρατιωτών τοϋ διαμερίσματος ή τής φυλής του. Άρχιστράτηγος όλων ήτο ο **Καλλίμαχος**, ο όποιος είχε τó άξίωμα τοϋ πολεμάρχου.

Καμμία από τās άλλας έλληνικές πόλεις δέν έστειλε τότε βοήθειαν εις τοϋς Άθηναίους. Οί Σπαρτιάται εις τόν ήμεροδρόμον **Φειδιππίδην**, ο όποιος έστάλη από τοϋς Άθηναίους, διά νά ζητήση τήν βοήθειάν των, είπον ότι νόμοι θρησκευτικοί δέν επέτρεπον νά έκστρατεύσουν, πριν γίνη πανσέληνος. Τοϋτο έσήμαινεν, ότι οί Σπαρτιάται θά έστελλον βοήθειαν εις τοϋς Άθηναίους μετά μίαν έβδομάδα. Μόνον οί κάτοικοι τών Πλαταιών έστειλαν χιλίους στρατιώτας πρós βοήθειαν. Οί Άθηναίοι συνεκινήθησαν πολϋ από τήν διαγωγήν αϋτήν τών Πλαταιέων και ποτέ δέν έλησμόνησαν τó καλόν, τó όποιον οϋτοι έκαμαν τότε εις αϋτούς. 10.000 λοιπόν Άθηναίοι και Πλαταιείς έλαβον θέσιν εις τόν Μαραθώνα άπέναντι τών Περσών. Οί Πέρσαι ήσαν περίπου δέκα φορές περισσότεροι από τοϋς Άθηναίους. Με άλλους λόγους εις Άθηναίος στρατιώτης έπρεπε νά πολεμήση πρós δέκα σχεδόν Πέρσας!

Οί Πέρσαι, άν και είναι πολλοί, είναι όμως κατώτεροι ως στρατιώται από τοϋς Έλληνας. Φέρουν άκόμη τόν παλαιόν των όπλισμόν· δηλαδή τόξα και μακρά δόρατα. Τών Έλλήνων όμως ο όπλισμός είναι τελειότερος. Ο Έλλην όπλίτης κρατεί με τήν δεξιάν χείρα τó δόρυ, μίαν μακράν κυλινδρικήν ράβ-

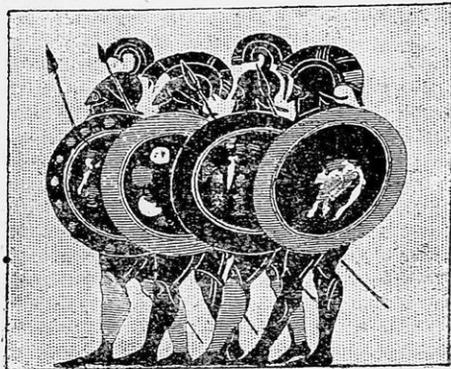
Όπλίτης Δωριεύς,
φέρων περικεφαλαίαν, θώρακα,
κνημίδας και άσπίδα.

δον ἀπὸ σκληρὸν ξύλον, ἢ ὁποῖα ἔχει εἰς τὸ ἐν ἄκρον σιδηρᾶν ἢ χαλυβδίνην αἰχμὴν." Ἐχει δὲ εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν ξίφος ἢ μάχαιραν, ἢ ὁποῖα κρέμαται μὲ μίαν λωρίδα ἀπὸ τὸν δεξιὸν ὤμον. Διὰ τὴν προφυλάττη τὴν κεφαλὴν, φορεῖ περικεφαλαίαν μὲ λοφίον καὶ φέρει μετάλλινον θώρακα καὶ κνημίδα. Μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα κρατεῖ τὴν ἀσπίδα, ἢ ὁποῖα

προφυλάσσει τοὺς μηροὺς καὶ τὸ σῶμα.

Ἄλλὰ καὶ δι' ἓνα ἄλλον λόγον οἱ Πέρσαι στρατιῶται εἶναι κατώτεροι εἰς τὴν μάχην ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Δὲν ἔχουν καλοὺς στρατηγοὺς νὰ παρατάσσουν αὐτοὺς ὅπως πρέπει κατὰ τὴν μάχην.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἐλάττωμα τῶν Περσῶν στρατιωτῶν εἶναι, ὅτι δὲν ἔχουν ὅπως οἱ Ἕλληνες τὴν

Ἕλληνες ὀπλίται ἐν πορείᾳ.
(Εἰζὼν ἐπὶ ἀγγείου).

γενναϊότητα τῆς ψυχῆς, ἢ ὁποῖα εἶναι τόσο ἀναγκαῖα εἰς τὰς μάχας. Πολεμοῦν δὲ εἰς μίαν ξένην χώραν, διότι τοῦτο διέταξεν ὁ δεσπότης τῶν βασιλεῦς. Οἱ Ἕλληνες ὅμως μάχονται διὰ μίαν ἀνωτέραν ἰδέαν· νὰ κρατήσουν ἐλεύθερον τὸ ἱερὸν ἔδαφος τῆς πατρίδος.

13. Η ΝΙΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἐπὶ ἤρχεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους μία παλαιὰ συνήθεια. Ἐκαστος ἀπὸ τοὺς δέκα στρατηγοὺς ἦτο ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἀρχιστράτηγος.

Οἱ ἄλλοι Ἀθηναῖοι στρατηγοί, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους ἦτο καὶ ὁ δίκαιος Ἀριστείδης, ἔβλεπον εἰς τὰ πολεμικὰ τῶν συμβούλια, πόσον ὁ Μιλτιάδης ἦτο ἀνώτερος ἀπὸ αὐτοὺς ὡς πρὸς

τὴν στρατηγικὴν τέχνην. Διὰ τοῦτο παρεχώρησεν ὁ καθείς εἰς τὸν Μιλτιάδην τὴν ἡμέραν τῆς στρατηγίας του. Πρῶτος ἔδωσεν τὸ καλὸν παράδειγμα ὁ Ἀριστείδης. Ὡστε ἔμεινε μόνος στρατηγὸς ὁ Μιλτιάδης νὰ διευθύνῃ ὅλον τὸν ἀγῶνα.

Ἦτο περίπου Αὐγουστος, τετρακόσια ἐνενήκοντα ἔτη πρὸ Χριστοῦ, ὅτε μίαν ἡμέραν ἠκούσθη τὸ πολεμικὸν ἐμβατήριον τῶν Ἑλλήνων νὰ ἀντηχῇ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος. Οἱ Ἕλληνες ὀρμοῦν με ἀλαλαγμοὺς καὶ με **490 π.Χ.** μεγάλον πολεμικὸν ἐνθουσιασμόν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν. Ὁ καθείς γνωρίζει πολὺ καλά, διατὶ πολεμεῖ. Πολεμεῖ διὰ τὴν ἐλευθερίαν του· διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ σπιτιοῦ του, τῆς ἱεράς του ἐστίας· πολεμεῖ νὰ σώσῃ ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ τὸν θάνατον τὴν γυναῖκα του καὶ τὰ ἀγαπημένα του τέκνα. Πολεμεῖ τέλος διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀγαπητῆς του πατρίδος, ἡ ὅποια ἔχει ἐξασφαλίσαι εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ ἀγαθὰ· τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν του. Ὅλα αὐτὰ κάμνουν τοὺς Ἕλληνας γενναίους καὶ δίδουν εἰς αὐτοὺς θάρρος νὰ βαδίζουσιν πρὸς τὴν νίκην.

Ὁ Μιλτιάδης μετεχειρίσθη πολὺ ἐξυπνον σχέδιον κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος. Ἐτοποθέτησεν εἰς πυκνάς τάξεις τοὺς στρατιώτας εἰς τὰς δύο πτέρυγας καὶ διέταξεν αὐτοὺς νὰ ἐπιπέσουν με πολλὴν ὀρμὴν. Τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως τοῦ ἦτο ὀλιγώτερον πυκνόν. Πράγματι τὰ δύο ἄκρα τῆς ἐλληνικῆς παρατάξεως ἔτρεψαν μετ'ὀλίγον εἰς φυγὴν τὰς δύο ἀπεναντί των πτέρυγας τοῦ περσικοῦ στρατεύματος. Κατόπιν ἔστρεψαν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἐκτύπησαν ἐκ τῶν ὀπισθεν τὸ κέντρον τοῦ περσικοῦ στρατοῦ. Αὐτὸ ἦτο πολὺ ἰσχυρόν· εἶχε δὲ προχωρήσει καὶ εἶχε καταδιώξει τὸ κέντρον τοῦ ἐλληνικοῦ στρατεύματος, τὸ ὅποιον, ὅπως εἴπομεν, δὲν εἶχε πολλοὺς στρατιώτας.

14. Η ΦΥΓΗ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

Οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν. Ἐτρεξαν νὰ σωθοῦν εἰς τὰ πλοῖα των. Περισσότεροι ἀπὸ ἕξ χιλιάδας δὲν ἐπρόφθασαν νὰ φθάσουν εἰς τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἐσκέπασαν νεκροὶ τὴν πεδιάδα. Οἱ Ἕλληνες

κατέστρεψαν επίσης ἑπτὰ πλοῖα τῶν Περσῶν. Μόνον ἑκατὸν ἐνενήκοντα Ἀθηναῖοι ἔπεσαν γενναίως εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίωξαν τοὺς Πέρσας μέχρι τῆς παραλίας, ὅπου εὐρίσκοντο τὰ πλοῖα των. Ἐκεῖ νέος ἀγὼν ἐγένετο. Οἱ Ἀθηναῖοι στρατιῶται προσεπάθησαν νὰ ἐμποδίσουν τὰ πλοῖα τῶν ἐχθρῶν νὰ φύγουν καὶ ἠθέλησαν νὰ τὰ πυρπολήσουν. Ἄλλ'

Ἕλληνας ὀπλίτης καταβάλλων Πέρσην.
(Ἐξ ἀρχαίου ἀγγείου)

οἱ Πέρσαι κατέβαλον ὄλας των τὰς δυνάμεις, διὰ νὰ τοὺς ἀποκρούσουν.

Κατὰ τὴν φοβερὰν αὐτὴν πάλην ἔπεσεν ὁ πολέμαρχος Καλλιμάχος καὶ ἄλλος Ἀθηναῖος στρατηγός. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου **Κυνέγειρος** ἤρπασεν ἀπὸ τὴν πρῶμνην ἐχθρικὸν πλοῖον καὶ προσεπάθησε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν φυγὴν τῶν Περσῶν, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο μέσα εἰς τὸ πλοῖον. Οἱ Πέρσαι ὄμως μὲ ἓνα πέλεκυν ἀπέκοψαν τὴν χεῖρα του καὶ τοιουτοτρόπως ἔξωθησαν.

Τὴν χαρμόσυνον εἶδισιν τῆς νίκης τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν Μαραθῶνα ἀνήγγειλεν εἰς τὰς Ἀθήνας Μαραθωνομάχος ὀπλίτης.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν μαζευμένοι εἰς τὴν ἀγοράν, ὅτε βλέπουν νὰ ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς τροχάδην πληγωμένος στρατιώτης, κατασκοπισμένος καὶ καταματωμένος. Εἶχε τρέξει ὄλον τὸ διάστημα ἀπὸ τὸν Μαραθῶνα ἕως εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ φέρῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας του τὴν εὐχάριστον εἶδισιν τῆς νίκης.

«*Τί νέα μᾶς φέρεις, στρατιῶτα;*» ἠρώτησαν οἱ ἄρχοντες· «*πῶς ἐπῆγεν ἡ μάχη; ἐνίκησαμεν ἢ οἱ Πέρσαι βαδίζουσι νικηταὶ εἰς τὰς Ἀθήνας;*» Ὁ στρατιώτης μὲ τὰς τελευταίας δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἔμενον εἰς αὐτὸν ἀκόμη, ἐσήκωσε τὸ χέρι του ὑψηλά, ἐφώνασε «*νενικήκαμεν!*» καὶ ἀμέσως ἔπεσε νεκρός.

Πρὶν ἀπὸ τεσσαράκοντα ἔτη καὶ πλεόν, τὸ 1896, διὰ πρώτην φοράν ἐπανελήφθησαν μετὰ τόσους αἰῶνας οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ὡς τόπος, ὅπου θὰ ἐγίνοντο πρώτην φοράν οἱ ἀγῶνες, ἀπεφασίσθη νὰ εἶναι αἱ Ἀθήναι. Εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς καὶ ἄλλα ἔθνη ἔστειλαν ἀθλητάς. Τότε μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα ἀγωνίσματα ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ καὶ ὁ Μαραθῶνιος δρόμος, εἰς μνήμην τοῦ γενναίου ἐκείνου Μαραθωνομάχου, ὁ ὁποῖος ἀνήγγειλε τὴν νίκη.

Κατὰ καλὴν τύχην ὁ πρῶτος δρομεύς, ὁ ὁποῖος ἐκέρδισε τὴν νίκην εἰς τὸν Μαραθῶνιον δρόμον, ἦτο Ἕλλην καὶ ὠνομάζετο Λούης.

15. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΜΑΧΗΝ

Οἱ Πέρσαι, ἀφοῦ ἐνίκηθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἐδοκίμασαν μὲ τὰ πλοῖα των νὰ καταλάβουν τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὸ Φάληρον. Ἐνόμιζον ὅτι θὰ εὕρισκον τὴν πόλιν ἀνυπεράσπιστον. Λέγουν, ὅτι ὁ Ἴππίας, ὁ ὁποῖος ἦτο μαζὶ των, συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ ὑπάγουν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἄλλ' ὁ Μιλτιάδης ἐνόησε πολὺ ἐνωρὶς τὸν σκοπὸν των καὶ διέταξεν ἀμέσως νὰ βαδίσουν οἱ στρατιῶται του εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν πόλιν, ἡ ὁποία ἐκινδύνευε καὶ πάλιν. Οἱ γενναῖοι Μαραθωνομάχοι, ἂν καὶ ἦσαν κατάκοποι ἀπὸ τὸν σκληρὸν ἀγῶνα τῆς ἡμέρας, μὲ προθυμίαν ἤκουσαν τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχηγῶν των. Μετὰ πορείαν δὲ ἐπὶ περὶπου ὥρων ἀπὸ δύσβατα μέρη ἔφθασαν τὴν νύκτα εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ περσικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος εἶχε φθάσει καὶ αὐτὸς τὴν ἰδίαν νύκτα εἰς τὸ Φάληρον, μὲ ἔκπληξιν τοῦ εἶδε τὴν ἄλλην πρωΐαν παρατεταγμένον τὸν ἀθηναϊκὸν στρατὸν εἰς τὸ **Κυνόσαργες**. Τὸ Κυνόσαργες ἦτο ἔν ἀπὸ τὰ μεγάλα Γυμνάσια, ὅπου ἐγυμνάζοντο τὰ παιδιὰ ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ δὲν ἦσαν Ἀθηναῖοι.

Οἱ Πέρσαι, μόλις εἶδον τοὺς Ἑλληνας στρατιώτας, ἔφυγον καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Περσίαν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔφυγον οἱ Πέρσαι, ἔφθασε καὶ ἡ βοήθεια ἀπὸ τὴν Σπάρτην. Οἱ Λακεδαιμόνιοι στρατιῶται ἔδειξαν μεγάλην προθυμίαν νὰ προφθάσουν εἰς τὴν μάχην. Ἐλυπήθησαν δὲ πολύ, διότι δὲν εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ συμπολεμήσουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν ἔνδοξον ἐκεῖνον ἀγῶνα. Ἀλλὰ δὲν ἐπέστρεψαν ἀμέσως εἰς τὴν πατρίδα των. Μετέβησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα διὰ νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ πεδῖον τῆς μάχης· ἀφοῦ δὲ ἐπήνεσαν τοὺς Ἀθηναίους, ἐπέστρεψαν εἰς τὰς πατρίδας των.

Τοιοιούτρόπως οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν Μαραθῶνα ἐκέρδισαν τὴν λαμπροτέραν νίκην ἐναντίον τῶν Περσῶν μὲ τὰς ἰδικὰς των δυνάμεις. Ἡ ἔνδοξος ἐκεῖνη νίκη ἐξυμνήθη ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἑλληνας· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐθεωρήθησαν τότε ὡς οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς ἐλευθερίας ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτο ἔψαλε καὶ ὁ ποιητῆς **Σιμωνίδης** εἰς ἓν ὠραῖον δίστιχον, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ἑξῆς·

*«Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι,
χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν».*

Δηλαδή· οἱ Ἀθηναῖοι, πολεμήσαντες εἰς τὸν Μαραθῶνα χάριν τῆς ἐλευθερίας ὅλων τῶν Ἑλλήνων, συνέτριψαν τὴν δύναμιν τῶν χρυσοφόρων Μήδων.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι ἐπίστευον, ὅτι οἱ θεοὶ ἐβοήθησαν πολὺ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Πλαταιεῖς εἰς τὸν Μαραθῶνα. Διὰ τοῦτο μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος οἱ Ἀθηναῖοι ἔκτισαν εἰς τοὺς Δελφοὺς ἓνα ὠραῖον ναὸν καὶ τὸν ἀφιέρωσαν εἰς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα. Μία ἐπιγραφή χαραγμένη ἐπάνω εἰς τὸν ναὸν λέγει περίπου· *«Οἱ Ἀθηναῖοι ἀφιερώνουν τὸν ναὸν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἀπὸ τὰ λάφυρα, τὰ ὁποῖα ἔλαβον ἀπὸ τοὺς Μήδους».*

16. ΤΙΜΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΕΣΟΝΤΑΣ ΜΑΡΑΘΩΝΟΜΑΧΟΥΣ

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν ὅπως ἔπρεπε τοὺς νεκροὺς τοὺς πεσόντας εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ὑπῆρχε συνήθεια νὰ φέρουν εἰς τὰς Ἀθήνας τὰ πτώματα τῶν νεκρῶν, οἱ ὅποιοι ἐπιπτον εἰς τὴν μάχην καὶ νὰ τὰ θάπτουν. Ἀλλὰ τοὺς πεσόντας τότε εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ἐτίμησαν μὲ ἄλλον τρόπον. Ἔθαψαν τοὺς πεσόντας Μαραθῶνιμάχους εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἔγινεν ἡ μάχη καὶ ἔστησαν ἐκεῖ μνημεῖον. Αὐτὸ ἦτο μία ἐξαιρετικὴ τιμὴ, ἡ ὁποία ἔγινε μόνον διὰ τοὺς νεκροὺς αὐτούς.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν ἐπίσης ὅπως ἔπρεπε τὸν Μιλτιάδην, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ αἷτιος τῆς νίκης καὶ ἔστησαν τὸ ἀγαλμὰ του εἰς δημοσίαν θέσιν. Παντοῦ ἐτιμᾶτο ὡς σωτὴρ καὶ ἔγινεν ὁ πλέον ἀγαπητὸς ἄνθρωπος εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος εἶναι μία ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας μάχας, τὰς ὁποίας ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἐλευθερίαν των.

Ἄλλ' ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Μαραθῶνα ἔχει καὶ ἄλλην πολὺ μεγάλην σημασίαν. Ἐὰν τότε εἰς τὸν Μαραθῶνα ἐνίκων οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἕλληνες ἐγίνοντο δοῦλοι εἰς αὐτούς, θὰ συνέβαινε πολὺ μεγάλο κακὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Οἱ ἄνθρωποι θὰ ἔχανον ἐκεῖνα τὰ ὠραῖα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐσκέφθησαν καὶ ἔκαμαν οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἐλευθερίας των· δηλαδὴ τὰς ὠραίας ἰδέας των, μὲ τὰς ὁποίας ἐφώτισαν ἄλλοτε, φωτίζουν σήμερον καὶ θὰ φωτίζουν πάντοτε τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ κόσμος ἐπίσης δὲν θὰ εἶχε τὰ θαυμάσια ἔργα των, ὅπως εἶναι τὰ λαμπρά των οἰκοδομήματα, τὰ ἔξοχα ἀγάλματά των καὶ τὰ ὑπέροχα συγγράμματά των. Οἱ ἄνθρωποι θὰ θαυμάζουν καὶ θὰ ὑμνοῦν εἰς τοὺς αἰῶνας τοὺς ἐνδόξους μας προγόνους δι' ὅσα τοὺς ἐχάρισαν.

17. ΔΕΚΑ ΕΤΗ ΕΙΡΗΝΙΚΑ

Ὁ Δαρεῖος ἐταράχθη πολὺ, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ὁ στρατὸς του ἐνίκηθη εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ἀλλὰ δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του. Ἐσκέφθη νὰ ἐκστρατεύσῃ διὰ τρίτην φορὰν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος μὲ μεγαλύτερον στρατὸν καὶ στόλον.

Εἰς τὸ ἀχανές ὅμως κράτος τοῦ μεγάλου βασιλέως ἔγινε τότε ἐπανάστασις ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ ὁ Δαρεῖος ἀπέθανεν, ἐνῶ προσεπάθει νὰ νικήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας.

Ὁ υἱὸς του Ξέρξης, ὁ ὁποῖος ἐκληρονόμησε τὴν βασιλείαν, κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ

485 π.Χ. νὰ φέρῃ καὶ πάλιν τὴν τάξιν εἰς τὸ κράτος του. Ἀμέσως κατόπιν ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζεται διὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ἐσκέπτετο νὰ κάμῃ ὁ πατὴρ του. Ἐν τῷ μεταξύ, μέχρις οὗτο ὁ Ξέρξης ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐκστρατείαν του εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπέρασαν δέκα περίπου ἔτη.

Ὁ Ξέρξης ἀπεφάσισε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν ἴδιον δρόμον, τὸν ὁποῖον εἶχε κάμει ὁ Μαρδόνιος πρὶν ἀπὸ δώδεκα ἔτη. Ἄλλ' αὐτὴν τὴν φορὰν ἐσκέφθη, ὅτι καὶ ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος του ἔπρεπε νὰ εἶναι πολὺ μεγάλος.

Διὰ νὰ μὴ κινδυνεύσῃ δὲ πάλιν ὁ στόλος του, ὅταν θὰ ἔπλεε τὴν τρικυμιώδη θάλασσαν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἔσκαψε τὸ βορειότερον μέρος τῆς Χερσονήσου καὶ ἔκαμε μίαν διώρυγα. Τρία ἔτη ἐχρειάσθησαν οἱ ἐργάται νὰ σκάψουν τὴν διώρυγα αὐτὴν. Εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ πολλὰ πλοῖα κατεσκευάζοντο εἰς τὴν Περσίαν διὰ τὴν ἐκστρατείαν· μία δὲ διπλῆ γέφυρα, καμωμένη ἀπὸ μικρὰ πλοῖα, ἐτοποθετήθη εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, διὰ νὰ περάσῃ ὁ στρατὸς τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Θράκην.

Πολυάριθμος ἦτο ὁ στρατὸς, τὸν ὁποῖον ἠτοίμαζεν ὁ βασιλεὺς Ξέρξης ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Πολλὰ δὲ πολεμικὰ καὶ φορητὰ πλοῖα συνηθοίζοντο εἰς διαφόρους λιμένας τοῦ κράτους του, διὰ νὰ συνοδεύσουν τὸν πεζικὸν στρατὸν, ὁ ὁποῖος θὰ ἐβάδιζε κατὰ μῆκος τῆς παραλίας.

Οἱ Ἕλληνες δὲν ἤξευρον πολλὰ πράγματα διὰ τὰς νέας ἐτοιμασίας τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν. Ἄλλὰ μετὰ τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον ὀλίγον πρὶν διέτρεξαν, νὰ χάσουν ὅλοι εἰς τὸν Μαραθῶνα τὴν ἐλευθερίαν των καὶ νὰ γίνουν δοῦλοι, ἢ κάθε μία πόλις εἶχε συμφέρον νὰ σκέπτεται μαζὶ μὲ τὴν ἄλλην, πῶς θὰ ἠμπορέσουν εἰς τὸν μέλλον, ὅταν καὶ πάλιν ἔλθουν οἱ Πέρσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ νὰ ἀποφύγουν τὴν δουλείαν.

“Ολαι αὶ πόλεις ὅμως δὲν ἦσαν σύμφωνοι. Δύο μόνον πόλεις ἔσωσαν τότε τὴν ἐλευθερίαν ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ μαζί μὲ αὐτὴν τὸν πολιτισμὸν ὅλης τῆς Εὐρώπης. Ἡ μία ἦτο ἡ Σπάρτη, ἡ ὁποία ἦτο ἡ περισσότερον ἰσχυρὰ πόλις εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ εἶχε τὸν καλύτερον στρατὸν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔβλεπον καλά, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἐμελέτα νὰ ὑποδουλώσῃ ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἄλλη πόλις ἦσαν αὶ Ἄθῃναι, τὰς ὁποίας ἐκυβέρνα τότε ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας τῆς ἀρχαιότητος, ὁ **Θεμιστοκλῆς**.

18. ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

Ὁ Θεμιστοκλῆς δὲν κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν. Ἦτο υἱὸς τοῦ Νεοκλέους καὶ ἡ μήτηρ του δὲν ἦτο Ἀθηναία. Πρὶν ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Κλεισθένους δὲν εἶχε φανῆ εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος. Ἐπολέμησε δὲ μὲ γενναιότητα καὶ παρ' ὀλίγον νὰ φονευθῆ. Ἀλλ' ἡ φιλόδοξος ψυχὴ του δὲν τὸν ἄφηνε νὰ ἡσυχάσῃ, διότι δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ στρατηγὸς κατὰ τὴν μάχην. Ἡ δόξα τοῦ Μιλτιάδου ἔκαμεν εἰς αὐτὸν μεγάλην ἐντύπωσιν. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν εἰς τοὺς φίλους του· *οὐκ ἔα με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον*.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους συνεκινήθη, ὅταν ἐπαίχθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ δρᾶμα τοῦ Φρυνίχου «*Μιλῆτου ἄλωσις*»· πολὺ δὲ ἐνωρὶς μὲ τὰς μεγάλας ἀρετάς, μὲ τὰς ὁποίας τὸν εἶχε προικίσει ἡ φύσις, ἐφανερῶθῃ ὡς ὁ μεγαλύτερος ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισεν ὁ κόσμος εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε δύο σπουδαῖα χαρίσματα· ἡδύνατο

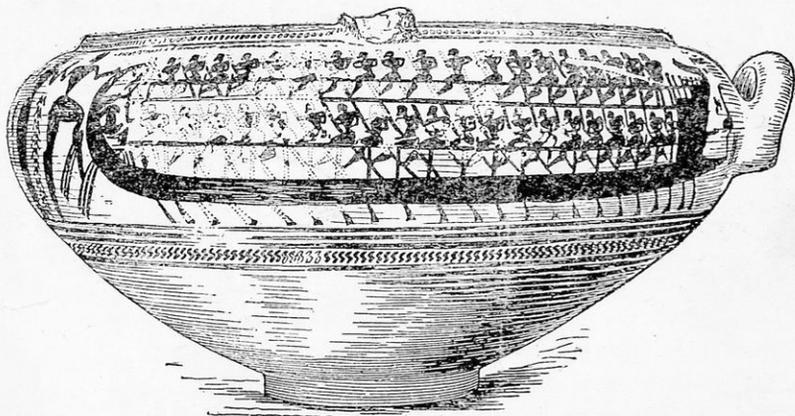

Ὁ Θεμιστοκλῆς.

άσφαλέστατα νά ἀντιληφθῆ, τί ἦτο δυνατὸν νά συμβῆ εἰς τὸ μέλλον καὶ εἶχε τὴν δύναμιν νά εὐρίσκη ἀμέσως καὶ ὕστερα ἀπὸ μικρὰν σκέψιν, ποῖον ἦτο ὠφέλιμον καὶ ποῖον βλαβερὸν.

Ὁ μέγας ἱστορικὸς **Θουκυδίδης**, ὁ ὁποῖος ὀμιλεῖ διὰ τὸν Θεμιστοκλέα, λέγει, ὅτι «ὅσα ἐγνώριζεν ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε τὴν ἰκανότητα μὲ τὴν ὠραίαν του ὀμιλίαν νά δώσῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους νά ἐννοήσουν. Εἶχε δὲ τὴν ἐξαιρετικὴν δύναμιν νά εὐρίσκη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι ὀρθὰ μὲ τὴν μεγάλην του ἐξυπνάδα, μὲ τὴν ὁποῖαν τὸν ἐπροοίκισεν ἡ φύσις καὶ μὲ σύντομον μελέτην».

Ἐνας ἀνθρωπος ὅπως ὁ Θεμιστοκλῆς πολὺ συντόμως ἀντι-

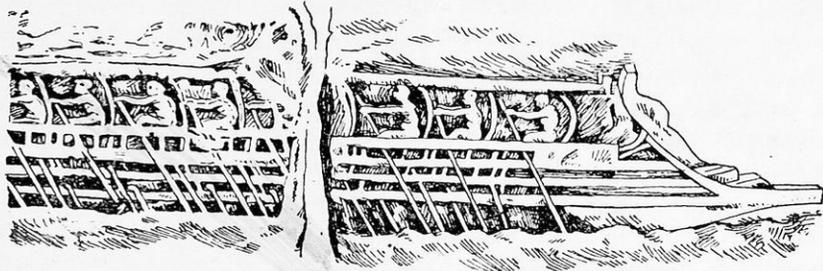

Ἄρχαιον ἀγγεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὁ τεχνίτης ἔχει ζωγραφῆσαι τριήρη.

ελήφθη, τί ἔπρεπε νά κάμουν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νά γίνουν ἰσχυρὸν κράτος καὶ νά δυνηθοῦν νά ὑπερασπίσουν τὴν ἐλευθερίαν των.

«Οἱ Πέρσαι εἶναι ὁ ἐχθρὸς μας, ἔλεγεν· εἶναι δὲ γελοῖον πρᾶγμα νά πιστεύωμεν, ὅτι ἠμποροῦμεν νά πολεμήσωμεν εἰς τὴν ξηρὰν διὰ πολλὴν καιρὸν ἐναντίον τοῦ κολοσσιαίου στρατοῦ τῶν Περσῶν. Τὸ μέλλον μας εἶναι εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰς ποίαν ἄλλην πόλιν ἔδωσαν οἱ θεοὶ ἓνα τόσον θαυμάσιον λιμένα, ὅπως εἶναι ὁ ἰδικὸς μας Πειραιεὺς; Ἐὰν κάμωμεν τὸν Πειραιᾶ κανονικὸν λιμένα, ἀντὶ τοῦ ἀνοικτοῦ λιμένος, τὸν

ὁποῖον ἔχομεν τώρα, τοῦ Φαλήρου, καὶ κατασκευάσωμεν πολεμικὰ καὶ ἐμπορικὰ πλοῖα, τότε αἱ Ἀθῆναι θὰ εἶναι ἀσφαλεῖς καὶ θὰ γίνουν ἡ πρώτη πόλις τῆς Ἑλλάδος».

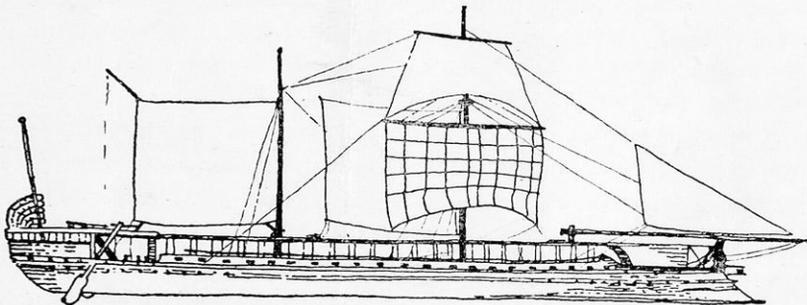

Μέρος ἀθηναϊκῆς τριήρεως.

(Ἀρχαῖον ἀνάγλυφον εὑρεθὲν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν).

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέισθησαν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ ὠχύρωσαν τὸν φυσικὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς.

Σήμερον εἶναι δυνατὸν καλύτερον νὰ ἐννοήσωμεν, πόσον δίκαιον εἶχε τότε ὁ Θεμιστοκλῆς. Ὁ Πειραιεὺς μας εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους λιμένας τῆς Μεσογείου.

Ἀθηναϊκὴ τριήρης. (Ἀναπαράστασις).

· Ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσουν στόλον ἀπὸ 200 πλοῖα μὲ τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανον ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρείου καὶ μὲ δωρεὰς πλουσίων Ἀθηναίων.

Τὰ πλοῖα αὐτὰ ἐλέγοντο τριήρεις, διότι εἶχον τρεῖς σειρὰς ἀπὸ κουπιά. Αἱ τριήρεις ἦσαν τὰ τελειότερα πλοῖα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐπιμήκη καὶ λεπτά, ἔφερον εἰς τὰς δύο τῶν πλευρὰς τὰ κουπιά εἰς τρεῖς παραλλήλους γραμμάς. Ἡ ἐπάνω σειρὰ εἶχε καὶ τὰ περισσότερον μακρὰ κουπιά ἀπὸ τὰς δύο κατωτέρας σειρὰς. Οἱ ναῦται, οἱ ὁποῖοι ἐκωπηλάτουν, ἐλέγοντο ἐρέται καὶ ἐσχημάτιζον καὶ αὐτοί, καθὼς ἐκάθηντο, τρεῖς παραλλήλους σειρὰς.

Οἱ ἐρέται τῆς πρώτης σειρᾶς, ἡ ὁποία ἦτο κάτω ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, ἦσαν 27, τῆς μέσης 29 καὶ τῆς ἐπάνω σειρᾶς ἦσαν 31. Μία τριήρης λοιπὸν εἶχεν 174 ἐρέτας. Εἰς κάθε μίαν τριήρη εἰσῆρχοντο οἱ ὀπλίται. Ἔχουν ὑπολογίσει, ὅτι κάθε μία τριήρης εἶχε μαζὶ μὲ τοὺς ἐρέτας 250 ἄνδρας. Οἱ ἐρέται ἐκωπηλάτουν ὅλοι μαζὶ κανονικῶς. Εἰδικὸς ἀξιωματικὸς, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο κελευστής, ἐκανόνιζε μὲ αὐλὸν τὸν χρόνον.

Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἔγινεν ὁ ἰσχυρότερος ἑλληνικὸς στόλος μέσα εἰς τὸ Αἰγαῖον.

19. Ο ΔΙΚΑΙΟΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Αἱ ἰδέαι τοῦ Θεμιστοκλέους ἤρσαν πολὺ εἰς τοὺς ἐργάτας καὶ τοὺς ἐμπόρους. Δὲν ἦσαν ὅμως σύμφωνοι μὲ αὐτὰς οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ πλούσιοι κτηματῖαι. Αὐτοὶ εἶχον ἀρχηγὸν τῶν τὸν Ἄριστείδην.

Ὁ Ἄριστείδης ἦτο ἐναντίον τῶν σχεδίων τοῦ Θεμιστοκλέους. Εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι ἀφοῦ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐνίκησεν ἄλλοτε εἰς τὴν ξηρὰν τοὺς Πέρσας, θὰ ἔπρεπε καὶ πάλιν εἰς τὴν ξηρὰν μόνον νὰ πολεμήσῃ καὶ ὄχι μὲ πλοῖα εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως ἔλεγεν ὁ Θεμιστοκλής.

Ὁ Ἄριστείδης ἦτο υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου. Ὅπως ἐμάθομεν, εἶχε λάβει καὶ αὐτὸς μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος καὶ παρεχώρησε τὴν ἡμέραν τῆς στρατηγίας του εἰς τὸν Μιλτιάδην. Μὲ τὴν διαγωγὴν του αὐτὴν ὁ Ἄριστείδης ἐδίδασεν, ὅτι τὸ νὰ ὑπακούῃ κανεὶς καὶ νὰ ἀκολουθῇ τὰς συμβουλὰς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι σκέπτονται καλὰ καὶ ἔχουν πείραν, εἶναι τιμητικὸν πρᾶγμα καὶ σωτήριον.

Ὁ Μιλτιάδης εἰς τὸν Μαραθῶνα μετὰ τὴν νίκην τοῦ εἶχεν ἀφήσει τὸν Ἀριστείδην μὲ τοὺς στρατιώτας τῆς φυλῆς του νὰ φυλάξῃ τὰ λάφυρα. Ὁ Ἀριστείδης οὔτε ὁ ἴδιος ἐπῆρεν, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς κανένα ἐπέτρεψε νὰ λάβῃ τότε κάτι ἀπὸ τὸν ἄφθονον χρυσόν, τὸν ἄργυρον καὶ τὰ ἄλλα πλοῦσια λάφυρα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀφήσει ἐκεῖ οἱ χρυσοφόροι Πέρσαι.

Κανεὶς ἄνθρωπος δὲν κατώρθωσε νὰ ἐξαγοράσῃ μὲ δῶρα τὴν συνείδησιν τοῦ Ἀριστείδου. Τόσον μεγάλη ἦτο ἡ τιμιότης, ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Ἀριστείδου, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ὠνόμαζον: Ἀ ρ ι σ τ ε ἰ δ η ς ὁ δ ῖ κ α ι ο ς.

Τόσον καλὸς ἄνθρωπος, τόσον δίκαιος καὶ τόσον φιλόπατρις, ὡσάν τὸν Ἀριστείδην, ἦτο πραγματικῶς σπάνιος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Μεγάλη ὅμως ἦτο ἡ ἔχθρα, τὴν ὁποῖαν εἶχον μεταξύ των οἱ δύο πολιτικοὶ ἄνδρες, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς. Διὰ τοῦτο ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅταν ἦτο εἰς τὴν ἀρχὴν, κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐξοστρακίσουν τὸν δίκαιον Ἀριστείδην.

Διὰ τὸν ἐξοστρακισμόν τοῦ Ἀριστείδου ἰηγοῦνται τὸ ἀκόλουθον ἐπεισόδιον :

Ὅταν ἐγράφοντο τὰ ὄστρακα, κάποιος ἀγράμματος πολίτης ἐπῆγεν εἰς τὸν Ἀριστείδην. Χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζῃ, ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄστρακον καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ γράψῃ ἐπάνω τὸ ὄνομα Ἀριστείδης, διὰ νὰ τὸ δώσῃ καὶ αὐτὸς εἰς τοὺς ἄρχοντας.

Ὁ Ἀριστείδης τὸν ἠρώτησε: «Τί κακὸν σοῦ ἔκαμεν ὁ Ἀριστείδης;» «κανέν», εἶπεν ἐκεῖνος, «οὔτε καὶ γνωρίζω τὸν ἄνθρωπον· ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι νὰ ἀκούω νὰ τὸν λέγουν πάντοτε δίκαιον». Ὁ Ἀριστείδης δὲν εἶπε τίποτε εἰς τὸν ἄνθρωπον· ἔγραψε τὸ ὄστρακον καὶ τὸ ἔδωσεν εἰς αὐτόν.

Ὁ Ἀριστείδης, χωρὶς νὰ μισήσῃ κανένα ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας του καὶ μὲ ἀγάπην εἰς τὴν καρδίαν του, ἐγκατέλιπεν ἐξόριστος τὴν ἀγαπητὴν του πατρίδα καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Αἴγιαν. Ὅταν δὲ ἔφευγεν, ἐσήκωσε τὰς χεῖράς του εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἠύχθη εἰς τοὺς θεοὺς, ποτὲ ἢ πατρὶς νὰ μὴ λάβῃ τὴν ἀνάγκην του.

20. Ο ΞΕΡΞΗΣ ΦΘΑΝΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

"Ανοιξίς! Τετρακόσια ὄγδοῦκοντα ἔτη πρὸ Χριστοῦ! Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Ξέρξης εἶναι ἔτοιμος πλέον νὰ ἐκστρατεύσῃ
 480 π. Χ. ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπρόφθασε νὰ κάμῃ ὁ πατὴρ του Δαρείου, ἔπρεπε νὰ πραγματοποιηθῆσιν τῶρα αὐτός.

Ὁ σκοπὸς τοῦ ἦτο νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους· νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα, νὰ τὴν κάμῃ νέαν τοῦ κράτους τοῦ σατραπείαν!

Φεύγει μὲ τὸν ἀναρίθμητον στρατὸν του, ὅμοιον τοῦ ὁποίου δὲν εἶχεν ἴδει ἕως τότε ὁ ἀρχαῖος κόσμος. Ὁ ἱστορικὸς Ἡρόδοτος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μανθάνομεν διὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου, ἀναβιβάζει εἰς ἑκατομμύρια τὸν πεζικὸν καὶ ἰππικὸν στρατὸν τοῦ Ξέρξου καὶ τοὺς δούλους, οἱ ὁποῖοι ἠκολούθουν τὴν στρατιάν.

Περισσότερον ἀπὸ 1000 πλοῖα πολεμικὰ καὶ φορτηγὰ συνώδευον τὸν τεράστιον ἐκεῖνον στρατὸν.

[Πολὺ μεγάλη ἦτο ἡ ποικιλία τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ξέρξου. Ἦσαν στρατιῶται ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ μεγάλου τοῦ βασιλείου. Πέρσαι στρατιῶται ἀπὸ πλουσίας οἰκογενείας τῶν εὐγενῶν τῆς Περσίας, μὲ χρυσοκεντήτους στολὰς· ἄγριοι ἀπὸ τὰς στέππας ἰππεῖς, ὠπλισμένοι μὲ τόξα καὶ πολεμικοὺς πελέκει· Ἄραβες μισόγυμνοι ἐπάνω εἰς ὑψηλὰς δρομάδας· μελασποὶ ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν ἄνδρες, ντυμένοι μὲ δέρματα ἀπὸ λεοντίας καὶ λεοπαρδάλεις, πανύψηλοι τέλος Ἴνδοι στρατιῶται.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ στρατιῶται ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἀρχηγὸς τῆς μεγάλης αὐτῆς στρατιάς ἦτο ὁ ἴδιος ὁ μέγας βασιλεὺς, ὁ Ξέρξης.

Ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν βασιλικὴν ἄμαξαν, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν κάθηται ὑπερήφανος ὁ βασιλεὺς, πορεύεται ἱερὸν ἄρμα τοῦ θεοῦ, τὸ ὁποῖον σύρουν ὀκτῶ λευκοὶ ἵπποι. Ὅπισθ' ἀπὸ τοὺς ἵππους ἀκολουθεῖ πεζῆ ὁ ἠνίοχος καὶ κρατεῖ τοὺς χαλινούς. Κανεὶς ἄνθρωπος δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναβῆ ἐπάνω εἰς τὴν ἱερὰν αὐτὴν ἄμαξαν].

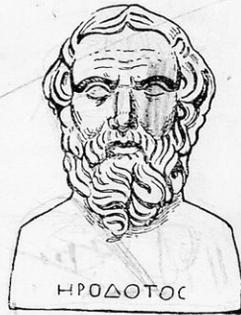
Ἔφθασεν εἰς τὸν Ἑλλησπόντον. Ἐκεῖ εἶχον κατασκευασθῆ ἀπὸ τοὺς μηχανικοὺς τοῦ Ξέρξου δύο γέφυραι ἀπὸ μικρὰ πλοῖα, αἱ ὁποῖαι ἤνωνον τὰς δύο πόλεις **Ἄβυδον** καὶ **Σηστόν**. Αἱ πόλεις αὗται εὐρίσκοντο ἢ μία ἀπέναντι τῆς ἄλλης. Ἀλλὰ μία σφοδρὰ τρικυμία συνέβη τότε ἕνεκα τοῦ χειμῶνος καὶ κατέστρεψε τὰς γεφύρας. Ὁ μέγας βασιλεὺς, ὅταν ἔμαθε τοῦτο, ὠργίσθη πολὺ καὶ διέταξε νὰ μαστιγώσουν τὸ ρεῦμα μὲ 300 κτυπήματα! Ἐπίσης διέταξε νὰ ρίψουν ἕν ζευγὸς χειροπέδας εἰς τὴν θάλασσαν!

Ὁ Ἡρόδοτος μᾶς λέγει, ὅτι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἔμαστιγῶνον τὸ ρεῦμα τοῦ Ἑλλησπόντου, διετάχθησαν νὰ λέγουν συγχρόνως: *«ὦ μικρὸν ὕδωρ! ὁ δεσπότης σοῦ ἐπιβάλλει αὐτὴν τὴν τιμωρίαν, διότι ἠδίκησες αὐτόν, ἐνῶ σὺ δὲν ἔπαυες καμμίαν ἀπ' αὐτόν ἀδικίαν. Ὁ βασιλεὺς ὁμως Ξέρξης θὰ σὲ διαβῇ εἴτε θέλεις εἴτε δὲν θέλεις τοῦτο»*.

Τέλος νέαι γέφυραι κατεσκευάσθησαν καὶ ὁ στρατὸς ἐπέρασε τὸν Ἑλλησπόντον. Ἐπτὰ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας ἐχρειάσθη ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς στρατὸς, διὰ νὰ περάσῃ τὰς γεφύρας! Κατόπιν ἠκολούθησε τὴν ἰδίαν πορείαν, τὴν ὁποίαν πρὸ δώδεκα ἑτῶν ἔκαμεν ἡ στρατιὰ τοῦ Μαρδονίου, καὶ ἐβάδισε τὴν θρακικὴν παραλίαν, μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Μακεδονίαν.

Κανεὶς λαὸς δὲν ἐτόλμησε νὰ πολεμήσῃ τὸν φοβερὸν αὐτὸν βασιλέα μὲ τὰ πολυάριθμα στρατεύματά του, καθὼς διήρχετο ἀπὸ τὴν χώραν του. Οὔτε οἱ γενναῖοι λαοὶ τῆς Θράκης, οὔτε οἱ Μακεδόνες μὲ τὸν λαμπρὸν βασιλέα των, οὔτε οἱ Θεσσαλοὶ.

Ὅλοι αὐτοὶ προσεκύνησαν τὸν παντοδύναμον βασιλέα καὶ ἔγιναν ὑπήκοοι του. Ὅλοι ἦσαν κατατρομαγμένοι ἀπὸ τὸν στρατὸν αὐτόν τοῦ Πέρσου βασιλέως, τὸν ὁποῖον διὰ πρώτην φοράν ἔβλεπον.

Ὁ ἱστορικὸς τῶν μηδικῶν πολέμων. Ὁνομάσθη «πατὴρ τῆς ἱστορίας».

21. Ο ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΝΔΟΣΘΟΝ ΣΤΕΝΟΝ
ΤΩΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ

Κατὰ τὰ μέσα Αὐγούστου ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου ἐπέρασε τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐβάδισε πρὸς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα. Ὁ στόλος ὁ περσικὸς ἔρριψε τὰς ἀγκύρας του εἰς τὸν Παγασητικὸν κόλπον.

Οἱ Ἕλληνες αὐτὴν τὴν φορὰν ἦσαν περισσότερον ἠνωμένοι, παρ' ὅτι ἦσαν, πρὶν γίνῃ ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος.

Ὁ Θεμιστοκλῆς πρὶν ἀπὸ ἓν ἔτος εἶχε πείσει τὰς ἑλληνικὰς πόλεις νὰ στείλουν ἀντιπρόσωπους εἰς ἓν συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἔγινεν εἰς τὴν Κόρινθον.

Εἰς τὸ πανελλήνιον αὐτὸ συνέδριον ὅλαι αἱ πόλεις ἀπεφάσισαν νὰ ἀφήσουν κατὰ μέρος τὰς ἀτελειώτους φιλονικίας των καὶ ὅλοι ἠνωμένοι νὰ πολεμήσουν τὸν κοινὸν ἐχθρόν. 481 π.Χ. Ποτὲ ἄλλοτε ἢ Ἑλλάς δὲν παρουσιάσθη τόσον ἠνωμένη, ὅσον τότε. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐφάνη εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν ἢ ψυχὴ ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Ὅταν οἱ Ἕλληνες ἔμαθον, ὅτι οἱ Πέρσαι ἐπλησίαζον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔλαβον τὰ κατάλληλα μέτρα, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸν κίνδυνον.

Στόλος ἑλληνικὸς, περισσότερον ἀπὸ τριακόσια πλοῖα, ἔπλευσεν εἰς τὸ βορειότερον ἀκρωτήριο τῆς Εὐβοίας, τὸ Ἄρτεμισιον, διὰ νὰ φράξῃ τὴν εἴσοδον τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον. Τριακόσιοι δὲ Σπαρτιᾶται στρατιῶται, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθησαν στρατιῶται ἀπὸ τὴν Φωκίδα, τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἐμποδίσουν τὸν στρατὸν τοῦ Ξέρξου ἀπὸ τὴν ξηράν.

Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται, ἑπτὰ περίπου χιλιάδες, με ἀρχηγόν των τὸν ἥρωα βασιλέα τῆς Σπάρτης **Λεωνίδα**ν, ἐπήγαν καὶ κατέλαβον ἓν στενόν, ἀπὸ ὅπου ἔπρεπε νὰ διέλθῃ ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου.

Τὸ στενὸν αὐτὸ σχηματίζεται μεταξὺ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ τοῦ ὄρους Καλλιδρόμου.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ θάλασσα ἔφθανε τόσον κοντὰ εἰς τὸ βουνόν, ὥστε ὁ δρόμος ἦτο πολὺ στενὸς καὶ μόλις μία ἄμαξα

ἦτο δυνατόν νά περάσῃ. Ἐκεῖ πλησίον ὑπῆρχον θερμαί πηγαί. Αὐτό λοιπόν τὸ στενὸν μέρος ἐλέγετο **Θερμοπύλαι**. Ἐκεῖ ἔγι-
νεν ἡ ἐνδοξότερα μάχη τῆς ἀρχαιότητος.

Τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν εἶναι ὁ μόνος δρόμος, διὰ τοῦ
ὁποίου ἦτο δυνατόν νά συγκοινωνήσουν οἱ Λοκροί, οἱ Φωκεῖς καὶ
οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν εἰς τὸ νοτιώτερον μέρος
τῆς Ἑλλάδος, μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Φθιώτιδος. Ἀπὸ τὸ μέρος
αὐτὸ ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην νά περάσῃ καὶ ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου.

Μόνον ἐκεῖ θὰ ἦτο δυνατόν οἱ ὀλίγοι Ἕλληνες στρατιῶται
νά κρατήσουν ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέρας τὴν ὄρμην τῆς πολυαριθμοῦ
στρατιᾶς τοῦ Ξέρξου. Ὁ στόλος ὁ ἐλληνικὸς θὰ ἠμπόδιζε κάθε
βοήθειαν, τὴν ὁποίαν ἦτο δυνατόν οἱ Πέρσαι νά φέρουν ἐκεῖ
πλησίον ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

22. Η ΗΡΩΪΚΗ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΕΝΟΥ ΤΩΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ

Ξέρξης ὅτε ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν Θεσσαλίαν, εἶχε μάθει
ὅτι ὀλίγος στρατὸς ἐλληνικὸς κατέλαβε τὸ στενὸν τῶν Θερμο-
πυλῶν, διὰ νά ἐμποδίσῃ τὴν προέλασίν του. Ὅταν δὲ ἔφθασεν
εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἔστειλε κατάσκοπον ἰπέα νά ἴδῃ, πόσοι
στρατιῶται ἦσαν ἐκεῖ καὶ τί ἔκαμνον. Ὁ ἰππεὺς μὲ ἐκπληξίν
του εἶδε τοὺς ὀλίγους Σπαρτιάτας, ἄλλους νά γυμνάζωνται, ἄλ-
λους νά κτενίζωνται καὶ νά στεφανώνουν τὴν κεφαλὴν των μὲ
ἄνθη. Ἀφοῦ εἶδεν αὐτά, ἐπέστρεψε καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν
βασιλέα ὅσα ὅσα εἶδεν.

Ὁ Ξέρξης εὐρίσκειτο εἰς μεγάλην ἀπορίαν καὶ δὲν ἠδύνατο
νά ἐξηγήσῃ ὅσα ἤκουσεν ἀπὸ τὸν Πέρσην κατάσκοπον.

Ἐκάλεσε τότε ἓνα Σπαρτιάτην ἐξόριστον, τὸν **Δημάρ-
τον**, ὁ ὁποῖος εὐρίσκειτο εἰς τὸ στρατόπεδόν του, καὶ ἠρώτησεν
αὐτὸν δι' ὅσα ἔμαθε περὶ τῶν Σπαρτιατῶν.

Ὁ Δημάρτατος τότε εἶπεν· «*Οἱ ἄνδρες αὐτοί, βασιλεῦ, ἔχουν
ἔλθει ἐδῶ νά πολεμήσουν ἐναντίον μας διὰ τὸ στενὸν καὶ δι' αὐτὸ
παρασκευάζονται. Ὑπάρχει δὲ συνήθεια εἰς αὐτοὺς ἢ ἐξῆς ὅταν
πρόκειται νά κινδυνεύσουν, τότε στολίζουν τὰς κεφαλὰς των. Μάθε
δέ, ὅτι ἐγὼν τούτους καὶ τοὺς ἄλλους Σπαρτιάτας ἐποτάξῃς, τότε*

κανὲν ἄλλο ἔθνος ἀνθρώπων δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ ἀντισταθῇ ἐναντίον σου. Τώρα λοιπὸν πηγαίνεις ἐναντίον πόλεως βασιλίδος καὶ σπουδαιοτάτης μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἐναντίον ἀρίστων ἀνδρῶν».

Μερικοὶ διηγοῦντο καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν κατὰ τὰς ἀλησμονήτους ἐκείνας ἡμέρας μετὰ τὴν ἔνδοξον ἐκείνην μάχην. Πῶς δηλαδή, ὅταν ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ παραδώσῃ ὁ Λεωνίδας καὶ οἱ στρατιῶται του τὰ ὄπλα, ὁ Λεωνίδας ἀπήντησεν εἰς αὐτόν· «*μολὼν λαβὲ*» (ἔλα νὰ τὰ πάρῃς).

Μὲ ὑπερφάνειαν καὶ περιφρόνησιν ἀπήντησεν ὁ σπαρτιάτης **Διηνέκης** εἰς ἕνα, ὁ ὁποῖος ἦλθεν ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν, καὶ εἶπε· «*Τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων εἶναι τόσον, ὥστε τὰ βέλη, τὰ ὁποῖα θὰ ρίπτουν οἱ Πέρσαι, θὰ σκιάζουν τὸν ἥλιον*». — «*Καλύτερον*», εἶπεν ὁ γενναῖος Σπαρτιάτης. «*Θὰ πολεμήσωμεν πρὸς αὐτοὺς ὑπὸ σκιὰν καὶ ὄχι ὑπὸ τὸν ἥλιον*».

Τέσσαρας ἡμέρας ἐπερίμενεν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, μήπως οἱ Ἕλληνες παραδοθοῦν μόνοι των. Τὴν πέμπτην ἡμέραν ὠργισμένος ἔστειλε Πέρσας στρατιώτας καὶ διέταξεν αὐτοὺς νὰ συλλάβουν τοὺς Ἕλληνας, καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσουν ἐμπρὸς του. Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ ἀπέτυχεν. Ἄλλοι στρατιῶται Πέρσαι ἐστάλησαν τὴν ἐπομένην, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἴδιαν τύχην εἶχον. Εἰς τὸ τέλος ὁ Ξέρξης ἔστειλε τὸ σῶμα τῶν ἀθαναίων, δηλ. τὴν βασιλικὴν του φρουράν. Ἄλλὰ καὶ αὐτοὶ, ἀφοῦ ἄφησαν πολλοὺς νεκροὺς εἰς τὸ πεδίου τῆς μάχης, ὀπισθοχώρησαν χωρὶς νὰ κατορθώσουν τίποτε.

Οἱ Πέρσαι ὅμως κατῶρθωσαν, ὅπως λέγεται, νὰ μάθουν ἀπὸ κάποιον, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο **Ἐφιάλτης**, ἕν στενὸν μονοπάτι, τὸ ὁποῖον ὠδήγει διὰ τοῦ ὄρους εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ στενοῦ. Ἀπὸ τὸ μονοπάτι αὐτὸ ὁ Πέρσης **Ἰδάρνης** ὠδήγησε τὴν νύκτα στρατὸν περσικόν, ἐνίκησε τοὺς χιλιούς Φωκεῖς στρατιώτας, οἱ ὁποῖοι ἐφύλασσαν ἐκεῖ ὡς φρουροί, καὶ κατέλαβε τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων.

Τὴν πρωΐαν ὁ Λεωνίδας εἶδεν, ὅτι εὕρισκετο εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν. Ἦτο περικυκλωμένος! Οἱ στρατιῶται του δὲ θὰ ἐκτυπῶντο ἀπὸ δύο μέρη. Ἀντελήφθη τότε, ὅτι δὲν ἔπαρχει ἔλπις σωτηρίας.

Ἔστειλεν ἀμέσως τοὺς ἄλλους Ἑλληνας στρατιώτας, οἱ ὅποιοι ἦσαν μαζί του, εἰς τὰς πατρίδας των· αὐτὸς δὲ καὶ οἱ τριακόσιοι συμπολεμισταὶ του ἀπεφάσισαν νὰ ἀποθάνουν ἡρωϊκῶς ἐκεῖ, ὅπως ἔπρεπεν εἰς Σπαρτιάτας. Μαζί μὲ αὐτοὺς ἔμειναν εἰς τὰς Θερμοπύλας διὰ νὰ ἀγωνισθοῦν καὶ ἑπτακόσιοι Θεσπιεῖς.

23. Ο ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΙΠΤΕΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΘΕΡΜΟΠΥΛΑΣ

Ἦτο περίπου ἡ δεκάτη ὥρα τῆς πρωΐας. Ὁ λεοντόκαρδος Λεωνίδας ὠδήγησε τοὺς ἀνδρείους του εἰς τὸ μέσον τῶν τάξεων τοῦ ἐχθροῦ, διὰ νὰ ἀνταλλάξῃ τὴν ζωὴν των μὲ τὴν ζωὴν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων ἀνδρῶν τοῦ ἐχθροῦ.

Κατὰ τὸν ἄγριον αὐτὸν ἀγῶνα, κατὰ τὸν ὅποιον συνετρίβησαν τὰ δόρατα τῶν περισσοτέρων Ἑλλήνων ὀπλιτῶν, ἔπεσεν ὁ ἡρωϊκὸς Λεωνίδας. Γύρω ἀπὸ τὸν ἔνδοξον νεκρὸν του ἔγινεν ἄγριος ἀγὼν μεταξύ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Περσῶν. Διὰ τετάρτην φορὰν οἱ ἀνδρεῖοι τοῦ Λεωνίδου ἀποκρούουν τοὺς Πέρσας καὶ λαμβάνουν τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως των. Ἀλλοίμονον ὁμως! Οἱ Ἕλληνες κτυπῶνται τώρα καὶ ἀπὸ τὰ νῶτα των ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Ὑδάρνου. Ἀλλὰ δὲν χάνουν τὸ θάρρος των. Μάχονται μὲ μαχαίρας, μὲ τὰς χεῖρας των καὶ μὲ τοὺς ὀδόντας των. Τέλος πίπτουν ὁ ἕνας πλησίον εἰς τὸν ἄλλον ὡσὰν ἀδελφοί, ἀπὸ τὰ ἀναρίθμητα βέλη, τὰ ὅποια ρίπτουν οἱ ἐχθροὶ ἐναντίον των.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ γενναῖοι ἔγιναν αἰώνιον παράδειγμα εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Μὲ τὸν ἡρωϊσμόν των δὲ ἐδίδαξαν, ὅτι κανὲν πρᾶγμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὴν πατρίδα. Πόσον συγκινητικὸν εἶναι τὸ ἐπίγραμμα, τὸ ὅποιον ἐχάραξε βραδύτερον ἐπάνω εἰς τὸ μνημα των ὁ ποιητὴς Σιμωνίδης!

«ὦ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι».

24. ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΑΦΗΝΟΥΝ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΩΝ

Ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν κατώρθωσε νὰ γίνῃ κύριος τῶν Θερμοπυλῶν, ἠδύνατο πλέον νὰ προχωρήσῃ μὲ εὐκολίαν

εις την ἄλλην Ἑλλάδα. Τρεῖς ἐβδομάδας μετὰ τὴν μάχην τῶν Θερμοπυλῶν ὁ Ξέρξης ἐπέρασε μὲ τὸν ἀναρίθμημον στρατόν του τὴν Βοιωτίαν, ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐβάδιζεν ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ στόλος του κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον ἐπλευσε τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς καὶ ἔρριψε τὰς ἀγκύρας του εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Φαλήρου. Μεγάλῃ καταστροφῇ ἐπερίμενε τότε τὴν ὥραϊαν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς.

Ὁ Θεμιστοκλῆς, ὡς ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν, εἶπε τότε εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι ἡ σωτηρία των ἦσαν τὰ πλοῖα. Μέσα εἰς αὐτὰ ἔπρεπε νὰ εἰσέλθουν ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ νὰ ἀφήσουν τὴν πόλιν. Τὸ ἴδιον ἀπήντησε καὶ ἡ Πυθία εἰς τοὺς Δελφούς, ὅταν τὴν ἠρώτησαν. «*Ξύλινον τεῖχος*» εἶπεν ἡ Πυθία «*θὰ σώσῃ τὴν πόλιν*».

Μὲ πόνον εἰς τὴν καρδίαν των μίαν ἡμέραν οἱ Ἀθηναῖοι, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά μὲ τὰ κατοικίδια ζῶα μαζί των, ἄφηνον τὴν ἀγαπημένην των πόλιν καὶ κατέβαινον εἰς τὴν παραλίαν. Ὀλίγοι μόνον πτωχοὶ Ἀθηναῖοι, οἱ περισσότεροι γέροντες, δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀφήσουν ἀνυπεράσπιστον τὴν πόλιν τῶν προγόνων των. Ἐπροτίμησαν κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς νὰ ταφοῦν. Ἐκλείσθησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ὀπίσω ἀπὸ ἕν ξύλινον φράγμα ὠχυρώθησαν. Αὐτὸ ἐνόμισαν, ὅτι ἐσήμαινεν ὁ χρησμός τοῦ μαντείου.

Εἰς τὰς πλησίον νήσους, τὴν Σαλαμίνα, τὴν Τροιζήνα (τὸν σημερινὸν Πόρον) καὶ τὴν Αἴγιναν ἦτο δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανεὶς τότε Ἀθηναίους πρόσφυγας. Γυναῖκες Ἀθηναῖαι μὲ τὰ τέκνα των εἶχον τακτοποιηθῆ εἰς πρόχειρα ξύλινα σπίτια. Μὲ πολλὴν συγκίνησιν μανθάνομεν, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Τροιζῆνος ἐψήφισαν τότε νὰ δίδουν κάθε ἡμέραν εἰς κάθε προσφυγικὴν οἰκογένειαν μίαν βοήθειαν διὰ τὴν συντήρησίν της. Ἐπίσης ὁ δῆμος ἐφρόντισε διὰ τὰ τέκνα των νὰ πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον. Κάθε προσφυγόπουλον εἶχε τὴν ἄδειαν νὰ κόπτῃ ἔλευθέρως καρπούς ἀπὸ κάθε δένδρον.

Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι ἄνδρες εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα, τὰ ὅποια εἶχον ρίψει τὰς ἀγκύρας των μέσα εἰς τὴν στενὴν θάλασσαν μεταξύ τῆς νήσου Σαλαμῖνος καὶ τῆς Ἀττικῆς.

Ἦσαν ἐκεῖ τριακόσια δέκα ἀθηναϊκά πλοῖα. Ναύαρχος αὐτῶν ἦτο ὁ **Θεμιστοκλῆς**. Μαζί των ἤλθον καὶ ἄλλα πλοῖα τῶν Πελοποννησίων. Ναύαρχος αὐτῶν ἦτο ὁ **Εὐρυβιάδης**.

25. Ο ΞΕΡΞΗΣ ΚΑΙΕΙ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

Τετρακόσια ὀγδοήκοντα ἔτη πρὸ Χριστοῦ. Ὁ μὴν Σεπτέμβριος δὲν εἶχεν ἀκόμη φθάσει εἰς τὸ μέσον. Ὁ Ξέρξης μὲ τὸν στρατόν του ἔφθασεν ἐμπρὸς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν **480 π.Χ.** Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Ἀττικῆς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐπέρασεν ὁ βάρβαρος στρατός, παντοῦ ἐσκόρπισε τὴν καταστροφὴν· φωτιά καὶ ἐρήμωσις μέσα εἰς τὴν ἄλλοτε τόσον ὠραίαν ἀττικὴν γῆν. Τώρα ἀπὸ τὰς πλησίον νήσους οἱ Ἀθηναῖοι πρόσφυγες καὶ οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὰ πλοῖα μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπουν τεραστίας φλόγας καὶ καπνόν. Αἱ Ἀθηναῖοι ἐκαίοντο!

“Ὅσοι εἶχον μείνει εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, μὲ γενναϊότητα ὑπέρησπισαν τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν διὰ μερικὰς ἡμέρας. Ἀλλ’ οἱ Πέρσαι ἦσαν πολλοί. Ἀνέβησαν εἰς τὰ τεῖχη, ἔγιναν κύριοι τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἔθεσαν πῦρ. Οἱ ναοὶ τῶν θεῶν ἐπάνω εἰς τὴν ἔνδοξον Ἀκρόπολιν καίονται. Αἱ φλόγες φθάνουν ἕως τὸν οὐρανόν.

26. ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΩΝ ΝΑΥΑΡΧΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΑΛΑΜΙΝΑ

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἀκροπόλεως οἱ ναύαρχοι τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου εἰς τὴν Σαλαμίνα ἔκαμαν συμβούλιον, διὰ νὰ ἀποφασίσουν τί ἔπρεπε νὰ κάμουν. Ἀλλ’ ἀμέσως ἐφάνη, ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στόλου δὲν ἦσαν σύμφωνοι.

Οἱ περισσότεροι ὑπεστήριξαν, ὅτι μὲ ὄλον τὸν στόλον ἔπρεπε νὰ ὑπάγουν εἰς τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Ἐκεῖ θὰ εἶχον τὴν ὑποστήριξιν καὶ τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς. Ἐὰν ἐνικῶντο ἀπὸ τὸν περσικὸν στόλον, θὰ εἶχον τὴν Πελοπόννησον ὡς καταφύγιον. Ἐὰν ὁμως ἔμενον εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ ἐνικῶντο, ἔλεγον ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἀποκλεισθοῦν ἐντελῶς.

Μὲ τὴν γνώμην αὐτὴν δὲν ἦσαν σύμφωνοι οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Αἰγινῆται καὶ οἱ Μεγαρεῖς. Αὐτοὶ ὑπεστήριζον, ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπερασπίσουν τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἀντελαμβάνετο, ὅτι ἡ ἀποχώρησις τοῦ συμμαχικοῦ στόλου ἀπὸ τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος θὰ ἦτο καταστροφικὴ. Ἔβλεπον ὅτι ἐὰν οἱ Ἕλληνες ἐναυμάχουν μέσα εἰς τὴν στενὴν θάλασσαν μεταξὺ τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῆς Ἀττικῆς, οἱ Πέρσαι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιήσουν πολλὰ πλοῖα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπεφάσισε μὲ κάθε τρόπον νὰ ματαιώσῃ τὴν ἀπόφασιν τῶν ἄλλων στρατηγῶν.

Ὁ κίνδυνος νὰ ὑποδουλωθῇ ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν Ἑλλήνων ναυάρχων ἦτο πολὺ σοβαρὸς.

Ὁ Θεμιστοκλῆς προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν Σπαρτιάτην ναύαρχον. Εἶπεν εἰς αὐτόν, ὅτι ἐὰν φύγῃ ὁ στόλος ἀπὸ τὴν Σαλαμίνα, τότε δὲν θὰ πολεμήσουν πλέον οἱ Ἕλληνες διὰ τὴν Ἑλλάδα ὅλην, ἀλλὰ τὰ πλοῖα κάθε μιᾶς πόλεως θὰ ὑπάγουν νὰ προστατεύσουν τὴν ἰδικὴν τῶν χώραν. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ στόλος θὰ διασκορπισθῇ καὶ ὅλη ἡ Ἑλλάς θὰ καταστραφῇ.

Νέον συμβούλιον τῶν ναυάρχων ἔγινε καὶ πάλιν. Ἡ συζήτησις κατὰ τὴν νέαν σύσκεψιν τῶν ναυάρχων ἦτο πολὺ ζωηρά. Ὁ Πλούταρχος μᾶς λέγει, ὅτι κατὰ τὴν σύσκεψιν αὐτὴν ἐφιλονίκησαν ζωηρῶς ὁ Εὐρυβιάδης μὲ τὸν Θεμιστοκλέα. Εἰς μίαν στιγμὴν ὁ Εὐρυβιάδης ἐσήκωσε τὴν ράβδον, διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλέα. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὁμως μὲ ἡρεμίαν ἐκράτησε τὴν χεῖρα τοῦ Εὐρυβιάδου καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· «πάταξ'·ν μὲν, ἄκουσον δε» Ἄλλος πάλιν ναύαρχος, ὁ Κορίνθιος Ἀδείμαντος, μὲ ζωηρὸν τόνον εἶπεν εἰς τὸν Θεμιστοκλέα, ὅτι δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ὀμιλῇ, ἀφοῦ δὲν ἔχει πλέον πατρίδα. Ὁ Θεμιστοκλῆς τότε ἠπέλησεν, ὅτι ἐὰν οἱ σύμμαχοι δὲν συμφωνήσουν, τότε αὐτὸς μὲ τὰ διακόσια ἀθηναϊκὰ πλοῖα καὶ τὰς οἰκογενεῖας τῶν Ἀθηναίων θὰ ἔφευγε, διὰ νὰ ζητήσῃ νέαν πατρίδα εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν.

Ἡ ἀπειλὴ τοῦ Θεμιστοκλέους ἔπεσεν ὡς κεραυνὸς εἰς τὴν συνέλευσιν. Ὅλοι ἐσιώπησαν! Ἦτο φανερόν, ὅτι χωρὶς τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πολεμήσουν. Ὁ Εὐρυβιάδης ἔπαυσε τὴν συζήτησιν καὶ διέταξε νὰ μείνῃ ὁ στόλος ἐκεῖ καὶ νὰ πολεμήσῃ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς τότε ἐσκέφθη ἓν τέχνασμα, μὲ τὸ ὁποῖον

παρέσυρε τὸν Ξέρξην νὰ στείλῃ πλοῖα καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ δυτικὸν στόμιον τοῦ στενοῦ καὶ νὰ ναυμαχήσῃ.

Εἶναι πλέον νύξ. Οἱ ναύαρχοι εἶναι συγκεντρωμένοι πάλιν εἰς συμβούλιον καὶ συζητοῦν. Κατὰ τὸ μεσονύκτιον εἰς δοῦλος πλησιάζει τὸν Θεμιστοκλέα καὶ λέγει εἰς αὐτόν, ὅτι κάποιος ζητεῖ αὐτὸν ἕξω. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξῆλθε καὶ μὲ μεγάλην ἔκπληξιν εἶδεν ἔμπρός του τὸν Ἄριστείδην.

Ὁ Ἄριστείδης ἔτεινε τὴν χεῖρα εἰς τὸν Θεμιστοκλέα τὸν παρεκάλεσε νὰ λησμονήσῃ τὴν παλαιὰν ἔχθραν τῶν καὶ νὰ ἐργασθοῦν μαζὶ διὰ τὴν πατρίδα, ἡ ὁποία ἐκινδύνευεν. «Ἐγὼ θὰ ὑπακούω», εἶπε· «σὺ θὰ διατάσῃς. Ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Αἴγινα καὶ σοῦ φέρω τὴν ἀγγελίαν, ὅτι περσικὸς στόλος κατέλαβε τὴν Ψυτιάλειαν. Ὅλα τὰ πλοῖα εὐρίσκονται εἰς κίνησιν καὶ πλησιάζουν εἰς τὸ στόμιον τοῦ πορθμοῦ· ἐγὼ μὲ μεγάλην δυσκολίαν κατώρθωσα νὰ διαφύγω».

Ὁ Θεμιστοκλῆς συνεκινήθη ἀπὸ τὴν φιλοπατρίαν τοῦ Ἄριστείδου. Ἐξήγησεν εἰς αὐτόν, ὅτι ἀκριβῶς αὐτὸ ἤθελε καὶ αὐτὸς νὰ κάμουν οἱ Πέρσαι καὶ συνεφιλιώθη μὲ τὸν ἐξόριστον Ἄριστείδην.

271 Η ΕΝΔΟΞΟΣ ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ

Οἱ Ἕλληγες εἰς τὸ συμβούλιον, ὅταν ἔμαθον ἀπὸ τὸν Ἄριστείδην τὴν κίνησιν αὐτὴν τοῦ περσικοῦ στόλου, εἶδον ὅτι ἦσαν ἤναγκασμένοι πλέον νὰ πολεμήσουν μέσα εἰς τὸ στενόν.

Ἡ μεγάλη ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐκρίνετο ἡ τύχη ὅλης τῆς Ἑλλάδος, εἶχεν ἀνατείλει. Τὸ σύνθημα διὰ τὴν ναυμαχίαν ἐδόθη. Αἱ σάλπιγγες ἐσήμαναν τὴν ἐφοδον τῶν ἑλληνικῶν τριήρων καὶ ἤχησεν εἰς τὸ ἔνδοξον στενόν ἡ προσταγή :

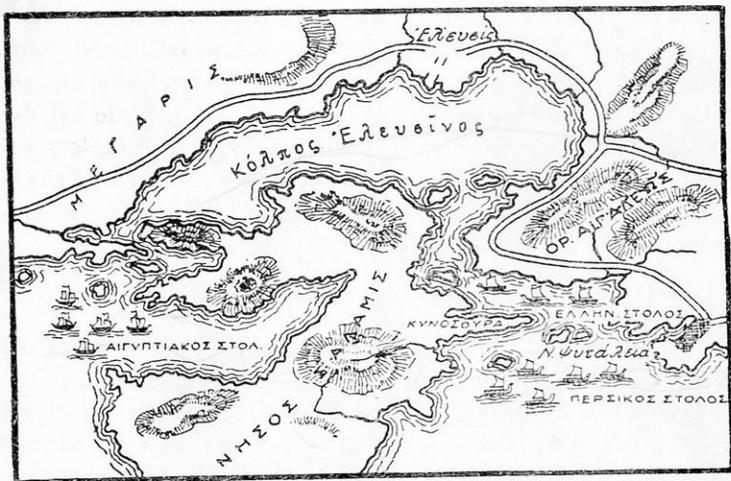
«Ὁ παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε, ἐλευθεροῦτε πατρίδα, ἐλευθεροῦτε δὲ παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῴων ἕδη, θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών».

Οἱ Ἕλληνες ναῦται σηκώνουν ἀμέσως τὰς ἀγκύρας τῶν πλοίων καὶ οἱ ἐρέται τραβοῦν μὲ μεγάλην ταχύτητα τὰ πολύροχθα κουπιά.

Ἐπάνω εἰς τὸ κατάστρωμα τῶν πλοίων οἱ ὀπλίται μὲ σάλπιγγας καὶ μὲ πολεμικὰ τραγούδια ἀρχίζουν τὸν ἀγῶνα. Μύριοι ἀντίλαλοι ἀντιβοοῦν ἀπὸ τοὺς βράχους τῆς νήσου. Φόβος καταλαμβάνει τοὺς Πέρσας, οἱ ὅποιοι ἐνόμιζον, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἔτοιμοι νὰ φύγουν.

Ὡσὸν ἀστραπὴ τὰ ἐλαφρὰ ἀθηναϊκὰ πλοῖα διασχίζουν τὰ γαλανὰ νερὰ τῆς Σαλαμίνας καὶ ἐπιπίπτουν ἐναντίον τῶν περσικῶν πλοίων.

Ἀμέσως πλοῖον ἑλληνικὸν κτυπᾷ ἐν φοινικικὸν μὲ τὸ χάλ-

Χάρτης τοῦ στενοῦ τῆς Σαλαμίνας.

κινον ἔμβολόν του. Ἄλλα πλοῖα ἑλληνικὰ ὀρμοῦν ἐπάνω εἰς ἄλλα περσικὰ πλοῖα. Τρομακτικοὶ κρότοι ἀκούονται. Κουπιὰ ἐχθρικῶν πλοίων θραύονται. Πλοῖα περσικὰ σχίζονται. Πελώριον πολεμικὸν περσικὸν συναντᾷ τὸ ἔμβολον τῆς πρῶρας ἀθηναϊκοῦ πλοίου. Δυνατὴν κραυγὴν ἀφήνουν οἱ Ἕλληνες ναῦται καὶ πηδοῦν μέσα εἰς τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον. Μεγάλῃ μάχῃ γίνεται ἐπάνω εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ περσικοῦ πλοίου. Οἱ Ἕλληνες ἀλύπητα κτυποῦν τοὺς Πέρσας καὶ λαμ-

βάνουν έκδίκησιν διὰ τὴν καταστροφὴν, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν οἱ Πέρσαι εἰς τὴν Ἄττικὴν.

Τὰ φοινικικὰ πλοῖα, τὰ καλύτερα τοῦ περσικοῦ στόλου, δὲν ἤμποροῦν νὰ κάμουν καὶ αὐτὰ τίποτε. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἤμποροῦν εὐκόλως νὰ κινουῦνται καὶ οἱ Ἕλληνες ναῦται πολεμοῦν μὲ μεγάλην ἀνδρείαν. Τὰ περσικὰ ὅμως πλοῖα εἶναι μεγάλα καὶ μὲ δυσκολίαν κινουῦνται μέσα εἰς τὸ στενόν. Ἄλλὰ καὶ οἱ πολεμισταὶ τῶν δὲν ἔχουν τὴν ναυτικὴν τέχνην καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν Ἑλλήνων.

Δὲν περνοῦν πολλαὶ ὄραι καὶ ὁ περσικὸς στόλος παθαίνει μεγάλην καταστροφὴν μέσα εἰς τὸ ἔνδοξον αὐτὸ στενόν. Ἡ θάλασσα εἶναι γεμάτη τώρα ἀπὸ ναυάγια καὶ ἀπὸ Πέρσας νεκροῦς. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐνίκησε τὸν περσικόν.

28. Οἱ Ἕλληνες τιμοῦν τὸν Θεμιστοκλέα

Ὁ Θεμιστοκλῆς μὲ τὴν στρατηγικότητά του ἔσωσε τότε εἰς τὴν Σαλαμίνα τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔμαθον τὴν νίκην μὲ ἓν εἶδος τηλεγράφου, τὸν ὁποῖον εἶχον τότε. Ἄνδρες ἀπὸ ὑψηλοῦς πύργους, τοποθετημένους εἰς διάφορα μέρη, οἱ φρυκτωροὶ μὲ πυρσοῦς ἀπὸ διάφορα σημεῖα ἀνήγγειλαν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἔνδοξον νίκην.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνας ἐγένετο εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἔνδοξον. Ὅλοι οἱ Ἕλληνές ἐθεώρουν τὸν Θεμιστοκλέα ὡς τὸν σοφώτατον τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Σπαρτιᾶται προσεκάλεσαν τὸν Θεμιστοκλέα εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἐτίμησαν αὐτὸν ὅσον κανένα ἄλλοτε. Ἔδωσαν εἰς αὐτὸν ὡς ἀριστεῖον διὰ τὴν σοφίαν του στέφανον ἀπὸ κλάδου ἐλαίας καὶ ἐδώρησαν εἰς αὐτὸν τὸ καλύτερον ἄρμα. Ὅταν δὲ ἔφευγεν ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπὸ τὴν Σπάρτην, τριακόσιοι νέοι συνώδευσαν αὐτὸν μέχρι τῶν συνόρων.

Λέγουν ἐπίσης, ὅτι ὅταν ὁ Θεμιστοκλῆς ὀλίγον ὕστερον ἐπεσκέφθη τὴν Ὀλυμπίαν, ὅπου ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες, καὶ εἰσήλθεν εἰς τὸ στάδιον, ὅλοι οἱ θεαταὶ ἔπαυσαν νὰ προσέχουν τὰ

ἀγωνίσματα· ἐβαύμαζον δὲ καὶ ἐπήνουν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν Θεμιστοκλέα.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἠσθάνθη τότε μεγάλην εὐχαρίστησιν καὶ ἔλεγεν εἰς τοὺς φίλους του, ὅτι ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐλάμβανε τοὺς καρπούς τῶν κόπων του.

29. Η ΝΙΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΜΕΡΑΝ

Τὸν ἴδιον περίπου μῆνα, Σεπτέμβριον, κατὰ τὸν ὅποιον ἔγινεν ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία, οἱ Ἕλληνες ἄποικοι τῆς Ἰμέρας, ἀποικίας εἰς τὴν πρὸς βορρᾶν παραλίαν τῆς Σικελίας, ἐδόξασαν τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα.

Βοηθούμενοι ἀπὸ τοὺς Συρακοσίους, ἐνίκησαν τὸν κατὰ πολὺ ἀνώτερον στρατὸν τῶν Καρχηδονίων, οἱ ὅποιοι εἶχον πολιορκήσει αὐτούς.

Αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Σικελίας ἦσαν πολὺ προωδευμένοι. Οἱ κάτοικοι αὐτῶν, ἐπειδὴ ἠσχολοῦντο μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ χώρα των ἦτο πολὺ πλουσία, εἶχον γίνεαι πολὺ ἔξυπνοι καὶ πολιτισμένοι ἄνθρωποι. Αἱ σχέσεις των δὲ μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα ἐβοήθησαν αὐτοὺς νὰ ἀναπτύξουν τὴν τέχνην καὶ τὰ γράμματα εἰς τὰς πατρίδας των. Ἡ σπουδαιότερα πόλις τῆς Σικελίας ἦσαν αἱ **Συρακοῦσαι**. Περίφημοι ὑπῆρξαν οἱ βασιλεῖς τῆς Ἰέρων καὶ Διονύσιος διὰ τὴν ἀγάπην των εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Πολλοὶ σοφοὶ Ἕλληνες, ὅπως ὁ Πλάτων, ὁ Σιμωνίδης, ὁ Πίνδαρος καὶ ἄλλοι προσεκλήθησαν καὶ μετέβησαν εἰς τὴν αὐλήν τῶν βασιλέων τῶν Συρακουσῶν.

30. Ο ΞΕΡΞΗΣ ΦΕΥΓΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ὁ μέγας βασιλεὺς κατὰ τὸ διάστημα τῆς ναυμαχίας εἶχε στήσει τὸν χρυσοῦν του θρόνον ἐπάνω εἰς ἓν βουνὸν ἀπέναντι τῆς Σαλαμῖνος, τὸν Αἰγιάλεων. Ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο παρετήρει τὸν ἀγῶνα. Μέγας φόβος τὸν κατέλαβεν, ὅταν εἶδε νὰ καταστρέφεται ὁ στόλος του εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος. Ἀκόμη μεγαλύτερον φόβον ἐδοκίμασεν ὁ Ξέρξης, ὅταν ἔμαθεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες σκέπτονται νὰ μεταβοῦν εἰς τὸν Ἑλλησποντον καὶ νὰ καταστρέψουν τὰς γεφύρας.

Ἄλλα καὶ κάτι ἄλλο ἔκαμε τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν νὰ ἀνησυχῆσῃ. Ἐσκέφθη ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Ἰωνίας θὰ ἐπαναστατήσουν, ὅταν μάθουν, ὅτι ὁ περσικὸς στόλος ἐνίκηθη.

Ἄφησε λοιπὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν γαμβρὸν τοῦ **Μαρδόνιου** μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν, περίπου 200.000 ἄνδρας, καὶ ὁ ἴδιος ἔσπευσε νὰ φύγῃ τρομαγμένος εἰς τὴν Περσίαν μὲ τὸν ἄλλον στρατὸν καὶ τὰ πλοῖα, ὅσα τοῦ ἔμειναν.

Ὁ πεζὸς στρατὸς ἔπαθε πολλὰ, καθὼς διήρχετο τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην, ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τῶν τροφῶν καὶ τὰς ἀσθενείας. Αἱ γέφυραι τοῦ Ἑλλησπόντου εἶχον καταστραφῆ ἀπὸ σφοδρὰν τρικυμίαν, ὥστε ὅσοι στρατιῶται ἐσώθησαν, μετεκομίσθησαν μὲ πλοῖα εἰς τὴν Ἀσίαν. Ὁ ἴδιος δὲ ὁ Ξέρξης κατῶρθωσε νὰ σωθῆ μὲ πλοῖον φοινικικόν, ἀφοῦ ἐκινδύνευσεν εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ σφοδρὰν τρικυμίαν.

Τοιοιουτρόπως ὁ μέγας βασιλεὺς μὲ τὰ ἐλεεινά του λείψανα ἐπέστρεψε ταπεινωμένος εἰς τὰς Σάρδεις. Ἀπὸ τὴν πόλιν αὐτὴν πρὸ ὀκτῶ μηνῶν ἀνεχώρει λαμπρὸς καὶ ὑπερήφανος μὲ τὰ ἀναρίθμητα τάγματά του, διὰ νὰ κατακτήσῃ τὴν Εὐρώπην ὀλόκληρον!

31. Ο ΜΑΡΔΟΝΙΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ὁ Μαρδόνιος ἐπέρασε τὸν χειμῶνα εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ὅλη ἡ βόρεια Ἑλλάς ἦτο ἀκόμη ὑπὸ τὴν περσικὴν κατοχὴν. Ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ὁ Μαρδόνιος ἔστειλεν ἀπεσταλμένους εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ προσεπάθησε νὰ κερδίσῃ τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὸ μέρος τῶν Περσῶν.

Ἐπρότεινε εἰς αὐτοὺς νὰ τοὺς κάμῃ κυρίους μεγαλυτέρας χώρας ἀπὸ αὐτὴν, τὴν ὁποίαν εἶχον προηγουμένως. Ἐπίσης ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς χρήματα, διὰ νὰ οἰκοδομήσουν τὴν κατεστραμμένην ὑπὸ τοῦ Ξέρξου πόλιν των. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου, διότι δὲν ἤθελον νὰ προδώσουν τοὺς ἄλλους Ἕλληνας συμμάχους των. Εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Μαρδονίου, μακεδόνα βασιλέα **Ἀλέξανδρον**, εἶπον ἐπὶ παρουσίᾳ πρέσβων, οἱ ὅποιοι εἶχον ἔλθει ἀπὸ τὴν Σπάρτην, τὰ ἑξῆς: «ἐνόσω ὁ ἥλιος δὲν ἀλλάσσει τὸν δρόμον του, οὔτε καὶ ἡμεῖς

θὰ κάμωμεν συνθήκας πρὸς τὸν Ξέρξην. Ἄλλ' ἔχοντες πίστιν εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας, τῶν ὁποίων ἐκεῖνος ἔκανσε τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα, θὰ ἐξακολουθήσωμεν νὰ πολεμῶμεν χάριν τῆς ἐλευθερίας μας».

Ἡὐχαρίστησαν τοὺς Σπαρτιάτας ἀπεσταλμένους διὰ τὴν προθυμίαν των, νὰ θρέψουν αὐτοὶ καὶ οἱ σύμμαχοι τὰς οἰκογενεῖας τῶν Ἀθηναίων, διότι τὸ ἔτος ἐκεῖνο οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠμπόρεσαν νὰ καλλιεργήσουν τοὺς ἀγρούς των. Παρεκάλεσαν ὁμῶς αὐτοὺς νὰ στείλουν στρατιωτικὴν βοήθειαν, διότι ὁ Μαρδόνιος θὰ ἐξεστράτευε καὶ πάλιν ἐναντίον τῆς Ἀττικῆς.

Ὅταν ὁ Μαρδόνιος ἔμαθεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέρριψαν τοὺς ὄρους, τοὺς ὁποίους ἐπρότεινε εἰς αὐτοὺς, ἐξεστράτευσε μὲ ὄλας του τὰς δυνάμεις ἐναντίον τῆς Ἀττικῆς. Δὲν εἶχον περᾶσει δέκα μῆνες ἀπὸ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐνικήθη ὁ Ξέρξης εἰς τὴν Σαλαμίνα. Διὰ μίαν ἀκόμη φοράν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐπιστρέψει εἰς τὸν μεταξὺ χρόνον εἰς τὴν πόλιν των, ἔγιναν καὶ πάλιν πρόσφυγες καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Σαλαμίνα. Οἱ Πέρσαι κατέλαβον διὰ δευτέραν φοράν τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Μαρδόνιος ἐνόμισεν, ὅτι ἡδύνατο τώρα εὐκολώτερον νὰ κερδίσῃ τοὺς Ἀθηναίους· νέας δὲ δελεαστικὰς προτάσεις ἔστειλεν εἰς αὐτοὺς, τὰς ὁποίας καὶ πάλιν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέρριψαν.

12. Η ΝΙΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΛΑΤΑΙΑΣ.
Ο ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, ὅταν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σαλαμίνα ἔφερον εὐχάριστα νέα εἰς τοὺς συμπατριώτας των.

Εἶπον εἰς αὐτοὺς, ὅτι μεγάλη στρατιὰ ἀπὸ Σπαρτιάτας εἰλωτας καὶ περιοίκους ἐβάδιζεν ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τοῦ Μαρδονίου. Ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἦτο ὁ γενναῖος Πάυσανίας, κηδεμὼν τότε τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως τῆς Σπάρτης Πλειστάρχου, υἱοῦ τοῦ ἡρωϊκοῦ Λεωνίδου.

Ὁ Μαρδόνιος ὅταν ἔμαθεν, ὅτι ἔρχεται σπαρτιατικὸς στρατός, ἄφησε τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐβάδισεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ, ὄχι μακρὰν ἀπὸ τὰς Πλαταίας, ἔστρατοπέδευεν.

Ἦ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπὸ Σπαρτιάτας, Ἀθηναίους καὶ ἄλλους Ἑλληνας, περίπου 70.000 ἄνδρες, ἔφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἔλαβε θέσιν ἀπέναντι τῆς περσικῆς παρατάξεως. Τὸ δεξιὸν κέρας, τὸ ὁποῖον παρετάχθη ἀπέναντι τοῦ περισσότερον ἰσχυροῦ περσικοῦ κέρατος, εἶχον οἱ Σπαρτιάται μετ' ἀρχηγόν των τὸν Παυσανίαν. Τὸ δεξιὸν κέρας εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι μετ' ἀρχηγὸν τὸν Ἀριστείδην· τὸ μέσον δὲ εἶχον οἱ ἄλλοι Ἑλληνες.

Ἦ ἑλληνικὸς στρατὸς συνεπλάκη μετ' ὁμοῦ περσικὸν στρατὸν καὶ τὸν στρατὸν τῶν Θηβαίων, οἱ ὁποῖοι εἶχον ὑπάγει μετ' τὸ μέρος τῶν Περσῶν, δηλαδὴ εἶχον «μη- 479 π.Χ. δίσει».

Οἱ Πέρσαι ἐπολέμησαν μετ' γενναιότητα. Ἦ Ἀλλ' ὁ Μαρδόνιος ἔκαμε τὸ μέγα σφάλμα νὰ κάμῃ μάχην ἐκ τοῦ συστάδην μετ' οὓς Σπαρτιάτας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὁ περισσότερον πειθαρχημένος τότε στρατὸς τοῦ κόσμου. Κατ' αὐτὴν ἐφονεύθη ὁ Μαρδόνιος καὶ ἐπῆλθε σύγχυσις εἰς τὸ στρατόπεδόν του.

Ἦ μάχην ἐκρίθη πλησίον εἰς τὰ τεῖχη τῶν Πλαταιῶν, ὅπου οἱ Ἑλληνες ἐπολέμησαν ἀνδρείως. Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ σύμμαχοί των Θηβαῖοι ἐνίκηθησαν. Πολλὰ πτώματα ἐκάλυψαν τὸ ἔδαφος καὶ πολλὰ πλοῦσια λάφυρα ἄφησαν οἱ Πέρσαι, καθὼς ἔφευγον.

33. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΝΙΚΗΝ

Ἦ Ὅσοι ἀπὸ τοῦς Πέρσας ἐσώθησαν ἔφυγαν εἰς τὰς Θήβας. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τέλος ἐλεεινοὶ καὶ ἀξιοδάκρυτοι ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Οἱ Ἑλληνες ἐτιμώρησαν αὐστηρῶς τοῦς Θηβαίους διὰ τὸν μηδισμὸν των. Οἱ ἀρχηγοὶ των, οἱ ὁποῖοι εἶχον συμβουλεύσει τὴν συμμαχίαν μετ' οὓς Πέρσας, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον καὶ ἐφονεύθησαν.

Οἱ Ἑλληνες ἀπὸ τὸ δέκατον τῶν πλουσίων λαφύρων, τὰ ὁποῖα ἔλαβον κατὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, κατεσκεύασαν ἓνα χρυσοῦν τρίποδα. Ἦ χρυσοῦς αὐτὸς τρίπους ἐστηρίζετο ἐπάνω εἰς μίαν χαλκῆν στήλην, ἣ ὁποῖα σφάζεται ἀκόμη σήμερον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὴν στήλην αὐτὴν σχηματί-

ζουν τρεις ὄφεις, οἱ ὅποιοι τυλίγονται κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε σχηματίζουν σπείρας.

Εἰς τὴν βάσιν τοῦ χρυσοῦ αὐτοῦ τρίποδος οἱ Ἕλληνες ἔγραψαν τὰ ὀνόματα τῶς ἐλληνικῶν πόλεων, αἱ ὅποια ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἔνδοξον μάχην τῶν Πλαταιῶν. Τὸν χρυσοῦν αὐτὸν τρίποδα στηριγμένον ἐπάνω εἰς τὴν χαλκίνην του βάσιν ἔστειλαν οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς Δελφοὺς, ὡς ἀφιέρωμα τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος.

Τέλος κατὰ πρότασιν τοῦ Πausανίου οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν νὰ θεωρηθῇ τὸ μέρος, ὅπου ἔγινεν ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν, ὡς τόπος ἱερός.

Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν εἶναι ἡ τελευταία μάχη, ἡ ὁποία ἔγινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν. Ἀπὸ τότε δὲν ἐπάτησε τὸ ἔδαφος τῆς ἐλληνικῆς πατρίδος στρατὸς περσικός.

34. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΥΚΑΛΗΝ.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΙΩΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Τὴν ἴδιαν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς Πλαταιάς, ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἐνίκησε τὸν περσικὸν εἰς τὴν **Μυκάλην**. Ἡ Μυκάλη εἶναι χερσόνησος ἀπέναντι τῆς νήσου Σάμου, ἔχει δὲ τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν ἀπὸ τὸ ὄρος Μυκάλη. Ἐκεῖ ἔσπευσαν νὰ ἐξέλθουν οἱ Πέρσαι καὶ νὰ σύρουν τὰ πλοῖα των εἰς τὴν ξηράν, ὅταν ἔμαθον ὅτι ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἤρχετο ἐναντίον των.

Οἱ Ἕλληνες, ὅταν ἔφθασαν ἐκεῖ, ἐξῆλθον καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ξηράν καὶ ἔγινεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο πεζομαχία. Κατ' αὐτὴν οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας, ἂν καὶ ἦσαν οὗτοι διπλάσιοι. Κατόπιν ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰ περσικὰ πλοῖα καὶ τὰ ἔκαυσαν ὅλα.

Αἱ ἔνδοξοι νίκαι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν ἔδωσαν τὸ σύνθημα εἰς τὰς περισσοτέρας νήσους καὶ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Περσῶν. Ὅλοι αἱ περσικαὶ φρουραὶ, αἱ ὅποια ἦσαν μέσα εἰς τὰς πόλεις αὐτάς, ἐξεδιώχθησαν καὶ αἱ ἐλληνικαὶ πόλεις ἐκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν των.

Ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Πausanίας, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔγινε τόσον ἔνδοξος εἰς τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, εἶχε κακὸν τέλος. Ἐφοῦ μὲ τὸν στόλον τοῦ ἐκυρίευσεν τὴν σπουδαίαν πόλιν Βυζάντιον, ὑπερηφανεύθη πολὺ. Οἱ Σπαρτιάται εἶχον λόγους νὰ ὑποπεύωνται, ὅτι ὁ Πausanίας εἶχε συνάψει σχέσεις μὲ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν. Διὰ τοῦτο ἔστειλαν ἀπεσταλμένους καὶ διέταξαν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην. Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖ εἰς τὴν Σπάρτην ὁ Πausanίας δὲν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὰ σχέδιά του. Οἱ ἔφοροι, ἐπειδὴ ἔμαθον ὅτι ἠτοίμαζεν ἐπανάστασιν τῶν εἰλώτων, κατεδίκασαν αὐτὸν εἰς θάνατον.

Ὁ Πausanίας, ὅταν ἔμαθε τὴν καταδίκην του, ἔσπευσε νὰ καταφύγῃ καὶ νὰ σωθῇ εἰς τὸ ἱερὸν ἑνὸς ναοῦ, διότι ἐκεῖ δὲν ἐπετρέπετο νὰ τὸν συλλάβουν. Οἱ ἔφοροι ὅμως ἀπεφάσισαν νὰ κτίσουν τὰς θύρας τοῦ ναοῦ, διὰ νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πείναν. Πρῶτῃ ἢ μῆτηρ του λέγουν, ὅτι ἔβαλε τὸν πρῶτον λίθον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΝΑΥΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ

35. Η ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

“Όταν οί Ἀθηναῖοι μὲ τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν ἐπέστρεψαν πάλιν εἰς τὴν πατρίδα των, δὲν εὔρον ἐκεῖ ἄλλο παρὰ λίθους καὶ στάκτην. Εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως ἐκεῖ ὕψηλά ἐκάπνιζον ἀκόμη τὰ ἔρείπια τῆς Ἀκροπόλεως.

Τότε ἀκόμη περισσότερον ἐνόησαν οἱ Ἀθηναῖοι, πόσον μεγάλη ἦτο ἡ νίκη των, ἡ ὁποία ἔδωσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἐλευθερίαν. Μεγάλην ὑπερηφάνειαν ἠσθάνοντο τότε οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐπίστευον ὅτι αὐτοὶ πολὺ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας συνετέλεσαν νὰ νικηθῇ ὁ ἐχθρός. Μὲ ὄλον των τὸ δίκαιον λοιπὸν ἐνόμιζον, ὅτι ἦσαν οἱ πρῶτοι μεταξὺ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Μεγάλα τῶρα σχέδια ἔκαμνον διὰ τὸ μέλλον. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν ὑπερήφανοι διὰ τὴν ἀνδρείαν των, ἡ ὁποία ἐδοξάσθη τόσον λαμπρὰ εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ τὰς Πλαταιάς.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες δὲν κατέστρεψαν ἐντελῶς τὸν περσικὸν στρατὸν, ἀλλὰ μόνον ἐνίκησαν καὶ ἐξεδίωξαν αὐτόν, ὑπῆρχε φόβος, ὅτι μίαν ἡμέραν οἱ Πέρσαι θὰ ἐξεστράτευον καὶ πάλιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἐπρεπε λοιπὸν ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις νὰ ἐνωθοῦν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν μιᾶς ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς ἰσχυρὰς πόλεις.

Ποία ἐξ αὐτῶν λοιπὸν θὰ ἐγίνετο ἡ ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος;

Αἱ Ἀθηναίη ἢ ἡ Σπάρτη; Ἡ Σπάρτη ἦτο περισσότερο συντηρητική καὶ ἔμενεν εἰς τὰ παλαιὰς τῆς συνηθείας. Διὰ τοῦτο, ὅταν αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις ἐζήτησαν τὴν συμμαχίαν τῶν Σπαρτιατῶν, οὗτοι δὲν ἐδέχθησαν, διότι ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν εἰς αὐτοὺς πάντοτε νὰ προστατεύουν μὲ τὰ πλοῖα τῶν τὰς Ἴωνικὰς πόλεις. Ἐπρότιμῃσαν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀρχὴν τῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἔπρεπε νὰ ἔχουν ὅλας τῶν τὰς δυνάμεις συγκεντρωμένας.

Τότε αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις καθὼς καὶ πολλαὶ νῆσοι παρεκάλεσαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ τοὺς δεχθοῦν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν. Ὁ δὲ Ἀριστείδης ἐστάλη ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους νὰ καθορίσῃ, ποῖαι πόλεις θὰ προσέφερον εἰς τὰς Ἀθήνας στρατὸν ἢ πλοῖα ἢ χρήματα διὰ τὴν συμμαχίαν. Ὁ Ἀριστείδης ἐξετέλεσε τὸ ἔργον τοῦ μὲ τόσῃν μεγάλῃν δικαιοσύνην, ὥστε κανεὶς ἀπὸ τοὺς συμμάχους δὲν εἶχε παράπονον. Ἐν ἔτος λοιπὸν μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν ἔγινεν ἡ πρώτη Ἀθηναϊκὴ 478 π.Χ. συμμαχία.

Ἐδρα τῆς συμμαχίας ἦτο ἡ νῆσος **Δῆλος**, ὅπου συνηθρίζοντο οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν συμμαχικῶν πόλεων. Εἰς τὸ συνέδριον αὐτὸ συνεζήτουν ζητήματα καὶ σχέδια τῆς συμμαχίας· ὅλοι δὲ εἶχον ἴσην ψῆφον. Ὁ σκοπός, τὸν ὁποῖον ἐπεδίωκεν ἡ συμμαχία αὕτη τῶν πόλεων, ἦτο νὰ παρασκευάζῃ τριήρεις πρὸς προστασίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν περσικὸν κίνδυνον.

36. ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ

Μόλις ἐπέστρεψαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν πόλιν τῶν, ἤρχισαν νὰ κτίζουν καὶ πάλιν τὰς οἰκίας τῶν καὶ τοὺς ναοὺς τῶν. Ἄλλ' ὁ Θεμιστολῆς διόλου δὲν ἔμενεν ἡσυχος.

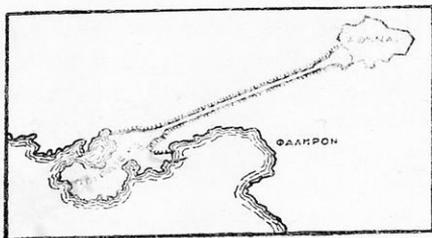
Μὲ τὸν ὀξύν του νοῦν ἔβλεπεν, ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἔλθῃ καιρός, κατὰ τὸν ὁποῖον αἱ Ἀθηναίαι θὰ πολεμήσουν μὲ τὴν ἀντίζηλόν τῶν Σπάρτην.

Διὰ τοῦτο ἐσκέπτετο, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν ξηράν. Ἐπρότεινε λοιπὸν καὶ ἐπέτυχεν νὰ ἀποφασίσουν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ ὀχυρώσουν καλύτερον τὴν πόλιν. Νέα λοιπὸν τείχη κατεσκευάσθησαν

γύρω ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ὅμοια τείχη κατεσκευάσθησαν καὶ γύρω ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ.

Ὁ Πειραιεὺς ἀπὸ τότε ἔγινε πολὺ σπουδαῖος καὶ ἰσχυρὸς λιμὴν διὰ τὰς Ἀθήνας. Ἀργότερον ὁ Περικλῆς ἤνωσε τὰς δύο πόλεις μὲ δύο τείχη παράλληλα, τὰ ὁποῖα ἔφθανον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας μέχρι τοῦ Πειραιῶς καὶ ἐλέγοντο μακρὰ τείχη. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦτο δυνατὸν ποτὲ νὰ ἀπομονωθοῦν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ ἠδύναντο νὰ λαμβάνουν ἀπὸ ἐκεῖ ὅ,τι ἐχρειάζοντο ἐν καιρῷ πολέμου.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἀνησύχησαν πολὺ διὰ τὴν σπουδαίαν αὐ-

Τὰ μακρὰ τείχη
ἀπ' Ἀθηνῶν μέχρι Πειραιῶς.

τὴν ὀχύρωσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς. Ἐμίσησαν τὸν Θεμιστοκλέα, ἐσυκοφάντησαν αὐτὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπέτυχον νὰ ἐξοστρακισθῇ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔσωσεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν βαρβάρων.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐξορίαν του δὲν ἔμεινεν ἡσυχος ὁ Θεμιστοκλῆς. Οἱ ἐχθροὶ του ἤθελαν

νὰ τὸν ἐξοντώσουν. Ἐπειδὴ δὲ ἐφοβεῖτο, ὅτι οἱ ἐχθροὶ του θὰ τὸν ἐφόνευον, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Περσίαν.

Ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης ἐδέχθη μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν τὸν Θεμιστοκλέα. Ἐδῶρῃσεν εἰς αὐτὸν μίαν πόλιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν Μαγνησίαν, διὰ νὰ κατοικήσῃ. Εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα τεσσάρων ἐτῶν. Ὀλίγον προηγουμένως ἀπέθανε καὶ ὁ Ἀριστείδης, τὸν ὁποῖον ἐτίμησαν μὲ σεβασμὸν οἱ πατριῶται του. Τὰς θυγατέρας του ἀνέλαβε νὰ προικίσῃ ἢ πολιτεία, διότι ὁ πατὴρ των ἦτο πολὺ πτωχὸς καὶ δὲν ἄφησεν εἰς αὐτὰς περιουσίαν.

37. Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΙΜΩΝ

Ἀπὸ τοὺς σπουδαίους ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν

τότε, διὰ νὰ γίνουν αἱ Ἐθναὶ ἰσχυρὸν κράτος, ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ ἐνδόξου Μιλτιάδου, ὁ **Κίμων**.

Ὁ Κίμων ἔχασε τὸν πατέρα του πολὺ μικρὸς. Τὰ ἔτη τῆς νεότητός του ἐπέρασεν ἀσχολούμενος μὲ τὰ γράμματα, μὲ τὴν ἵππασίαν καὶ ἄλλα ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα. Ἦτο πολὺ εὐφυῆς, τολμηρὸς καὶ πολὺ φιλότιμος. Εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος ἐπολέμησέ μὲ μεγάλην γενναϊότητα καὶ ἔγινε τότε πολὺ γνωστός.

Ἦτο ὁ Κίμων ὑψηλός, ὠραῖος καὶ τὴν δαφνηφόρον κεφαλὴν του ἐστόλιζον πυκνὰ καὶ κατσαρὰ μαλλιά. Εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν ὑπῆρξεν ἀδωροδόκητος καὶ ἤμειβε πλουσίως τοὺς συναγωνιστάς του.

Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὸν λαὸν ἦτο τόση, ὥστε τὴν μεγάλην περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἀργότερον ἀπέκτησεν ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν ἐχθρῶν εἰς τοὺς ἐνδόξους πολέμους του κατὰ τῶν Περσῶν, ἐξώδευε διὰ τοὺς πολίτας. Εἶχε διατάξει νὰ ἀφαιρεθοῦν οἱ φράκται ἀπὸ τοὺς ἀγρούς του, διὰ νὰ ἡμποροῦν οἱ πολῖται μὲ ἐλευθερίαν νὰ εἰσέρχωνται καὶ νὰ λαμβάνουν ἀπὸ ἐκεῖ ὅ,τι εἶχον ἀνάγκην. Ὅταν ἐξήρχετο εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, ἠκολούθουν αὐτὸν δοῦλοι, οἱ ὁποῖοι ἐμοίραζον εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐνδύματα καὶ χρήματα.

Ὁ Κίμων.

(Ἐκ τῆς ἀρχαίας δακτυλιόλιθου).

Ὁ δίκαιος Ἀριστείδης πολὺ ἐνωρίς ἀντελήφθη τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ νέου καὶ ἔκαμιν αὐτὸν φίλον καὶ συνεργάτην του. Εἰς διάστημα ὀλίγου χρόνου ὁ Κίμων ἔλαβε τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα καὶ διεδέχθη τὸν Ἀριστείδην εἰς τὴν στρατηγίαν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου. Ὁ ἔξοχος αὐτὸς στρατηγὸς ἐστόλη νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς πόλεις ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀκόμη ὑπὸ τὴν περσικὴν κυριαρχίαν.

Ἡ πρώτη του πολεμικὴ πράξις ἦτο ἡ ἐκδίωξις ἀπὸ τῆς Θράκης τῶν Περσῶν, ὅσοι ἔμενον ἀκόμη ἐκεῖ. Τότε ὄλαι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἔγιναν σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων.

Ἐπίσης ἀπήλλαξε τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἀπὸ τοὺς πειρατὰς καὶ κατέλαβε τὴν κυριωτέραν τῶν ἔδραν, τὴν **Σκῦρον**.

Τὸ ἔτος 457 κατενίκησε τὸν ἰσχυρὸν περσικὸν στόλον εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ **Εὐρυμέδοντος** ποταμοῦ, εἰς τὴν παραλίαν τῆς Παμφιλίας. Πλούσια ἦσαν τὰ λάφυρα, τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ὁ Κίμων ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν. Πολλοὶ δὲ ἑλληνικαὶ πόλεις εἰς τὴν παραλίαν τῆς Καρίας καὶ Λυκίας προσετέθησαν εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν.

Ὑστερον ἀπὸ ὀλίγα ἔτη (449 π.Χ.) ὁ Κίμων ἐπεχείρησε τὴν τελευταίαν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἐπλευσε λοιπὸν μὲ στόλον εἰς τὴν **Κύπρον**, τὴν ὁποῖον κατεῖχον οἱ Πέρσαι, καὶ ἐπολιορκῆσε τὸ **Κίτιον** (σημερινὴν Λάρνακα).

Κατὰ τὴν πολιορκίαν ὅμως ἀπέθανεν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἕνεκα φοβερᾶς ἐπιδημίας, ἠναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἀπ' ἐκεῖ. Εἰς τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐκέρδισε σπουδαίαν νίκην, οἱ δὲ ναύαρχοι τοῦ περσικοῦ στόλου, ὅταν εἶδον τὰς ἀθηναϊκὰς τριήρεις, τὰς ὁποίας ἐνόμιζον ὅτι ἐκυβέρνα ὁ Κίμων, ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Κίμων καὶ νεκρὸς ἀκόμη ἐπάνω εἰς τὴν τριήρη ἐνίκα νίκην λαμπράν. Τέλος συνωμολογήθη εἰρήνη μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Περσῶν, ἡ ὁποία ὀνομάζεται **Κιμῶν εἰρήνη**.

Ὁ περσικὸς στόλος ἐξεδιώχθη ἐντελῶς ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ αἱ Ἀθηναὶ ἔγιναν ἡ πρώτη ναυτικὴ δύναμις τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς ἐφαίνετο, ὅτι ἤρχιζε. Τὸ ὄνειρον τοῦ Θεμιστοκλέους ἤρχιζε νὰ πραγματοποιηθῆται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

Ο ΧΡΥΣΟΥΣ ΑΙΩΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

38. ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

Τεσσαράκοντα ἔτη ἐπέρασαν ἀπὸ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἔγινεν ἡ ναυμαχία εἰς τὴν Σαλαμίνα. Αἱ Ἀθηναὶ εἶχον γίνεαι τῶρα ὠραία πόλις. Καὶ μάλιστα ἀκόμη ὠραιότερα ἀπὸ ὅ,τι ἦτο, πρὶν καταστραφῆ ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Ὠραῖαι οἰκοδομαὶ εἶχον κτισθῆ. Ὠραῖοι ναοὶ ἐστέκοντο μεγαλοπρεπέστατοι ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Τὸ ἀθηναϊκὸν κράτος εἶχε τότε 160.000 κατοίκους. Ἀπὸ τούτους 55.000 ἦσαν ἄνδρες ἀπὸ 18 ἐτῶν καὶ ἄνω. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ ξένοι, οἱ μέτροικοι, 40.000 περίπου. Ὅλος λοιπὸν ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀττικῆς μαζί με τοὺς μετοίκους ἦσαν 200.000 κάτοικοι. Ἐκὸς ἀπὸ αὐτοὺς ὑπῆρχον καὶ δοῦλοι Σκύθαι, Θρᾶκες, Ἰλλυριοὶ καὶ Ἀσιᾶται. Ὅλοι οἱ δοῦλοι εἰς τὴν Ἀττικὴν ἔχουν ὑπολογισθῆ εἰς 100.000 περίπου τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Πόσον εἶχον ἀλλάξει τὰ πράγματα τῶρα! Ὅλοι οἱ πολῖται ἦσαν ἴσοι ἐντελῶς μεταξὺ των. Ὁ καθεὶς ἠδύνατο, ἐὰν ἦτο ἄξιος, νὰ ἐκλεγῆ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἄρχων τῆς πόλεως καὶ στρατηγός. Ἐπίσης ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκλεγῆ δικαστὴς εἰς τὸν Ἀρειὸν Πάγον, εἰς ὅποιανδήποτε τάξιν καὶ ἂν ἀνῆκε.

39. Ο ΠΕΡΙΚΛΗΣ

Τῶρα οἱ Ἀθηναῖοι ἔχουν ἓνα μέγαν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος τοὺς κυβερνᾷ. Αὐτὸς εἶναι ὁ Περικλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Ξανθίππου, ὁ ὁποῖος ἀπὸ εἴκοσιν ἡδὴ ἐτῶν διευθύνει τὴν πολιτικὴν

ζωήν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἀγαποῦν πολὺ καὶ τὸν ἐκλέγουν κατ' ἔτος ἄρχοντα στρατηγόν.

461 π.Χ.

Ὁ Περικλῆς ἦτο ὁ μεγαλύτερος πολιτικός ἀνὴρ τὸν ὁποῖον ἀπέκτησαν αἱ Ἀθῆναι τότε. Ὅταν ἦτο μικρός, ἦτο δειλὸς καὶ δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ ὁμιλῇ ἔμπρὸς εἰς ἄλλους. Ὅταν ὅμως ἐμεγάλωσε καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον, κανεὶς δὲν ἔδειξε τόσην ἀνδρείαν, ὅσον αὐτός.

Ὁ Περικλῆς.

Οἱ γονεῖς του, οἱ ὁποῖοι ἦσαν εὐγενεῖς, ἐφρόντισαν νὰ δώσουν εἰς τὸν Περικλέα τὴν καλυτέραν μόρφωσιν. Μουσικὴ καὶ φιλοσοφία ἦσαν τὰ ἀγαπημένα του μαθήματα. Ἀλλὰ περισσότερο ὁ Περικλῆς ἠγάπα τὴν ρητορείαν. Τοῦ ἤρесе δηλαδὴ πολὺ νὰ ὁμιλῇ ἔμπρὸς εἰς τὸ πλῆθος. Ὡμίλει δὲ μὲ τόσην δύναμιν καὶ μὲ τόσην μεγάλην εὐγλωττίαν, ὥστε οἱ ἄνθρωποι ἔλεγον, ὅτι, ὅταν ὁ Περικλῆς ὁμιλῇ, ἀστράπτει καὶ βροντᾷ ὡσάν τὸν Δία. Διὰ τοῦτον τὸν ἔλεγον καὶ Ὀλύμπιον.

Νέος ἀκόμη ἤρχισε νὰ λαμβάνη μέρος εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς πόλεως. Πολὺ δὲ συντόμως ἔγινεν ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκον αἱ

τάξεις τῶν πτωχῶν πολιτῶν. Τοῦ κόμματος τῶν πλουσίων ἀρχηγὸς τότε ἦτο ὁ Κίμων. Ὁ Περικλῆς ἔμεινεν ἀρχηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ἕως ὅτου ἀπέθανε. Περισσότερον δηλαδὴ ἀπὸ τριάκοντα ἔτη.

Εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα ποτὲ δὲν ἐφάνη ἔξω εἰς τοὺς δρόμους. Ἐκτὸς μόνον ὅταν ἐπήγαιεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ εἰς τὰς ἄλλας δημοσίας συγκεντρώσεις. Ποτὲ δὲν ἐπήγαιεν εἰς τὴν ἀγοράν, ὅπως συνήθιζον οἱ περισσότεροι Ἀθηναῖοι, διὰ νὰ ἀκούη καὶ νὰ λέγη νέα. Εἶχε δὲ πολὺ ὀλίγους φίλους, τοὺς ὁποίους συνανεστρέφετο.

Ὁ Περικλῆς ἔκαμε νόμον, ὁ ὁποῖος ὠρίζεν, ὅτι κάθε πολίτης πτωχὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνη χρήματα ἀπὸ τὸ

δημόσιον, διὰ τὴν ἀγοράζην εἰσιτήριον καὶ τὴν πηγαίνην εἰς τὸ θέατρον.

Ὁ Περικλῆς εἶχε μεγάλα ὄνειρα διὰ τὰς Ἀθήνας. Ἦθελε τὴν κάμην αὐτὰς τὴν ἰσχυροτέραν ἀπὸ ὅσων τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ὅτι ἡ Ἑλλάς ἦτο διηρημένη εἰς διάφορα κράτη, αὐτὸ ἐνόμιζεν ὁ Περικλῆς πολὺ κακὸν καὶ ἐπικίνδυνον πρᾶγμα. Διὰ τοῦτο ὠνειρεύετο ἓν κράτος ἀθηναϊκόν, τὸ ὁποῖον νὰ κυριαρχῇ ὅλων τῶν ἄλλων.

Ὁ πολιτικός του ἀντίπαλος, ὁ Κίμων, ἤθελε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν δύναμιν τῆς Σπάρτης κατὰ ξηρὰν, ἐνῶ αἱ Ἀθηναῖοι κατὰ θάλασσαν θὰ ἦσαν ἡ πρώτη δύναμις. Ἐβλεπε δηλαδὴ τὴν πρόοδον τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν φιλικὴν συνεργασίαν καὶ τῶν δύο αὐτῶν πόλεων.

Ὁ Περικλῆς ἐκάλεσεν ἀντιπροσώπους εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ ὅσων τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, διὰ τὴν συζητήσασθαι, πῶς θὰ κτίσασθαι καὶ πάλιν τοὺς ναοὺς, τοὺς ὁποίους οἱ Πέρσαι κατέστρεψαν. Ἐπίσης ἔρριψε μίαν ὠραίαν ἰδέαν. Τὰ ἑλληνικὰ δηλαδὴ πλοῖα νὰ ἤμποροῦν ἐλευθέρως νὰ εἰσέρχωνται εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς λιμένας καὶ νὰ φεύγουν χωρὶς νὰ πληρώνουν φόρον. Εἰς αὐτὸ ὅμως δὲν ἦτο σύμφωνος ἡ Σπάρτη.

Ὁ Περικλῆς ἠθέλησε καὶ ἐπέτυχεν νὰ κάμῃ τὰς Ἀθήνας ἰσχυρὸν κράτος. Αὐτὴν δὲ τὴν πόλιν νὰ κάμῃ τὴν ὠραιότεραν πόλιν τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο τὴν ἐποχὴν αὐτήν, κατὰ τὴν ὁποίαν διοικεῖ τὰς Ἀθήνας ὁ Περικλῆς, ὀνομάζομεν **χ ρ υ σ ο ὖ ν α ἰ ὦ ν α τ ὦ ν Ἀ θ η ν ὦ ν**.

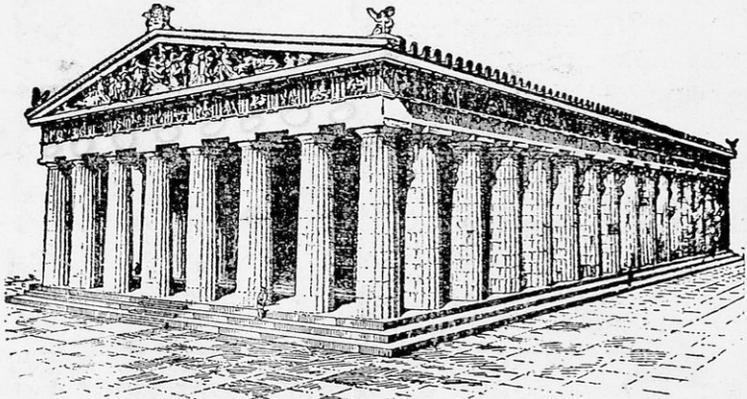
40. ΜΕΓΑΛΑ ΕΡΓΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ

Ἐκεῖνο πρὸ πάντων, τὸ ὁποῖον ἐστόλισεν τὰς Ἀθήνας καὶ καμὲν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους νὰ θαυμάσασθαι, εἶναι τὰ μεγάλα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν ὁ Περικλῆς ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν εἰς κίνησιν. Καμμία ἀνεργία δὲν ἐβασάνιζε τότε τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν ἔφθαινον μάλιστα αἱ ἐργατικαὶ χεῖρες, τὰς ὁποίας διέθετον τότε αἱ Ἀθηναῖοι. Ἦρχοντο καὶ ἀπ' ἔξω, ἀπὸ ἄλλα μέρη ἄνθρωποι νὰ

ἐργασθῶν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τί κίνησις πραγματικῶς τότε εἰς τὰς Ἀθήνας! Τί μεγάλη δημιουργία!

Ὁ Παρθενών, ὁ ναὸς τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς, τὸ θαῦμα αὐτὸ τοῦ κόσμου, κτιζεται ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Τετρακό-
446 π.Χ. σια τεσσαράκοντα ἔξ ἔτη πρὸ Χριστοῦ! Ὁ Περικλῆς ἔχει μεγάλην φιλοδοξίαν. Εἰς τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ὁ παλαιὸς ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν ὁποῖον κατέστρεψαν οἱ Πέρσαι, ὁ Περικλῆς θέλει νὰ ἀνεγείρῃ νέον μεγαλοπρεπέστερον ναόν. Ἡ Παρθένος Ἀθηνᾶ, ἡ προστάτις θεὰ τῶν Ἀθηνῶν, μὲ τὴν χάριν τῆς ὁποίας ἐσώθησαν αἱ Ἀθηναὶ καὶ ὅλη μαζὶ

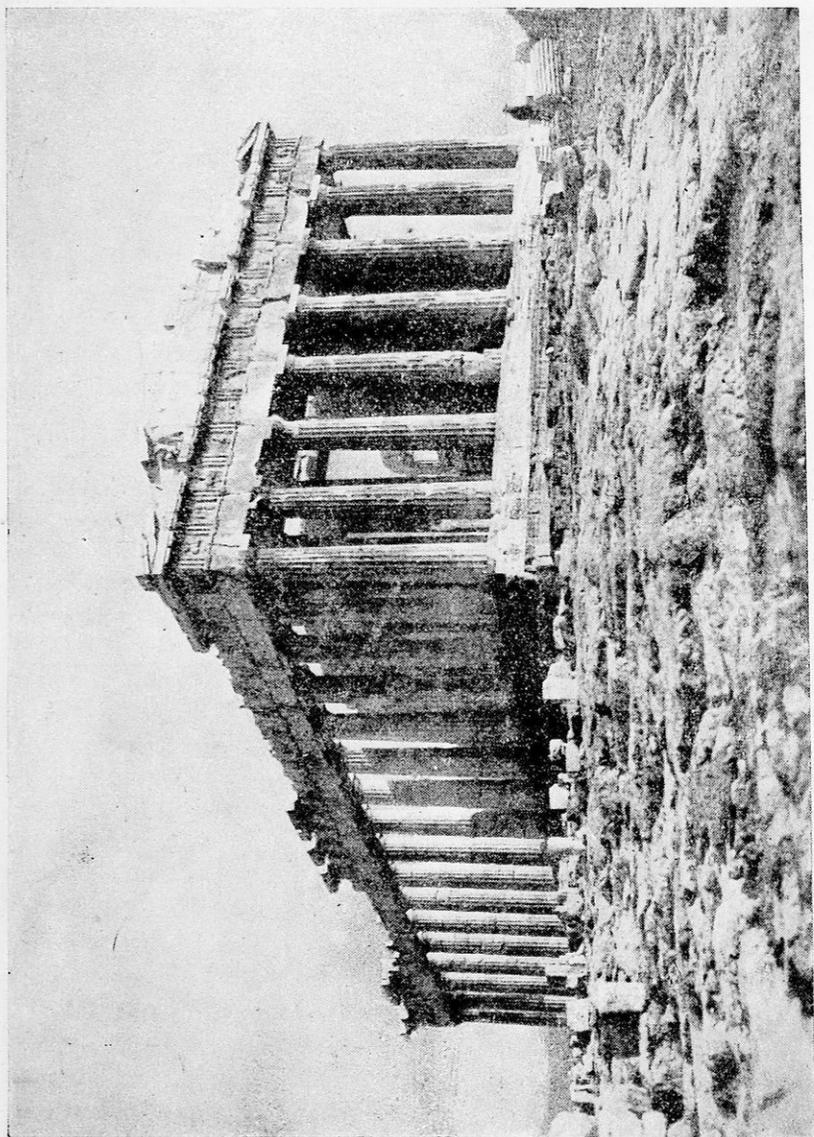

Ὁ Παρθενών. (Ἀναπαράστασις).

ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τὴν δουλείαν, πρέπει γὰρ τιμηθῆ ἑξαιρετικά. Ὁ ναὸς τῆς πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ὠραιότερον οἰκοδόμημα ἀπὸ ὅλα, ὅσα ἦτο δυνατόν νὰ φαντασθῆ καὶ νὰ κατασκευάσῃ ὁ καλύτερος τεχνίτης.

Χρήματα ὑπῆρχον ἄφθονα. Εἰς τὰ εἰρηνικὰ αὐτὰ ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐκτίζετο ὁ Παρθενών, δὲν ἐξώδευον οἱ Ἀθηναῖοι χρήματα διὰ πλοῖα. Αἱ σύμμαχοι δὲ πόλεις τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν προσέφερον ἀρκετὰ χρήματα διὰ τὴν συμμαχίαν. Μεγάλα περισσεύματα παρουσίαζε τότε ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους.

Ὁ Περικλῆς εἶχεν ὡς βοηθὸν διὰ τὰ μεγάλα ἔργα,

Ὁ Παρθενών.

όποια ἔκτιζεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἓνα μεγάλον καλλιτέχνην, τὸν Φειδίαν.

Ὁ Φειδίας ἦτο ὁ γενικός ἐπόπτης καὶ διευθυντὴς ὄλων τῶν ἔργων. Ἦτο ὁ μεγαλύτερος ἀγαματοποιὸς τῆς ἀρχαιότητος, ἴσως δὲ καὶ ὄλων τῶν αἰώνων! Ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του εἰργάζοντο ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν οἱ καλύτεροι ἀρχιτέκτονες, τοὺς ὁποίους εἶχε νὰ παρουσιάσῃ ὁ κόσμος τότε. Τοὺς ἀρχιτέκτονας ἐβοήθησε πολὺ καὶ τὸ ὀλόλευκον μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἤρχετο ἀπὸ τὸ Πεντελικόν.

41. ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ

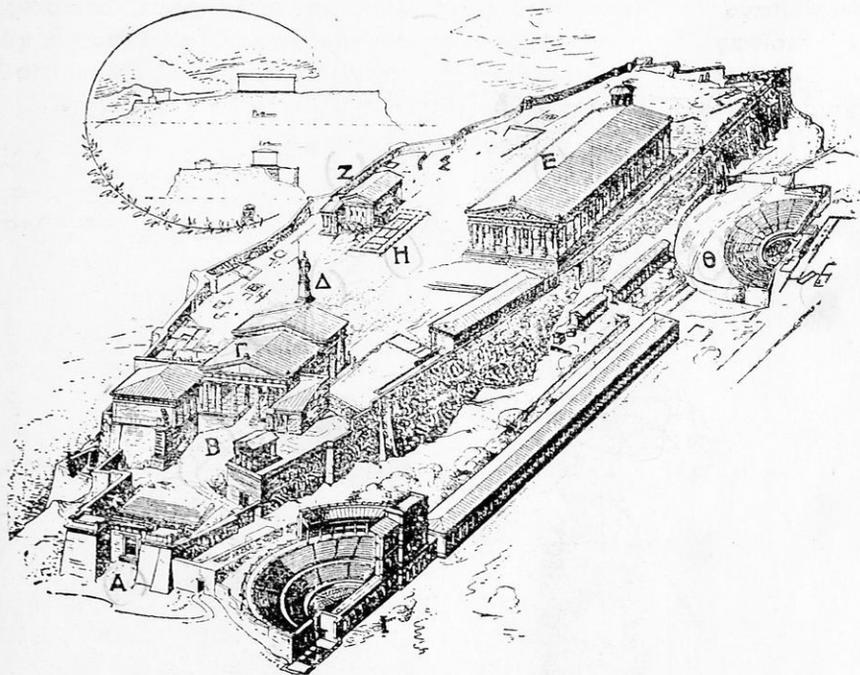
Ἄς κάμωμεν ἓνα περίπατον μετὰ τὴν φαντασίαν μας καὶ ἄς ἀναβῶμεν τὸν ἱερόν λόφον τῶν Ἀθηνῶν. Εἶναι τριακόσια

Ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν.
(Εἰκὼν ἐπὶ ἀρχαίου ἀγγείου).

μέτρα ὕψηλός καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Ἐκεῖ ἐπάνω λέγουν, ὅτι ἐφιλονίκησαν διὰ τὴν ἰδιοκτησίαν τῆς πόλεως οἱ δύο θεοί, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν. Διὰ τοῦτο εἰς ἐκεῖνο

τὸ μέρος ἀκριβῶς ἐκτίσθη εἰς ὠραῖος ναός, τὸ Ἐρέχθειον. (βλέπε γράμμα Ζ). Μεγάλην ἐντύπωσιν μᾶς κάμνει εἰς τὸν ναὸν αὐτὸν ἢ Στοὰ τῶν Κορῶν, ἢ ὁποῖα στολιζει τὸ ἱερόν. Ἐπάνω εἰς ἓνα τοῖχον 2,6 μέτρα ὑψηλὸν εὐρίσκονται ἕξ Κόραι. Αὗται

Πῶς ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν.

φέρουν εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν κάνιστρον. Ἡμεῖς, ὠραῖοι, εὐγενεῖς, γεμᾶται ἀπὸ ὑγείαν καὶ χάριν, αἱ Κόραι βαστάζουν τὴν στέγην τοῦ ναοῦ. Ἐκεῖ πλησίον (βλέπε γράμμα Η) εἶναι καὶ τὰ θεμέλια τοῦ ἀρχαιότερου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς.

Εἰς τὴν ἀρχὴν, πρὶν εἰσέλθωμεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, συναντῶμεν μίαν εἴσοδον (βλέπε εἰκόνα, σημεῖον Α). Κατόπιν ἀναβαίνομεν μίαν κλίμακα. Δεξιὰ μᾶς (σημεῖον Β) ἔχομεν ἓνα χα-

ριτωμένον οικόδομημα. Είναι ναός αφιερωμένος εις την Ἀθηνᾶν Νίκην. Ἐμπρὸς μας ἀκριβῶς (σημεῖον Γ) ὑψώνονται τὰ

Προπύλαια. Ὁ ἀρχιτέκτων **Μνησικλῆς**
437-432 π.Χ. τὰ ἔκτισε καὶ ἐχρειάσθησαν
πέντε ἔτη νὰ τελειώσουν.

Κόρη

ἀπὸ τὴν νοτιᾶν πρόσ-
τασιν τοῦ Ἐρεχθείου.

Ὅταν περάσωμεν τὰ Προπύλαια, συ-
ναντῶμεν τὴν θέσιν, ὅπου εὕρισκετο τὸ
κολοσσιαῖον χάλκινον ἄγαλμα τῆς Ἀθη-
νᾶς (σημεῖον Δ). Τοῦτο ἦτο τόσον ὑψη-
λόν, ὥστε οἱ ναῦται καὶ ὅσοι ἐταξίδευον
τότε, μόλις ἔκαμπτον τὸ ἀκρωτήριο Σού-
νιον, ἔβλεπον τὸ ἄκρον τοῦ δόρατος, τὸ
ὁποῖον ἐκράτει ἡ θεά. Είναι καὶ τοῦτο
ἔργον τοῦ Φειδίου.

Δεξιὰ μας, ἀπέναντι ἀκριβῶς τοῦ Ἐ-
ρεχθείου (σημεῖον Ε), ὑψώνεται μεγαλο-
πρεπῆς ὁ ναός τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς, ὁ
Παρθενῶν.

Ἀρχιτέκτων τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ ναοῦ
ἦτο ὁ **Ἴκτινος.** Ἀλλὰ καὶ δι' ἓνα ἄλλον
ἄνδρα μανθάνομεν, ὅτι εἰργάσθη εἰς τὸν
Παρθενῶνα. Αὐτὸς ἦτο ὁ **Καλλικράτης,**
ὁ ὁποῖος ἔκαμε καὶ τὰ μακρὰ τεῖχη τοῦ
Πειραιῶς. Φαίνεται, ὅτι ὁ Καλλικράτης
ἦτο ὁ ἐργολάβος τοῦ οἰκοδομήματος.

Ἐπέρασαν 2.000 χρόνια χωρὶς χέρι ἄν-
θρώπου νὰ βλάβῃ τὸ θαυμάσιον αὐτὸ οἰκοδό-
μημα. Πρὶν ἀπὸ 250 χρόνια καὶ περισσότερον,
τὸ 1687, εἰς ἓνα πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἔκαμαν
οἱ Ἐνετοὶ μὲ τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι εἶχον τότε τὴν Ἑλλάδα μας
ὑπόδουλον, ὁ Παρθενῶν ἔπαθε μεγάλην καταστροφὴν. Βλῆμα κανο-
νιοῦ ἔπεσε μέσα εἰς τὸν ναὸν καὶ ἦναψεν ἡ πυρῖτις, τὴν ὁποίαν ἐφύ-
λασσαν μέσα ἐκεῖ οἱ Τούρκοι. Μιά φοβερὰ ἔκρηξις ἔγινε τότε καὶ κα-
τέστρεψε τὸν θαυμάσιον αὐτὸν ναόν.

Ὁ Παρθενῶν ἦτο στολισμένος ἀπ' ἔξω εἰς ὄλας τὰς πλευ-
ρὰς μὲ ὠραῖα ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα, τὰ ὁποῖα ἐσκάλισαν

ὁ Φειδίας καὶ οἱ μαθηταὶ του. Ἐπίσης τὸ ἐσωτερικὸν μέρος ἀπὸ τὴν σειρὰν τῶν κίωνων, ἡ ζωφόρος, καὶ τὰ δύο ἀετώματα τοῦ ναοῦ ἔμπρὸς καὶ ὀπίσω, ἦσαν θαυμασίως στολισμένα μὲ γλυπτὰ ἔργα.

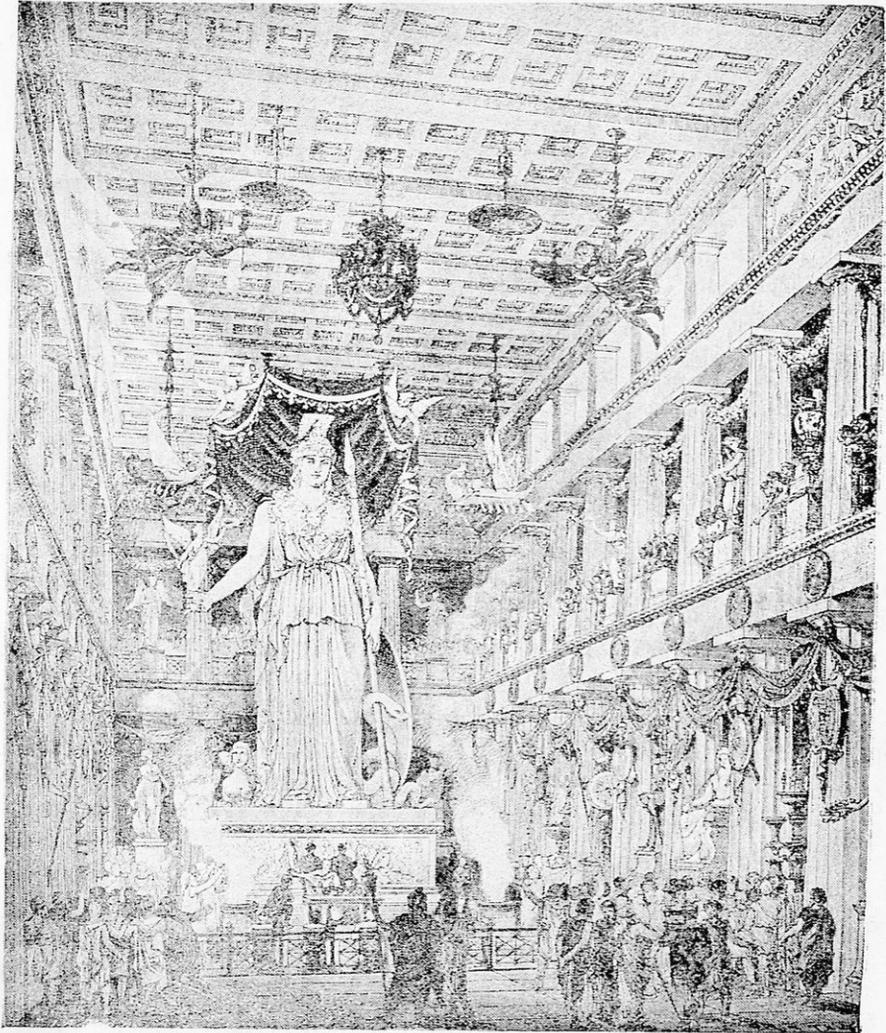
Τὰ ἀνάγλυφα τῆς ζωφόρου μᾶς παρουσιάζουν διαφόρους εἰκόνας ἀπὸ τὴν παρέλασιν, τὴν πομπήν, ἡ ὁποία ἐγίνετο κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων.

Ἐρέχθειον ἢ Στοὰ τῶν Κορῶν.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ πολυτίμα ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα ἐστέλιζον τὸν Παρθενῶνα, κάποιος Ἄγγλος λόρδος τὰ ἐπῆρε καὶ τὰ ἐπῆγεν εἰς τὴν Ἄγγλαν· εὐρίσκονται δὲ σήμερον ἐκεῖ.

Τὸ σπουδαιότερον ἄγαλμα εὐρίσκετο μέσα εἰς τὸν ναόν. Ἦτο τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς. Ὁ σκελετός τοῦ ἀγάλματος αὐτοῦ ἦτο ξύλινος καὶ ἐσκεπαζέτο ἀπὸ χρυσοῦν. Ἡ Ἀθηνᾶ εἰς τὴν δεξιάν χεῖρα ἐκράτει τὴν Νίκην καὶ τὴν ἄλ-

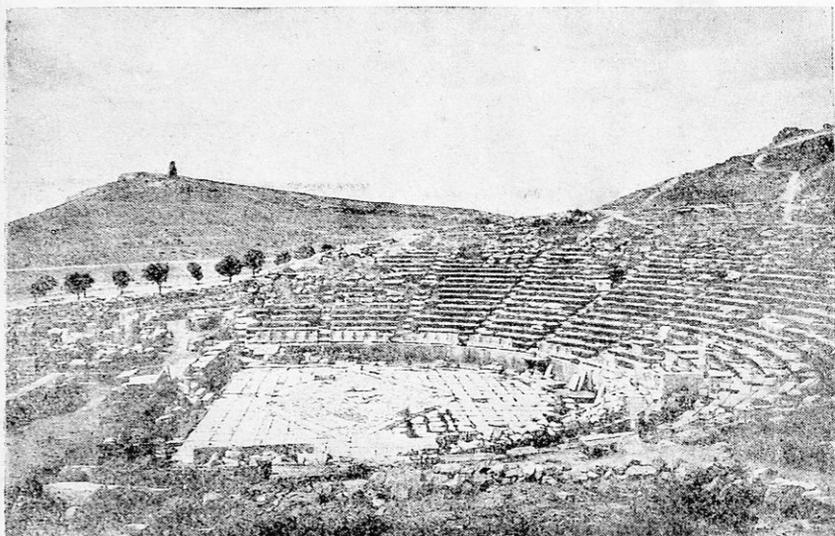

Ἐσωτερικὸν τοῦ Παρθενῶνος μετὰ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς.
(Ἀναπαράστασις).

λην χειρα ἐστήριζεν εἰς σκήπτρον. Αἱ χεῖρες, ὁ λαιμὸς καὶ τὸ πρόσωπον ἦσαν ἀπὸ ἐλεφαντοστοῦν. Ὁ ἴδιος ὁ Φειδίας μὲ τὴν θαυμασίαν τέχνην του κατεσκεύασε τὸ ὠραῖον αὐτὸ ἄγαλμα.

43. 42. ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ

Κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς τὴν γωνίαν τῆς εἰκόνος

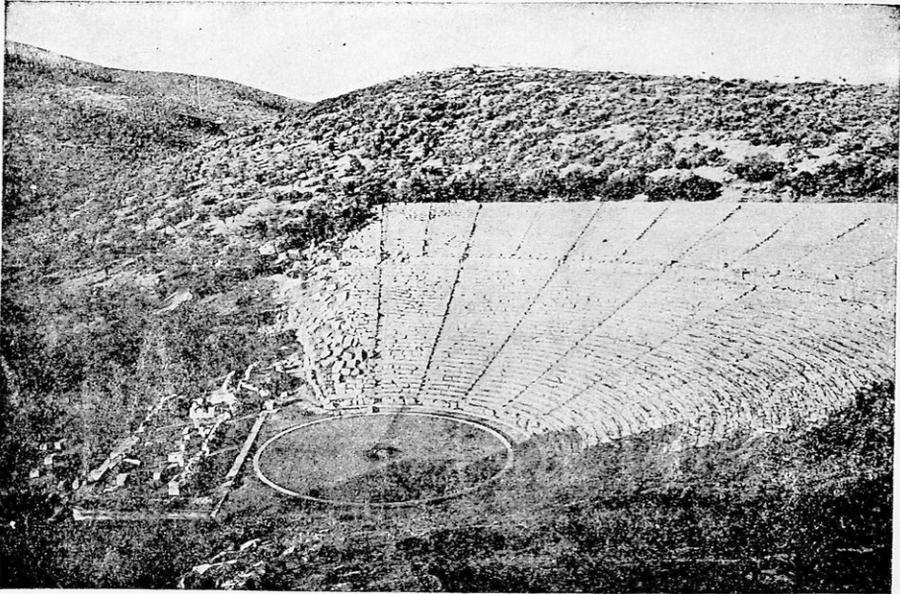
Τὸ Θέατρον τοῦ Διονύσου,
ὅπως τὸ ἐξέθαψεν ἡ σκαπάνη τῶν Γερμανῶν ἀρχαιολόγων.

ὅπου σημειώνεται τὸ γράμμα Θ (σελ. 59), καὶ εἰς τὴν νοτίαν πλευράν, εἶναι ἓν ἀρχαῖον θέατρον. Τοῦτο λέγεται Διονυσιακὸν θέατρον, διότι ἐκτίσθη πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου. Εἰς τὴν ἄλλην γωνίαν (εἰς τὸ σημεῖον Ι) εἶναι καὶ ἄλλο θέατρον, τὸ ὁποῖον ἔκτισε πολὺ ἀργότερον ὁ πλούσιος πολίτης Ἡρώδης, ὅταν ἦσαν εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ Ῥωμαῖοι. Τὸ θέατρον αὐτὸ λέγεται θέατρον τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ.

Πολλά θέατρα ὑπῆρχον εἰς τὴν ἀρχαίαν. Ἑλλάδα. Τὸ παλαιότερον ὅμως ἦτο τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου.

Μέσα εἰς τὸ θέατρον συνηθοῦντο ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, πλούσιοι καὶ πτωχοί, διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὰ δράματα, τὰ ὁποῖα ἐπαίζοντο.

Οἱ θεαταὶ ἐκάθηντο εἰς τὰ καθίσματα, τὰ ὁποῖα βλέπο-

Θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου.

Ἄριστα διατηρημένον ἀρχαῖον θέατρον.

μεν νὰ ἀπλώνωνται εἰς σχῆμα κύκλου εἰς τὴν εἰκόνα. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔβλεπον πρὸς τὸ κέντρον, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο ὀρχήστρα.

Ἀπέναντι εἰς τὴν ὀρχήστραν, ἐκεῖ ὅπου φαίνονται μόνον εἰσόδους, ὑπῆρχεν ἓν οἰκοδόμημα. Μέσα εἰς αὐτὸ εἰσῆρχοντο οἱ

ήθοιοι, οί ύ πο κ ρ ι τ α ί, και άπ' έκει έβγαινον εις την όρ-
χήστραν. Τό οικοδόμημα αυτό λέγεται σ κ η ν ή. Άριστερά
άκριβώς του θεάτρου ύπήρχε ναός του Διονύσου.

43. ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΙ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ ΑΙΩΝΟΣ.
Ο ΦΕΙΔΙΑΣ

Εις την έποχήν του Περικλέους ήκμασαν οί μεγαλύτεροι
καλλιτέχναι, από όσους έγνώρισεν ό κόσμος.

Τά άγάλματα, τά όποια έλάξευσαν, εί-
ναι τόσον ώραία και έχουν τόσην τέχνην, ώ-
στε οί τεχνίται της σημερινής έποχής λέγουν,
ότι ποτέ δέν θα φθάσουν ούτοι την τέχνην
των. Άλλοι πάλιν λέγουν, ότι μόνον μίαν
φοράν εις τον κόσμον παρουσιάσθησαν τοι-
ούτοι καλλιτέχναι, όπως εις την έποχήν του
Περικλέους.

Τό σπουδαιότερον από όλα τά άγάλμα-
τα ήτο εκείνο, τό όποϊον κατεσκεύασεν ό
Φειδίας εις την Όλυμπίαν. Έκει κατά τους
χρόνους εκείνους ειχον κατασκευασθή ώραία
κτίρια. Τό μεγαλοπρεπέστατον από όλα ήτο
ό ναός του Διός.

Μέσα εις αυτόν τον ναόν έπρεπε να το-
ποθετηθί ό πατήρ των θεών και των ανθρώ-
πων, ό όποϊος έρριπτε τον κεραυνόν και ό
Όλυμπος έσειετο από τον κρότον. Ό Φει-
δίας, ό όποϊος κατεσκεύασε και τό χρυσελεφάντινον άγαλμα
της Άθηνās εις τον Παρθενώνα, έχρησιμοποίησεν όλην την με-
γάλην τέχνην του να κάμη άγαλμα, όπως έπρεπεν εις τον
Δία. Και τό έπέτυχε. Τόσην τέχνην ειχε τό άγαλμα, ώστε
ένας άρχαϊος συγγραφεύς, ό όποϊος ειδεν αυτό και τό πε-
ριέγραψε, λέγει: «*Εκείνος, ό όποϊος ειδε τό άγαλμα της Όλυμ-
πίας, δέν θα ήδύνατο πλέον να φαντασθί τον θεόν κατ' άλλον
τρόπον*».

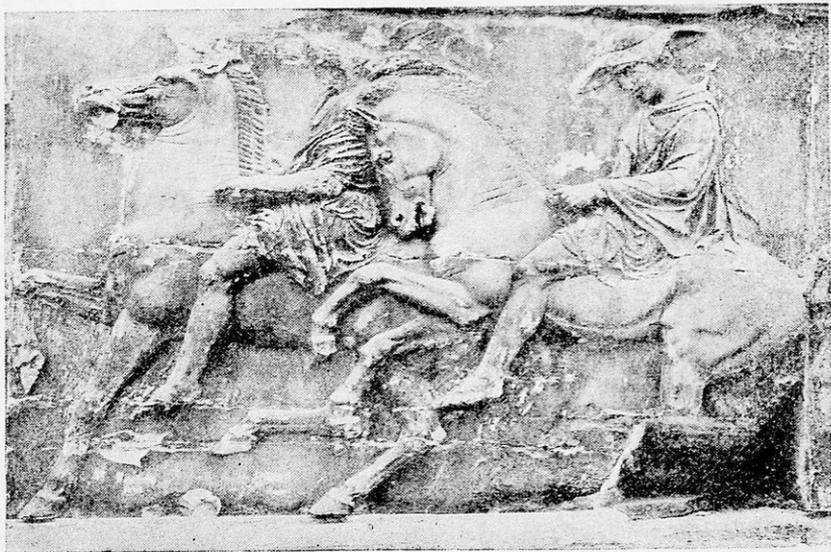
Κεφαλή του
άγάλματος της
Λημνίας Άθηνās.

Είναι έν από τά
ώραϊότερα έργα
του Φειδίου.

Κάποιος δὲ ποιητῆς ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν ἔγραψεν·

*«Ἡ θεὸς ἦλθ' ἐπὶ γῆν ἐξ οὐρανοῦ εἰκόνα δείξων,
Φειδία, ἢ σὺ γ' ἔβρης τὸν θεὸν ὑψόμενος».*

Τὸ ἄγαλμα αὐτό, ὅπως καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, εἶχε κατασκευασθῆ ἀπὸ χρυσοῦν καὶ ἐλεφαντοστοῦν. Ὅπως δὲ ὅλα σχεδὸν τὰ

Ἴππεῖς ἀπὸ τὴν Ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος.

Ἡ εἰκὼν παρουσιάζει δύο ἵππεῖς ἀπὸ τὴν παρέλασιν τῶν Παναθηναίων, τὴν ὁποίαν, ὅπως ἐμάθομεν, εἶχε σκαλίσει ὁ Φειδίας καὶ οἱ μαθηταὶ του εἰς τὴν ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος. Μᾶς κάμνει μεγάλην ἐντύπωσιν ἡ τέχνη μὲ τὴν ὁποίαν ὁ καλλιτέχνης παρουσίασε τοὺς ἵππεῖς ἀπὸ τὴν ἑορτὴν. Οἱ ὠραῖοι καὶ ζωηροὶ ἵπποι νομίζεις, ὅτι θὰ πετάξουν ὑψηλά, ἐνῶ οἱ ἵππεῖς κάθηνται καλὰ ἐπάνω των.

ἔργα τοῦ Φειδίου, ἐχάθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς πρὶν ἀπὸ πολλὰς ἑκατοντάδας χρόνων.

44. ΜΥΡΩΝ - ΠΟΛΥΚΛΕΙΤΟΣ

“Άλλο πάλιν ώραϊον ἄγαλμα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶναι γνωστόν μὲ τὸ ὄνομα «ὁ δισκοβόλος τοῦ Μύρωνος». Ἐνας νέος ἀθλητῆς ρίπτει μὲ μεγάλην χάριν τὸν δίσκον. Μεγάλην ἐντύπωσιν μᾶς κάμνει, ὅταν βλέπωμεν τὸ ἄγαλμα αὐτό, ἡ ἐλευθε-

Ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀντίγραφα τοῦ Δισκοβόλου.

ρία, τὴν ὁποίαν ἔδωσεν ὁ καλλιτέχνης εἰς τὰς κινήσεις του. Τόση τέχνη ὑπάρχει μέσα εἰς τὸ ἄγαλμα αὐτό, ὥστε λέγουν, ὅτι εἶναι τὸ τελειότερον ἔργον, τὸ ὁποῖον κατεσκεύασεν ἀνθρώπινον χέρι.

Ἦτο τεχνίτης τοῦ ἀγάλματος ἦτο μέγας καλλιτέχνης. Ἦτο καὶ αὐτὸς μαθητῆς τοῦ διδασκάλου Ἄγγελᾶδα ἀπὸ τὸ Ἄργος. Εἰς τὴν ἰδίαν σχολὴν λέγουν, ὅτι ἐμαθήτευσε καὶ ὁ Φει-

δίας. Είναι ὁ σπουδαῖος καλλιτέχνης Μύρων ἀπὸ τὰς Ἐλευθεράς, χωρίον εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας.

Εἰς τὰ ἔνδοξα ἐκείνα χρόνια μαζί με τὸν Φειδῖαν καὶ τὸν Μύρωνα ἔζησε καὶ ἓνας ἄλλος λαμπρὸς καλλιτέχνης, νεώτερος ἀπὸ τὸν Μύρωνα καὶ τὸν Φειδῖαν. Ἦτο καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ ὠνομάζετο Πολύκλειτος. Καὶ οἱ τρεῖς αὐτοὶ καλλιτέχνη εἶναι οἱ τρεῖς ἀστέρες, οἱ ὅποιοι μόνον μίαν φορὰν ἔλαμψαν εἰς τὸν κόσμον κατὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἐποχὴν. Καὶ διὰ τὸν Πολύκλειτον λέγουν, ὅτι ἐμαθήτευσεν εἰς τὸ ἴδιον σχολεῖον μετὰ τὸν Μύρωνα καὶ τὸν Φειδῖαν. Ἐν ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἔργα τοῦ Πολυκλείτου εἶναι ὁ Δορυφόρος. Εἶναι τόσον σπουδαῖον τὸ ἄγαλμα αὐτό, ὥστε οἱ καλλιτέχνη, οἱ ὅποιοι ἔζησαν ἀργότερον, τὸ ἐμελέτων καὶ τὸ εἶχον ὡσάν παράδειγμα εἰς τὴν τέχνην τῶν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐλέγετο Κανὼν.

Ὁ Δορυφόρος
τοῦ Πολυκλείτου.

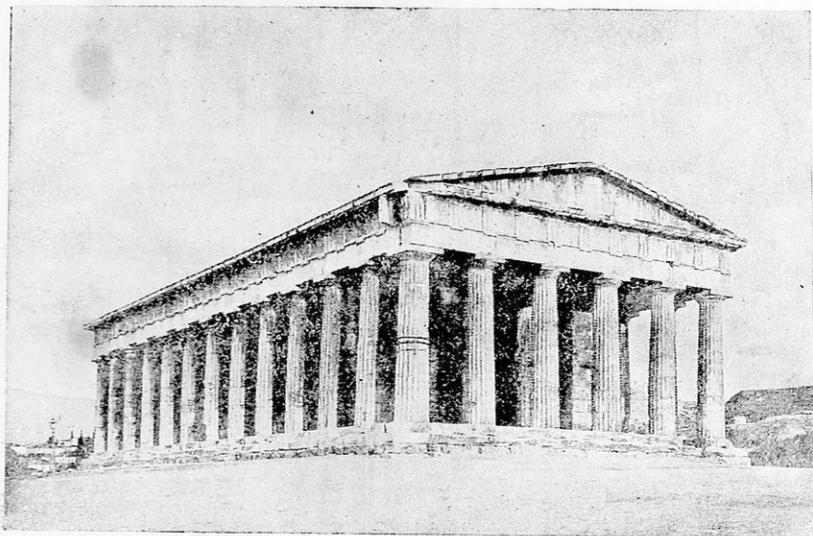
Μερικοὶ λέγουν, ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι ὁ ἀνδριὰς ἐνὸς νέου, ὁ ὅποιος ἐνίκησεν εἰς τὸ πένταθλον. Τὸ ἄγαλμα φέρει δόρυ ἢ ἀκόντιον εἰς τὴν χεῖρα. Ὁ κορμὸς εἶναι γεμάτος ἀπὸ δύναμιν καὶ ἀντοχὴν. Ὁ θαυμασῖος αὐτὸς ἀθλητῆς φαίνεται, ὡσάν νὰ βαδίζῃ ἢ ὡσάν νὰ ἐστάθῃ ἔξαφνα, καθὼς ἐβάδιζεν.

Ὁ Πολύκλειτος ἦτο κυρίως χαλκοπλάστης, δηλαδὴ ἔχυνε καὶ ἐτόρννευε τὸν χαλκόν· ἔδωσε δὲ μεγάλην τελειότητα εἰς τὰ ἔργα του.

Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους οἱ Ἀθηναῖοι ἔκτισαν καὶ δύο ἄλλους ὠραίους ναοὺς. Ὁ εἷς εἶχε κτισθῆ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡφαίστου. Ὁ ναὸς αὐτὸς εἶναι ὁ γνωστὸς μετὰ τὸ ὄνομα Θησεῖον

καὶ ἐσώθη μέχρι σήμερον κατὰ καλὴν τύχην σχεδὸν ἄθικτος.

Ὁ ἄλλος ναὸς ἐκτίσθη ἐπάνω εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σούνιον πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος. Ὁ ναὸς αὐτὸς δὲν σφάζεται ὀλόκληρος. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος περνᾷ μὲ τὸ ἀτμόπλοιο ἀπὸ τὸ

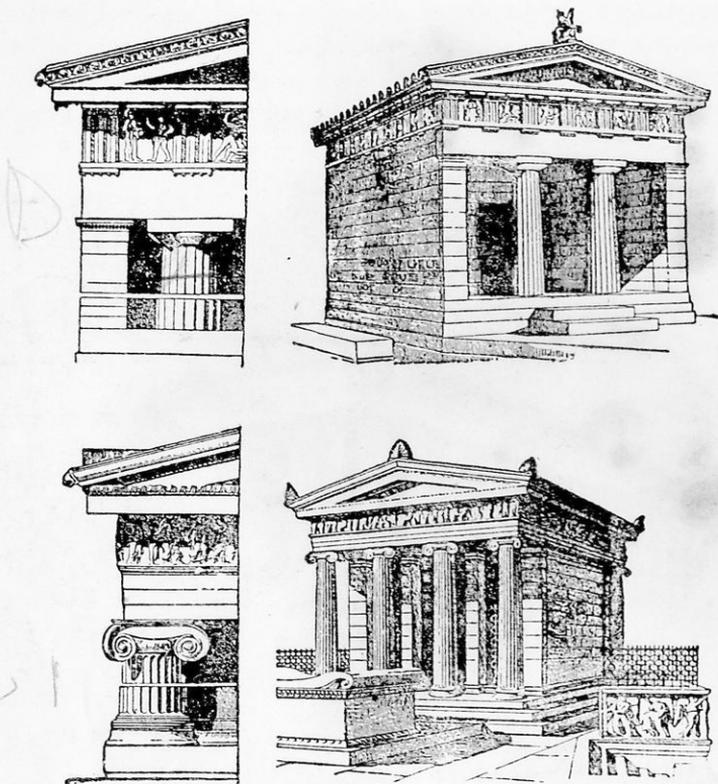
Τὸ Θησεῖον.

Σούνιον, βλέπει σήμερον μόνον μερικὸς ἀπὸ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς τοῦ κίονας.

45. ΔΩΡΙΚΟΣ, ΙΩΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΣ ΡΥΘΜΟΣ

Ἡ στέγη τῶν ὠραίων ναῶν, τοὺς ὁποῖους εἶδομεν, στηρίζεται ἐπάνω εἰς ὠραίους στύλους. Τοὺς στύλους αὐτοὺς τοὺς ὀνομάζομεν κίονας.

Μερικοὶ ναοὶ ἔχουν μόνον ἐμπρὸς κίονας. Ἄλλοι ἔχουν κίονας ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω· ἄλλοι δέ, ὅπως ὁ Παρθενῶν, ἔχουν καὶ εἰς τὰς τέσσαρας πλευράς των. Οἱ κίονες δίδουν ὠραιότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν εἰς τὸν ναόν.

Δωρικός και ιωνικός ρυθμός.

Αί δύο εικόνες ἐδῶ μᾶς παρουσιάζουν δύο ὠραίους ναούς, τῶν ὁποίων οἱ κίονες εἶναι κατεσκευασμένοι μὲ δύο διαφόρους ρυθμούς.

Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ μικρὸς καὶ ὠραίος ναὸς τῶν Ἀθηναίων εἰς τοὺς Δελφούς. Μέσα ἐκεῖ ἐφυλάσσοντο τὰ πολύτιμα ἀφιερῶματα τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Διὰ τοῦτο ὁ ναὸς λέγεται καὶ θησαυρὸς τῶν Ἀθηναίων. Κάτω εἰς τὴν βάσιν καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν εἶναι τὸ τρόπαιον τοῦ Μαραθῶνος. Ἐπάνω εἰς τοὺς τοίχους εἶναι χαραγμένη μουσικὴ ἑνὸς ὕμνου εἰς τὸν Ἀπόλλωνα.

Ὁ δεύτερος ναὸς εἶναι ὁ χαριτωμένος ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, δεξιὰ καθὼς εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ ναοὶ εἶναι ἐδῶ εἰς τὴν εἰκόνα, ὅπως ἦσαν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες τεχνῖται εἶχον εὖρει ὠραῖα σχέδια, μὲ τὰ ὁποῖα κατεσκευάζον κίονας διὰ τοὺς ναοὺς των. Τὰ σχέδια αὐτὰ τὰ λέγομεν ρυθμοὺς.

Ἐάν προσέξωμεν ὀλίγον τὴν εἰκόνα τῆς σελ. 70, θὰ ἴδωμεν, ὅτι οἱ δύο ναοὶ ἔχουν δύο διαφόρους ρυθμοὺς κίωνων. Τοῦ πρώτου ναοῦ οἱ κίονες εἶναι παχεῖς καὶ σχηματίζουν αὐλακας ἀπὸ ἐπάνω ἕως κάτω. Τοῦ δευτέρου οἱ κίονες εἶναι λεπτότεροι καὶ στηρίζονται ἐπάνω εἰς βάσιν. Αἱ κεφαλαὶ τῶν κίωνων τοῦ πρώτου ναοῦ εἶναι πολὺ ἀπλαῖ καὶ δίδουν μίαν σοβαρότητα εἰς αὐτόν· ἐνῶ αἱ κεφαλαὶ τῶν κίωνων τοῦ δευτέρου ναοῦ δίδουν περισσότεραν χάριν.

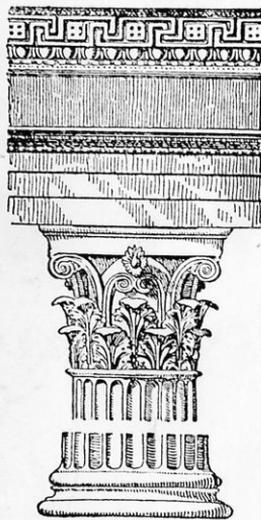
Λέγουν, ὅτι οἱ Ἴωνες ἔκτιζον ἓνα ναὸν ἀφιερωμένον εἰς τὴν θεὰν Ἄρτεμιν. Ἦθελον λοιπὸν νὰ εὗρουν δι' αὐτόν κάτι νέον καὶ ὠραιότερον ἀπὸ τὸ παλαιὸν σχέδιον. Ἐσκέφθησαν νὰ κατασκευάσῃεν ἓνα κίονα, ὁ ὁποῖος νὰ ὁμοιάζῃ ὀλίγον μὲ γυναικεῖον σῶμα. Πράγματι ἡ κεφαλὴ τοῦ κίονος αὐτοῦ ἔχει κάτι, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει μὲ γυναικεῖαν κεφαλὴν.

Τὸ σχέδιον τῶν κίωνων τοῦ πρώτου ναοῦ ὀνομάζομεν δωρικὸν ρυθμόν. Τὸ δὲ σχέδιον τοῦ δευτέρου ναοῦ ὀνομάζομεν ἰωνικὸν ρυθμόν.

Ἀργότερον οἱ Ἑλληνες ἠὔραν καὶ τρίτον σχέδιον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σχέδιον αὐτὸ διὰ πρώτην φοράν ἔδοκιμάσθη εἰς τὴν Κόρινθον, ὀνομάζεται κορινθιακὸς ρυθμός.

Ὁ κορινθιακὸς ρυθμὸς ἔχει ἐνδιαφέρουσαν ἱστορίαν! Μίαν φοράν ὁ καλλιτέχνης **Καλλίμαχος**, καθὼς διήρχετο ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖον τῆς Κορίνθου, μὲ μεγάλην προσοχὴν παρετήρησε κάπου ἐκεῖ ἐν ἀριστοτέχνημα τῆς φύσεως.

Ἐν μικρὸν καλάθι, ἀφημένον ἐπάνω εἰς μνήμα μικρᾶς κορασίδος, ἀπὸ πολλὸν καιρὸν εἶχεν ἀναποδογυρισθῆ ἀπὸ τὸν

Κορινθιακὸς ρυθμός.

άνεμον. Τὰ ἀγκάθια, τὰ ὅποια εἶχον φυτρώσει ἐπάνω εἰς τὸ μνήμα, εἶχον περιτριγυρίσει τὸ καλαθάκι αὐτὸ καὶ μὲ μεγάλην τέχνην τὸ εἶχον στολίσει.

Ἄπ' αὐτὸ τὸ ὠραῖον φαινόμενον συνέλαβεν ὁ καλλιτέχνης μέσα του τὸν ὠραῖον καὶ χαριτωμένον αὐτὸν ρυθμόν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὀνομάζονται ἄκανθοὶ αὐτά, τὰ ὅποια στολίζουν τὴν κεφαλὴν τοῦ κορινθιακοῦ κίονος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

Η ΖΩΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΤΟΝ Ε΄ Π.Χ. ΑΙΩΝΑ

46 | ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΠΑΙΔΕΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Μόνον ἄρρενες ἐπήγαινον εἰς τὸ σχολεῖον. Τὰ κοράσια ὀλίγα πράγματα ἔβλεπον ἢ ἤκουον. Ἐγνώριζον μόνον νὰ γνέθουν, νὰ ὑφαίνουν καὶ νὰ μαγειρεύουν. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι τὰ περισσότερα κοράσια δὲν ἤξευραν τότε οὔτε νὰ γράφουν οὔτε νὰ ἀναγινώσκουν.

Ὅταν τὸ παιδίον ἔφθανεν εἰς κατάλληλον ἡλικίαν, οἱ γονεῖς τοῦ ἔστελλον αὐτὸ εἰς τὸ σχολεῖον. Γέρων δοῦλος, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο παιδαγωγός, συνώδευεν εἰς τὸ σχολεῖον τὸν Ἀθηναῖον μαθητὴν καὶ ἐκράτει τὰ βιβλία του καὶ τὰ ἄλλα του ἐφόδια.

Σχολεῖα δημόσια δὲν ὑπῆρχον. Ἡ πολιτεία δὲν ἐφρόντιζεν, ὅπως σήμερον, νὰ ἔχη ὠραῖα οἰκήματα διὰ τὰ σχολεῖα. Οὔτε ἐπλήρωνε διδασκάλους ἀπὸ τὸ ταμεῖον τοῦ κράτους. Εἰς τὰς Ἀθήνας κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τὰ σχολεῖα ἦσαν ἰδιωτικά. Εἰς πτωχὸς Ἀθηναῖος, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο γραμματοδιδάσκαλος, ἐδέχετο τὰ παιδιὰ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὁ γραμματοδιδάσκαλος αὐτὸς ἠδύνατο νὰ εἶναι καὶ ξένος.

Τὸν διδάσκαλον ἐπλήρωνον οἱ γονεῖς τῶν παιδιῶν, ἀλλ' ἡ πολιτεία παρηκολούθει τὰ ἰδιωτικά αὐτὰ σχολεῖα, μήπως κανὲν ἄσχημον πρᾶγμα ἐδιδάσκετο εἰς τὰ παιδιὰ τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν.

Ὁ γραμματοδιδάσκαλος ἐδίδασκεν ἀνάγνωσιν καὶ γρα-

Ἐσωτερικὸν ἀρχαίου σχολείου.

Εἰς τὰς δύο εἰκόνας μας ἐδῶ ἔχομεν κάτι ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ἀρχαίου σχολείου, τὸ ὁποῖον εἶναι ζωγραφισμένον ἐπάνω εἰς ἀρχαῖον ἀγγεῖον. Κάποιος ἀγγειογράφος, ὀνομαζόμενος Δοῦρις, μᾶς παρουσίασε, τί ἐγένετο μέσα εἰς τὸ σχολεῖον τὸν καιρὸν ἐκεῖνον.

Εἰς τὴν πρώτην εἰκόνα βλέπομεν ἀριστερὰ ἓνα μουσικοδιδάσκαλον κιθαριστὴν νὰ κάθηται μετὰ τὴν λύραν του. Δίδει μάθημα εἰς τὸν παῖδα, ὁ ὁποῖος κάθηται ἀπέναντί του. Εἰς τὸ μέσον ἄλλος διδάσκαλος, γραμματικός, ἀνοίγει ἓνα κυλινδρικὸν πάπυρον. Κάποιος νέος εἶναι ἔμπρὸς του ὄρθιος καὶ μανθάνει ἓν ποίημα. Ὅπισω ἀπὸ τὸν παῖδα εἶναι ὁ δοῦλος, ὁ παιδαγωγός, ὁ ὁποῖος συνάδευσε αὐτὸν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ κρατεῖ τὰ βιβλία του.

Εἰς τὴν δευτέραν εἰκόνα ἔχομεν μάθημα μουσικῆς. Ὁ διδάσκαλος φυσᾷ εἰς ἓνα αὐλὸν καὶ κανονίζει τοὺς τόνους. Εἰς τὸ μέσον ὁ διδάσκαλος διορθώνει τὸ τετράδιον τοῦ μαθητοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὄρθιος ἔμπρὸς του. Ὅπισω ἀπὸ τὸν μαθητὴν κάθηται ὁ δοῦλος.

φήν. Διὰ περισσότερον προχωρημένους μαθητάς ὑπῆρχον ἀνώτεροι διδάσκαλοι, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο γ ρ α μ μ α τ ι κ οί. Αἱ οἰκίαι, ὅπου ἐδέχοντο οἱ διδάσκαλοι τοὺς μαθητάς των, ἐλέγοντο σ χ ο λ α ῖ. Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος ὑπῆρχον εἰδικοί γυμνασταί, οἱ π α ἰ δ ο τ ρ ῖ β α ῖ. Ἐπίσης ὑπῆρχον καὶ διδάσκαλοι, οἱ ὅποιοι ἐδίδασκον τὴν μουσικὴν, οἱ κ ι θ α ρ ι σ τ α ῖ.

Οἱ μαθηταὶ ἐμάνθανον ἀπὸ τοὺς διδασκάλους των ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶχον μάθει καὶ ἐκεῖνοι, ὅταν ἦσαν νέοι. Τὴν μουσικὴν ἐμάνθανον ὄχι διὰ διασκέδασιν. Ἡ μουσικὴ ἦτο μάθημα, τὸ ὅποion ὠφέλει τὴν ψυχὴν τῶν παιδιῶν. Ἐκαμνε δηλαδὴ αὐτὰ εὐγενέστερα καὶ καλύτερα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν οἱ μαθηταὶ ἀπεστήθιζον πολλὰ μέρη ἀπὸ τὸν Ὅμηρον καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ποιητάς, ὅπως τὸν Ἡσίοδον, τὸν Σόλωνα, τὸν Φωκυλίδην καὶ ἄλλους. Ὅλιγα ἔτη ἀργότερον ἐμάνθανον οἱ νέοι ἐπίσης καὶ ἀριθμητικὴν, γεωμετρίαν καὶ ἰχνογραφίαν.

47. Οἱ Σοφισταὶ

Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εἰς τὰς Ἀθήνας ἐφάνησαν νέοι διδάσκαλοι φημισμένοι, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο σ ο φ ι σ τ α ῖ. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπ' αὐτοὺς ἦσαν ὁ Γοργίας καὶ ὁ Πρωταγόρας. Ὁ Γοργίας κατήγετο ἀπὸ τοὺς Λεοντίνους τῆς Σικελίας καὶ ἦτο διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς. Ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς ρητορικοὺς τοῦ λόγου ἦτο ἐκεῖνος, τὸν ὅποion ἀπήγγειλεν εἰς τοὺς ὄλυμπιακοὺς ἀγῶνας· διὰ τοῦτο δὲ φέρει καὶ τὸ ὄνομα Ὁλυμπιακός. Εἰς τὸν λόγον αὐτὸν προτρέπει τοὺς Ἕλληνας νὰ ὁμονήσουν καὶ νὰ πολεμήσουν ὅλοι μαζί τὸν βάρβαρον, τοὺς Πέρσας. Τὴν ἰδίαν συμβουλήν ἔδωκεν ἀργότερον καὶ ἄλλος ρήτωρ, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ μάθωμεν.

Ὁ Πρωταγόρας κατήγετο ἀπὸ τὰ Ἀβδηρα τῆς Θράκης. Ἦτο φίλος τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου. Ἦσχολεῖτο μὲ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες τὸν ἐθαύμαζον διὰ τὴν σοφίαν του. Παρεδέχετο ὅτι ὁ ἄνθρωπος μανθάνει τὰ διάφορα πράγματα ὄχι ὅπως πραγματικῶς εἶναι αὐτά, ἀλλ' ὅπως ὁ ἴδιος τὰ καταλαμβάνει μὲ τὰς αἰσθήσεις του. Διὰ τοῦτο ἔλεγε·

πάντων χορημάτων μέτρον ἄνθρωπος. Δηλαδή μέτρον ὄλων τῶν πραγμάτων εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Οἱ σοφισταὶ ἐπήγαινον ἀπὸ τὴν μίαν πόλιν εἰς τὴν ἄλλην καὶ ἐδίδασκον σπουδαῖα πράγματα.

Πολλοὶ νέοι Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι εἶχον μάθει μουσικὴν, ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν εἰς τὰ σχολεῖα, παρεκάλουν μὲ ἐπιμονὴν τοὺς γονεῖς τῶν νὰ ἐπιτρέψουν εἰς αὐτοὺς νὰ παρακολουθήσουν τοὺς σπουδαίους αὐτοὺς διδασκάλους. Ἔλεγον εἰς τοὺς γονεῖς τῶν, ὅτι τὰ γράμματα, τὰ ὅποια ἔμαθον, δὲν ἦσαν ἀρκετὰ καὶ ἐζήτουν χρήματα ἀπὸ αὐτοὺς νὰ πληρώσουν καὶ νὰ γίνουν μαθηταὶ τῶν σοφιστῶν.

Μὲ τοὺς διδασκάλους αὐτοὺς, τοὺς σοφιστὰς, ἀρχίζει μία νέα πνευματικὴ ζωὴ εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ σοφισταὶ ἐδίδασκον, πῶς νὰ ὀμιλῇ κανεὶς ὠραῖα εἰς τὰς δημοσίας συγκεντρώσεις, εἰς τὰ δικαστήρια καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Πολλοὶ γονεῖς ὠδήγουν τοὺς υἱοὺς τῶν εἰς τοὺς σοφιστὰς, διὰ νὰ ἴδουν, ἐὰν ἠδύναντο νὰ γίνουν οὗτοι καλοὶ ρήτορες.

Οἱ σοφισταὶ ἐκαλλιέργησαν τὴν γλῶσσαν, ἐγνώριζον δὲ μαθηματικὰ καὶ ἀστρονομίαν. Οἱ νέοι λοιπὸν τότε ἤρχισαν νὰ μαθάνουν κάτι ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην, τὴν ὁποῖαν ἤρχισε νὰ καλλιεργῇ πρὶν ἀπὸ ἑκατὸν πενήτηντα ἔτη περίπου ὁ Θαλῆς ἀπὸ τὴν Μίλητον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

48. ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ — ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΘΗΤΕΙΑ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα μαθήματα οἱ παῖδες τῶν Ἀθηναίων ἐδίδασκοντο τὴν γυμναστικὴν. Ὁ διδάσκαλος τῆς γυμναστικῆς, ὁ παιδοτρίβης, ἐφρόντιζεν, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι παῖδες νὰ ἔχουν ὠραῖα καὶ ὑγιᾶ σώματα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόμιζον, ὅτι ὠραῖα καὶ εὐγενῆς ψυχὴ ἠμπορεῖ νὰ κατοικῇ μόνον μέσα εἰς ὠραῖον καὶ εὖρωστον σῶμα. Ὡραῖον σῶμα καὶ ὑγιῆς νοῦς ἦσαν τὸ ἰδανικὸν τῶν ἀρχαίων.

Οἱ ἀρχαῖοι παῖδες ἔρριπτον τὸν δίσκον, ἠσκοῦντο εἰς τὸν δρόμον καὶ εἰς τὴν πάλην. Οἱ νέοι ἔρριπτον ἐπίσης ἀκόντιον καὶ ἐγυμνάζοντο εἰς τὴν ξιφομαχίαν καὶ εἰς τὴν ἵππασίαν.

Σπουδαῖον ἀγώνισμα ἦτο τὸ πένταθλον, τὸ ὅποιον εἶχε πέντε ἀγωνίσματα· τὸν δρόμον, τὸ ἀκόντιον, τὸ ἄλμα,

τὸν δίσκον καὶ τὴν πάλην. Τὸ δυσκολώτερον ὅμως ἀγώνισμα ἦτο τὸ παγκράτιον, τὸ ὁποῖον εἶχε δύο δύσκολα ἀγώνισματα, τὴν πάλην καὶ τὴν πυγμὴν.

Οἱ ἀθληταὶ εἰς τὸ ἀγώνισμα αὐτὸ ἦτο δυνατόν νὰ μεταχειρισθοῦν κάθε μέσον, διὰ νὰ νικήσουν τὸν ἀντίπαλον.

Ὅταν οἱ παῖδες ἐγίνοντο δέκα ὀκτώ ἐτῶν, ἐπήγεινον νὰ ὑπηρετήσουν τὴν πατρίδα ὡς στρατιῶται. Τότε ὁ κάθε νέος, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο ἔφηβος, ἔδιδε τὸν ὄρκον τῆς πίστεως εἰς τὴν πατρίδα.

Ὁ ὄρκος αὐτὸς ἦτο πολὺ ὠραῖος καὶ ἔλεγε τὰ ἑξῆς :

«Ὁὐ καταισχνῶ ὄπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην, ὅταν ἂν στοιχήσω, ἄμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὑπὲρ δαίμων καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάττω παραδώσω, πλείω δὲ καὶ ἀρεῖω, ὅσης ἂν παραδέξωμαι καὶ εὐηκοήσω τῶν ἀεικραϊνόντων καὶ τοῖς θεσμοῖς τοῖς ἰδρυθμένοις πείσομαι καὶ ὅσους ἂν ἄλλους τὸ πλῆθος ἰδρῦσῃται ὁμοφρόνως· καὶ ἂν τις ἀναιρῇ τοὺς θεσμοὺς ἢ μὴ πείθεται, οὐκ ἐπιτρέψω, ἀμυνῶ δὲ καὶ μόνος καὶ μετὰ πάντων καὶ ἱερά τὰ πάτρια τιμήσω ἴστορες θεοὶ τούτων».

Παγκρατισταί.

Ἐπὶ δύο ἔτη ὁ Ἀθηναῖος ἔφηβος ἡσκεῖτο εἰς τὴν στρατιωτικὴν τακτικὴν καὶ τὴν ὀπλομαχίαν. Ἐμάνθανε δηλαδὴ, πῶς νὰ τάσσεται εἰς τὴν μάχην καὶ πῶς νὰ μεταχειρίζεται τὰ ὄπλα του. Ἐπίσης ἡσκεῖτο εἰς τὴν ψευδομάχην, ὅπως κάμνουν καὶ οἱ στρατιῶται σήμερον. Αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς ἀσκήσεως ἐλέγετο σκιαμαχία.

Κατὰ τὰ δύο ἔτη τῆς στρατιωτικῆς του θητείας ὁ νέος δὲν ἐπετρέπετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Ἀπὸ τὸ εἰκοστὸν ἔτος μέχρι τοῦ πεντηκοστοῦ οἱ πολῖται Ἀθηναῖοι ὑπεχρεοῦντο νὰ προσέλθουν εἰς τὸν στρατόν, ὅταν ἡ πατρίς ἐκάλει

αυτούς. Μετὰ τὸ πεντηκοστὸν ἔτος καὶ μέχρι τοῦ ἐξηκοστοῦ δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς ἐκστρατείας ἔξω τῶν συνόρων τῆς Ἀττικῆς· ὑπηρετοῦν δὲ μόνον ὡς φρουροὶ τοῦ πατρίου ἐδάφους.

Ἕλλην πελταστής.
(Εἰκὼν ἐπὶ ἀρχαίου ἀγγείου).

ταῖα τάξεις τῶν θητῶν ἔδιδεν ἐλαφρότερον ὀπλισμένους, οἱ ὅποιοι ἦσαν πελτασταί, σφενδονῆται καὶ τοξόται.

49. ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς μεγάλας ἐορτάς, ὅπως ἦσαν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, τὰ Ἴσθμια, τὰ Πύθια καὶ τὰ Νέμεα, εἰς τὰς ὁποίας ἐλάμβανον μέρος ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ὑπῆρχον καὶ ἐορταὶ θρησκευτικαί, αἱ ὁποῖαι ἐωρτάζοντο εἰς κάθε μίαν πόλιν.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πολλὰς ἐορτάς. Ἄλλ' αἱ περισσότερον σπουδαῖαι ἦσαν τὰ Παναθηναῖα, τὰ Διονύσια καὶ τὰ Ἐλευσίνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐώρταζαν τὰ Παναθηναῖα κάθε τέσσαρα ἔτη καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀττικοῦ ἔτους, κατὰ τὸν μῆνα Ἐκατομβαιῶνα, ὁ ὁποῖος ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸν σημερινὸν Ἰούλιον.

Κατὰ τὴν ἐορτὴν αὐτὴν ἐγίνοντο ἀθλητικοὶ καὶ μουσικοὶ ἀγῶνες. Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς ἐορτῆς ἦτο ἡ περίφημος πομπὴ τῶν Παναθηναίων. Κατ' αὐτὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἔφερον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τὸν νέον πέπλον εἰς τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο, ὅπως εἶπομεν, ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος. Ὁ πέπλος ἦτο πραγματικὸν φόρεμα. Ἦτο μάλλινος καὶ τὸν ὕφαινον γυναῖκες καὶ παρθένοι τῶν Ἀθηναίων. Εἶχε δὲ κίτρινον χρῶμα καὶ ἐστολίζετο μὲ εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἐπάνω κεντημένοι.

Τὴν πομπὴν τῶν Παναθηναίων, ὅπως ἐμάθομεν, ὁ Φειδίας

καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ ἐλάξευσαν ἐπάνω εἰς τὴν ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος.

Ἡ ὠραία αὐτὴ παρέλασις τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν ἐγένετο μὲ τὴν ἐξῆς σειρᾶν, ὅπως τὴν παρουσίασαν εἰς ἡμᾶς οἱ τεχνῖται :

Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πομπῆς ὠδηγεῖτο μέγα πλοῖον ἐπάνω εἰς τροχοῦς, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸν ἱερὸν πέπλον τῆς Ἀθηναῖς.

Παναθηναϊκὸν ἀγγεῖον.

Μετὰ τὸ πλοῖον ἤρχοντο παρθένοι Ἀθηναῖαι, αἱ ὁποῖαι ἐβάσταζον κάνιστρα μὲ εὐώδη ἄνθη καὶ στάμνους μὲ οἶνον. Κατόπιν ἤρχοντο οἱ βόες διὰ τὴν θυσίαν. Ἠκολούθουν ἀντιπρόσωποι ξένων πόλεων μὲ ἐρυθροὺς μανδύας, παιδιά, τὰ ὁποῖα ἐκράτουν ὕδριας, καὶ γέροντες μὲ κλάδους ἐλαίας. Τέλος ἤρχοντο ἄρματα καὶ ὀπίσω ἀπ' αὐτὰ παρήλαυνον ἵππεῖς ἐπάνω εἰς ζωηρὰ ἄλογα.

Ἡ ἄλλη πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἑορτὴ εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο ἡ ἑορτὴ τῶν Διογυσίων, τὴν ὁποῖαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐώρταζον κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ τῆς ἀμπέλου, τοῦ Διονύσου. Κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτὴν ἐγίνοντο δραματικοὶ ἀγῶνες. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐπαίζοντο δραματικὰ ἔργα· ἐν καθῆ ἡμέραν.

Παναθηναϊκὸν ἀγγεῖον.

Εἰς τὸ τέλος ἐπαίζετο ἐν διασκεδαστικῶν ἔργων, τὸ σατυρικὸν δράμα.

Ὅπως ἀκριβῶς σήμερον παριστάνονται εἰς τὸ θέατρον διάφορα ἔργα θεατρικά, τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον θέατρον οἱ ἠθοποιοί, οἱ ὑποκριταί, παρίστανον σοβαρὰ ἐπεισόδια ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν. Ταῦτα ἐκίνουν τὴν συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἥρωας καὶ τὸν φόβον τῶν θεατῶν. Ἐλέγοντο δὲ τραγωδία καὶ εἶχον διδακτικὸν σκοπὸν.

Ἄλλ' ὅμως, ὅπως καὶ σήμερον, ἐπαίζοντο καὶ τότε εἰς τὸ θέατρον ἔργα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον σοβαρὰν ὑπόθεσιν. Ταῦτα

έσατύριζον, ὅ,τι γελοῖον ἔβλεπον εἰς τὴν κοινωνίαν, καθὼς καὶ κάθε ἄλλην ἀξιοκατάκριτον πράξιν διὰ τὰ ἦθη τῶν πολιτῶν.

Τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐπαίζοντο, ἐλέγετο κωμῳδία. Αὕτη ἐκίνει τὸν γέλωτα τῶν θεατῶν καὶ διεσκέδαζεν αὐτούς. Ὁ περισσότερον σπουδαῖος συγγραφεὺς κωμῳδιῶν κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. ὑπῆρξεν ὁ Ἄριστοφάνης.

Τὰ ἔξοδα διὰ τὴν παράστασιν εἰς τὸ θέατρον ἔκαμνον, ὅπως θὰ ἴδωμεν, πλούσιοι πολῖται, οἱ χορηγοί.

Ὁ ποιητής, τοῦ ὁποῖου τὸ ἔργον ἤρχετο πρῶτον, ἐλάμβανε βραβεῖον, τὸ πρῶτεῖον. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ δευτέρα καὶ τρίτα βραβεῖα.

Ὁ Σοφοκλῆς.

Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπήγαινον εἰς τὸ θέατρον, διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὰς παραστάσεις τῶν δραμάτων. Οἱ πτωχοί, ὅπως ἐμάθομεν, ἐλάμβανον χρήματα ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον διὰ τὸ εἰσιτήριόν των. Τοῦτο εἶχε προτείνει ὁ Περικλῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὁ λαὸς ἐψήφισε τὸν νόμον αὐτόν. Ὁ Περικλῆς ἐγνώριζεν, ὅτι τὸ θέατρον ἦτο διὰ τὸν λαὸν ὅλον πολὺ σπουδαῖον σχολεῖον. Ἐκεῖ ἐπαίζοντο ἔργα τῶν τριῶν μεγάλων ποιητῶν, τοὺς ὁποῖους εἶχον τότε αἱ Ἀθηναί. Οὗτοι ἦσαν ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης. Τὰ ἔργα τῶν μεγάλων τούτων τραγικῶν θὰ μένουν ἀθάνατα καὶ θὰ διδάσκουν πάντοτε τὸν κόσμον. Οἱ Ἀθηναῖοι μὲ ὅλον των τὸ δίκαιον ὑπερηφανεύοντο, διότι οἱ μεγαλύτεροι δραματικοί

Ὁ Εὐριπίδης.

ποιηταὶ ἦσαν συμπατριῶται των.

Οί ύποκριταί ἐφόρουσιν μακρυὰ φορέματα, κοθόρνους, δηλαδὴ ὕψηλά ὑποδήματα, καὶ προσωπίδας.

Ἄρχαιος
ὕποκριτής.

Μία ἐπίσης σπουδαία ἑορτὴ, ἡ ὁποία ἐγένετο πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς Δήμητρος, ἦσαν τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια. Ταῦτα ἐωρτάζοντο κάθε πέντε ἔτη τὸν μῆνα Αὐγουστον. Κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτὴν ἐγένετο μία σεμνὴ παρέλασις, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο δυνατόν νὰ λάβῃ μέρος κάθε πολίτης. Ἡ πομπὴ τῶν Ἐλευσινίων ἤρχιζεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ἔφθανε διὰ τῆς Ἰερᾶς Ὀδοῦ εἰς τὴν Ἐλευσίνα, ὅπου ἐγένοντο μυστηριώδεις λατρεῖαι τῆς θεᾶς. Αἱ μυστηριώδεις αὐταὶ τελεταὶ ἐλέγοντο Ἐλευσίνια μυστήρια καὶ ἐλάμβανον εἰς αὐτὰ μέρος μόνον ὠρισμένοι ἄνθρωποι.

50. Αἱ ὑποχρεώσεις τῶν ἀθηναίων πολιτῶν. Αἱ λειτουργίαι

Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται ἐνόμιζον, ὅτι ὁ πανηγυρισμὸς ὄλων αὐτῶν τῶν ἑορτῶν, περὶ τῶν ὁποίων ὠμιλήσαμεν, ἦτο πατριωτικὸν καθήκον. Διὰ τοῦτο μὲ προθυμίαν μεγάλην ἐλάμβανον μέρος καὶ εἰς τὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα ἐχρειάζοντο διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑορτῶν τούτων.

Κάθε πλούσιος Ἀθηναῖος ἐθεώρει τιμὴν καὶ ὑποχρέωσίν του νὰ ἀναλάβῃ τὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα ἐχρειάζοντο διὰ νὰ γίνουν αἱ ἑορταὶ αὗται, ὅπως ἐπίσης διὰ τοὺς ἀθλητικοὺς καὶ διὰ τοὺς δραματικοὺς ἀγῶνας.

Αἱ ἰδιαίτεροι αὐταὶ ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν ἐλέγοντο λειτουργίαι. Αἱ σπουδαιότεραι ἀπ' αὐτὰς ἦσαν ἡ χορηγία, ἡ γυμνασιαρχία καὶ ἡ τριηραρχία.

Ἡ χορηγία ἦτο ἡ περισσότερον δαπανηρὰ λειτουργία. Ὁ πλούσιος δὲ Ἀθηναῖος, ὁ ὁποῖος ἀνελάμβανε τὴν δαπάνην αὐτὴν, ἐλέγετο χορηγός.

Ὁ χορηγὸς ἔπρεπε νὰ εὔρῃ τὰ κατάλληλα πρόσωπα, τὰ

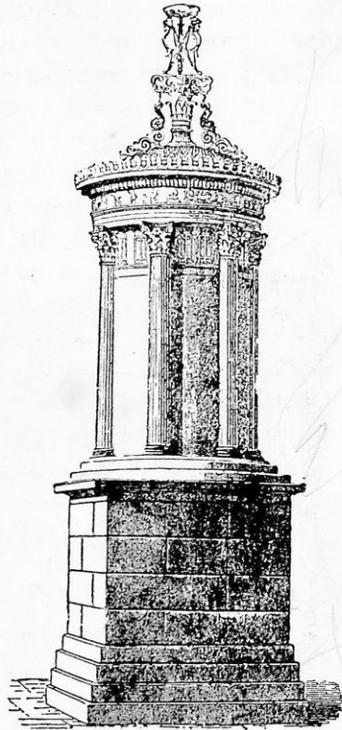
ὅποια θὰ ἀπετέλουν τὸν χορὸν διὰ τοὺς λυρικοὺς καὶ δραματικοὺς ἀγῶνας, διὰ τοὺς ὁποίους ὠμιλήσαμεν, καὶ νὰ ἐξοδεύσῃ χρήματα, διὰ νὰ μάθουν οἱ χορευταὶ μουσικὴν καὶ χορόν. Ἐπίσης ἔπρεπε νὰ προμηθεύσῃ διὰ τὰ μέλη τοῦ χοροῦ τὰ κατάλληλα ἐνδύματα καὶ τὰς προσωπίδας.

Ὁ χορηγὸς κατέβαλλε κάθε προσπάθειαν νὰ ἐτοιμάσῃ ὅσον τὸ δυνατόν καλύτερον τὸν χορόν. Ἐάν ὁ χορὸς ἐνίκη εἰς τὸν δραματικὸν ἀγῶνα, τότε ὁ χορηγὸς ἐλάμβανε βραβεῖον. Τὸ βραβεῖον αὐτὸ ἦτο τρίπους χάλκινος, τὸν ὁποῖον ὁ χορηγὸς ἀφιέρωνε μετὰ ἀναμνηστικὴν πλάκα εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἢ τὸν Διόνυσον.

Ὁ τρίπους αὐτὸς ἐτοποθετεῖτο εἰς μέρος πολυσύχναστον καὶ μάλιστα εἰς τὴν ὁδὸν Τριπόδων, ἢ ὅποια ὠδῆγει ἀπὸ τὴν ἀγορὰν εἰς τὸ θέατρον, κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν.

Πολλὰς ὅμως φορές ὁ χορηγὸς κατεσκευάζεν ἓν χορηγικὸν μνημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐτοποθέτει τὸν τρίποδα. Τοιοῦτον μνημεῖον εἶναι τοῦ Λυσικράτους, τὸ ὁποῖον σφάζεται ἀκόμη σήμερον.

Ἡ γυμνασιαρχία ἦτο μία ἄλλη λειτουργία, κατὰ τὴν ὅποιαν ὁ πολίτης ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἀναλάβῃ τὰ ἔξοδα ἐκείνων, οἱ ὅποιοι θὰ ἐλάμβανον μέρος εἰς

Τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους.

Εἰς τὴν εἰκόνα ἐδῶ βλέπομεν τὸ μνημεῖον, τὸ ὁποῖον ἀνήγειρεν ὁ Ἀθηναῖος χορηγὸς Λυσικράτης. Οὗτος ἐνίκησεν εἰς ἓνα δραματικὸν ἀγῶνα τὸ ἔτος 335 π. Χ. καὶ ἔστησε τὸν χάλκινον τρίποδα, τὸν ὁποῖον ἔλαβεν ὡς βραβεῖον, ἐπάνω εἰς ὠραίαν ὑψηλὴν βάσιν. Ἐπάνω ἀπὸ τοῦς κίονας εἶναι σκαλισμένα ἀνάγλυφα, τὰ ὅποια ἱστοροῦν μίαν περιπέτειαν τοῦ θεοῦ Διονύσου. Ὁ λαὸς ὀνομάζει τὸ μνημεῖον τοῦτο σήμερον «Φανάρι τοῦ Διογένους».

τὴν λαμπραδηδρομίαν. Τὸ ἀγώνισμα αὐτὸ ἦτο ἐπίσης δαπανηρὸν καὶ ἐγίνετο κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας ἑορτάς.

Κατὰ τὰς ἑορτάς τῶν Διονυσίων καὶ τῶν Παναθηναίων πλούσιοι πολῖται παρέθετον γεῦμα εἰς τοὺς πολίτας τῆς φυλῆς τῶν. Καὶ τοῦτο ἦτο μία λειτουργία, ἡ ὁποία ἐλέγετο ἐστίασις. Τέλος ἡ πολιτεία ἀνέθετεν εἰς ἓνα ἢ δύο πλουσίους πολίτας νὰ ἀναλάβουν τὰ ἔξοδα διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν μιᾶς τριήρου. Ἡ λειτουργία αὐτὴ ἐλέγετο τριηραρχία.

Ὁ τριηραρχος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ εὔρη τοὺς καλύτερους ἄνδρας ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους πολίτας, οἱ ὅποιοι θὰ ὑπηρετοῦν ὡς ναῦται. Τούτους πολλὰς φορὰς ἐπλήρωνεν ἀπὸ τὸ βαλάντιόν του. Ἐπίσης ὁ τριηραρχος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἐξοδεύῃ διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ πλοίου καὶ νὰ ἐπισκευάζῃ κάθε βλάβην, ἡ ὁποία ἐγίνετο κατὰ τὴν ἐκστρατείαν.

51. ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ—ΒΟΥΛΗ

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐξέλεγον ἀντιπροσώπους διὰ τὴν δημοσίαν συνέλευσιν, ὅπως κάμνομεν σήμερον. Ὁ πολίτης Ἀθηναῖος ἦτο μέλος τῆς συνελεύσεως τοῦ δήμου, ἡ ὁποία ἐλέγετο Ἐκκλησία τοῦ Δήμου. Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἡλικίαν εἴκοσιν ἐτῶν, συνηθορίζοντο ἐπάνω εἰς ἓνα μικρὸν λόφον, ἀπέναντι τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ὄχι μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀγοράν. Τὸ μέρος αὐτὸ ἐλέγετο Πνύξ.

Ὅλοι οἱ πολῖται, οἱ ὅποιοι εἶχον δικαίωμα νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Δήμου, ἦσαν 25.000. Ἀλλ' ὀλίγοι μόνον χιλιάδες ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν κανονικὴν συνέλευσιν.

Αἱ κανονικαὶ συνελεύσεις εἰς τὴν Πνύκα ἐγίνοντο μίαν φορὰν τὴν ἑβδομάδα. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν δὲν ἦτο ὁ κανονικὸς χρόνος, ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ συνεδρία, ὅταν κάτι ἔκτακτον συνέβαινεν εἰς τὴν πόλιν.

Πόλεμος, εἰρήνη, ἐκστρατεῖαι, συμμαχίαι μὲ ἄλλα κράτη, φόροι, τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ πληρώσουν οἱ πολῖται, καὶ ἄλλα στρατιωτικὰ, οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ προβλήματα ἀπησχόλουν τοὺς Ἀθηναίους πολίτας ἐπάνω εἰς τὴν Πνύκα.

Πολλοὶ ῥήτορες, οἱ ὅποιοι ἐγνώριζον καλύτερον ἀπὸ τοῦς ἄλλους πολίτας τὰ πράγματα τῆς πολιτείας, ἐλάμβανον τὸν λόγον καὶ ἀνέβαινον εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος, τὸ βῆμα. Ἀπὸ τὸ βῆμα αὐτό, τὸ ὅποιον φαίνεται καὶ εἰς τὴν εἰκόνα μας, ὠμίλου πρὸς τὸν λαόν.

Οἱ ἄρχοντες τίποτε δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποφασίσουν μόνου

Ὁ Περικλῆς ἀγορεύει εἰς τὴν Πνύκα.

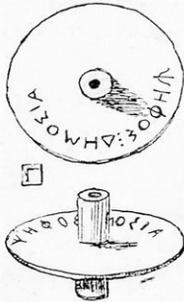
(Εἰκὼν νεωτέρου ζωγράφου).

των. Τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασιν ἐλάμβανεν ὁ λαός, ὁ ὅποιος ἐψήφισεν ἢ ἀπέρριπτε τὰς προτάσεις μὲ ἀνάτασιν τῆς χειρός.

Μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Δήμου ἡ σπουδαιότερα ἀρχὴ τῆς πολιτείας ἦτο ἡ Βουλὴ τῶν Πεντακοσίων. Μέλη τῆς βουλῆς αὐτῆς ἦσαν 50 πολῖται ἀπὸ κάθε φυλῆν, οἱ ὅποιοι εἶχον συμπληρώσει τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Οἱ βουλευταὶ ἐξελέγοντο μὲ κλῆρον κατ' ἔτος ἀπὸ τοὺς πολίτας τῆς

φυλής, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκεν ὁ καθείς. Ἐκάστη φυλὴ ἐξέλεγε πενήκοντα βουλευτάς. Αἱ δέκα λοιπὸν φυλαί, εἰς τὰς ὁποίας, ὅπως γνωρίζομεν, ἦσαν διηρημένοι οἱ Ἀθηναῖοι, ἐξέλεγον πεντακοσίους βουλευτάς.

Ἡ βουλὴ εἶχε καθήκον νὰ προετοιμάζη τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα θὰ συνεζήτουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἐλάμβανεν ἀναφορὰν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας, ἐδέχετο τοὺς πρέσβεις, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο ἀπὸ ἄλλας πόλεις, καὶ ἤσκει ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἐπὶ τῶν πολιτῶν.

Τὰ καθήκοντα αὐτὰ ἐξετέλουν μὲ ὠρισμένην σειρὰν οἱ βουλευταί. Ἐπὶ 35 ἡμέρας εἶχον τὴν ἐξουσίαν οἱ 50 βουλευταί τῆς μιᾶς φυλής, ἐπὶ 35 ἄλλας ἡμέρας οἱ βουλευταί τῆς ἄλλης καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Τοιοῦτοτρόπως καθ' ὄλον τὸ ἔτος, τὸ ὁποῖον ἦτο διηρημένον εἰς δέκα μέρη, ἐκυβέρνηων καὶ οἱ πεντακόσιοι.

Οἱ 50 βουλευταί, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ δέκα ἡμέρας, ἐλέγοντο πρυτάνεις.

Ἡ φυλὴ δέ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκον, ἐλέγετο πρυτάνευοῦσα φυλὴ. Οἱ πρυτάνεις ἐκάθηντο εἰς ἓν οἰκοδόμημα κυκλωτέρες εἰς τὴν ἀγορὰν, τὴν θόλον, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο καὶ πρυτανεῖον. Ἐκεῖ ἔτρωγον καὶ προσέφερον θυσίας εἰς τοὺς θεοὺς διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ κράτους.

Οἱ πρυτάνεις ἐξέλεγον διὰ κλήρου τὸν πρόεδρον, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο ἐπιστάτης. Ἡ ἐξουσία τοῦ ἐπιστάτου διήρκει μίαν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα.

52. Οἱ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ — Οἱ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ

Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους οἱ δέκα στρατηγοὶ ἀπέκτησαν πολὺ μεγάλην δύναμιν. Ὅπως γνωρίζομεν, οἱ δέκα στρατηγοὶ ἐξελέγοντο ἀπὸ τὰς δέκα φυλάς· δηλαδὴ εἷς ἀπὸ ἐκάστην φυλὴν. Ἀργότερον ὅμως ὅλοι οἱ στρατηγοὶ ἐξελέγοντο ἀπὸ ὅλην τὴν ἐκκλησίαν ἀδιακρίτως φυλής. Ἐπειδὴ δὲ οἱ στρατηγοὶ ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἰδιαιτέραν ἰκανότητα, διὰ τοῦτο δὲν ἐξελέγοντο μὲ κλήρον, ἀλλὰ μὲ τὴν ψηφον τῶν πολιτῶν.

Πρώτον και κύριον καθήκον τοῦ στρατηγοῦ ἦτο νά διευθύνῃ τὸν στρατόν. Ἄλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ εἶχε καὶ ἄλλα καθήκοντα. Ἔπρεπε νά φροντίζῃ διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ κράτους, τὴν ὀχύρωσίν του καὶ τὴν καλὴν διατήρησιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου.

Ὁ στρατηγὸς ἐπίσης ἦτο ἀπησχολημένος καὶ μὲ ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους· δηλαδή ἤρχετο εἰς συνεννοήσεις μὲ ξένους πρέσβεις καὶ ἔκαμνε συνθήκας. Εἶχε δὲ τὸ δικαίωμα νά καλῇ εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἐάν ἐνόμιζεν, ὅτι τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ ἐκάλει τοῦτο.

Πολλὰς φορές οἱ πολῖται ἔδιδον ἀπόλυτον δύναμιν εἰς τὸν στρατηγόν, ὅπως π.χ. εἰς τὸν Περικλέα, καὶ τότε ὁ στρατηγὸς ἐλέγετο **στρατηγὸς αὐτοκράτωρ**.

53. ΤΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Τὸ παλαιὸν δικαστήριον, ὁ Ἄρειος Πάγος, ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀλλ' ἐδίκαζε μόνον τὰς δίκας φόνου καὶ ἐμπρησμοῦ. Τὰ περισσότερα ὅμως ἀδικήματα ἐδικάζοντο ἀπὸ ἓν ἄλλο δικαστήριον πολὺ σπουδαῖον, τὴν Ἡλιαίαν, ἡ ὁποία εἶχεν ἕξ χιλιάδας δικαστὰς. Οἱ δικασταὶ τῆς Ἡλιαίας ἦσαν Ἀθηναῖοι πολῖται, ἡλικίας τριάκοντα ἐτῶν καὶ ἐξελέγοντο μὲ κληρὸν κατ' ἔτος. Οἱ δικασταὶ ἢ ἡλιασταί, πρὶν ἀναλάβουν τὰ καθήκοντά των, ἔδιδον ὄρκον, ὅτι θὰ ἐκτελέσουν τὸ καθήκον των εὐσυνειδήτως.

Ἐκ τῶν ἕξ χιλιάδων δικαστῶν οἱ χίλιοι δὲν ἦσαν τακτικοί· οἱ ἄλλοι ἦσαν διηρημένοι εἰς δέκα τμήματα, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο δικαστήρια. Τὸ κάθε δικαστήριον εἶχε πεντακοσίους δικαστὰς. Τὰς περισσότερας σοβαρὰς δίκας πολλὰς φορές ἐδίκαζον δύο δικαστήρια, δηλαδή χίλιοι δικασταί.

54. ΜΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΟΙΚΙΑ

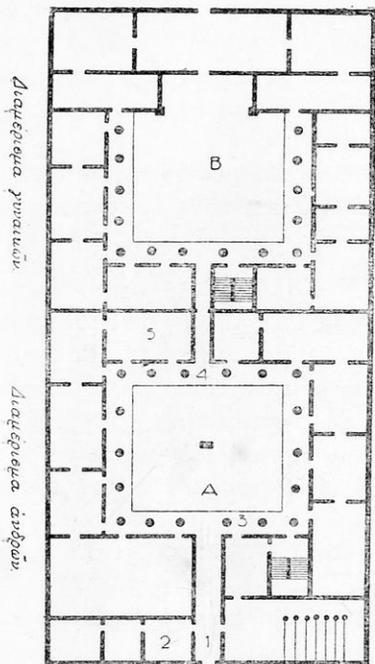
Ἔως τώρα ἐγνωρίσαμεν τοὺς Ἀθηναίους ἔξω εἰς τὰς δημοσίας των συγκεντρώσεις. Εἶδομεν ἐπίσης τοὺς ναοὺς των, ὅπου προσήρχοντο, διὰ νά τιμῆσουν τοὺς θεοὺς των.

Ἄς ἴδωμεν τώρα, πῶς ἔζων μέσα εἰς τὰς οἰκίας των.

Ἡ εἰκὼν μᾶς παρουσιάζει μίαν οἰκίαν πλουσίου Ἀθηναίου. Ἡ οἰκία αὐτὴ δὲν εἶναι κατεσκευασμένη, ὅπως αἱ ἴδι-

καί μας σήμερα, νά βλέπη εἰς τὸν δρόμον. Οὔτε ἔχει παράθυρα εἰς τὸ ἰσόγειον. Ἀπὸ τὸν δρόμον φαίνεται ὡς τοῖχος ἀπλοῦς μὲ μίαν θύραν.

Ὁ τοῖχος εἶναι κατεσκευασμένος ἀπὸ πλίνθους ἢ λίθους.

Σχέδιον ἀρχαίας οἰκίας.

1. Θυρών.—2. Θυρωρεῖον.—
3. Περίστυλος ἢ παστάς.—
4. Μέταυλος.—5. Θάλαμος.

Εἰς τὸ ὄραϊον καὶ ἦπιον κλίμα τῶν Ἀθηναίων ἢ ἀθηναϊκῆ οἰκογένεια διήρχετο ἐκεῖ τὸν περισσότερον καιρὸν τῆς. Εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς ὑπῆρχε βωμός, ὅπου ἐθυσίαζον εἰς τὸν προστάτην θεὸν τῆς οἰκίας, τὸν Δία. Ὁ βωμός αὐτὸς ἦτο ὅ,τι εἶναι σήμερον εἰς τὰς ἰδικὰς μας οἰκίας τὸ εἰκονοστάσιον.

Ἐπάνω εἰς τὴν θύραν εἶναι προσηρμοσμένον κάτι, διὰ νὰ κτυπᾶ κανεὶς νὰ τοῦ ἀνοίξουν. Αὐτὸ τὸ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ρόπτρον. Ἡ θύρα ἤνοιγε πρὸς τὰ ἔξω.

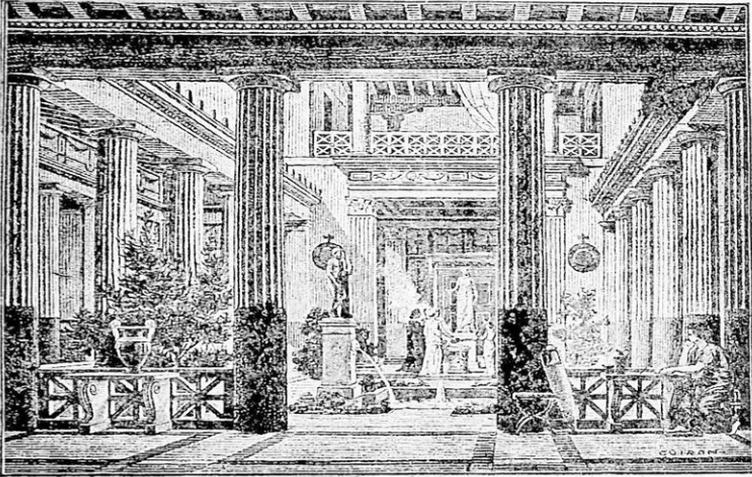
Ὁ ἐπισκέπτης εἰς τὴν οἰκίαν αὐτήν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν εἰς τὴν εἰκόνα, διέρχεται ἀπὸ στενὸν πέρασμα, τὸ ὁποῖον λέγεται θυρών (ἀριθ. 1). Ἀριστερὰ συναντᾶ δωμάτιον (ἀριθ. 2), εἰς τὸ ὁποῖον ἔμενεν ὁ θυρωρός. Τὸ δωμάτιον αὐτὸ ἔχει ἓν ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἀκούομεν καὶ σήμερον ἔλέγετο θυρωρεῖον. Ὁ θυρωρός ἦτο δοῦλος καὶ ἔκαμνε τὴν ἐργασίαν αὐτήν ἢ συνώδευε τὰ τέκνα τῶν κυρίων τοῦ ἔξω.

Μετὰ τὸν στενὸν αὐτὸν διάδρομον φθάνομεν ἔμπρὸς εἰς μίαν τετράγωνον ἀνοικτὴν αὐλὴν (ἀριθ. 3). Γύρω ἀπὸ τὴν αὐλὴν αὐτὴν ὑπάρχουν, ὅπως βλέπομεν, στῦλοι. Τὸ μέρος αὐτὸ λέγεται αὐλὴ περίστυλος καὶ εἶναι τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς οἰκίας.

Γύρω από τὴν αὐλὴν βλέπομεν ἄλλας θύρας νὰ ἀνοίγουν καὶ νὰ ὀδηγοῦν εἰς διάφορα δωμάτια, ὕπνου, φαγητοῦ, ἀποθήκας καὶ εἰς ἕν μικρὸν μαγειρεῖον.

Τὸ ἴδιον αὐτὸ σχέδιον παρέλαβον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι· διατηρεῖται δὲ ἕως σήμερον ἀκόμη εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας.

Ἀπέναντι τῆς αὐλῆς εἰς τὸ σημεῖον 4 εἶναι ἄλλη μία εἴσοδος, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ εἰς ὅμοιον διαμέρισμα. Εἰς τὸ διαμέρισμα

Ἀναπαράστασις ἀρχαίας οἰκίας.

αὐτὸ ἔμενον αἱ γυναῖκες· διὰ τοῦτο τὸ μέρος αὐτὸ ἐλέγετο γυναικωνίτις. Ἐκεῖ, ὅπου σημειώνεται ὁ ἀριθμὸς 5, ἦτο ὁ θάλαμος. Ἐκεῖ ἔμενον ὁ κύριος τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἡ σύζυγός του. Αἱ περισσότεραι οἰκίαι εἶχον τὸ δεύτερον αὐτὸ μέρος εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα. Τοῦτο ἐλέγετο ὑπερῶν.

Εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα ὑπῆρχον μικρὰ παράθυρα, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο θυρίδες ἢ φωταγωγοί. Ἡ στέγη τῆς οἰκίας ἦτο ἐπίπεδος καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ περιπατήσῃ κανεὶς ἐπ' αὐτῆς εὐκόλως. Οἱ τοῖχοι τῆς οἰκίας τοῦ Κίμωνος εἶχον καὶ ζωγρα-

φίας, ἐνῶ εἰς τὰς ἄλλας οἰκίας αἱ ζωγραφίαι συνηθίζοντο ἀργότερον. Προηγουμένως αἱ ζωγραφίαι εἰς τοὺς τοίχους δὲν ἦσαν τοῦ συρμοῦ.

Τὰ ἐπιπλα ἦσαν πολὺ ἀπλά. Ὑπῆρχον πολλὰ μετάλλινα σκεύη, καθρέπται μπρούντζινοι διὰ τὰς γυναῖκας καὶ πολλὰ ζωγραφισμένα ἀγγεῖα.

Σκηνὴ ἀπὸ τὴν οἰκίαν νύμφης.

Ἡ εἰκὼν μᾶς δεικνύει κάτι ἀπὸ τὴν ζωὴν μέσα εἰς τὴν ἀρχαίαν οἰκίαν. Εἶναι ἡ δευτέρα ἡμέρα τοῦ γάμου. Εἰς τὴν νύμφην προσέρχονται φίλοι, διὰ νὰ τὴν ἐπισκεφθοῦν. Μία κάθηται καὶ ἄλλη στέκεται ὀρθία. Καὶ αἱ δύο παίζουν μὲ ἓνα πουλάκι. Ἄλλη φίλη πλησιάζει καὶ φέρει ὡς δῶρον ἓν ὠραῖον ἀγγεῖον. Ἄλλη τακτοποιεῖ ἄνθη εἰς ὠραῖα ζωγραφισμένα βάζα. Ἄλλη μία τακτοποιεῖ τὸ φόρεμά της καὶ παρατηρεῖ. Πόσον ἀπλοῦν εἶναι τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας! Πόσον χαριτωμένοι μᾶς παριστάνονται αἱ νεαραὶ αὐταὶ γυναῖκες! Πόσον ὠραῖα εἶναι τὰ φορέματά των!

Τὰ δωμάτια σπανίως ἐθέρμαινον, ἀλλ' ὅταν ἦτο ἀνάγκη, ἔκαιον κάρβουνα μέσα εἰς ἓν εἶδος σημερινῶν μαγκαλιῶν. Αὐτὰ ἐλέγοντο ἀ ν θ ρ ά κ ι α ἢ π ύ ρ α υ ν ο ι. Τὴν νύκτα τὴν οἰκίαν ἐφώτιζον λυχνία μὲ ἔλαιον.

55. ΤΙ ΕΦΟΡΟΥΝ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Εἰς ὄλην τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἡ ἐνδυμασία τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ἦτο ἡ ἴδια. Οἱ ἀρχαῖοι μᾶς πρόγονοι ἦσαν πολὺ ἀπλοῖ εἰς τὴν ἐνδυμασίαν των, ἐνῶ οἱ κάτοικοι τῶν ἀνατολικῶν λαῶν καὶ μάλιστα οἱ Πέρσαι ἐφόρουσαν πολὺ ἐπιδεικτικὰ καὶ πολυποικίλα φορέματα.

Ἡ ἐνδυμασία τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ἦτο σχεδὸν ὁμοία, ἂν καὶ τῶν γυναικῶν τὰ φορέματα ἔπιπτον ἐπάνω τῶν περισσότερων πλούσια καὶ χυτά.

Ἡ ἀρχαία ἐνδυμασία εἶχε δύο φορέματα. Τὸ ἐν ἦτο τὸ

Χιτῶν ἀπλοῦς, χιτῶν με διπλοῖδιον, ἱμάτιον.

ἐσωτερικὸν φόρεμα καὶ ἐλέγετο χιτῶν, τὸ ἄλλο ἐφόρου ἀπ' ἔξω καὶ τὸ ὠνόμαζον ἱμάτιον ἢ μανδύαν. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ φορέματα προεφύλασσον τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ τοῦ χειμῶνος καὶ τὴν θερμότητα τοῦ θέρους.

Ὁ χιτῶν ἦτο ἀπλοῦν φόρεμα, τὸ ὁποῖον περιέβαλλε τὸ σῶμα ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω. Εἰς τοὺς ὤμους ἐπιάνετο με πόρπας καὶ ἐζώνετο εἰς τὴν μέσην. Ὁ χιτῶν τῶν ἀνδρῶν ἔφθανε μέχρι τῶν γονάτων, ἐνῶ τῶν γυναικῶν ἔφθανε χαμηλὰ μέχρι τῶν ποδῶν (ποδηρῆς χιτῶν). Αἱ γυναῖκες ἐζώνον τὸν χιτῶνα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε αἱ πτυχαὶ τοῦ φορέματος ἔπιπτον πλούσια εἰς τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ σώματος.

Τὸ ἱμάτιον ἦτο ὕφασμα μάλλινον καὶ ἐπίμηκες. Τὸ ὕφασμα αὐτὸ ἦτο χονδρότερον ἀπὸ τὸν χιτῶνα καὶ ἦτο ἢ λεῖον ἢ μὲ χνοῦδι. Ἐρρίπτετο ἐπάνω ἀπὸ τὸν χιτῶνα καὶ ἔφθανεν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῆς κνήμης. Ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὅποιον ἐτακτοποιεῖτο τὸ ἱμάτιον εἰς τὸ σῶμα, ἐφάνερωνε τὴν καλαισθησίαν καὶ τὴν ἐπιδεξιότητα ἐκείνου, ὁ ὅποιος τὸ ἐφόρει.

Τὸ ἱμάτιον τὸν χειμῶνα ἦτο δυνατὸν νὰ περιτυλιχθῇ σφικτὰ γύρω εἰς τὸ σῶμα, ἐνῶ τὸ θέρος ἐτακτοποιεῖτο κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀφήνῃ τὰ μέλη τοῦ σώματος περισσότερον ἐλεύθερα.

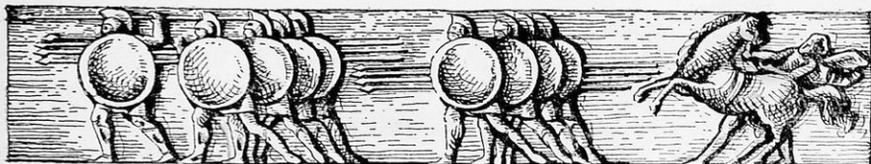
Εἰς τοὺς πόδας τῶν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἐφόρουσαν σαυδάλια, ἀλλὰ περιεπάτουσαν καὶ χωρὶς σανδάλια. Ὑπήρχον τότε διαφόρων εἰδῶν σανδάλια.

Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους οἱ ἄνδρες δὲν ἐφόρουσαν πλέον κοσμήματα, ὅπως εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὀμήρου. Αἱ γυναῖκες ὅμως ἠγάπων πάντοτε τὰ ὠραῖα κοσμήματα.

Ὁ Ἀθηναῖος εὐγενὴς ἐνεδύετο τὸν χιτῶνα, ἐτακτοποιεῖτο ὠραῖα τὸ ἱμάτιον ἢ τὸν μανδύαν, ἐφόρει τὰ σανδάλια τοῦ ἐλάμβανε μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἢ ὁποῖα ἔφερε δακτύλιον, τὴν ῥάβδον τοῦ καὶ ἀσκεπῆς ἐξήρχετο εἰς περίπατον εἰς τὰς ὁδοὺς.

Ἡ Ἀθηναῖα κυρία μὲ πολλὴν χάριν καὶ ἀπλότητα ἐτακτοποιεῖτο τὰ φορέματά της. Τὴν κεφαλὴν της, ἢ ὁποῖα ἦτο ὠραῖα κτενισμένη, ἔδενε μὲ περιδερμόν. Εἰς τὰ ὦτα της ἐκρέμοσαν ὠραῖα σκαλισμένα ἐνώτια, εἰς τὸν λαιμὸν ὠραῖον περιδέραιον καὶ ἔφερεν εἰς τὰς χεῖρας της ψέλια (βραχιόλια). Ἡ Ἀθηναῖα ἐκράτει ἐπίσης, ὅπως ἡ σημερινὴ κυρία, περιπίδιον ἢ ὀμβρέλλαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

56. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ ὥραία αὐτὴ ἐποχὴ, ἣ ὁποία τόσον λαμπρὰ ἐδόξασε τὰς Ἀθήνας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ μεγαλυτέρου πολιτικοῦ τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Περικλέους, ἔφθανε δυστυχῶς εἰς τὸ τέλος τῆς. Τὰ δύο μεγάλα κράτη, αἱ ἔνδοξοι Ἀθηναὶ 431 - 404 π.Χ. καὶ ἡ ἡρωϊκὴ Σπάρτη, ἐμισήθησαν τόσον πολὺ, ὥστε τρομερὸς πόλεμος ἤναψε μεταξύ των. Ὁ ἐμφύλιος αὐτὸς πόλεμος ἐκράτησε πολλὰ ἔτη καὶ εἶχε διὰ τὴν Ἑλλάδα πολὺ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα.

Ὁ πέμπτος λοιπὸν αἰὼν πρὸ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἤρχισε μὲ τοὺς ἐνδόξους πολέμους τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν, ἐτελείωσεν ἐπίσης μὲ πόλεμον. Ἀλλ' αὐτὴν τὴν φορὰν ἐχύθη αἷμα ἀδελφικόν! Οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν μεταξύ των!

Διατί ὅμως ἤναψεν ὁ ἀδελφικὸς αὐτὸς πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἐχώρισε τὴν Ἑλλάδα εἰς δύο ἐχθρικά στρατόπεδα;

Ὁ Περικλῆς εἰς τὰ ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας, ἐπέτυχεν νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ μεγάλα σχέδια, τὰ ὁποῖα ὤνειρεύθη.

Αἱ Ἀθηναὶ πράγματι ἔγιναν, ὅπως ἤθελεν ὁ Περικλῆς, κράτος ἰσχυρόν. Πολλαὶ πόλεις καὶ νῆσοι, ἢ μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, ἄλλαι μὲ τὴν θέλησίν των, ἄλλαι καὶ διὰ τῆς βίας, ἔγιναν σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων. Σιγὰ σιγὰ δὲ ὄλαι αὐταὶ αἱ σύμμαχοι πόλεις, ἐκτὸς ὀλίγων, δηλαδὴ τῆς Λέσβου, τῆς Χίου καὶ τῆς Σάμου, ἔχασαν τὴν αὐτονομίαν των καὶ ἔγιναν ὑπήκοοι

τῶν Ἀθηναίων. Ἐπρεπε δηλαδὴ τότε αἱ πόλεις αὐταὶ νὰ ἔχουν τὸ ἴδιον πολίτευμα, τὸ ὁποῖον εἶχον καὶ αἱ Ἀθῆναι. Εἰς τὸ τέλος οἱ Ἀθηναῖοι κατώρθωσαν, ὥστε οἱ σύμμαχοί των νὰ χρησιμοποιοῦν μόνον ἀθηναϊκὰ νομίσματα. Αἱ σύμμαχοι πόλεις ἐπίσης διὰ τὰς ὑποθέσεις των ἐπήγαινον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐζήτουν τὴν ἀθηναϊκὴν δικαιοσύνην.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔγινεν, ὅπως ἤθελεν ὁ Περικλῆς, ἓν μέγα ἀθηναϊκὸν κράτος, ὅσον ποτὲ ἄλλοτε, μὲ κέντρον τὰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ λαμπρὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν ὁ Περικλῆς εἰς τὰς Ἀθήνας, ἡ πόλις ἔγινεν, ὅπως εἶπεν ὁ Περικλῆς, «Ἑλλάδος παιδευσις», δηλαδὴ σχολεῖον δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν μεγάλην αὐτὴν δύναμιν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν Ἀθηναίων ἐφοβήθησαν οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ σύμμαχοί των Κορίνθιοι.

Οἱ Κορίνθιοι ἦσαν σπουδαῖοι ἔμποροι καὶ ἦσαν κύριοι τοῦ Ἴονίου πελάγους. Τὰ ἐμπορικὰ των πλοῖα ἔφθανον μέχρι τῶν πλουσίων ἀποικίων τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας. Μὲ μεγάλην δὲ ἀνησυχίαν ἔβλεπον, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν κύριοι ὄλου τοῦ Αἰγαίου πελάγους, εἶχον στρέψει τὰ βλέμματά των καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ἦθελον δηλαδὴ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὸ ἐμπόριόν των νὰ ἀνταγωνισθοῦν τοὺς Κορινθίους καὶ εἰς τὴν δυτικὴν θάλασσαν τοῦ Ἴονίου πελάγους.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ Κορίνθιοι ἦσαν κυρίως ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι παρεκίνησαν τοὺς Σπαρτιάτας νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων.

57. ΟΙ ΔΥΟ ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ. ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΕΧΘΡΟΤΡΑΞΙΑΙ

Ὅταν ἤρχισεν ὁ πόλεμος, ἡ Ἑλλάς εὐρέθη διηρημένη εἰς δύο στρατόπεδα. Τὸ ἓν στρατόπεδον ἦτο ἡ Σπάρτη μὲ τοὺς συμμάχους τῆς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὄλοι σχεδὸν οἱ Πελοποννήσιοι καὶ μερικαὶ πόλεις ἀπὸ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα· μαζὶ μὲ τοὺς Σπαρτιάτας ἐπήγαν καὶ οἱ Θηβαῖοι. Τὸ ἄλλο στρατόπεδον ἦτο τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων μὲ ὅλας σχεδὸν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ μὲ τὰς ἀποικίας εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης καὶ

της Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐπίσης μὲ τὸ μέρος τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν ἡ Κέρκυρα καὶ ἡ Ζάκυνθος. Ἡ Λευκάς ἦτο μὲ τὸ μέρος τῶν Πελοποννησίων.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν πολὺ ἰσχυροὶ κατὰ ξηρὰν καὶ εἶχον στρατὸν περισσότερον ἀπὸ 40.000 ὀπλίτας. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ὀλίγον στρατὸν πεζικόν, ἦσαν ὅμως πολὺ ἰσχυροὶ κατὰ θάλασσαν. Ἦτό λοιπὸν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἀγὼν μεταξύ μιᾶς δυνάμεως. ἡ ὁποία ἦτο πολὺ ἰσχυρὰ κατὰ ξηρὰν, καὶ μιᾶς ἄλλης, παντοδυνάμου κατὰ θάλασσαν.

Ὁ πόλεμος ἤρχισε τὴν ἄνοιξιν περίπου τοῦ ἔτους 431 πρὸ Χριστοῦ.

Ὁ Περικλῆς διέταξεν ὅλοι οἱ κάτοικοι, οἱ ὁποῖοι εὕρισκοντο ἔξω ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, νὰ ἀφήσουν τὰς οἰκίας των καὶ τὰ κτήματά των, μαζί δὲ μὲ τὰς γυναῖκας των καὶ τὰ τέκνα των καὶ μὲ ὅσα πράγματα ἠδύναντο νὰ φέρουν, νὰ ἔλθουν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ. Τὰς πόλεις αὐτὰς ὑπερήσπιζον καὶ συνέδεον, ὅπως γνωρίζομεν, ἀπρόσβλητα τείχη, τὰ μακρὰ τείχη. Τὰ τείχη αὐτὰ προεφύλαξαν τότε τὸν πληθυσμὸν καὶ ἐξεσφάλισαν τὴν συντήρησίν του ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Κόσμος πολὺς τότε ἀπὸ τὰ χωρία τῆς Ἀττικῆς ἦλθε καὶ ἐκλείσθη μέσα εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ δημόσιοι χώροι τῆς πόλεως, τὰ περιφράγματα τῶν ναῶν καὶ κυρίως ὁ χώρος μεταξύ τῶν δύο μακρῶν τειχῶν ἐγένεμισαν ἀπὸ πρόσφυγας.

Ἰσχυρὸς σπαρτιατικὸς στρατὸς εἰσῆλθε τότε εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος, ἀπὸ τοὺς πολὺ συνετοὺς βασιλεῖς τῆς Σπάρτης. Ὁ Ἀρχίδαμος ἦτο φίλος τῆς εἰρήνης καὶ προέβλεπε τὰς καταστροφάς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον αὐτὸν πόλεμον. Διὰ τοῦτο προσεπάθησε μὲ κάθε τρόπον νὰ ἀποτρέψῃ τὸν πόλεμον, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν.

Οἱ χωρικοὶ πρόσφυγες τῆς Ἀττικῆς ἔβλεπον ἀπὸ τὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν μὲ πόνον εἰς τὴν καρδίαν των τὰ κτήματά των νὰ καταστρέφονται ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας κάθε χρόνον. Οἱ Σπαρτιᾶται, μὲ τὸ νὰ ἐρημώνουν τὴν χώραν, ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἐξαντλήσουν τοὺς Ἀθηναίους.

Σπαρτιᾶται

Ὁ Περικλῆς εἶχε πείσει τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀποφεύγουν κάθε μάχην εἰς τὴν ξηράν, διότι οἱ ἀντίπαλοί των εἶχον ἰσχυρὸν πεζικὸν στρατόν. Ἔστελλεν ὅμως πλοῖα ἀθηναϊκὰ εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, τὰ ὁποῖα ἀπεβίβαζον στρατιώτας καὶ ἔκαμνον τὰ ἴδια εἰς τὰς πόλεις τῶν Πελοποννησίων.

Τὸ σχέδιον τοῦ Περικλέους ἦτο νὰ κάμῃ τοὺς ἐχθροὺς νὰ κουρασθοῦν. Ἦθελε δὲ νὰ δείξῃ εἰς αὐτούς, ὅτι μὲ ὅλα τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ διαθέσουν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ νικηθοῦν αἱ Ἀθηναί. Ἀλλὰ κάτι πολὺ φοβερὸν συνέβη τὸ δευτέρου ἔτος τοῦ πολέμου.

58. Ο ΛΟΙΜΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

Πλοῖον ἀπὸ ξένον λιμένα, ἔλεγον, ὅτι ἔφερεν εἰς τὸν Πειραιᾶ μίαν φοβερὰν ἀσθένειαν, τὸν λοιμόν. Ἐπειδὴ δὲ ὅλος ὁ προσφυγικὸς πληθυσμὸς ἔζη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ ὄχι μὲ τόσον ὑγιεῖνας συνθήκας, συσσωρευμένος εἰς οἰκίας φίλων ἢ εἰς πνιγηρὰς καλύβας, ἡ νόσος γρήγορα ἔλαβε μεγάλην ἔκτασιν.

Ὁ μέγας ἱστορικὸς Θουκυδίδης, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, μᾶς λέγει τὰ ἑξῆς: «οἱ ἄνθρωποι ἀπέθνησκον ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου. Οἱ νεκροὶ εὐρίσκοντο ἐξηπλωμένοι εἰς τοὺς δρόμους ὁ εἷς ἐπάνω εἰς τὸν ἄλλον. Ἄλλοι πάλιν ἐτοιμοθάνατοι ἔσβηναν κοντὰ εἰς τὰς κρήνας, ὅπου ἐπῆγαν νὰ δροσισθοῦν ὀλίγον».

59. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ. ΔΗΜΑΓΩΓΟΙ

Μεγάλῃ καταστροφῇ! Τὸ ἕν τρίτον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν αὐτῇ. Ἡ μεγαλύτερα ὅμως συμφορὰ, ἡ ὁποῖα ἔπληξε τότε τὰς Ἀθήνας, ἦτο ὁ θάνατος τοῦ Περικλέους, ὁ ὁποῖος προσεβλήθη ἐπίσης 429 π.Χ. ἀπὸ τὴν ἰδίαν νόσον. Ὁ Περικλῆς ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἐβδομήκοντα ἐτῶν. Ποῖος ἀπὸ τοὺς πολιτικούς τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἦτο τώρα ἄξιος νὰ συνεχίσῃ μὲ ἐπιτυχίαν τὸν πόλεμον αὐτόν;

Ὁ Περικλῆς εἶχε κατορθώσει νὰ ἐνώσῃ τὰ δύο κόμματα, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον εἰς τὰς Ἀθήνας· δηλαδὴ τῶν πλουσίων ἢ

ἀριστοκρατικῶν καὶ τοῦ δήμου, δηλαδὴ τῶν πτωχοτέρων τάξεων. Πρὸς ὅλους ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν καὶ πολλακίς ἠναντιώοντο εἰς τὰς ἀπαιτήσεις των.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅλοι οἱ πολῖται ἠνωμένοι ἐβοήθησαν, ὥστε νὰ ἐπιτύχη ἡ μεγάλη πολιτικὴ τοῦ ἀρχηγοῦ των, ἡ ὁποία ἔφερε πλοῦτον καὶ δύναμιν εἰς τὸ κράτος.

Οἱ ἄλλοι ὅμως πολιτικοί, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους, ἔλεγον εἰς τὸν λαὸν μόνον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα τὸν ηὐχαρίστουν, καὶ ὄχι τὴν ἀλήθειαν. Ὁ λαὸς λοιπὸν ηὐχαριστεῖτο καὶ ἐξέλεγεν αὐτοὺς στρατηγούς ἄρχοντας. Τοὺς ἀρχηγούς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι κατῶρθωνον μὲ τὴν κολακείαν νὰ ἔχουν τὸν δῆμον μὲ τὸ μέρος των καὶ νὰ τὸν ὀδηγοῦν ὅπως αὐτοὶ ἤθελον, ὀνομάζομεν **δημαγωγούς**.

Τοιοῦτος δημαγωγός, ὁ ὁποῖος ἐφάνη εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους, ἦτο ὁ **Κλέων**. Οὗτος δὲν κατήγετο ἀπὸ εὐγενῆ οἰκογένειαν. Ἦτο ἰδιοκτῆτης ἑνὸς βυρσοδεψείου, ὅπου εἰργάζοντο πολλοὶ δοῦλοι, καὶ ἦτο ἄνθρωπος ἐμπαθῆς καὶ ὀρμητικός. Ἀντίπαλός του ἦτο ὁ **Νικίας**, πλούσιος καὶ ἀπὸ παλαιᾶν εὐγενῆ οἰκογένειαν. Ὁ Νικίας ἦτο ὁ εὐγενέστερος ἀπὸ τοὺς πολιτικούς ἄνδρας τότε καὶ δὲν εἶχε καθόλου ἐγωῖσμόν. Ἦτο ἀρχηγός τοῦ κόμματος, τὸ ὁποῖον ἤθελε τὴν εἰρήνην μὲ τοὺς Σπαρτιάτας.

Ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης ἐξηκολούθησεν ἐπὶ δέκα ἔτη μὲ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅπως καὶ πρότερον.

Δύο σπουδαῖα γεγονότα ἔγιναν μέσα εἰς τὰ δέκα αὐτὰ ἔτη. Ὁ στρατηγός τῶν Ἀθηναίων **Δημοσθένης** μὲ ἀθηναϊκὸν στόλον κατέλαβε τὴν **Πύλον**, εἰς τὰ παράλια τῆς Μεσσηνίας καὶ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ναυαρίνου. Εἰς μίαν **425 π.Χ.** νῆσον ἐκεῖ, τὴν **Σφακτηρίαν**, ἠχμαλωτίσθησαν 420 ὀπλίται, ἐκ τῶν ὁποίων 181 ἦσαν σπουδαῖοι τῆς Σπάρτης πολῖται. Τότε ἐξ αἰτίας τοῦ Κλέωνος οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέρριψαν τοὺς ὄρους διὰ τὴν εἰρήνην, τοὺς ὁποίους ἐπρότειναν οἱ Σπαρτιάται. Ἐχάθη δὲ τότε μία μεγάλη εὐκαιρία διὰ τοὺς Ἀθηναίους νὰ εἰρηνεύσουν μὲ τὴν Σπάρτην καὶ νὰ κρατήσουν τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν εἶχον μετὰ τῶν Ἑλλήνων.

60. ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΒΡΑΣΙΔΟΥ

Τὸ ἄλλο γεγονός εἶναι ἡ ἐκστρατεία, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Σπαρτιάτης **Βρασίδης** εἰς τὴν Θρᾶκην. Διὰ πρώτην φοράν ἡ Σπάρτη μὲ τὸν γενναῖον αὐτὸν καὶ μεγαλοφυῆ στρατηγὸν ἀπέφασκε νὰ κτυπήσῃ τὴν δύναμιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους εἰς τὰς ἀποικίας. Ὁ Βρασίδης ἦτο ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐγνώρισεν ἡ Σπάρτη. Αὐτὸς τότε ἔσωσε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν ἀπελπιστικὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε φθάσει.

Ὁ Βρασίδης εἶχε πολλὰς ἀρετάς. Ἦτο πολὺ ἀνδρεῖος, ἀκούραστος καὶ ἀποφασιστικός. Οἱ ἄρχοντες τῆς πατρίδος του δὲν ἦσαν πάντοτε σύμφωνοι εἰς τὰ μεγάλα σχέδια, τὰ ὁποῖα συνελάμβανε τὸ ἐπιχειρηματικὸν του πνεῦμα. Ἀλλὰ καὶ μίαν ἄλλην ἀρετὴν εἶχεν ὁ Βρασίδης, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχον οἱ συμπατριῶται του. Ἦτο σπουδαῖος ρήτωρ καὶ ἔπειθε πολὺ μὲ τὸν λόγον του.

Ὁ Βρασίδης ἐστηρίχθη εἰς τὴν φιλίαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας **Περδίκκου** καὶ ἐπεχείρησε μίαν μεγάλην καὶ δύσκολον ἐκστρατείαν. Ἐβάδισε διὰ μέσου τῆς Θεσσαλίας, ἡ ὁποία δὲν ἦτο φίλη μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐβάδισε πρὸς τὴν Χαλκιδικὴν μέχρι τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὅπου ἐκυρίευσεν μίαν σπουδαίαν ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων, τὴν **Ἀμφίπολιν**, εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος.

Ἐναντίον τοῦ Βρασίδου ἐξεστράτευσεν τότε ὁ Κλέων μὲ ἀθηναϊκὸν στόλον καὶ στρατόν. Εἰς μίαν δὲ μάχην, ἡ ὁποία ἐγένετο ἐκεῖ, ὁ ἀθηναϊκὸς στρατὸς ἐνίκηθη. Οἱ δύο στρατηγοὶ Κλέων καὶ Βρασίδης ἔπεσαν κατὰ τὴν μάχην. Τότε **421 π.Χ.** εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκέρδισε τὸ κόμμα τοῦ Νικίου. Οὗτος ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἔκλεισεν εἰρήνην μετὰ δέκα ἔτη ἐμφυλίου πολέμου, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ ὄνομά του ὠνομάσθη **Νικίειος εἰρήνη**. Τοιοῦτοτρόπως ἐτελείωσεν ἡ πρώτη περίοδος τοῦ πολέμου.

61. ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ.
Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ. ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΕΙΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝ

Ἡ εἰρήνη δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολὺν καιρόν. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος, τὸ ὁποῖον ἐπέμενε νὰ ἐξακολου-

θήση ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς Σπάρτης, ἔγινεν ὁ Ἄλκιβιάδης.

Ὁ Ἄλκιβιάδης κατήγετο ἀπὸ πολὺ πλουσίαν οικογένειαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἦτο συγγενῆς τοῦ Περικλέους. Ἦτο περίφημος διὰ τοὺς πολλοὺς ἵππους καὶ διὰ τὰς πολλὰς ἀμάξας του. Ἐγινε μαθητῆς τοῦ μεγαλυτέρου διδασκάλου, ὁ ὁποῖος ἔζη τότε, τοῦ **Σωκράτους**. Ἦτο πολὺ ὠραῖος ὁ Ἄλκιβιάδης καὶ ἔξυπνος, ἀλλ' ἠγάπα πολὺ τὰς φιλονικίας καὶ τὴν δόξαν. Ἦθελε πάντοτε νὰ εἶναι πρῶτος.

Ἐνῶ ἀκόμη ἦτο πολὺ νέος, ἔλαβε μέρος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου εἰς δύο μάχας μαζὶ μὲ τὸν διδάσκαλόν του, τὸν Σωκράτην. Εἰς μίαν μάλιστα ἀπὸ αὐτὰς ἐπληγῶθη.

Ὁ Ἄλκιβιάδης κατῴρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς συμπατριώτας του νὰ κάμουν μίαν ὀλεθρίαν ἐκστρατείαν εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν. Ἐκεῖ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον φίλους συμμάχους πόλεις ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, κατὰ ὁποῖαν ἦτο εἰς τὴν κυβέρνησιν ὁ Περικλῆς. Ὁ σπουδαῖος αὐτὸς πολιτικός μὲ ἐνδιαφέρον εἶχε στρέψει τὸ βλέμμα του καὶ εἰς τὰς πλουσίας ἐκεῖνας ἑλληνικὰς ἀποικίας. Ἡ σπουδαιότερα ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις ἐκεῖ, ὅπως γνωρίζομεν, ἦσαν αἱ **Συρακοῦσαι**. Ἡ πόλις ὅμως αὐτὴ ἦτο ἀποικία καὶ φίλη τῶν Κορινθίων· ἦτο δὲ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας.

Τώρα ὁ Ἄλκιβιάδης μὲ τὴν μεγάλην φιλοδοξίαν του ἐσκέφθη νὰ πραγματοποιήσῃ ἐν μέγα ὄνειρον· νὰ κυριεύσῃ ὀλόκληρον τὴν Σικελίαν. Ἐὰν κατῴρθωνε τοῦτο, θὰ ἔκαμνε τὰς Ἀθήνας ἡγεμονίδα ὅλου τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τὴν Ἄνατολὴν ἕως τὴν δύσιν.

Ἡ εὐκαιρία ἐδόθη. Ἡ **Ἐγεστα**, πόλις εἰς τὴν Σικελίαν, φίλη δὲ καὶ σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων, ἐζήτησε τὴν βοήθειάν των, διότι ἐπολέμει τότε ἐναντίον τῶν γειτόνων τῆς Σελινουντίων. Οἱ κάτοικοι τῆς **Σελινοῦντος** ὑπεστηρίζοντο ἀπὸ τοὺς Συρακουσίους, φίλους τῶν Κορινθίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων.

Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται, χωρὶς νὰ γνωρίζουν οὔτε πόσον

Ὁ Ἄλκιβιάδης.

μεγάλη ἦτο ἡ Σικελία, οὔτε πόσον πληθυσμὸν εἶχε, συνεφώνησαν μὲ τὴν γνώμην τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐκστρατείαν αὐτήν.

Ἦτο ἄνοιξις: Τετρακόσια δέκα πέντε ἔτη πρὸ Χριστοῦ! Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι εἶχον μαζευθῆ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς, διὰ νὰ προπέμψουν τοὺς ἀναχωροῦντας στρατιώτας, ποτὲ ἕως τώρα δὲν εἶχον ἴδει στρατὸν τόσον ὠραῖα ὠπλισμένον.

Ἔτοιμοι νὰ ἀπο-415 π.Χ. πλεύσουν ἦσαν 134 τριῆρεις ἀθηναϊκαί. Ὁ στρατὸς αὐτὸς ἐπήγαινε νὰ κυριεύσῃ ὀλόκληρον τὴν Σικελίαν. Ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου ἦσαν ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε 30 ἐτῶν, ὁ Νικίας καὶ ὁ Λάμαχος.

Στήλη Ἑρμοῦ.

62. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Ἀλλὰ συνέβη τότε, τὴν παραμονὴν ἀκριβῶς τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεχώρησεν ὁ στόλος διὰ τὴν Σικελίαν, ἓν περίεργον γεγονός.

Τὴν πρώτην τῆς ἡμέρας ἐκείνης εὐρέθησαν κομμένοι αἱ κεφαλαὶ τῶν Ἑρμῶν. Οἱ Ἑρμαῖ ἦσαν στήλαι εἰς τὰς ὁδοὺς, ἔφερον δὲ ἐπάνω τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἑρμοῦ. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου κατηγόρησαν αὐτόν,

ὅτι μὲ μερικὸς φίλους του ἔκαμε τὴν ἀσέβειαν αὐτήν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐσέβοντο πολὺ τοὺς Ἑρμᾶς καὶ ἔκαμαν τότε τὴν παραφροσύνην νὰ στείλουν εἰς τὴν Σικελίαν πλοῖον νὰ ὀδηγήσῃ τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ δικασθῆ. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὅμως κατῴρθωσε νὰ δραπετεύσῃ εἰς τὴν Σπάρτην· ἐκεῖ δὲ ἔδωσεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ὀλεθρίας συμβουλὰς διὰ τὴν πατρίδα του!

Αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Σικελίαν ἀπέτυχον. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔστειλαν βοήθειαν εἰς τοὺς Συρακουσίους, οἱ ὅποιοι εἶχον λάβει ἐν τῷ μεταξύ θάρρος. Ὁ Νικίας 413 π.Χ. ἔβλεπεν, ὅτι δὲν ἠδύνατο πλέον τίποτε νὰ κατορθώσῃ.

Μία ἄλλη βοήθεια, ἡ ὁποία ἐστάλη ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸν Νικιάν, δὲν ἠμπόρεσε νὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν. Οἱ Συρακούσιοι ἐνίκησαν τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι ἔπαθον ἐκεῖ τρομερὰν καταστροφὴν.

Νόμισμα Συρακουσίων.

Ἐκόπη εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τοῦ 413 π.Χ. καὶ θεωρεῖται ἐν ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας σφραγιδογλυφικῆς τέχνης.

Ὁ ἱστορικός Θουκυδίδης μᾶς περιγράφει μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα τὴν καταστροφὴν αὐτὴν καὶ λέγει τὰ ἑξῆς :

«Αὐτό, τὸ ὁποῖον συνέβη τότε, εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλον τὸν πόλεμον κατὰ τὴν γνώμην μου καὶ τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ ὅσα ἤκουσα. Ἡ φοβερὰ αὐτὴ καταστροφὴ ἐδόξασε πολὺν τοὺς νικητάς, ὑπῆρξε δὲ πολὺν ὀλεθρία διὰ τοὺς ἠττημένους. Διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἐνικήθησαν καθ' ὀλοκληρίαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ὑπέστησαν δὲ τὰς μεγαλυτέρας συμφορὰς καὶ ἔχασαν τὰ πάντα. Ἐπαθον ἀληθῆ πανωλεθρίαν καὶ ἔχασαν καὶ τὸν πεζικὸν στρατὸν καὶ τὰ πολεμικὰ πλοῖα. Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς στρατιώτας, οἱ ὅποιοι ἐπῆγαν εἰς τὴν Σικελίαν, πολὺ ὀλίγοι ἐσώθησαν καὶ ἐγύρισαν εἰς τὴν πατρίδα των».

63. ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ.
ΔΕΚΕΛΕΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Η ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ εἴδησις τῆς τρομερᾶς καταστροφῆς, ἀπελπισία κατέλαβε τοὺς Ἀθηναίους, διότι ἔχα-

σαν εις την Σικελίαν τὰ καλύτερα παλληκάρια των. Μεγάλην ἀπογοήτευσιν ἐπίσης ἠσθάνοντο, διότι ἔβλεπον τὸν ναύσταθμον νὰ ἔχη πολὺ ὀλίγα πλοῖα καὶ τὰ ταμεῖα τοῦ κράτους χωρὶς χρήματα. Ὅλα ἐφανέρωνον, ὅτι τίποτε πλέον δὲν ἔσωζε τοὺς Ἀθηναίους κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμήν!

Ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν μὲ τὰ μέσα, τὰ ὅποια εἶχον, νὰ μὴ ὑποχωρήσουν. Ἀπέναντι τοῦ κινδύνου, ὁ ὁποῖος τόσον αἰφνιδίως παρουσιάσθη, ἦσαν πρόθυμοι νὰ φανοῦν πειθαρχικοὶ εἰς ὅλα. Ἦτο ὅμως πλέον ἀργά. Θλιβερά πράγματα ἔγιναν μέσα εἰς τὰ ἐννέα ἔτη, μετὰ τὴν καταστροφὴν εἰς τὴν Σικελίαν.

Οἱ Σπαρτιᾶται τὴν ἄνοιξιν τοῦ 413 π.Χ. εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ κατέλαβον τὴν **Δεκέλειαν**. Ἀφοῦ δὲ ὠχύρωσαν τὸν τόπον, ἔκαμνον ἐπιδρομὰς καὶ ἠμπόδιζον τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐργάζωνται εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρείου, τὰ ὅποια ἦσαν ἡ κυριωτέρα πηγὴ πλοῦτου. Διὰ τοῦτο τὴν περίοδον αὐτὴν τοῦ πολέμου ὀνομάζομεν **Δεκελεικὸν πόλεμον**.

Πολλαὶ νῆσοι ἐξ ἄλλου εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἔφυγον ἀπὸ τὴν Ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν καὶ ἐπῆγαν μὲ τὸ μέρος τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐπίσης εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀπεχώρησαν αἱ σύμμαχοι πόλεις ἢ μίᾳ κατόπιν τῆς ἄλλης.

Τὸ χειρότερον ὅμως ἦτο, ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται ἔκαμαν συμμαχίαν μὲ τοὺς Πέρσας. Αἱ δύο αὐταὶ δυνάμεις ἀποφασίζουν τῶρα νὰ κτυπήσουν ἀπὸ κοινοῦ τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Πέρσαι δίδουν χρήματα καὶ βοηθοῦν τοὺς Σπαρτιάτας νὰ κατασκευάσῃ στόλον. Τῶρα οἱ Σπαρτιᾶται ἠμποροῦν μὲ τὸν στόλον των νὰ πολεμοῦν τοὺς Ἀθηναίους καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, ἐνῶ προηγουμένως μόνον κατὰ ξηρὰν ἐπολέμουσαν αὐτοὺς. Παρ' ὅλα ταῦτα, μέσα εἰς τὰ τόσα ἀτυχήματα, τὰ ὅποια ἔπληξαν τότε τὰς Ἀθήνας, ἔλαμψε καὶ πάλιν διὰ μερικὰ ἔτη ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων. Εἰς τὴν Μίλητον, ἡ ὁποία ἀπεστάτησεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὁ ἀθηναϊκὸς στρατὸς ἐκέρδισε σπουδαίαν νίκην. Ἡ νίκη αὐτὴ ἔσταμάτησε τὰς ἐπιτυχίας τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους.

αρχαίο

ο α

103

64. Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

αρχαίο

Ὁ πολυπλάνητος Ἀλκιβιάδης ἐφιλονίκησε μὲ τοὺς Σπαρτιάτας, ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Σπάρτην καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸν Πέρσην σατράπην **Τισσαφέρνην**. Ἐκεῖ ἐφρόντισε μὲ κάθε τρόπον νὰ διαβάλλῃ τοὺς Σπαρτιάτας καὶ νὰ τοὺς βλάψῃ.

Κατόπιν κατώρθωσε μὲ μεγάλην ἐπιτηδειότητα νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τοὺς συμπατριώτας του. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐλησμόνησαν τὸ παρελθὸν καὶ διώρισαν τὸν Ἀλκιβιάδην ἓνα ἀπὸ τοὺς δέκα στρατηγούς. Σπουδαίας πραγματικῶς νίκας ἐκέρδισαν τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν των. Δι' ἓν δὲ χρονικὸν διάστημα ἔγιναν πάλιν κύριοι εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ θάρρος καὶ ἡ στρατηγικὴ τέχνη τοῦ Ἀλκιβιάδου συνετέλεσαν, ὥστε ὁ στόλος τῶν Ἀθηνῶν νὰ νικήσῃ τὰ πλοῖα τῶν Σπαρτιατῶν.

Εἰς τὴν Προποντίδα, πλησίον τῆς Κυζίκου, οἱ Σπαρτιᾶται ἔπαθον μεγάλην καταστροφὴν ἀπὸ τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ εἰρηνεύσουν μὲ τοὺς Ἀθηναίους. **410 π.Χ.** Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἀνοήτως ἀπέρριψαν τότε τὰς προτάσεις τῶν Σπαρτιατῶν, διότι παρεσύρθησαν ἀπὸ ἓνα δημαγωγόν.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ὕστερα ἀπὸ ὀκτῶ ἐτῶν ἀπουσίαν ἐπέστρεψε καὶ πάλιν εἰς τὴν πατρίδα του. Μὲ τὴν στρατηγικὴν καὶ διπλωματικὴν του ἰκανότητα εἶχε πολὺ βοηθήσει τὴν πατρίδα του μέσα εἰς τὰ τρία ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἦτο στρατηγός. Οἱ συμπατριῶται του τὸν ἐδέχθησαν μὲ πολὺν μεγάλον ἐνθουσιασμόν.

65. Ο ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΕΙΣ ΑΙΓΟΣ ΠΟΤΑΜΟΥΣ

Ἄλλὰ τὰ πράγματα ἤλλαξαν πολὺ εἰς βάρος τῶν Ἀθηναίων. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἔστειλε σατράπην εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀντὶ τοῦ Τισσαφέρνου τὸν νεώτερον υἱόν του, τὸν **Κῦρον**. Ὁ Κῦρος ἦτο δραστήριος καὶ φιλόδοξος ἄνθρωπος. Συγχρόνως οἱ Σπαρτιᾶται ἐξέλεξαν ναύαρχον ἓνα πολὺ σπουδαῖον ἄνδρα, τὸν **Λύσανδρον**. Ὁ Λύσανδρος ἦτο πολὺ ἰκανὸς στρατιωτικὸς καὶ διπλωμάτης ἤλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν Κῦρον καὶ ἐκέρδισε τὴν ἐμπιστοσύνην του.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετ' ὀλίγον ἔκαμαν τὴν ἀπερισκεψίαν νὰ παύσουν τὸν Ἀλκιβιάδην ἀπὸ τὴν στρατηγίαν, διότι ἐνίκηθησαν εἰς μίαν ὄχι σπουδαίαν μάχην, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἦτο παρών. Εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν καὶ τὸ τελευταῖον μέγα σφάλμα νὰ ἀπομακρύνουν τὸν καλῦτερον καὶ τὸν περισσότερον ἱκανὸν στρατηγόν, τὸν ὁποῖον εἶχον τότε. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπεσύρθη εἰς τὸν Ἑλλησποντον, ἀπὸ ὅπου ἠδύνατο νὰ παρακολουθῆ ὅσα συνέβαινον. Ἦτο δὲ πεπρωμένον εἰς αὐτὸν νὰ μὴ ἴδῃ πλέον τὰς Ἀθήνας.

Ὁ ναύαρχος **Κόνων**, ὁ ὁποῖος διεδέχθη τὸν Ἀλκιβιάδην, ἦτο ἱκανὸς στρατηγός, ἀλλὰ δὲν ἦτο τόσον ἰσχυρός, ὥστε νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον τῶν δύο ἠνωμένων δυνάμεων τοῦ Λυσάνδρου καὶ τοῦ Κύρου.

Τὰ πράγματα ὅμως ἥλλαξαν πρὸς ὠφέλειαν τῶν Ἀθηναίων, ὅταν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν ἄνοιξιν τοῦ ἔτους 406 π.Χ. εἰς τὴν θέσιν τοῦ Λυσάνδρου διώρισαν ναύαρχον τὸν **Καλλικρατίδαν**. Οὗτος ἐνίκησε τὸν Κόνωνα εἰς τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης καὶ ἀπέκλεισεν ἐκεῖ τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον. Ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων κατὰ θάλασσαν ἐφάνη τότε, ὅτι κατεστρέφετο τελείως.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἔδειξαν κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν ἀξιοθαύμαστον δραστηριότητα. Ἐντὸς ἐνὸς μηνὸς κατεσκεύασαν νέον στόλον ἀπὸ 110 πλοῖα καὶ ἔστειλαν αὐτὰ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἄλλων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποκλεισθῆ εἰς 406 π.Χ. τὴν Μυτιλήνην. Τότε κατὰ τὸ θέρος πλησίον τῶν νη-

σίδων **Ἀργινουσῶν**, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται μεταξὺ τῆς Μυτιλήνης καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔγινε μία σπουδαία ναυμαχία. Αἱ 150 ἀθηναϊκαὶ τριήρεις ἐνίκησαν τὸν στόλον τῶν Λακεδαιμονίων, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 120 πλοῖα. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἐκείνην, ἡ ὁποία τόσον ἐδόξασε τοὺς Ἀθηναίους, ἐφονεύθη καὶ ὁ Σπαρτιάτης ναύαρχος. Τὴν λαμπρὰν αὐτὴν νίκη τῶν Ἀθηναίων ἀμαυρῶνει μία ἀσυγχώρητος πρᾶξις τοῦ ἀθηναϊκοῦ δήμου. Οὗτος παρεσύρθη ἀπὸ τοὺς δημαγωγούς καὶ κατεδίκασεν εἰς θάνατον τοὺς ἐνδόξους στρατηγούς, διότι οὗτοι, ἐπειδὴ ἡ θάλασσα ἦτο πολὺ τρικυμιώδης, δὲν περιε-

έλεξαν τὰ ναύαγια καὶ τοὺς νεκροὺς κατὰ τὴν ναυμαχίαν.

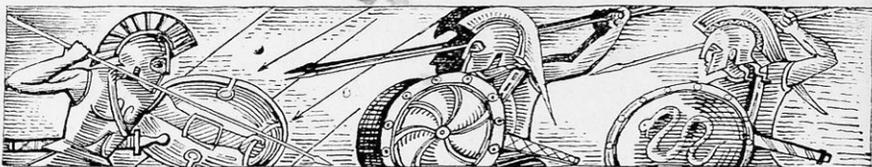
Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καλλικρατίδου, ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων διωρίσθη καὶ πάλιν ὁ Λύσανδρος. Οὗ- 405 π.Χ.
τος ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους εἰς μίαν θέσιν τοῦ Ἐλ-
λησπόντου, πλησίον τῶν ἐκβολῶν ἐνὸς μικροῦ ποταμοῦ, ὁ
ὁποῖος ἐλέγετο **Αἰγὸς ποταμοί**. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἐκεί-
νην οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαθον μεγάλην καταστροφήν.

Ὅλος σχεδὸν ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος καὶ οἱ ἄνδρες ἤχμα-
λωτίσθησαν ἀπὸ ἀμέλειαν τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν, οἱ ὅποιοι
δὲν ἔδωσαν προσοχὴν εἰς τὴν ὀρθὴν προειδοποίησιν τοῦ Ἀλκι-
βιάδου, ὁ ὁποῖος εὕρισκετο, ὅπως γνωρίζομεν, ἐκεῖ πλησίον.
Ἐν δὲ πλοῖον ἀπὸ τὰ σωθέντα, ἡ Πάραλος, ἔφθασεν εἰς
τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἀναγγείλῃ τὴν συμφορὰν.

EPIS

EPIS

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'

ΟΙ ΣΠΑΡΤΙΑΤΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΗΓΕΜΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

66. ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ — Η ΠΤΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

“Όταν ἡ θλιβερά εἶδησις διεδόθη εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, θρήνος μέγας ἤκούετο ἀπὸ τὸν λιμένα ἕως τὰς Ἀθήνας διὰ μέσου τῶν μακρῶν τειχῶν. Ὁ καθείς ἀνεκοίνωνε τὴν καταστροφὴν εἰς τὸν ἄλλον. Κανείς δὲν ἐκοιμήθη ἐκείνην τὴν νύκτα.

Ἡ μεγάλη αὐτὴ νίκη τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς ἐσημείωσε καὶ τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Οἱ Ἀθηναῖοι τῶρα ἐπερίμενον τὸν ἐχθρὸν μὲ τὰ πλοῖα του εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἔκαμνον ὅ,τι ἤμποροῦσαν, διὰ νὰ ἀμυνθοῦν. Εἰς ὀλίγον χρόνον ὁ Λύσανδρος ἐπολιόρκησε τὸν Πειραιᾶ, ἐνῶ σπαρτιατικὸς στρατὸς εἶχεν ἀποκλείσει τὰς Ἀθήνας συγχρόνως ἀπὸ τὴν ξηράν. Ὑστερον ἀπὸ μερικὸς μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέφερον πολὺ ἀπὸ τὴν πείναν, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθοῦν.

“Όλοι οἱ σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν συνηθροίσθησαν τότε εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἔκαμαν συνέδριον. Εἰς τὸ συνέδριον αὐτὸ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Θηβαῖοι ὑπεστήριζον, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ γίνουσι σπονδαὶ μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ὅτι αἱ Ἀθηναῖοι ἔπρεπε νὰ καταστραφοῦν ἐντελῶς. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅμως μὲ σωφροσύνην δὲν συνεφώνησαν. Εἶπον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταστραφῇ πόλις ἐλληνική, ἢ ὁποία εἰς τοὺς μεγάλους κινδύνους προσέφερε πολὺ μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ κόσμος ὅλος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ σήμερον τὰς Ἀθήνας, πρέπει νὰ εἶναι εὐγνώμων εἰς τὴν Σπάρτην. Χάρις εἰς τὴν θαυμασίαν στάσιν, τὴν ὁποῖαν ἐκράτησε τότε εἰς τὸ συνέδριον, ἐσώθη ὁ ὠραῖος πολιτισμὸς τῶν Ἀθηναίων. Ἐὰν ὑπερίσχυον αἱ γνώμαι τῶν ἄλλων καὶ κυρίως τῆς Κορίνθου, ἡ ὁποία ἐπολέμει μόνον διὰ τὸ ἐμπόριόν της, δὲν θὰ εἴχομεν τίποτε ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τοῦ Περικλέους. Ἡ διαγωγή αὐτή, ἡ ἀξιοπρεπὴς καὶ μεγαλόψυχος, ὅπως ἐταίριαζεν εἰς Σπαρτιάτας, εἶναι ἀξία θαυμασμοῦ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐτελείωσεν ὁ τρομερὸς αὐτὸς ἀδελφικὸς πόλεμος. Ποτὲ ἄλλοτε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα δὲν ἔγιναν τόσον μεγάλοι καταστροφαὶ εἰς τὴν πατρίδα μας, ὅσον κατὰ τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον πόλεμον. Πόλεις ἠρημώθησαν ἀπὸ κατοίκους, ἄνδρες ἐξωρίσθησαν, σφαγαὶ ἀνθρώπων συχναὶ ἔγιναν. Ἡ Ἑλλάς τότε ἐξησθένησε πολὺ καὶ ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος πρὶν ἀπὸ ὀλίγα ἔτη εἶχε φθάσει εἰς τὴν ἀκμὴν του, ἐσταμάτησε.

67. Η ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΟΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΤΥΡΑΝΝΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

Οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι συνεφώνησαν νὰ κάμουν εἰρήνην μὲ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον οἱ Ἀθηναῖοι νὰ κρημνίσουν τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὰ ὀχυρώματα τοῦ Πειραιῶς, νὰ παραδώσουν τὰ πολεμικὰ τῶν πλοῖα, πλὴν δώδεκα, καὶ νὰ ἀνακαλέσουν τοὺς ἐξορίστους τῶν. Ἐπίσης οἱ Ἀθηναῖοι ἔπρεπε νὰ ἔχουν τοὺς ἰδίους φίλους καὶ τοὺς ἰδίους ἐχθροὺς μὲ τὴν Σπάρτην. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διελύετο ἡ περίφημος συμμαχία τῶν Ἀθηναίων, ἡ ὁποία ἐκράτησε περισσότερον ἀπὸ ἑβδομήκοντα ἔτη.

Τὸ παλαιὸν πολίτευμα κατηργήθη καὶ τριάκοντα ἄνδρες διωρίσθησαν ὡς κυβέρνησις τῶν Ἀθηναίων. Ὁ σπουδαιότερος καὶ περισσότερον σκληρὸς ἀπὸ ὄλους ἦτο ὁ **Κριτίας**. 404 π.Χ. Οἱ τριάκοντα ὁμῶς ἄρχοντες ἔκαμαν πολλὰ ἐγκλήματα. Πολλοὺς πολίτας κατεδίκασαν εἰς θάνατον χωρὶς δίκην καὶ πολλοὺς ἐξώρισαν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὠνομάσθησαν
τ ὕ ρ α ν ν ο ι.

Κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ ἔτους 403 π.Χ. ὁ **Θρασύβουλος**, εἰς ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἐξοριστοὺς, μὲ ὀλίγους συντρόφους κατέλαβε μίαν ὄχυράν τοποθεσίαν εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας, ἡ ὁποία ἐλέγετο **Φυλή**. Ἐκεῖ ἐνίκησε τὸν στρατόν, τὸν ὁποῖον ἔστειλαν ἐναντίον του οἱ τριάκοντα τύραννοι.

403 π.Χ. Κατόπιν ὁ Θρασύβουλος ἐβάδισεν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ κατέλαβε τὰ ὑψώματα τῆς Μουνυχίας. Κατὰ τὴν μάχην, ἡ ὁποία ἐγινεν ἐκεῖ, ἐφονεύθη ὁ Κριτίας. Οἱ τριάκοντα τύραννοι ἐνικήθησαν καὶ ἔφυγον εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Τότε εἰς τὰς Ἀθήνας ἐξελέγησαν δέκα ἄνδρες, διὰ νὰ καταπαύσουν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

68. ΟΙ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΙ ΑΡΜΟΣΤΑΙ

Οἱ Σπαρτιᾶται, ἀφοῦ ἐνίκησαν τοὺς Ἀθηναίους, ἐγιναν αὐτοὶ οἱ ἡγεμόνες ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκοντο εἰς ἄλλα μέρη.

Εἰς τὰς συμμαχοὺς τῶν πόλεις οἱ Σπαρτιᾶται ἔστειλαν ἀνὰ ἓνα Σπαρτιάτην διοικητήν, ἓνα ἀρμολήν. Οἱ ἀρμοσταὶ ἦσαν περισσότερο τυραννικοὶ εἰς τοὺς συμμαχοὺς, παρά ὅσον ἦσαν ἄλλοτε οἱ Ἀθηναῖοι· πολὺ γρήγορα δὲ ἐμισθήθησαν ἀπὸ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ἐκυβέρνην. Διὰ τοῦτο ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης ἐκράτησε μόνον εἴκοσιν ἑπτὰ ἔτη.

69. Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΤΟΥ

Ἐπερίμενε κανεὶς, ὅτι καλῦραι ἡμέραι θὰ ἦρχοντο εἰς τὰς Ἀθήνας μὲ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ πολιτεύματος, ὕστερον ἀπὸ τὴν διοίκησιν τῶν τριάκοντα τυράννων.

Δυστυχῶς οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν τότε μίαν πολὺ κακὴν πρᾶξιν, τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῇ ὡς ἐντροπὴν διὰ τοὺς Ἀθηναίους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μὲ μίαν ψευδῆ κατηγορίαν οἱ Ἀθηναῖοι δικασταὶ κατεδίκασαν εἰς θάνατον τὸν μεγαλύτερον ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον εἶχε τότε ὅλη ἡ Ἑλλάς· τὸν φιλόσοφον **Σωκράτην**.

Ὁ Σωκράτης ἐγεννήθη εἰς ἓν χωρίον πλησίον τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ πατήρ του **Σωφρονίσκος** ἦτο γλύπτης καὶ κατεσκεύαζεν

ἀγάλματα. Τὴν ἰδίαν ἐργασίαν ἔκαμνε καὶ ὁ Σωκράτης, ὅταν ἦτο νέος. Λέγουν μάλιστα, ὅτι ἔν ἄγαλμα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τὸ ὁποῖον παρίστανε τὰς τρεῖς Χάριτας, ἦτο ἔργον ἰδικόν του.

Ὁ Σωκράτης δὲν εἶχε λάβει μεγάλην μόρφωσιν, ὅπως οἱ πλούσιοι Ἀθηναῖοι, διότι ἦτο πολὺ πτωχός. Ἀλλ' ὁ θεὸς τὸν εἶχε προικίσει μὲ δυνατὸν νοῦν. Μὲ βαθεῖαν σκέψιν ὁ Σωκράτης ἐξήταζε τὰ διάφορα πράγματα εἰς τὸν κόσμον. Ἡρώτα μέσα του *τί εἶναι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο καὶ διὰ ποῖον λόγον ἔγινε*· ἠγάπα δηλαδὴ νὰ μανθάνῃ καὶ νὰ γνωρίζῃ καλὰ ὅ,τι ὑπῆρχεν εἰς τὸν κόσμον· ἦτο μὲ ἄλλους λόγους φίλος τῆς σοφίας ἢ φιλόσοφος.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐγνώριζον ἀμέσως εἰς τοὺς δρόμους καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν ἰδιότροπον μύτην καὶ τὰ πτωχικὰ φορέματα.

Ὁ Σωκράτης, ὅπως ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπῆγαιεν εἰς τὰς παλαιστρας καὶ εἰς τὰ γυμναστήρια. Ἐπολέμησε δὲ ὡς ὀπλίτης κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον εἰς τὴν Πυρραϊκῆς μάχης. Εἰς τὴν μάχην, ἣ ὁποία ἐγένετο ἐν εἰς μίαν ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων, τῆς **Ποτίδαιαν**, εἰς τὴν Χαλκιδικήν, οἱ Ἀθηναῖοι στρατιῶται ἐθαύμασαν τὴν ἀντοχὴν τοῦ Σωκράτους.

Ὁ Σωκράτης.

Εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Σωκράτους οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐγνώριζον καλὰ, ποῖον εἶναι τὸ καλὸν καὶ ποῖον εἶναι τὸ δίκαιον. Δὲν εἶχον κανὲν ἐνδιαφέρον δι' ἄλλα καλύτερα πράγματα, παρὰ μόνον διὰ τὸ κόμμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ κάθε πολίτης ἐμίσει φοβερὰ τοὺς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ἀνήκον εἰς τὸ ἀντίθετον κόμμα, διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι εἶχον χάσει τὸ πραγματικὸν τῶν ἐνδιαφέρον διὰ τὸ ἴδιον τὸ κράτος. Τὸ κόμμα ἦτο διὰ τὸν Ἀθηναῖον πολίτην τότε ἀνώτερον ἀπὸ ὅλα. Οἱ ἄνθρωποι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς εἶχον χάσει τὴν ἠθικὴν τῶν καὶ δὲν ἠμπόρουν νὰ διακρίνουν, τί εἶναι δίκαιον καὶ τί εἶναι ἄδικον.

Ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον αὐτὰς τὰς κομματικὰς ἰδέας, διὰ τοῦτο ἔκαμνον μεγάλα σφάλματα, ὅταν ἔγινεν ὁ μέγιστος

πόλεμος. Μέσα εις τὴν σκοτεινὴν ἐκείνην ἐποχὴν τῶν παθῶν ἐφάνη ἡ μεγάλη μορφὴ τοῦ Σωκράτους.

70. ΤΙ ΕΔΙΔΑΣΚΕΝ Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ

«*Ἐὰν κανεῖς μὲ ἄφηνεν, ἔλεγε, νὰ προτιμήσω μεταξὺ δύο πραγμάτων νὰ ἀδικοῦμαι ἐγὼ, ἢ νὰ ἀδικῶ ἄλλους, θὰ ἐπροτίμων νὰ ἀδικοῦμαι ἐγὼ μᾶλλον, παρὰ νὰ ἀδικῶ*».

Ὁ συνήθης τόπος, ὅπου ὁ Σωκράτης διήρχετο ὄλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν του, ἦτο ἡ ἀγορά. Ἐκεῖ συνηθροίζοντο οἱ περισσότεροι Ἀθηναῖοι. Ὁ Σωκράτης συνωμίλει μὲ τὸν κάθε ἄνθρωπον, τὸν ὅποιον συνήντα. Εἰς τὰς συνομιλίαις του ἔθετεν ἐρωτήματα καὶ ἠκολούθει συζήτησις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ συνομιλητοῦ του. Τὰ ζητήματα τῶν συνομιλιῶν του ἦσαν· τί εἶναι ἀρετὴ, τί εἶναι δικαιοσύνη, τί εἶναι πατρὶς καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ τὴν ἀγαπᾷ περισσότερον ἀπὸ ὅλα. Ἐπίσης συνεζήτει περὶ ψυχῆς, ἢ ὅποια εἶναι τὸ πολυτιμότερον πρᾶγμα εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἄλλα. Σπουδαῖαι ἐπίσης ἦσαν αἱ συζητήσεις τοῦ Σωκράτους μὲ τοὺς σοφιστάς.

Ὁ Σωκράτης δὲν ἐλάμβανε χρήματα ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, ὅπως ἔκαμνον οἱ σοφισταί. Οὔτε ἐζήτησε νὰ ἔχη ἀξίωμα εἰς τὴν πολιτείαν. Εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν ἔζησεν ὡς ὁ πτωχότερος ἄνθρωπος.

71. ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

Ἀπέκτησεν ὅμως οὗτος πολλοὺς ἐχθρούς, οἱ ὅποιοι τὸν ἐσυκοφάντησαν, ὅτι κάμνει κακὸν εἰς τοὺς νέους καὶ ὅτι εἶναι ἄθεος. Διὰ τοῦτο τὸν ἔφερον εἰς τὸ δικαστήριον διὰ 399 π.Χ. νὰ δικασθῆ. Ἐκεῖ ὁ Σωκράτης, μὲ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον συνήθως συνεζήτει, ἀπέκρουσε τὴν κατηγορίαν. Ἄλλ' οἱ δικασταὶ τὸν κατεδίκασαν νὰ πῆ τὸ κώ ν ε ι ο ν καὶ νὰ ἀποθάνῃ.

Ὅταν ὁ Σωκράτης εὐρίσκετο εἰς τὴν φυλακὴν, ὁ Κρίτων, εἰς ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, ἐπρότεινεν εἰς τὸν διδάσκαλον νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τὴν φυλακὴν καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς ἄλλο μέρος, ὅπου θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ζῆσῃ ἡσυχος. Ὁ Κρίτων ἦτο πλούσιος

Ἄθηναῖος καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ προσφέρῃ πολλὰ χρήματα, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἀγαπημένον του διδάσκαλον. Ὁ Σωκράτης ὁμως εἰς μίαν ὠραίαν συζήτησιν μετὰ τὸν Κρίτωνα ἀπέδειξεν, ὅτι οἱ πολῖται ἔχουν ἱερὰν ὑποχρέωσιν νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος. «*Ἡ παιρίς, εἶπεν ὁ Σωκράτης εἰς τὸν Κρίτωνα, εἶναι τὸ πολυτιμότερον, τὸ σεβασιότερον καὶ τὸ ἀγιώτερον πράγμα καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ ἀπὸ τὴν μητέρα καὶ ἀπὸ τοὺς προγόνους ὄλους*». Τὰς τελευταίας ἡμέρας, αἱ ὁποῖαι ἔμμενον ἀπὸ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη τῆς ἡλικίας του, ἐπέρασεν ὁ Σωκράτης ἡσυχος μέσα εἰς τὴν φυλακὴν. Ἐκεῖ ἐπήγαινον τακτικὰ οἱ μαθηταὶ του καὶ συνεζήτουν μαζί του, ὅπως πάντοτε.

Ὁ Σωκράτης εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν ἔν ἰδανικὸν εἶχεν ἠθέλε νὰ κάμῃ τὴν πατρίδα του εὐτυχῆ. Ἐπίστευεν, ὅτι τὴν εὐτυχίαν τῆς πατρίδος τὴν δημιουργοῦν οἱ πολῖται τῆς. Ἐάν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κάθε πολίτης εἶναι ἐνάρετος καὶ ἐννοῇ τὸ καλὸν, τότε καὶ ὅλη ἡ πολιτεία, ἡ πατρίς, εἶναι τόπος εὐλογημένος, εἰς τὸν ὅποιον οἱ ἄνθρωποι ζοῦν εὐτυχεῖς.

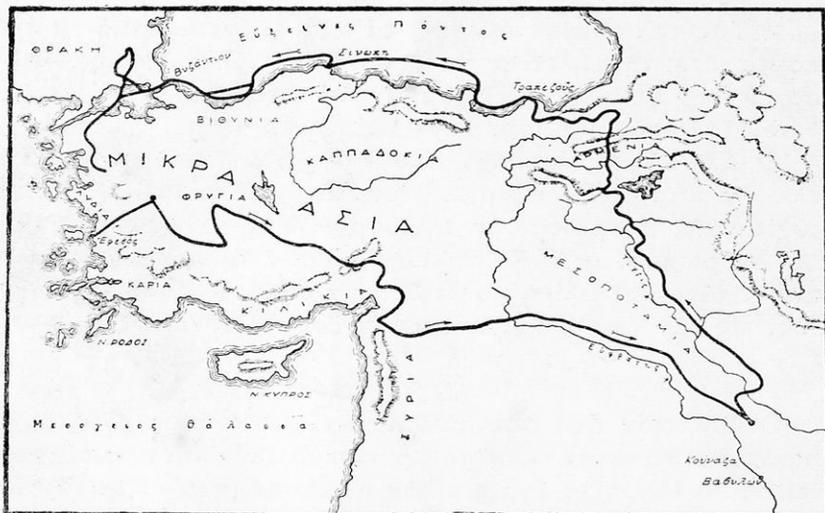
72. ΠΛΑΤΩΝ

Ὁ Πλάτων ἦτο ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Σωκράτους· κατήγετο δὲ ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν καὶ πλουσίαν οἰκογένειαν. Ὁ Πλάτων ἔγραψε τὰς περισσοτέρας συζητήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμεν ὁ ἀγαπημένος του διδάσκαλος μετὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπήγαινον μαζί του καὶ ἠρώτων νὰ μάθουν τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ ποῖον εἶναι τὸ καθῆκον, τὸ ὅποιον ἔχει οὗτος εἰς τὸν κόσμον. Τὰς συζητήσεις αὐτὰς μᾶς περιγράφει μετὰ τὴν ζωὴν ὁ Πλάτων, ὥστε νομίζομεν, ὅτι εἴμεθα παρόντες καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτάς.

Τὰ βιβλία τοῦ Πλάτωνος, μετὰ τὰς βαθείας σκέψεις των, ὀνομάζονται διὰ λόγους. Εἶναι δὲ τὰ ὠραιότερα βιβλία ἀπὸ ὅλα, ὅσα ἐγράφησαν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀπ' αὐτὰ μανθάνομεν τί ἐδίδασκεν ὁ Σωκράτης. Ἐάν δὲν ἔγραφεν ὁ Πλάτων, δὲν θὰ ἐγνωρίζομεν τίποτε ἀπὸ τὰς μεγάλας φιλοσοφικὰς ἰδέας τοῦ Σωκράτους, διότι αὐτὸς δὲν ἔγραψε κανὲν βιβλίον.

73. Ο ΞΕΝΟΦΩΝ ΚΑΙ Η ΑΝΑΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ

Ἄλλος σπουδαῖος μαθητὴς τοῦ Σωκράτους ἦτο ὁ Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος. Ὁ Ξενοφῶν δὲν εἶχε τὸν μεγάλον φιλοσοφικὸν νοῦν, τὸν ὁποῖον εἶχεν ὁ Πλάτων. Ἦτο ὅμως εἰς ἀπὸ τοὺς περισσότερον μορφωμένους ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους εἶχον τότε αἱ Ἀθηναί. Ἐγραψε δὲ τὰ ὠραῖα συγγράμματά του

Χάρτης τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Κύρου.

μὲ μεγάλην ἀπλότητα, ὥστε νὰ δύνανται οἱ ἄνθρωποι μὲ εὐκολίαν νὰ τὰ ἀναγινώσκουν.

Εἰς ἓν βιβλίον του γράφει ὅσα ἐνεθυμεῖτο ἀπὸ τὰς συζητήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμνεν ὁ διδάσκαλός του μὲ τοὺς μαθητάς του. Διὰ τοῦτο τὸ βιβλίον αὐτὸ ὀνομάζεται Ἀπομνημονεύματα.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἀπὸ τὰ βιβλία του εἶναι ἡ Ἀναβάσις τοῦ Κύρου. Ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτὸ μανθάνομεν μίαν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν ἱστορίαν.

Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Δαρεῖος, ἔγινε βασιλεὺς εἰς τὴν Περσίαν ὁ μεγαλύτερος υἱός του, ὁ Ἀρταξέρξης. Ὁ νεώτερος

ἀδελφός, ὁ Κῦρος, ὁ ὁποῖος ἦτο σατράπης εἰς τὰς Σάρδεις, ἦτο περισσότερον ἐξυπνος καὶ ἰκανὸς παρὰ ὁ ἀδελφός του. Ἐσκέφθη δὲ νὰ γίνῃ αὐτὸς ὄλης τῆς Περσίας βασιλεὺς. Ὄταν ἐτελείωσεν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὁ Κῦρος μὲ δέκα περίπου χιλιάδας (= μ υ ρ ῖ ο υ ς) μισθοφόρους Ἑλληνας καὶ μὲ ἄλλον πολὺν στρατὸν ἀπὸ τῆν

Θάλαττα! θάλαττα!
(Εἰκὼν νεοτέρου ζωγράφου).

Ἀσίαν, ἐπορεύθη ἐναντίον τῆς πρωτεύουσας τοῦ περσικοῦ κράτους. Ἡ κυβέρνησις τῆς Σπάρτης ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν μυστικὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ.

Ὁ Ξενοφῶν συνώδευσε τοὺς Ἑλληνας μισθοφόρους ὄχι ὡς ἀξιωματικὸς, ἀλλ' ὡς προσωπικὸς φίλος ἑνὸς ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας στρατηγούς.

Ὁ στρατὸς τοῦ Κύρου ἔφθασε μέχρι τῆς Βαβυλώνας, ὅπου συνητήθη μὲ τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἦτο πολυαριθμότερος. Εἰς τὴν μάχην παρὰ τὰ Κού- 401 π.Χ.

ναξα ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ἀλλ' ἐφονεύθη ὁ Κύρος.

74. Η ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΜΥΡΙΑΩΝ

Οἱ δέκα χιλιάδες Ἕλληνες, οἱ μύριοι, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου εἶδον, ὅτι δὲν εἶχον πλέον λόγον νὰ ἐξακολουθήσουν ἐκεῖ τὸν ἀγῶνα. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς πατρίδας των. Οἱ Πέρσαι ὁμῶς μὲ προδοσίαν κατῶρθωσαν νὰ φονεύσουν ὅλους τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων. Τότε οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν δύσκολον ἐκείνην στιγμήν ἐξέλεξαν στρατηγόν των τὸν Ξενοφῶντα, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε νὰ οδηγήσῃ αὐτοὺς ὀπίσω εἰς τὴν πατρίδα των.

Τέσσαρας μῆνας ἐβάδιζον οἱ μύριοι μέσα εἰς ἐχθρικὰς χώρας καὶ ἐπάνω εἰς χιονοσκεπῆ ὄρη διαρκῶς πολεμοῦντες. **400 π.Χ.** Τέλος μίαν ἡμέραν ἀντήχησεν ἡ φωνὴ «*θάλαττα! θάλαττα!*» Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐβάδιζον ἐμπρὸς εἶχον ἴδει τὴν θάλασσαν τοῦ Εὐξείνου πόντου. Αὕτῃ εἶναι ἡ περιφημος **κ ά θ ο δ ο ς τ ῶ ν μ υ ρ ι ῶ ν**.

Ἡ συνεκστρατεία αὕτῃ τῶν δέκα χιλιάδων Ἑλλήνων ὠφέλησε πολὺ, διότι οἱ Ἕλληνες ἔμαθον ἀκριβῶς τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος ἔφερεν εἰς τὸ μυθικὸν βασίλειον τῶν Περσῶν. Ὅτι δὲ ὀλίγοι Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας μέσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ κράτους των καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των μὲ ὀλίγας ἀπωλείας, αὐτὸ ἔδωσε θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι Ἕλληνες τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Κύρου ἔγιναν οἱ πρωτοπόροι διὰ μίαν ἄλλην ἐκστρατείαν, ἡ ὁποία ἔγινεν 160 ἔτη ὕστερον. Αὕτῃ εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ μακεδῶν βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΑΝΑΜΕΙΓΝΥΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

75. ΟΙ ΣΠΑΡΤΙΑΤΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥΝ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΑΣ. Ο ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, νέοι ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ ἐχώρισαν τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐχθρικά στρατόπεδα. Ἡ διαίρεσις αὕτη τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρξεν ὁ καλύτερος σύμμαχος διὰ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, ὁ ὁποῖος εὗρε τότε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος πρὸς ὠφέλειαν τοῦ κράτους του.

Θὰ ἴδωμεν λοιπὸν ἐδῶ εἰς ποῖον ἐξευτελισμὸν ἔφερε τοὺς Ἕλληνας ἡ διχόνοια, τὴν ὁποίαν εἶχον τότε μεταξύ των. Ἐνῶ ἄλλοτε οἱ Ἕλληνες ἠνωμένοι ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας, τῶρα δέχονται τὴν βοήθειάν των διὰ νὰ πολεμοῦν μεταξύ των!

Οἱ Σπαρτιᾶται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου, ἦλθον εἰς φανεράν ρῆξιν μετὰ τοῦ Πέρσου βασιλέως, διότι ἐβοήθησαν τὰς ἰωνικὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἤθελον νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὸν **Τισσαφέρην**, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει τότε τὴν θέσιν τοῦ Κύρου.

Ἀπὸ τινων ἐτῶν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν εὐρίσκετο ὁ βασιλεὺς τῆ Σπάρτης **Ἀγησίλαος**. Οὗτος ἦτο μικρὸς **396 π.Χ.** κατὰ τὸ ἀνάστημα καὶ χῶλός τὸν ἕνα πόδα. Εἰς τὸ ἰσχνὸν ὅμως καὶ μικρὸν ἐκεῖνο σῶμα ὑπῆρχον μεγάλαι ἀρεταί. Εἶχεν ἀσκηθῆ ἀπὸ μικρὸς εἰς τὴν σπαρτιατικὴν σκληραγωγίαν καὶ τὴν πειθαρχίαν. Διὰ τοῦτο ἦτο ἀπλοῦς εἰς τοὺς τρόπους του καὶ τὴν ἐνδυμασίαν του, εὐπειθὴς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς

Σπάρτης και πολύ εύγενής. Οί συμπολίται του τὸν ἡγάπων πολὺ διὰ τὰς ἀρετάς του αὐτάς.

Ὁ Ἀγησίλαος εἶχεν ἐπιτυχίας εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν σατραπῶν και ἐσχεδίαζε μεγάλας ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Τὰ σχέδια ὅμως τοῦ Ἀγησιλάου δὲν ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιηθοῦν, διότι οἱ Πέρσαι ἔδωσαν χρήματα και ἔπεισαν τὰς Θήβας και τὴν Κόρινθον, αἱ ὁποῖαι ἦσαν τότε ἐχθραὶ τῶν Σπαρτιατῶν, νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Ὁ Ἀγησίλαος τοιοιτοτρόπως θὰ ἠναγκάζετο νὰ φύγη ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ἐπίσης ὁ Ἀθηναῖος ναύαρχος Κόνων, ὁ ὁποῖος εὕρισκετο εἰς τὴν Κύπρον, ἔλαβε χρήματα ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν και ἔκαμε στόλον. Μὲ τὸν στόλον αὐτὸν ἐνίκησε τὰ πλοῖα τῶν Σπαρτιατῶν πλησίον τῆς Ρόδου. Ἀπὸ τότε ἡ Σπάρτη ἔχασε τὰς συμμάχους τῆς πόλεις εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ὁ Κόνων μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Πειραιᾶ και ἔκτισε πάλιν τὰ μακρὰ τεῖχη και τὰ ἄλλα ὄχυρώματα τοῦ Πειραιῶς. Τὰ σπουδαῖα αὐτὰ τεῖχη, ἐνῶ πρὶν ἀπὸ 393 π.Χ. δέκα ἔτη ἐκρημνίζοντο ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν αὐλητριδων, τώρα ἀνιδρύνοντο και πάλιν μὲ χρήματα περσικά!

76. ΝΕΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ. Ο ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Πρῶτοι οἱ Θηβαῖοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Εἰς τὴν μάχην δέ, ἡ ὁποία ἐγένεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Βοιωτίας Ἀλῖαρτον, πλησίον τῆς Κωπαΐδος λίμνης, οἱ Σπαρτιατᾶται ἐνίκηθησαν ἀπὸ τοὺς Θηβαίους. Ἐκεῖ ἐφονεύθη ὁ Λύσανδρος και τὰ καλύτερα παλληκάρια τῆς Σπάρτης.

Τότε αἱ Θῆβαι, αἱ Ἀθῆναι, ἡ Κόρινθος και τὸ Ἄργος ἔκαμαν συμμαχίαν ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν και ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον ἐναντίον των. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἐβοήθησε και πάλιν αὐτοὺς μὲ χρήματα κατὰ τὸν πόλεμον αὐτόν.

Οἱ Σπαρτιατᾶται, ἐπειδὴ εἶδον ὅτι ὅλαι σχεδὸν αἱ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν προηγουμένως σύμμαχοί των, ἐστράφησαν ἐναν-

τίον των, ἤναγκάσθησαν νὰ παραγγείλουν εἰς τὸν Ἄγησίλαον
νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα.

Ἐπιτύμβιον μνημεῖον
τοῦ πεσόντος κατὰ τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον Δεξίλεω.
(Κεραμεικὸς Ἀθηναῖν).

Ὁ γηραιὸς Ἀγησίλαος μὲ μεγάλην ταχύτητα ἐπέρασε τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Βοιωτίας **Κορώνειαν** ἐνίκησε τὸν στρατὸν τῶν συμμάχων, ἀλλ' ἐπληγώθη καὶ ὁ ἴδιος βαρέως.

Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησε μεταξὺ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν συμμάχων εἰς τὴν χώραν τῶν Κορινθίων. Διὰ τοῦτο τὸν πόλεμον αὐτόν, ὁ ὁποῖος διήρκεσεν ἐννέα ἔτη, ὀνομάζομεν **Κορινθιακὸν πόλεμον**. Εἰς 395 - 386 π.Χ. τὸ διάστημα αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον σπουδαίας ἐπιτυχίας κατὰ θάλασσαν. Πολλαὶ πόλεις ἤλθον καὶ πάλιν μὲ τὸ μέρος τῶν Ἀθηναίων. Ἡ παλαιὰ συμμαχία τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους ἐφαίνετο νὰ ἀναζῆ καὶ πάλιν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ ξηρὰν ὁ στρατηγὸς **Ίφικράτης** εἶχεν ὀργανώσει πολὺ καλὰ τὸν ἀθηναϊκὸν στρατόν.

77. Η ΕΙΡΗΝΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Οἱ Σπαρτιαταί, ὅταν εἶδον ὅτι εἶχον ἀπομονωθῆ καὶ ὅτι οἱ περισσότεροι Ἕλληνες εἶχον ἐνωθῆ ἐναντίον των, ἐσκέφθησαν νὰ ζητήσουν τὴν συμμαχίαν τῶν Περσῶν.

Ὁ μέγας βασιλεὺς ἐξ ἄλλου, ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι αἱ Ἀθηναὶ ἐγίνοντο πάλιν δύναμις σπουδαία καὶ ἦτο κίνδυνος αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νὰ ἐνωθοῦν καὶ πάλιν μὲ αὐτάς, ἐπροτίμησε νὰ βοηθήσῃ τότε τὴν Σπάρτην. Μὲ τὴν ἐπέμβασίν του 386 π.Χ. ἔκλεισεν εἰρήνη μεταξὺ ὄλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἢ ὅποια φέρει τὸ ὄνομά του, ἢ βασιλέως εἰρήνην. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν συνεννόησιν μὲ τὸν βασιλέα εἶχε σταλῆ ἀπὸ καιροῦ ἐκ μέρους τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πέρσου βασιλέως ὁ ναύαρχος **Ἀνταλκίδας**, ἢ εἰρήνη αὐτὴ λέγεται καὶ **Ἀνταλκίδειος εἰρήνη**.

Διὰ ταύτης αἱ ἰωνικαὶ πόλεις παρεχωροῦντο εἰς τὸν βασιλέα καὶ αἱ πόλεις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγίνοντο αὐτόνομοι. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κανονίζῃ τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, τὴν ὁποίαν θὰ ἔκαμνον μεταξὺ των αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις. Τοιουτοτρόπως ὁ μέγας βασιλεὺς ἐφαίνετο ὡσὰν νὰ ἦτο κύριος τῆς Ἑλλάδος, οἱ δὲ Ἕλληνες ὡσὰν ὑπήκοοί του.

Τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖον ἔτρεφον μεταξύ των τότε αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις, δὲν ἄφηνεν αὐτάς νὰ ἴδουν, ὅτι ὑπεδούλωνον τὴν πατρίδα των εἰς ξένον δεσπότην. Ὁ ἐγωῖσμός, τὸν ὁποῖον εἶχον τότε οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι, ποῖος θὰ ὑπερισχύση, ἔφερε τὴν καταστρεπτικὴν διαίρεσιν μεταξύ των. Διηρημένοι λοιπὸν ὑπέγραψαν τότε εἰς τὰ Σοῦσα τὴν πολιτικὴν των καταδίκην, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἑλλάς οὐδέποτε θὰ ἐγίνετο ἓν κράτος!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

ΑΙ ΘΗΒΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΙΣΧΥΡΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

78. Ο ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ ΚΑΙ Ο ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ

Αἱ Θῆβαι χρεωστοῦν τὴν μεγάλην δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησαν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, εἰς δύο σπουδαίους ἄνδρας· τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν.

Ὁ Πλούταρχος, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔγραψε διὰ τὸν βίον των, διηγεῖται πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα καὶ διὰ τοὺς δύο ἄνδρας. Ὁ Πελοπίδας ἀνετράφη μέσα εἰς πολὺ μέγαν πλοῦτον καὶ πολὺ νέος ἔγινε κάτοχος μεγάλης περιουσίας. Τὴν περιουσίαν του ὅμως αὐτὴν δὲν ἐχρησιμοποίησε διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλ' ἐβοήθει τοὺς πτωχοὺς, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀνάγκην. Ἐδείκνυε τοιοῦτοτρόπως, ὅτι ἦτο κύριος τῶν χρημάτων καὶ ὄχι δοῦλος αὐτῶν. Ὀλην του τὴν ζωὴν ἀφιέρωσεν εἰς τὸ νὰ ὑπηρετῇ τὴν πατρίδα. Διὰ τοῦτο ἡ περιουσία του ἠλαττώθη πολὺ.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὁ φίλος τοῦ Πελοπίδου, ἦτο ἀντιθέτως συνηθισμένος εἰς τὴν πενίαν, τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοὺς γονεῖς του. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἦτο φιλόσοφος καὶ ἡσυχολεῖτο μὲ ἀνώτερα πράγματα, δὲν ἔδιδε προσοχὴν εἰς τὴν πενίαν του. Τὰ φορέματά του ἦσαν πολὺ ἀπλᾶ καὶ τὸ φαγητόν του πολὺ λιτόν. Ἦτο ὅμως ἀκούραστος εἰς τοὺς κόπους καὶ εἰς τὰς ἐκστρατείας. Ἐνόμιζε δὲ ἐντροπὴν νὰ φαίνεται, ὅτι ἐξοδεύει διὰ τὸ σῶμα του περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι ἐξώδευεν ὁ πτωχότερος ἄνθρωπος τῶν Θηβῶν. Εἶχε μεγάλην πολιτικὴν ἰκανότητα καὶ ἦτο σπουδαῖος στρατηγός. Μὲ τὴν εὐγλωττίαν του δὲ κατῴρωνε νὰ πείθῃ ὅσους τὸν ἤκουον.

«Καὶ οἱ δύο ἄνδρες, λέγει ὁ Πλούταρχος, ἦσαν ἐξ ἴσου ἐπιτήδευοι

διὰ κάθε ἀρετῆν. Μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι ὁ Πελοπίδας ἐπρωτίμα νὰ γυμνάζεται, ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας νὰ φιλοσοφῇ. Καὶ οἱ δύο εἶχον πολλὰς ἀρετάς, αἱ ὁποῖαι ἔκαμαν αὐτοὺς ἐνδόξους. Ἄλλὰ τὸ μεγαλύτερον πρότερον καὶ τῶν δύο ἦτο ἡ ἀγάπη τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸν ἄλλον. Μέσα εἰς τόσας στρατηγίας, εἰς πολέμους καὶ εἰς τόσας πολιτικὰς ἐνεργείας, διέτηρσαν μέχρι τέλους θερμὴν πάντοτε τὴν φιλίαν των.

»Ἡ ἀληθινὴ αἰτία τούτου τοῦ πράγματος ὀφείλεται εἰς τὴν ἀρετὴν των. Διότι καὶ οἱ δύο δὲν ἐζήτουν μὲ τὰς πράξεις των δόξαν ἢ πλοῦτον, τὰ ὁποῖα φέρουν τὸν καταστρεπτικὸν φθόνον. Ἄλλὰ καὶ οἱ δύο εἶχον μέσα των μίαν μεγάλην φλόγα. Ἐπεθύμουν νὰ ἴδουν τὴν πατρίδα των μεγάλην καὶ λαμπράν. Διὰ τοῦτο τὰ κατορθώματα τοῦ ἐνὸς ὁ ἄλλος τὰ ἐθεώρει ὡς ἰδικά του».

79. Ο ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝΕΙ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥ

Δὲν εἶχον ἀκόμη παρέλθει τέσσαρα ἔτη ἀφ' ὅτου ἔγινεν ἡ εἰρήνη τοῦ βασιλέως, ὅτε σοβαρόν τι ἐπεισόδιον ἔγινεν εἰς τὰς Θήβας. Κάποτε σπαρτιατικὸς στρατὸς διήρχετο ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν καὶ μετέβαινεν εἰς τὴν Θράκην. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ φιλοσπαρτιατικοῦ κόμματος εἰς τὰς Θήβας ἦλθον εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς συνεννοήσεως αὐτῆς ἦτο 1500 Λακεδαιμόνιοι νὰ καταλάβουν τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν. Ἡ ἀκρόπολις ὠνομάζετο **382 π.Χ. Καδμεία**. Μὲ τὴν προστασίαν τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο εἰς τὴν Καδμείαν, τὸ φιλοσπαρτιατικὸν κόμμα κατάρθωσε νὰ λάβῃ εἰς τὰς χεῖρας του τὴν κυβέρνησιν τῶν Θηβῶν. Τότε οἱ σπουδαιότεροι Θηβαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀντίθετοι πρὸς τὴν νέαν κυβέρνησιν, ἐξωρίσθησαν καὶ εὗρον καταφύγιον εἰς τὰς Ἀθήνας.

Μαζὶ μὲ τοὺς ἐξορίστους ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας. Ὁ Πελοπίδας δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του ὑπὸ τὸν ξένον στρατιωτικὸν ζυγόν. Διὰ τοῦτο μὲ μίαν θαρραλέαν πρᾶξιν κατάρθωσε ν' ἀνατρέψῃ τὴν κυβέρνησιν τῶν Θηβῶν καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν σπαρτιατικὴν κατοχὴν.

Κατόπιν τούτου τὰ σπαρτιατικὰ στρατεύματα μετὰ τριῶν ἐτῶν κατοχὴν ἠναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὰς Θήβας.

Ἡ νίκη τοῦ Πελοπίδου ἔδωσε πολὺ θάρρος εἰς τοὺς Θηβαίους, οἱ ὅποιοι δὲν ἐφοβοῦντο πλέον τὸν σπαρτιατικὸν στρατόν. Ἀπὸ τότε ἐδόθη τὸ σύνθημα φανεροῦ πολέμου τῶν Θηβαίων ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν, ἀρχίζει δὲ διὰ τὰς Θήβας ἔνδοξος ἐποχή.

80. ΑΘΗΝΑΙ ΚΑΙ ΘΗΒΑΙ

Οἱ Ἀθηναῖοι εἰς ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐκήρυξαν ἐπίσης τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Σπάρτης καὶ ἔκλεισαν συμμαχίαν μὲ τοὺς Θηβαίους.

Τότε οἱ Ἀθηναῖοι εὗρον τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν νὰ ιδρῦσουν καὶ πάλιν τὴν ἀττικὴν συμμαχίαν. Αὐτὴ λέγεται δευτέρα ἀττικὴ συμμαχία. Ὁ σκοπὸς αὐτῆς ἦτο ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν πόλεων ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Θηβαῖοι ἤθελον ἐπίσης νὰ ἐνώσουν ὅλας τὰς πόλεις τῆς Βοιωτίας εἰς μίαν συμμαχίαν μὲ ἀρχηγὸν τὰς Θήβας. Αὐτὸ καὶ ἔγινε μὲ τὰς στρατιωτικὰς ἐπιτυχίας, τὰς ὁποίας εἶχον οἱ Θηβαῖοι.

Ἀρχηγὸς τότε τοῦ θηβαϊκοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ἀνδρας, ἐξ ὧσων εἶχε τότε ἡ Ἑλλάς. Ἡ συμμαχία τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Θηβαίων δὲν διήρκεσε πολὺ. Μετὰ ἑπτὰ δὲ ἔτη διελύθη ἀπὸ ἀντιζηλίαν καὶ τῶν δύο αὐτῶν πόλεων.

81. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΑ ΛΕΥΚΤΡΑ

Τὸ θέρος τοῦ 371 π.Χ. μὲ τὴν μεσολάβησιν τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας ἔγινεν εἰς τὴν Σπάρτην συνέδριον ὄλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Εἰς τὸ συνέδριον αὐτὸ ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ εἰρήνη μεταξὺ των, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅλαι αἱ πόλεις νὰ εἶναι αὐτόνομοι. Ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι ὑπέγραψαν τὴν εἰρήνην αὐτὴν πλὴν τῶν Θηβαίων.

Τότε ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης **Κλεόμβροτος** ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς Βοιωτίας, διὰ νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς Θηβαίους νὰ παραδεχθοῦν τὴν εἰρήνην.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ ἰδίου ἔτους εἰς τὰ **Λευκτρα** τῆς Βοιωτίας

ἔγινε μία ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας μάχας τῆς ἀρχαιότητος. Ὁ θηβαϊκὸς στρατὸς μὲ τὸν μεγάλον ἀρχηγὸν του, τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ἂν καὶ ἦτο ὀλιγώτερος ἀπὸ τὸν σπαρτιατικόν, ἐνίκησεν ἐκεῖ λαμπρὰν νίκην.

Διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν μάχην ἐκείνην ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐφήρμοσεν ἓν νέον στρατηγικὸν σχέδιον, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ἐσκέφθη.

Τὸ σχέδιον τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἦτο τὸ ἑξῆς: Ὁ θηβαϊκὸς στρατὸς παρετάχθη ἀπέναντι τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ εἰς δύο φάλαγγας. Ἡ μία θὰ ἔκαμνε τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, ἐνῶ ἡ ἄλλη θὰ ἐπροχώρει βραδέως καὶ θὰ ἔμενεν ὅσον τὸ δυνατὸν ὀπίσω. Εἰς τὴν πρώτην φάλαγγα, ἡ ὁποία θὰ ἔκαμνε τὴν ἐπίθεσιν, ἐτοποθέτησεν ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς πυκνάς γραμμάς τοὺς καλυτέρους ἀπὸ τοὺς στρατιώτας του. Ἡ ἄλλη, ἡ ὁποία θὰ ἐπήγαινε σιγὰ καὶ θὰ προσεπάθει νὰ ἀποκρούη τοὺς ἐχθρούς, ἦτο ὀλιγώτερον ἰσχυρά. Ἡ πρώτη ἔπρεπε νὰ ἐπιτεθῆ καὶ νὰ διασπάσῃ τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς τὴν στροφὴν, τὴν ὁποίαν θὰ ἔκαμνε, διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν ἐχθρόν, τὸν ὁποῖον θὰ εἶχε περάσει, θὰ ἔσπευδε καὶ ἡ ἄλλη, ἡ ἀδύνατος φάλαγξ. Ὁ ἐχθρικός στρατὸς θὰ ἐκυκλώνετο τότε καὶ θὰ ἐκτυπᾶτο ἀπὸ δύο μέρη. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς παρατάξεως ὠνομάσθη λοξὴ φάλαγξ.

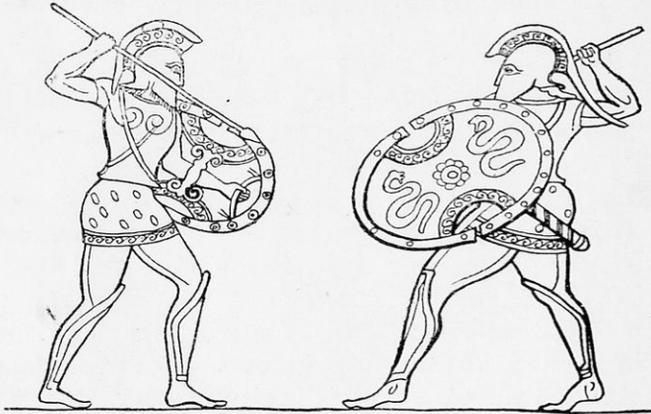
Τὸ σχέδιον αὐτὸ ἔχει τόσην σπουδαιότητα, ὥστε δύο φορές μεγάλοι Γερμανοὶ στρατιωτικοὶ τὸ μετεχειρίσθησαν εἰς τοὺς πολέμους, ποὺ ἔκαμαν. Κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον (1914-1918) ὁ Γερμανὸς στρατάρχης Χίντενμπουργκ μὲ τὸ σχέδιον τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησε τοὺς Ρώσους.

Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν τῶν Λεύκτρων ἔλαβε μέρος καὶ ὁ ἱερὸς λόχος τῶν Θηβαίων μὲ ἀρχηγὸν τὸν Πελοπίδαν.

Ὁ ἱερὸς λόχος ἀπετελεῖτο ἀπὸ τριακοσίους ἄνδρας Θηβαίους, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀσκηθῆ μὲ σύστημα διὰ τοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν. Ἦσαν δὲ πάντοτε ὑπὸ τὰ ὄπλα.

Οἱ Σπαρτιατὰι ἐπολέμησαν μὲ μεγάλην ἀνδρείαν, ἀλλ' ἔπαθον φοβερὰν καταστροφὴν. Ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος καὶ 400 Σπαρτιατὰι ἔπεσαν εἰς τὴν μάχην. Μὲ μεγάλας δὲ ἀπωλείας

ἔφυγον εἰς τὴν πατρίδα των. Ἦτο ἡ τελευταία ἡμέρα μιᾶς ἐορτῆς εἰς τὴν Σπάρτην, ὅταν ἔμαθον οἱ Ἔφοροι τὴν συμφορὰν εἰς τὰ Λεῦκτρα. Ἐν τούτοις, ἂν καὶ πολὺ ἔλυπῆθησαν, δὲν διέκοψαν τὸν χορὸν τῶν ἀνδρῶν. «Τὴν ἄλλην ἡμέραν, μᾶς λέγει ὁ ὁ Ξενοφῶν, ἦτο δυνατὸν νὰ ἴδῃ τις ἔξω εἰς τὴν ἀγορὰν τοὺς συγγε-

Ὀπλίται Βοιωτοί.

νεῖς τῶν φονευθέντων εἰς τὴν μάχην μὲ φαιδρὸν πρόσωπον. Ὀλίγοι δὲ ἀπὸ ἐκείνους, τῶν ὁποίων οἱ συγγενεῖς των στρατιῶται δὲν ἐφονεύθησαν, ἐφανερώθησαν ἔξω, καὶ αὐτοὶ ἦσαν λυπημένοι».

Ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν μὲ πόσῃ ἀπελπισίαν καὶ μὲ ποίους θρήνους ἐδέχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν εἴδησιν τῆς συμφορᾶς των εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμούς, θὰ ἴδωμεν πόσον καρτερικὸς καὶ γενναῖος ἦτο ὁ χαρακτήρ τῶν Σπαρτιατῶν εἰς παρομοίαν συμφορὰν, τὴν ὁποίαν ἔπαθον τότε.

82. Ο ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ.
ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΙΔΟΥ

Ἡ μεγάλη φήμη, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Σπαρτιαῖται, ὅτι ἦσαν ἀνίκητοι εἰς τὴν μάχην, ὠλιγόστευσεν ἀπὸ τὴν λαμπρὰν νίκην, τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι εἰς τὰ Λεῦκτρα. Τώρα οἱ Θηβαῖοι γίνονται τὸ ἰσχυρότερον κράτος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πολλοὶ

πόλεις φεύγουν από την συμμαχία της Σπάρτης και πηγαίνουν με τὸ μέρος τῆς ἰσχυρᾶς πόλεως τῶν Θηβῶν.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὸν στρατὸν τοῦ ἐβάδισεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἔφθασεν ἕως τὴν Σπάρτην. Αἱ γυναῖκες τῶν Σπαρτιατῶν ἔλεγον, ὅτι ποτὲ δὲν εἶδον καπνὸν νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον. Αὐτὴν ὅμως τὴν φορὰν εἶδον τὸν θηβαϊκὸν στρατὸν νὰ πολιορκῇ τὴν ἔνδοξον πόλιν των.

Ἡ πόλις εἶχεν ὡς τείχη μόνον τὰ γενναῖα στήθη τῶν παλληκαριῶν τῆς. Ἄλλα τείχη δὲν εἶχε. Τότε πρόχειροι φράκται κατεσκευάσθησαν εἰς τοὺς δρόμους καὶ αἱ οἰκίαι ἐχρησίμευσαν ὡς ὀχυρώματα.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας δὲν ἐπεχείρησε νὰ κυριεύσῃ τὴν γενναίαν Σπάρτην· προήλασεν ὅμως μέχρι τοῦ Γυθείου καὶ κατέστρεψε τὴν χώραν, τοὺς ἀγρούς τῆς καὶ τὰ δένδρα τῆς.

Τρεῖς φορὰς ὁ Ἐπαμεινώνδας μετέβη εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἴδρυσεν μίαν πόλιν, ἣ ὁποία ἔλαβε τὸ ὄνομα **Μεγαλόπολις**. Εἰς αὐτὴν συνηθοῖζοντο ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων τῆς Ἀρκαδίας καὶ συνεσκέπτοντο διὰ τὰ συμφέροντά των. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Ἐπαμεινώνδας συνεβίβασε τὰς ἀλληλομαχομένας πόλεις τῆς Ἀρκαδίας.

Ἐπίσης ὁ Ἐπαμεινώνδας ἠλευθέρωσε τὴν Μεσσηνίαν, ἣ ὁποία ἐπὶ 300 ἔτη ἐστέναζεν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Σπαρτιατῶν. Μία νέα τώρα πόλις ἰσχυρὰ ἐκτίσθη πλησίον τοῦ ὄρους **Ἰθώμη** καὶ ὠνομάσθη **Μεσσήνη**. Ἡ Μεσσήνη ἔγινε τότε τὸ κέντρον τοῦ νέου μεσσηνιακοῦ κράτους.

Ἐνῶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔδιδε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἕως τότε ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ὁ ἄλλος στρατηγὸς τῶν Θηβῶν καὶ φίλος του, ὁ Πελοπίδας, ἔκαμνεν ἐκστρατείας πρὸς βορρᾶν. Τρεῖς ἐκστρατείας ἔκαμνεν οὗτος εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Εἰς μίαν ὅμως μάχην, ἣ ὁποία ἐγένεν ἐκεῖ, ἐφονεύθη, ἐνῶ τὰ στρατεύματά του ἐνίκησαν.

83. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑΝ. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ

Διὰ τετάρτην φορὰν ὁ Ἐπαμεινώνδας ἠναγκάσθη νὰ ἐκ-

στρατεύση εις τὴν Πελοπόννησον, διότι αἱ πόλεις τῆς Ἀρκαδίας εἶχον διχονοίας μεταξύ των.

Εἰς τὴν **Μαντίνειαν** τῆς Ἀρκαδίας συνήντησε τὸν στρατὸν τῶν Σπαρτιατῶν ἠνωμένον μὲ τοὺς συμμάχους των. Ἐκεῖ **362 π.Χ.** ἐδόθη μία σπουδαία μάχη εἰς τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν τὰ γενναῖα θηβαϊκὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν Ἐπαμεινώνδαν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην μετεχειρίσθη τὸ ἴδιον στρατηγικὸν σχέδιον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐκέρδισε τὴν μά-

Ὁ θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδου.

(Εἰκὼν νεωτέρου ζωγράφου).

χην εἰς τὰ Λεῶκτρα. Οἱ Σπαρτιαταί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤθελον νὰ ἀλλάξουν τὴν στρατιωτικὴν των τακτικὴν, ἐνίκηθησαν καὶ πάλιν. Δυστυχῶς ὅμως κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν ἐπληγώθη θανάσιμως ὁ Ἐπαμεινώνδας. Ἡ αἰχμὴ ἑνὸς δόρατος ἐπέρασε τὸ στήθος του καὶ οἱ ἰατροὶ εἶπον, ὅτι ἐὰν ἐξαγάγουν αὐτό, θὰ ἀποθάνῃ.

Εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μεγάλου τραυματίου ἔχουν συγκεν-

τρωθῆ οἱ φίλοι του. «Ὅλοι εἶναι καταλυπημένοι, διότι χάνουν τὸν μεγάλον των στρατηγόν.

Ὁ ἑτοιμοθάνατος Ἐπαμεινώνδας ἐζήτησε νὰ φέρουν ἐμπρός του τὴν ἀσπίδα του καὶ ἠρώτησε, πῶς πηγαίνει ἡ μάχη. «*Ὁ ἐχθρὸς ἐνικήθη*» ἦτο ἡ ἀπάντησις. «*Τώρα ὡς ἀποθάνω*» εἶπε καὶ διέταξε νὰ ἐξαγάγουν ἀπὸ τὸ στήθος του τὸ δόρυ. Κανεὶς ὁμως δὲν ἐτόλμα. Τότε ἔσυρε μόνος τὴν αἰχμὴν καὶ αἷμα πολὺ ἤρχισε νὰ τρέχη.

«*Ἀποθνήσκεις, Ἐπαμεινώνδα, ἐφώνασε κάποιος ἀπὸ τοὺς φίλους του, χωρὶς νὰ ἀφήσῃς τέκνα, νὰ φέρουν τὸ ὄνομά σου τὸ ἐνδοξόν*».

«*Ἀλλὰ ἀπὸ τώρα ἀρχίζω νὰ ζῶ, εἶπεν ὁ Ἐπαμεινώνδας. Αἱ δύο θυγατέρες μου, ἡ μάχη εἰς τὰ Δεῦκτρα καὶ ἡ μάχη εἰς τὴν Μαντινίαν, θὰ μὲ δοξάζουν εἰς τοὺς αἰῶνας*».

Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐναυάγησαν τὰ μεγάλα σχέδια, τὰ ὁποῖα εἶχε συλλάβει ὁ μέγας πολιτικός του νοῦς, νὰ κάμῃ δηλαδὴ τὴν πατρίδα του μεγάλην.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχε τότε πλέον κανὲν κράτος ἰσχυρόν. Οὔτε καὶ αὐταὶ αἱ Ἀθῆναι. «Ὅλαι αἱ πόλεις εἶχον ἐξαντληθῆ πολὺ ἀπὸ τοὺς μακροὺς ἐμφυλίους πολέμους. Ὁ ἐχθρὸς δὲ τῆς Ἑλλάδος, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, ἠδύνατο τώρα νὰ κανονίζῃ αὐτὸς τὰς ὑποθέσεις τῶν Ἑλλήνων.

84. ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ

Εἰς ἐκείνους τοὺς κακοὺς καιροὺς διὰ τὴν Ἑλλάδα ὑπῆρχαν μερικοὶ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι μὲ μεγάλην λύπην ἔβλεπον τὴν πατρίδα των νὰ εἶναι διηρημένη καὶ τόσον ἐξηντλημένη. Μεγάλην δὲ ἐντροπὴν ἠσθάνοντο, ὅταν ἔβλεπον, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἦτο ὡσάν δεσπότης τῆς πατρίδος των. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἰς τὴν ζωὴν των ἔν ὄνειρον εἶχον νὰ ἴδουν τὴν πατρίδα των, τὴν Ἑλλάδα, ὅλην ἠνωμένην εἰς ἓν ἰσχυρόν κράτος.

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους συνέλαβε τὴν ἰδέαν αὐτὴν καὶ τὴν ὑπεστήριξεν εἰς τοὺς λόγους του πρὸς τὸν λαόν, ἦτο ὁ ρήτωρ Ἰσοκράτης.

Ὁ Ἴσοκράτης ἔλαβεν ἀπὸ μικρὸς μεγάλην μὀρφωσιν καὶ εἶχε διδασκάλους τοὺς καλυτέρους ἀπὸ τοὺς σοφιστάς· ἤκουσε δὲ καὶ τὸν ἴδιον τὸν Σωκράτην. Ἐγίνεν ἄριστος ρήτωρ καὶ εἶχε καὶ σχολὴν ρητορικὴν, ὅπου ἐμαθήτευσαν σπουδαῖοι ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἠσχολοῦντο καὶ μὲ τὰ πολιτικά. Εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἴσοκράτους ἀναγινώσκωμεν ὠραίας ιδέας διὰ τὸ συμφέρον ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

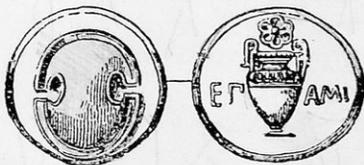
Ὁ Ἴσοκράτης.

Εἰς ἓνα λόγον του, τὸν Πανηγυρικόν, συμβουλεύει τοὺς Ἕλληνας νὰ ὁμονοήσουν μεταξύ των καὶ ὅλοι μαζί νὰ πολεμήσουν τὸν βάρβαρον.

Ἄλλὰ ποῖος μέγας στρατηγὸς θὰ κατώρθωνε νὰ ἐνώσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς ἓν κράτος, διὰ νὰ ὀδηγήσῃ αὐτοὺς ἐναντίον τῶν βαρβάρων:

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἴσοκράτους ἦτο ὁ νέος βασιλεὺς ἐνὸς κράτους ἑλληνικοῦ, τὸ ὅποιον εὐρίσκετο πρὸς βορρᾶν τῆς Ἑλλάδος. Ἦτο ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων **Φίλιππος**.

Εἰς μίαν ἐπιστολὴν του ὁ Ἴσοκράτης ἔγραφε πρὸς τὸν Φίλιππον «*βασιλεῦ! νὰ μιμηθῆς τὸν γενάοχην σου Ἡρακλέα καὶ μαζί μὲ τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐκστρατεύσῃς ἐναντίον τῶν βαρβάρων*».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ
ΕΝΩΝΕΙ ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

85. ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ

Πέραν ἀπὸ τὸν φημισμένον Ὀλυμπον, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ βορειότερον σύνορον τῆς Θεσσαλίας, ὑπάρχει μία μεγάλη ἐλληνικὴ χώρα. Ἡ χώρα αὕτη εἶναι περισσότερον ὄρεινῆ, ἔχει ὅμως καὶ μερικὰς πλουσίας πεδιάδας, τὰς ὁποίας διαρρέουν τρεῖς μεγάλοι ποταμοί. Ὁ εἷς εἶναι ὁ Ἀλιάκμων, ὁ ἄλλος ὁ Ἀξιὸς καὶ ὁ τρίτος εἶναι ὁ Στρυμών. Ἡ χώρα αὕτη εἶναι ἡ **Μακεδονία** μας.

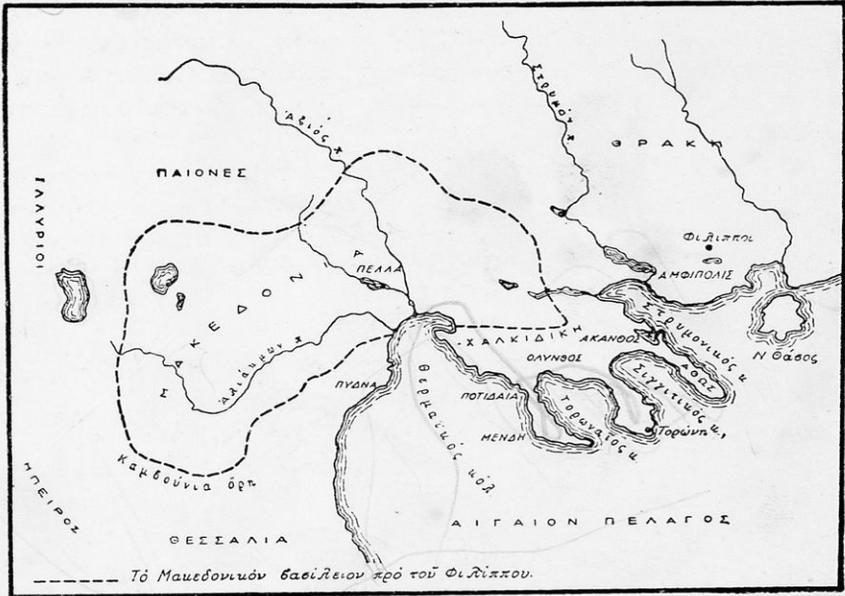
Εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους τὴν Μακεδονίαν κατῴκει μία ἐλληνικὴ φυλὴ, οἱ **Μακεδόνες**. Οὗτοι κατήγοντο ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατήγοντο καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἕλληνες. Ἄλλ' αἰῶνας πολλοὺς ἦσαν διεσκορπισμένοι ἐπάνω εἰς τὰ ὄρεινὰ μέρη τῆς χώρας των καὶ ἔζων οἱ περισσότεροι ὡς βοσκοὶ προβάτων. Ἦσαν δὲ οὗτοι καὶ γεωργοί. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἦσαν τόσον πολιτισμένοι, ὅπως οἱ Ἕλληνες τῆς ἄλλης Ἑλλάδος.

Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες εἶχον κάμει εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας πολλὰς ἀποικίας. Πολλὰ ἀποικία ἐλληνικὰ ὑπῆρχον εἰς τὴν Χαλκιδικήν. Ἡ σπουδαιότερα ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς ἦτο ἡ **Ὀλυνθος**. Αὕτη ἦτο ἡ πρωτεύουσα, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, ὅλων τῶν ἐλληνικῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ἔγινε πολὺ ἰσχυρὰ πόλις.

Ὅταν οἱ Μακεδόνες ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατέβησαν πρὸς

τὴν παραλίαν, ἐγνώρισαν τοὺς Ἑλληνας τῶν ἀποικίων καὶ ἔμαθον πολλὰ πράγματα ἀπ' αὐτοῦς.

Οἱ Μακεδόνες ὠμίλουν ἰδιαιτέραν ἑλληνικὴν διάλεκτον, τὴν ὁποίαν ὄλοι οἱ Ἑλληνες κατελάμβανον, καὶ ἀπέκτησαν σπουδαίους βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶχον εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν πρω-

Χάρτης τῆς Μακεδονίας.

τεύουσάν των εἰς τὴν σημερινὴν Ἑδεσσαν. Ἡ Ἑδεσσα ἐλέγετο καὶ Αἰγαί. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ ὀνόματα σημαίνουν πόλεις ὑδάτων. Πραγματικῶς εἰς τὴν ὠραίαν αὐτὴν πόλιν τῆς Μακεδονίας τρέχουν ἄφθονα νερά.

86. ΑΡΧΕΛΑΟΣ

Πολὺ σπουδαῖος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ὁ ὁποῖος ἐφονεύθη εἰς ἓν κυνήγιον, ὅταν εἰς τὰς Ἀθήνας ἔπινε τὸ κώνειον ὁ Σωκράτης, ὑπῆρξεν ὁ Ἀρχέλαος. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του

ἡ Μακεδονία προώδευσε πολύ, διότι καὶ δρόμοι σπουδαῖοι ἔγι-
ναν ἐκεῖ καὶ πολλὰ οἰκοδομήματα. Τελειότερον τότε διωργα-
νῶθη ὁ μακεδονικὸς στρατός, ὁ πεζικὸς καὶ ὁ ἵπ- **413 - 399 π.Χ.**
πικὸς. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι, ὅτι ὁ Ἄρ-
χέλαος ἔφερεν εἰς τὴν χώραν του τὸν πολιτισμὸν τῆς νοτίου
Ἑλλάδος. Ποιηταὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἦλθον τότε εἰς τὴν Μακε-
δονίαν, μαζί δὲ μὲ αὐτοὺς καὶ ὁ Εὐριπίδης. Ἐπίσης εἰς τὴν μα-
κεδονικὴν αὐλὴν ἦλθεν ὁ ζωγράφος **Ζεῦξις**, ὁ ὁποῖος ἐζωγρά-
φησε τὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλέως εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσαν, τὴν
Πέλλαν, καὶ ἄλλοι φιλόσοφοι.

Ἄλλοι οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ὑπῆρξαν σπουδαῖοι καὶ
ὠδήγησαν τὴν δραστηρίαν αὐτὴν ἑλληνικὴν φυλὴν εἰς τὴν πρό-
οδον. Ὁ σπουδαιότερος ὅμως ἀπὸ ὅλων, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὸ
κράτος του ἰσχυρὸν καὶ ἔνδοξον, ἦτο ὁ **Φίλιππος**.

B.A.A.

87. Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ

Ὁ Φίλιππος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἄμύντου τοῦ Β' καὶ ἦτο περι- **Α Α Α**
που εἴκοσι τεσσάρων ἐτῶν, ὅταν ἔγινε βασιλεὺς τῆς **360 π.Χ.**
Μακεδονίας. Ἦτο ὑψηλός, ὠραῖος, εἶχεν εὐγενεῖς **Α Α Α**
τρόπους καὶ μετεχειρίζετο κάθε μέσον διὰ νὰ ἐπιτύχη τὸν
σκοπὸν του.

Ὅταν κάποτε (368 π.Χ.) ὁ Πελοπίδας ἐξεστράτευσεν εἰς
τὴν Μακεδονίαν καὶ ἠνάγκασε τὸν ἐπίτροπον
τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου νὰ γίνῃ σύμμαχος τῶν
Θηβαίων, ἔλαβε πρὸς ἀσφάλειαν τῆς συμμαχίας
αὐτῆς ὀμήρους. Μεταξὺ τῶν ἦτο καὶ ὁ Φίλιπ-
πος, 16 ἐτῶν εἰς τὴν ἡλικίαν. Αἱ Θῆβαι ἐχρησί-
μευσαν τότε διὰ τὸν Φίλιππον ὡς σπουδαῖον
στρατιωτικὸν σχολεῖον. Μὲ τὸν στρατιωτικὸν
του νοῦν παρηκολούθησε τὴν στρατιωτικὴν τα-
κτικὴν τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ ἔμαθε πολλὰ στρατιωτικὰ πρά-
γματα. Ὁ Φίλιππος ἐγνώρισεν ἐπίσης ἐκεῖ πολὺ καλὰ τὴν κατά-
στασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο τότε αἱ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι.

Νόμισμα
Ἄμύντου.

Ὅταν ἔγινε βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, συνῆντησε πολλὰς
δυσκολίας. Κατ' ἀρχὰς ἐνίκησεν ἓνα μνηστῆρα τῆς βασιλείας

καὶ ἔγινε κύριος τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου. Μὲ τὰς στρατιωτικὰς μεθόδους τοῦ Ἐπαμεινώνδου, τὰς ὁποίας εἶχε σπουδάσει ἐκεῖ, κατάρθωσε νὰ διοργανώσῃ τὸν μακεδονικὸν στρατὸν

ἽΟ Φίλιππος.

(Εἰκὼν ἐκ μακεδονικοῦ νομίσματος).

λογχοφόρου.

Μὲ τὸν πειθαρχημένον του πεζικὸν καὶ ἵππικὸν στρατὸν ὁ Φίλιππος ἐνίκησε τοὺς ἐπικινδύνους ἐχθρούς, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο εἰς τὰ βόρεια μέρη τοῦ κράτους του. Μέσα εἰς ἓν ἔτος κατάρθωσεν ὁ δραστήριος αὐτὸς βασιλεὺς νὰ στερεώσῃ τὸ βασίλειόν του ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ἄλλ' ἢ φιλοδοξία του, νὰ καταστήσῃ αὐτὸ μέγα καὶ ἰσχυρόν, δὲν τὸν ἄφηνεν ἥσυχον.

88. ΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

ἽΟ Φίλιππος ἐκυρίευσεν τὴν σπουδαίαν ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων Ἀμφίπολιν, εἰς τὸν Στρυμόνα ποταμόν, καὶ ἔγινε κύριος τῆς πλουσίας χώρας, τῆς εὐρισκομένης μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Νέστου ποταμοῦ. Ἐκεῖ, πλησίον τῆς σημερινῆς Καβάλλας, ὑπῆρχε σημαντικὴ παλαιὰ πόλις. Αὐτὴν ὁ Φίλιππος τὴν ὠνόμασε Φιλίππους. Μὲ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας αὐτῆς ὁ

Νόμισμα Φιλίππων.

Φίλιππος ἔγινε κύριος τοῦ χρυσοφόρου ὄρους Παγγαίου καὶ εὗρε τοιοῦτοτρόπως νέας πηγὰς χρυσοῦ. Λέγουν ὅτι ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα αὐτὰ τοῦ Παγγαίου ἐκέρδιζεν ὁ Φίλιππος πολλὰ ἑκατομμύρια σημερινῶν χρυσῶν δραχμῶν κατ' ἔτος. Τότε ἐκόπησαν καὶ νέα νομίσματα μακεδονικὰ χρυσᾶ. Σπουδαῖος ἦτο ὁ μακεδονικὸς στατήρ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀξίαν εἴκοσιν ἀττικῶν ἀργυρῶν δραχμῶν. Ὁ μακεδονικὸς στατήρ ἀντικατέστησε τὸ περσικὸν νόμισμα, τὸν δαρεικὸν (βλ. εἰκ. σ. 119), ὁ ὁποῖος ἐκυκλοφόρει εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τότε ἐκεῖ ἔπαυσε νὰ κυκλοφορῇ ξένον νόμισμα.

Μὲ τὰ χρηματικὰ αὐτὰ μέσα, τὰ ὁποῖα πλούσια εἰσήρχοντο εἰς τὸ κράτος του, ὁ Φίλιππος κατεσκεύασε πλοῖα. Περί-

Νόμισμα τοῦ Φιλίππου.

φημα ἦσαν τὰ πολεμικά του πλοῖα μὲ τὰς τέσσαρας καὶ πέντε σειρὰς τῶν κωπῶν. Πλὴν τούτων κατεσκεύασε καὶ πολιορκητικὰς μηχανάς. Ἐπίσης μανθάνομεν ὅτι ὁ Φίλιππος εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐξώδευε πολλὰ χρήματα καὶ ἔκαμνε προπαγάνδαν. Πολλοὶ ἄνδρες εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς ἦσαν φίλοι τοῦ Φιλίππου καὶ ἐπροπαγάνδιζον διὰ τὴν ἔνωσιν ὅλης τῆς Ἑλλάδος ὑπ' αὐτόν.

89. Ο ΙΕΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Δὲν ἐπέρασε πολὺς χρόνος, ἀφ' οὔτου ὁ Φίλιππος ἔγινε κύριος τῆς Ἀμφιπόλεως, ὅτε νέος πόλεμος ἀδελφικός ἐξερράγη εἰς τὴν Ἑλλάδα. 356 π.Χ. Ὁ πόλεμος αὐτός, ἐπειδὴ ἔγινε διὰ κάποιαν ὑπόθεσιν τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν, ὠνομάσθη Ἰερός πόλεμος. Οἱ εὐγενεῖς τῆς Θεσσαλίας

ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου, ὁ ὁποῖος εὗρε τότε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Εἰσῆλθε λοιπὸν μὲ στρατὸν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἔγινε κύριος αὐτῆς. Κατόπιν ἐπροχώρησε μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν. Ἄπ' ἐκεῖ ἤθελε νὰ προχωρήσῃ καὶ εἰς τὴν νότιον Ἑλλάδα, ἀλλὰ στρατὸς συμμαχικὸς Ἀθηναίων, Σπαρτιατῶν καὶ Φωκέων ἐσταμάτησε τὸν Φίλιππον εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ δὲν τὸν ἄφησε νὰ προχωρήσῃ.

90. Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΙ ΤΗΝ ΟΛΥΝΘΟΝ

Ὁ Φίλιππος, ἀφοῦ ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα τῆς Θεσσαλίας, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἄπ' ἐκεῖ δὲ τὴν ἄνοι-
352 π.Χ. ξιν τοῦ ἰδίου ἔτους ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του μέχρι τῆς Προποντίδος. Τώρα τὸ κράτος τοῦ Φιλίππου εἶχε τόσῃν ἑκτασιν, ὅσῃν δὲν

Νόμισμα Ὀλυνθίων.

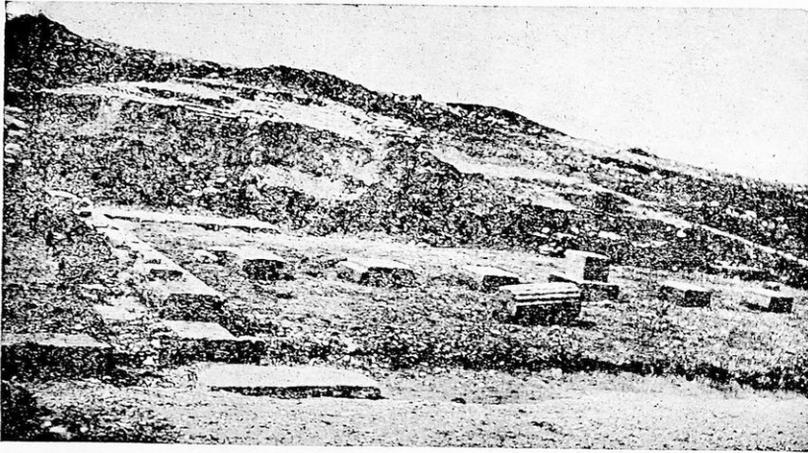
εἶχε ποτὲ ἄλλο ἐλληνικὸν κράτος. Πρὸς ἀνατολὰς ἔφθανε μέχρι τῆς Προποντίδος καὶ πρὸς νότον μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν.

Οἱ Ὀλύνθιοι, οἱ ὁποῖοι, ὅπως εἶπομεν, εἶχον μεγάλην δύναμιν εἰς τὴν Χαλκιδικὴν καὶ ἦσαν ἰσχυρὸν κράτος, μὲ μεγάλην ἀνησυχίαν ἔβλεπον τὴν δύναμιν τοῦ Φιλίππου νὰ μεγαλῶνῃ τόσον πολὺ. Διὰ τοῦτο ἔκαμαν φιλίαν καὶ συμμαχίαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους, διὰ νὰ προστατεύσουν τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους των.

Ὁ Φίλιππος ἐθεώρησεν, ὅτι ἡ συμμαχία αὐτῆ τῶν Ὀλυνθίων καὶ τῶν Ἀθηναίων ἐστρέφετο ἐναντίον του. Εὗρε τότε τὴν εὐκαιρίαν, τὴν ὁποῖαν ἐπερίμενε. Διέλυσε τὴν συμμαχίαν,

τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει προηγουμένως μὲ τὴν ᾿Ολυνθον, καὶ ἐξεστράτευσεν ἐναντίον αὐτῆς μὲ ἰσχυρὸν στρατόν.

Ἡ ᾿Ολυνθος ἐκυριεύθη διὰ προδοσίας, πρὶν προφθάσουν οἱ ᾿Αθηναῖοι νὰ στείλουν τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν ἐζήτησαν ἀπ' αὐτοῦς οἱ ᾿Ολύνθιοι. Φοβερὰ καταστροφή ἐπερίμενε τότε

Ἐρείπια ᾿Ολύνθου.

Περισσότερον ἀπὸ δύο χιλιάδες ἔτη ἐπέρασαν, ἀφ' οὗ κατεστράφη ἡ ἔνδοξος ᾿Ολυνθος. Χώματα πολλὰ ἐσκέπασαν τὰ ἐρείπια της. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν αἱ ἀνασκαφαὶ ἔφερον εἰς φῶς ἓν μέρος ἀπὸ τὴν θαμμένην αὐτὴν πόλιν.

Μὲ συγκίνησιν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπισκέπτεται σήμερον τὴν ἀρχαίαν ᾿Ολυνθον, βλέπει τὰ ἐρείπια τῶν οἰκίων της, τοὺς δρόμους της, τὰς λεωφόρους της, τὰς ὥραιάς ἐπαύλεις καὶ τὰ ὑδραγωγεῖα της.

τὴν φημισμένην ᾿Ολυνθον. Ὁ Φίλιππος διέταξε τοὺς στρατιώ-
τας του νὰ καταστρέψουν ἐντελῶς τὴν πόλιν. Ἡ ἄλλοτε τόσο
πλουσία καὶ ἰσχυρὰ πρωτεύουσα τῶν πόλεων τῆς Χαλ- 348 π.Χ.
κιδικῆς χερσονήσου μετεβλήθη εἰς ἐρείπια. Ὅσοι δὲ
᾿Ολύνθιοι ἐσώθησαν ἀπὸ τὴν καταστροφήν, ἔγιναν δοῦλοι καὶ
αἱ παραθαλάσσιαι πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν
της, ἔγιναν τότε ὑποτελεῖς εἰς τὸν Φίλιππον.

91. Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὁ Φίλιππος, ἐντὸς δώδεκα περίπου ἐτῶν ἀφ' ὅτου ἔγινε βασιλεύς, μὲ τὴν σπάθην του καὶ μὲ τὴν ὀξυτάτην του διπλωματίαν κατώρθωσε νὰ κάμῃ τὸ κράτος του πῶλὺ δυνατὸν καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Πολλοὶ ἄνδρες εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔβλεπον πλέον καθαρὰ, ὅτι ὁ Μακεδὼν βασιλεὺς ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ ἐγίνετο κύριος ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως εἶδομεν, οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι εἶχον ἐξαντλήσει πολὺ τοὺς Ἕλληνας. Μεταξὺ δὲ τῶν πόλεων μόνον αἱ Ἀθηναὶ ἐφαίνοντο κάπως ἰσχυρὰ πόλις μὲ τὸν στόλον, τὸν ὁποῖον εἶχε καὶ τοὺς συμμαχοὺς της. Αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Σπάρτη εἶχον ἐξαντληθῆ.

Ἀλλὰ νέος πόλεμος ἔγινε μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμαχῶν των, πρὶν ὁ Φίλιππος καταστρέψῃ τὴν Ὀλυμπον.

357 π.Χ. Εἰς τὸν πόλεμον αὐτόν, ὁ ὁποῖος λέγεται εἰς τὴν ἱστορίαν **συμμαχικὸς πόλεμος**, οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν καὶ τότε πολλαὶ ἀθηναϊκαὶ πόλεις ἔφυγον ἀπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν.

Τότε εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων, ἡ ὁποία εἶχε τόσον ἔνδοξον ἱστορίαν εἰς τὸ παρελθόν, διὰ πρώτην φοράν παρετηρήθη τὸ ἐξῆς γεγονός: Οἱ Ἀθηναῖοι, κουρασμένοι ἀπὸ τοὺς πολέμους, δὲν εἶχον καμμίαν πλέον προθυμίαν νὰ σπεύσουν ἐκεῖ, ὅπου ἐκάλει αὐτοὺς τὸ συμφέρον τῆς ἰδίας των πόλεως. Ἐν κόμμα εἶχε τότε φανῆ εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε κανέν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα τοῦ κράτους. Τὸ χειρότερον ὅμως ἀπὸ ὅλα ἦτο, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαυσαν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ στρατιωτικὰ καὶ ἐπλήρωνον ξένους ναύτας καὶ στρατηγούς, διὰ νὰ ἔχουν αὐτοὺς ὡς μισθοφόρους εἰς τὰ πλοῖα των. Οἱ ἴδιοι οἱ Ἀθηναῖοι ἠρέσκοντο νὰ ἀσχολοῦνται μὲ ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις καὶ μὲ ἄλλα θεάματα.

Τὴν μακαρίαν αὐτὴν ἡσυχίαν τῶν Ἀθηναίων ἠθέλησε νὰ ταράξῃ εἰς νέος πολιτικός, ὁ **Δημοσθένης**.

92. Ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ

Ὁ Δημοσθένης κατήγετο ἀπὸ πολὺ πλουσίαν οἰκογένειαν τῶν Ἀθηνῶν. Ἦτο μόλις ἑπτὰ ἔτων, ὅταν ἀπέθανεν ὁ πατήρ του. Τὴν μεγάλην περιουσίαν, τὴν ὁποῖαν οὗτος ἀφήκεν, ἐσπατάλησαν οἱ κακοὶ κηδεμόνες του.

Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας εἶχε πολλὰ σωματικὰ ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα μόνος του διώρθωσεν. Ἦτο, ὅπως μανθάνομεν, τραυλός· κατώρθωσεν ὅμως μὲ ἐπίμονον ἄσκησιν νὰ διορθώσῃ τὸ ἐλάττωμα αὐτό. Ἐπειδὴ τὸ στηθος του ἦτο στενόν, συνήθιζε νὰ ἀναβαῖνῃ εἰς ὑψηλοὺς λόφους τροχάδην.

Ἡ φωνὴ του ἦτο ἀσθενής· ἔπρεπε δὲ ὡς ρήτωρ νὰ ἀκούεται ἀπὸ τὸν λαόν. Καὶ αὐτὸ τὸ φυσικόν του ἐλάττωμα διώρθωσε μὲ τὸν ἐξῆς τρόπον: Συνήθιζε νὰ καταβαῖνῃ εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Φαλήρου, ὅταν ἡ θάλασσα ἦτο τρικυμιώδης. Ἐκεῖ ἐμπρὸς εἰς τὰ κύματα ἀνέπτυσσεν ὄλην τὴν δύναμίν του καὶ ἐφώναζεν, ὡσάν νὰ ἦτο εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ ὠμίλει ἐμπρὸς εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἐθορύβει.

Ὁ Δημοσθένης ἐμελέτα πολὺ τὸν Θουκυδίδην, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ὠραῖον τρόπον εἰς τὴν ἔκφρασίν του. Ἦθελε δὲ νὰ μιμῆται τοὺς λόγους, τοὺς ὁποῖους ἀπήγγελλεν ὁ Περικλῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Τόσον ἐπιμελής ἦτο ὁ Δημοσθένης, ὥστε πολὺ μέρος ἀπὸ τὴν νύκτα ἐμελέτα ἢ ἔγραφε. Διὰ τοῦτο κάποιος εἶπε: «τοῦ Δημοσθένους οἱ λόγοι λυχνίας ὄζουσι».

Ὁ Δημοσθένης ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος ρήτωρ τῆς ἀρχαιότητος. Πολλοὶ ἄλλοι ρήτορες ὑπῆρξαν τότε, τῶν ὁποῖων οἱ λόγοι ἐσώθησαν ἕως σήμερον, ἀλλ' ὁ Δημοσθένης ὑπερέβαλεν ὅλους μὲ τὴν τέχνην του.

Ὁ Δημοσθένης ἔγραψε λόγους, τοὺς ὁποῖους ἀπήγγειλεν εἰς τὰ δικαστήρια. Ὅταν μάλιστα ἦτο δέκα ὀκτῶ ἔτων, παρουσιάσθη εἰς τὸ δικαστήριον καὶ κατήγγειλε τοὺς κηδεμόνας τῆς

Ὁ Δημοσθένης.

(Ἔργον τοῦ γλύπτου Πολυεύκτου).

περιουσίας του πατρός του. Οί σπουδαιότεροι όμως λόγοι του είναι πολιτικοί. Πολλοί από τους λόγους αυτούς δυνάμεθα να ειπώμεν, ότι είναι κεραυνοί, τους οποίους έρριπτεν έναντίον του Φιλίππου.

‘Ο Δημοσθένης περισσότερον από τους άλλους ‘Αθηναίους έβλεπεν, ότι ό Φίλιππος είχε σκοπόν να κυριεύση όλην την ‘Ελλάδα, μαζί δέ και την ένδοξον πατρίδα του. Τόν έλύπει όμως πολύ, όταν έβλεπε την άδιαφορίαν των συμπατριωτών του, οί όποιοι έλησμόνουν τό ένδοξον παρελθόν των. ‘Η πατριωτική ψυχή του δέν τόν άφηνε να άνεχθη την ύποδούλωσιν της ένδόξου πατρίδος του εις τόν βάρβαρον, όπως ώνόμαζε τόν Φίλιππον. Διά τοϋτο προσεπάθει με τους λόγους του να άναπτύξη τό έθνικόν φρόνημα των ‘Αθηναίων συμπολιτών του και να τους κάμη να πολεμήσουν με όλα των τά μέσα έναντίον του Φιλίππου χάριν της άνεξαρτησίας των. Σπουδαίοι είναι οί πύρινοι λόγοι του έναντίον του Φιλίππου, οί όποιοι λέγονται **Φιλιππικοί** και **Όλυνθιακοί**.

Οί λόγοι του Δημοσθένους είναι σπουδαίοι, διότι έχουν μεγάλην ρητορικήν τέχνην. ‘Αλλά και δι’ ένα άλλον άκόμη λόγον. Μέσα εις αυτούς βλέπομεν ένα μεγάλον πατριώτην, ό όποιος προσπαθει να έμπνεύση τους συμπατριώτας του και να τους μεγαλώση την άγάπην, την όποίαν πρέπει ό κάθε πολίτης να τρέφη διά την πατρίδα του.

Δέν ήμποροϋμεν όμως να ειπώμεν, ότι οί αντίθετοι πολιτικοί του Δημοσθένους, οί όποιοι ύπεστήριζον τότε τόν Φίλιππον, δέν ήσαν καλοί πατριώται. Τό έναντίον ήσαν και αύτοί μεγάλοι πατριώται και ώνειρεύοντο την ένωσιν όλων των ‘Ελλήνων εις έν κράτος ισχυρόν. ‘Εκτός δέ του ‘Ισοκράτους, διά τόν όποιον έμάθομεν, υπήρξαν και άλλοι σπουδαίοι άνδρες υπέρ της ώραίας αύτης ιδέας, όπως ό στρατηγός **Φωκίων** και ό ρήτωρ **Αισχίνης**. Οί άνθρωποι αύτοί έβλεπον, ότι ή διαίρεσις της ‘Ελλάδος εις μικρά κράτη, τά όποια έμισοϋντο φοβερά μεταξύ των και συχνά άλληλοεσπαράσσοντο, ώδήγει την πατρίδα των εις την καταστροφήν. ‘Η ‘Ελλάς έχρειάζετο ένα μονάρχην, ό όποιος θα ήγωνεν όλους τους ‘Ελληνας. ‘Ο Φίλιππος δέ

παρουσιάσθη ὡς σωτῆρ πραγματικῶς εἰς ἐκείνους τοὺς κακοὺς καιροὺς διὰ τὴν Ἑλλάδα.

93. Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΦΘΑΝΕΙ ΠΛΗΣΙΟΝ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

Ὁ Δημοσθένης μὲ τὴν μεγάλην του δραστηριότητα καὶ τὴν πολιτικὴν του ἰκανότητα κατώρθωσε νὰ ἐνώσῃ ὅλους τοὺς Ἑλληνας, τοὺς εὐρισκομένους πρὸς νότον τῆς Θεσσαλίας καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς Πελοποννήσου, ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Ἀλλὰ καμμία δύναμις δὲν ἠδύνατο τώρα νὰ σταματήσῃ τὸν ὀρμητικὸν δρόμον τοῦ Φιλίππου. Οὗτος μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν εὗρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

Μίαν ἑσπέραν οἱ Ἀθηναῖοι μὲ μεγάλην των ἔκπληξιν ἔμαθον, ὅτι ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὴν μεγαλυτέραν πόλιν τῆς Φωκίδος, τὴν Ἑλλάτειαν, ἣ ὁποία εὕρισκετο εἰς πολὺ σπουδαίαν θέσιν· δηλαδὴ εἰς τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος ἔφερεν ἀπὸ τὰς Θερμοπύλας εἰς τὴν Βοιωτίαν.

Ὅταν τὴν ἄλλην ἡμέραν συνηθροίσθησαν ἐκτάκτως οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Δήμου, μεγάλη σιωπὴ καὶ κατάπληξις ἐπεκράτει μεταξύ των.

Μόνον ὁ Δημοσθένης ἀνέβη εἰς τὸ βῆμα καὶ ἐξήγησε, ποῖον σκοπὸν εἶχεν ὁ Φίλιππος μὲ τὸ νὰ καταλάβῃ τὴν τόσον σπουδαίαν ἐκείνην θέσιν. «Ὁ Φίλιππος, εἶπεν ὁ Δημοσθένης, μὲ τὴν ἔνοπλον αὐτὴν ἐπίδειξιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε τόσον πλησίον εἰς ἡμᾶς, θέλει νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς φίλους του, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται δι' αὐτὸν μέσα εἰς τὴν πόλιν. Ἐπίσης θέλει νὰ καταπλήξῃ τοὺς ἐχθροὺς του καὶ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ ὑποχωρήσουν ἀπὸ φόβον εἰς ὅσα δὲν θέλουν ἢ νὰ ἀναγκασθοῦν διὰ τῆς βίας. Τί πρέπει λοιπὸν τώρα νὰ κάμωμεν;»

Ὁ Δημοσθένης μὲ τὸν λόγον του ἔδωσε θάρρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Συνεβούλευσε δὲ αὐτοὺς νὰ ἐκστρατεύσουν, ὅσοι ἔχουν ἡλικίαν στρατεύσιμον, καθὼς καὶ οἱ ἵππεῖς, καὶ νὰ βοηθήσουν τοὺς Θηβαίους, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ κίνδυνος ἦτο πολὺ πλησίον.

94. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΝ ΤΗΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔλαβον θάρρος καὶ ἤρχιζον νὰ ἐλπίζουν, ὅτι

θὰ ἀποκρούσουν τὸν κίνδυνον καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν. Διέταξαν λοιπὸν ὄλους, ὅσοι ἠδύναντο νὰ φέρουν ὄπλα, νὰ ἀναχωρήσουν διὰ τὴν Βοιωτίαν.

“Ὅλα τὰ παλληκάρια τῶν Ἀθηναίων μὲ μέγαν ἐνθουσιασμόν ἔλαβον τὰ ὄπλα καὶ ἔφθασαν μὲ σύντομον πορείαν εἰς τὴν **Χαιρώνειαν** τῆς Βοιωτίας, εἰς τὰ σύνορα τῆς Φωκίδος. Οἱ κάτοικοι τῆς Βοιωτίας ἐθαύμασαν τὴν ταχύτητα, μὲ τὴν ὁποίαν ἔφθασαν οἱ Ἀθηναῖοι στρατιῶται. Ἐλαβον λοιπὸν καὶ αὐτοὶ τὰ ὄπλα καὶ ἐστρατοπέδευσαν μαζὶ μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Ὅλοι μαζὶ τώρα ἐπερίμενον τὸν Φίλιππον.

Ὁ Φίλιππος ἔφθασεν εἰς τὴν Χαιρώνειαν μὲ τριάκοντα χιλιάδας πεζοὺς καὶ ὄχι ὀλιγωτέρους ἀπὸ δύο χιλιάδας ἵππεις. Καὶ οἱ δύο στρατοὶ ἦσαν γενναῖοι καὶ εἶχον πολεμικὸν φρόνημα ὑψηλόν. Ἀλλ’ ὁ Φίλιππος εἶχε περισσότερον καὶ καλύτερον στρατὸν ἀπὸ τοὺς νοτίους Ἑλληνας καὶ μεγαλυτέραν στρατηγικὴν ἱκανότητα. Εἶχε δὲ μαζὶ του καὶ τὸν ἔνδοξον διάδοχον τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε δέκα ὀκτῶ ἐτῶν καὶ διηύθυνε τὴν πτέρυγα, ἡ ὁποία ἦτο ἀπέναντι τῶν Θηβαίων. Ὁ Φίλιππος ἦτο ἀρχηγὸς τῆς ἄλλης πτέρυγος καὶ ἦτο ἀπέναντι τῶν Ἀθηναίων.

Μάχη πεισματώδης ἐγίνε τότε εἰς τὴν **Χαιρώνειαν**, ἡ ὁποία διήρκεσε πολλὰς ὥρας. Οἱ Ἑλληνες καὶ οἱ Μακεδόνες πολεμοῦν μὲ μεγάλην γενναϊότητα καὶ ἡ ἐλπίς διὰ τὴν **338 π.Χ.** νίκην φαίνεται δι’ ἓν ὀρισμένον χρονικὸν διάστημα νὰ ταλαντεύεται.

Ὁ Ἀλέξανδρος θέλει νὰ δείξῃ εἰς τὸν πατέρα του, πόσον ἱκανὸς εἶναι· πολεμεῖ δὲ μὲ τόσῃ ὀρμῇ, ὥστε τὸ ἀπέναντί του στράτευμα, τὸ ὁποῖον ἐπολέμει ἐπίσης μὲ ἡρωϊσμόν, φαίνεται ὅτι θὰ διασπασθῇ. Ὁ Φίλιππος πολεμεῖ ἐπίσης μὲ μεγάλην ἀνδρείαν καὶ κινδυνεύει εἰς τὰς πρώτας γραμμάς. Δὲν θέλει νὰ ἀφήσῃ εἰς κανένα τὴν δόξαν τῆς νίκης· οὔτε καὶ εἰς τὸν υἱὸν του τὸν ἴδιον. Κατὰ πρῶτον λοιπὸν ἀπώθησε τοὺς ἀπέναντί του παρατεταγμένους καὶ ἔπειτα ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Φίλιππος ἐγένεν αἴτιος τῆς νίκης.

Χίλιοι Ἀθηναῖοι ἐφονεύθησαν εἰς τὴν μάχην αὐτὴν καὶ δύο χιλιάδες συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι. Πολλοὶ ἐπίσης ἀπὸ τοὺς Ἰθηβαίους ἐφονεύθησαν καὶ ἀκόμη περισσότεροι ἠχμαλωτίσθησαν.

Ὁ Φίλιππος μετὰ τὴν μάχην ἐπέτρεψε νὰ ταφοῦν οἱ νεκροί. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἰθηβαῖοι ἔθαψαν μαζὶ τοὺς ἥρωας νεκροὺς τῶν.

Ὁ λέων τῆς Χαιρωνείας.

Εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἀργότερον ἐστήθη μέγας μαρμάρινος λέων πρὸς τιμὴν τῶν ἀνδρείως πεσόντων κατὰ τὴν μάχην. Τὸν λέοντα αὐτὸν βλέπομεν σήμερον ἀπὸ μακρὰν καθὼς ταξιδεύομεν μὲ τὸν σιδηρόδρομον.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔκαμε τοὺς Μακεδόνας νὰ νικήσουν, ἦτο ὅτι ἦσαν ἠνωμένοι ὅλοι καὶ δὲν ἦσαν διηρημένοι, ὅπως οἱ

Ἕλληνας τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Ἐπίσης εἶχον καλοὺς ἡγεμόνας καὶ τὸ σπουδαιότερον δυνατὸν ἔθνικὸν φρόνημα.

95. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Ὁ Φίλιππος ἐτιμώρησεν αὐστηρὰ τοὺς Θηβαίους διὰ τὴν ἀποστασίαν τῶν ἑτοποθέτησε δὲ μακεδονικὴν φρουρὰν ἐπάνω εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν, τὴν Καδμείαν.

Πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συμπεριφέρθη μὲ ἐπιείκειαν. Ἐκαμε μὲ αὐτοὺς εἰρήνην, ἄφησεν ἑλευθέρους τοὺς αἰχμαλώτους Ἀθηναίους καὶ ἐκήρυξε τὰς Ἀθήνας πόλιν αὐτόνομον καὶ ἑλευθέραν.

Ὁ λόγος, διὰ τὸν ὅποιον ὁ Φίλιππος συμπεριφέρθη πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μὲ τόσην ἐπιείκειαν, εἶναι ὁ ἑξῆς· ὁ Φίλιππος ἐσέβητο τὰς Ἀθήνας διὰ τὸν ἀνώτερον πολιτισμὸν τῶν καὶ διὰ τὴν ναυτικὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν εἶχον. Ἀλλὰ καὶ δι' ἓνα ἄλλον λόγον ἀκόμη ἤλπιζεν, ὅτι διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ θὰ ἐκέρδιζε τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν βοήθειάν τῶν διὰ τὰ μέγала του σχέδια. Τότε δὲ τὸ κόμμα τοῦ Δημοσθένους δὲν εἶχε πλέον μεγάλην δύναμιν. Πράγματι οἱ Ἀθηναῖοι τόσον πολὺ ἐνεθουσιάσθησαν ἀπὸ τὴν διαγωγὴν αὐτὴν τοῦ Φιλίππου, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπερίμενον, ὥστε ἔστησαν εἰς τὴν ἀγορὰν τὸ ἄγαλμά του. Εἰς αὐτὸν δὲ καὶ τὸν υἱὸν του Ἀλέξανδρον ἀπένειμαν δικαιώματα Ἀθηναίου πολίτου.

Κατόπιν ὁ Φίλιππος ἔκαμεν ἓν συνέδριον εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου ἦλθον ἀντιπρόσωποι ὄλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Μόνον ἡ Σπάρτη δὲν ἔστειλεν ἀντιπροσώπους.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων ἔκαμαν ὅλοι μὲ τὸν Φίλιππον εἰρήνην καὶ ἔγιναν σύμμαχοι μὲ αὐτόν. Ἀνεκήρυξαν δὲ τὸν Φίλιππον ἡγεμόνα καὶ ἔδωσαν εἰς αὐτόν τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ αὐτοκράτορος διὰ τὸν πόλεμον, τὸν ὅποιον θὰ ἔκαμον ὅλοι οἱ Ἕλληνας ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Ὁ Φίλιππος τότε εἶχε φθάσει εἰς τὸ μεγαλύτερον σημεῖον τῆς δόξης του. Ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν του, τὴν Πέλλα, διὰ νὰ κάμῃ τὰς ἐτοιμασίας του διὰ τὴν μεγάλην ἐστρα-

τείαν. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ μεγάλα του σχέδια.

Μίαν ἡμέραν, ἐνῶ ἐτέλει τοὺς γάμους τῆς κόρης του Κλεοπάτρας μὲ τὸν βασιλέα τῆς Ἑπείρου, ἐδολοφονήθη 336 π. Χ. ἀπὸ κάποιον εὐγενῆ Μακεδόνα εἰς ἡλικίαν 47 ἐτῶν. Εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον ἀνῆλθε τότε ὁ ἑνδοξος υἱὸς του Ἀλέξανδρος.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

96. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

Όταν ο Φίλιππος κατά τὸν Ἰούλιον τοῦ 356 π.Χ. ἐκυρίευσε μίαν ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Χαλκιδικήν, τὴν Ποτίδαιαν, τρεῖς εὐχάριστοι ἀγγελίαι ἔφθασαν εἰς αὐτὸν ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ἡ πρώτη ἦτο ὅτι ὁ στρατηγὸς τοῦ **Παρμενίων** ἐνίκησεν εἰς μάχην τοὺς Ἰλλυριοὺς. Ἡ ἄλλη, ὅτι ὁ ἵππος τοῦ ἐνίκησεν κατὰ τοὺς ἀγῶνας εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, καὶ ἡ τρίτη, ὅτι ἡ σύζυγός του, ἡ **Ὀλυμπιάς**, ἔφερον εἰς τὸν κόσμον τὸν ἔνδοξον διάδοχον τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου, τὸν **Ἀλέξανδρον**.

Οἱ μάντιες ἔδωκαν τότε τὴν ἐξήγησιν, ὅτι τὸ παιδίον θὰ ἐγίνετο ἀνίκητον ἀφοῦ ἐγεννήθη μαζί μὲ τρεῖς νίκας: δηλαδὴ τὴν νίκην τοῦ Φιλίππου ἐν Ποτιδαίᾳ, τοῦ Παρμενίωνος κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τοῦ ἵππου τοῦ Φιλίππου εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

Πράγματι· ὁ Ἀλέξανδρος ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος στρατηλάτης ἀπὸ ὅσους ἐγνώρισεν ὁ κόσμος τότε. Σπουδαῖοι στρατηγοὶ τῆς ἀρχαίας Ρώμης ἐνόμιζον, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς μεγάλους στρατηγούς. Κανεὶς ἄνθρωπος δὲν κατάρθωσε νὰ ὑπερβῇ αὐτὸν εἰς τὴν ἀνδρείαν, τὴν ἀποφασιστικότητά καὶ τὴν μεγαλοφυΐαν. Διὰ τοῦτο πολὺ δικαίως ἡ Ἱστορία ὠνόμασεν αὐτὸν «μέγαν».

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκληρονόμησε ἀπὸ τὸν πατέρα του μεγάλα προτερήματα· δηλαδὴ ὀξείαν ἀντίληψιν καὶ μέγαν στρατιωτικὸν νοῦν. Ἦτο ὁμως δεῦθμος καὶ πολὺ ὀρητικὸς εἰς κάθε πρᾶξιν του. Τὰς ψυχικὰς αὐτὰς ιδιότητας ἐκληρονόμησεν ἀπὸ

τὴν μητέρα του, ἡ ὁποία ἦτο ἀπὸ τὴν Ἠπειρον καὶ κατήγετο ἀπὸ μυθικὸν γένος, ἀπὸ ὅπου καὶ ὁ Ἀχιλλεύς. Ἦτο πολὺ φιλότιμος καὶ ἐσέβeto τὰ θεῖα. Εἰς τὰς σωματικὰς ἡδονὰς ἦτο πολὺ ἐγκρατής, ἀλλ' ἠγάπα πολὺ τὰς πνευματικὰς ἡδονὰς καὶ τὸν ἔπαινον.

Ἡ μουσικὴ συνεκίνησε πολὺ τὴν εὐαίσθητον ψυχὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὅταν μίαν φορὰν ὁ μουσικὸς Ἀντιγενίδης ἠῦλῃσεν ἐν πολεμικὸν μέλος, τόσον μέγαν ἐνθουσιασμὸν ἠσθάνθη, ὥστε ὤρμησεν εἰς τὰ ὄπλα.

97. Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΕΙΣ ΜΙΚΡΑΝ ΗΛΙΚΙΑΝ

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἔδειξε μέγαν ζῆλον εἰς τοὺς κινδύνους καὶ εἶχε πάντοτε εἰς τὸν νοῦν του τὴν ἰδέαν τοῦ πολέμου.

Ὁ Πλούταρχος, ὁ ὁποῖος ἔγραψε διὰ τὸν βίον του, μᾶς λέγει, ὅτι εἰς ἡλικίαν δώδεκα ἐτῶν κατάρθωσε νὰ δαμάσῃ ἓνα ἄγριον θεσσαλικὸν ἵππον, τὸν **Βουκεφάλαν**, τὸν ὁποῖον κανεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ ἱππεύσῃ. Τόση ἦτο ἡ συγκίνησις τοῦ Φιλίππου, ὅταν εἶδε τὸν υἱὸν του νὰ καλπάζῃ ἐπάνω εἰς τὸν ἄγριον ἐκείνον ἵππον, ὥστε εἶπεν εἰς αὐτόν: «ὦ παῖ, ζήτει σεαυτῷ βασιλείαν ἴσην, Μακεδονία γὰρ σε οὐ χωρεῖ».

Ἄλλοτε πάλιν, ὅταν ἔλειπεν ὁ Φίλιππος ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, ὁ Ἀλέξανδρος ἐδέχθη πρέσβεις, οἱ ὁποῖοι ἦλθον ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν. Οἱ Πέρσαι πρέσβεις ἐθαύμασαν τὴν εὐγένειαν τοῦ νεαροῦ διαδόχου καὶ τὴν εὐφυΐαν του. Διότι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἔκαμε καμμίαν παιδικὴν ἢ ἄλλην ἀσήμαντον ἐρώτησιν εἰς αὐτούς, ἀλλ' ἠρώτα διὰ τὰς ὁδοὺς τοῦ περσικοῦ κράτους, πόσον μεγάλα ἦσαν, καὶ ἐζήτηε νὰ μάθῃ διὰ τὸν βασιλέα, πῶς συμπεριεφέρετο πρὸς τοὺς ἐχθρούς του, καὶ πόση ἦτο ἡ δύναμις τοῦ περσικοῦ κράτους.

Ὅσακις ἤρχετο ἀγγελία, ὅτι ὁ Φίλιππος ἐνίκησεν εἰς μίαν μάχην ἢ ἐκυρίευσεν πόλιν σπουδαίαν, ὁ Ἀλέξανδρος ἐφαίνετο λυπημένος. Ἔλεγε δὲ εἰς τοὺς συνηλικιώτας του: «ὦ παῖδες, πάντα προλήψεται ὁ πατήρ· ἐμοὶ δὲ οὐδὲν ἀπολείπει μεθ' ὑμῶν ἔργον ἀποδείξασθαι μέγα καὶ λαμπρόν».

Όταν κάποτε ο Φίλιππος έξεστράτευσεν έναντίον τής Θράκης, ο Άλέξανδρος εις ηλικίαν 16 έτών έγινε επιτροπος του μακεδονικού θρόνου. Τότε ένίκησε μίαν φυλήν εις τόν Στρυμόνα, ή όποία έστασίασεν. Εις τήν μάχην δέ τής Χαιρωνείας, όπως έμάθομεν, διηύθυνε τόν μακεδονικόν ίππικόν και έφάνη τότε, ότι ήτο γεννημένος να διοικη.

98. ΠΩΣ ΕΞΕΠΑΙΔΕΥΘΗ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Ο Φίλιππος ένγώριζε πολύ καλά τήν δύσκολον φύσιν του υίου του και εκάλεσε τους καλύτερους διδασκάλους διά τήν μόρφωσίν του. Ο σπουδαιότερος όμως διδάσκαλος του Άλέξανδρου ήτο ο μεγαλύτερος φιλόσοφος τών χρόνων εκείνων, ο Άριστοτέλης.

Ουτός υπήρξε μαθητής του Πλάτωνος και έγινε ο περιφημότερος φιλόσοφος κατ' εκείνους τους χρόνους. Τα έργα του, τα όποια έγραψεν, είναι πολλά. Μέσα δέ εις αυτά ο σπουδαίος εκείνος σοφός συνέλεξε και έτακτοποίησε ό,τι ένγώριζον τότε οι άνθρωποι.

Ο Άριστοτέλης δέν υπήρξε μόνον ο διδάσκαλος του αρχαίου κόσμου, αλλά και τών χρόνων μετά Χριστόν. Ωνόμαζον δέ αυτόν τότε «*διδάσκαλον κάθε γνώσεως*». Εις τήν σημερινήν εποχήν τα έργα του μελετώνται από τους ανθρώπους τών γραμμάτων με πολύ ένδιαφέρον και θαυμασμόν.

Ο Άριστοτέλης ένέπνευσεν εις τόν μέγαν μαθητήν του ένθουσιασμόν διά κάθε ώραϊον και μέγα. Διά τοϋτο ο Άλέξανδρος με πολύ ένδιαφέρον παρηκολούθησε τας διδασκαλίας του μεγάλου του διδασκάλου και έμαθε πολλά από τας πολιτικάς, τας ήθικάς και άκόμη από τας φιλοσοφικάς ιδέας του Άριστοτέλους.

Ήτο εκ φύσεως φιλόλογος και φιλαναγνώστης. Τό σπουδαιότερον όμως βιβλίον, τόν όποϊον ήγάπα πολύ ο Άλέξανδρος, ήτο ή Ίλιάς του Όμήρου. Τα κατορθώματα δέ τών ήρώων τής Ίλιάδος συνεκίνουν αυτόν πολύ και διηγείρον τήν φαντασίαν του. Άλλά περισσότερον από όλους τους ήρωας ήγάπα και έθαύμαζε τόν Άχιλλέα. Διά τοϋτο έφερε πάντοτε κάτω από

τὸ προσκεφάλαιόν του μαζί με τὸ ἐγχειρίδιον καὶ τὸ ἀγαπητόν του βιβλίον τῆς Ἰλιάδος.

Τόσον πολὺ ἠγάπα ὁ Ἀλέξανδρος τὸν διδάσκαλόν του, ὥστε ἔλεγεν· «εἰς μὲν τὸν πατέρα μου ὀφείλω τὸ ζῆν, εἰς δὲ τὸν διδάσκαλόν μου τὸ καλῶς ζῆν».

99. Η ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ὅπως ἡ ψυχὴ του ἦτο τόσον πλουσία ἀπὸ ἀρετάς, τοιούτῳ τρόπῳ ὡραία ἦτο καὶ ἡ μορφή του.

Ἀπὸ τὰς πολλὰς εἰκόνας τοῦ Ἀλεξάνδρου, αἱ ὁποῖαι σφύζονται, σχηματίζομεν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἦτο πολὺ ὡραίος. Εἶχε παρθενικὴν ὄψιν. Τὸ πρόσωπον καὶ τὸ στήθος του ἦσαν ὁλόλευκα καὶ εἶχον ἐλαφρὰν ἐρυθρότητα. Οἱ ὡραῖοι του ὀφθαλμοὶ ἦσαν ὑγροὶ καὶ ἡ κεφαλὴ του μετὰ τοὺς ὡραίους βοστρύχους ἔκλινεν ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερά. Αἱ σπουδαιότεραι εἰκόνας τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶναι ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας ἔκαμεν ὁ Λύσιππος.

Ὁ καλλιτέχνης αὐτός, εἰς ἓνα χάλκινον ἀνδριάντα τοῦ Ἀλεξάνδρου, παρουσιάζει αὐτὸν ὀρθὸν μετὰ τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ἄνω. Μετὰ τὴν χεῖρα του κρατεῖ τὴν λόγχην, μετὰ τὴν ὁποῖαν ἐκυρίευσεν τὴν Ἀσίαν· στρέφει δὲ τὸ πρόσωπόν του πρὸς τὸν οὐρανόν, ὡσάν νὰ λέγῃ εἰς τὸν Δία· «γὰρ ὑπ' ἐμοὶ τίθεμαι, Ζεῦ, σὺ δ' Ὀλυμπον ἔχει»· δηλαδὴ «εἰς τὴν γῆν ἐξουσιάζω ἐγώ, Ζεῦ, σὺ δὲ ἐξουσίαζε εἰς τὸν Ὀλυμπον».

100. Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον, ἦτο μόλις 20 ἐτῶν. Ποτὲ βασιλεὺς δὲν συνήνητσε τόσας δυσκολίας εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας του, ὅσας ὁ νεαρὸς αὐτὸς βασιλεὺς.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα μερικαὶ πόλεις, μόλις ἔμαθον τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου, ἔδειξαν ὅτι ἤθελον νὰ ἀνακτήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Ὁ Ἀλέξανδρος τότε μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς ἓν συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἔγινεν εἰς τὴν Κόρινθον, ἀνηγορεύθη, ὅπως ἄλλοτε ὁ πατὴρ του, στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ὄλων τῶν Ἑλλήνων.

Κατόπιν ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν γειτόνων βαρβάρων λαῶν, οἱ ὁποῖοι εὕρισκοντο πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ βασιλείου του καὶ ἠπειλοῦν αὐτό. Ἐνῶ ἐπολέμει νικηφόρος ἐναντίον των, διεδόθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ εἶδησις, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανε. Τότε οἱ Θηβαῖοι ἐπανεστάτησαν καὶ ἐπολιόρησαν τὴν κυβερνητικὴν φρουρὰν εἰς τὴν Καδιμίαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος, μόλις ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Θηβαίων, ἔσπευσεν ὡσὰν ἀστραπὴ ἐναντίον των. Εἰς μίαν φοβερὰν μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Θηβαῖοι ἐπολέμησαν γενναίως ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των, ὁ Ἀλέξανδρος ἐκυρίευσεν τὰς Θήβας. Τρομερὸν ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς πόλεως. Ἡ πόλις ὀλόκληρος κατεστράφη· μόνον δὲ οἱ ναοὶ καὶ ἡ οἰκία τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου ἐσώθησαν κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τὴν καταστροφὴν.

Πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι ἐπίσης ἐπανεστάτησαν τότε, συμπεριεφέρθη ἐπιεικῶς. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐσεβάσθη τοὺς πολίτας τῆς ἐνδόξου πόλεως, ἡ ὁποία ἦτο ἡ μήτηρ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες τότε ἔμαθον νὰ σέβωνται τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ νεαροῦ βασιλέως. Ἀπὸ τὸν σεβασμὸν δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ ποιητοῦ ἐδιδάχθησαν πόσον ὁ νέος βασιλεὺς ἐτίμα τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα.

101. Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ.
ΤΟ ΠΕΡΣΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Δύο ἔτη ἀφ' ὅτου ὁ Ἀλέξανδρος ἀνῆλθεν εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον, ἐξεστράτευσεν εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν ἐναντίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ μέγα ὄνειρον τοῦ Φιλίππου, νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐπὶ κεφαλῆς ὄλων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ κοινοῦ ἔχ-

θροῦ, τῶν Περσῶν, ἐπραγματοποιεῖ τώρα ὁ ἔνδοξος υἱὸς του. Στρατὸς πεζικὸς 30.000 ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ 334 π.Χ. τὴν ἄλλην Ἑλλάδα καθὼς καὶ 5.000 ἵππεῖς μὲ ἀρχιστράτηγον τὸν Ἀλέξανδρον ἐβάδισαν διὰ τῆς Θράκης, διέβησαν τὸν Ἑλλησποντον καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Μόνον οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Διότι εἶπον, ὅτι «δὲν εἶναι πατροπαράδοτον εἰς αὐτοὺς νὰ ἀκολοῦθοῦν ἄλλους, ἀλλ' αὐτοὶ νὰ εἶναι ἀρχηγοὶ τῶν ἄλλων».

Εἰς τὴν Τροίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀπὸ τὸν Ὅμηρον, ὁ Ἀλέξανδρος προσέφερε θυσίας εἰς τὴν Ἀθηνᾶν καὶ μεγάλας τιμὰς ἐπάνω εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλέως. Ἐμακάρισε δὲ τὸν ἥρωα, ὁ ὁποῖος ἔτυχε νὰ ἔξη τόσον πιστὸν φίλον, ὅπως τὸν Πάτροκλον, ὅταν ἔζη, καὶ κήρυκα μέγαν, τὸν Ὅμηρον, ὅταν ἀπέθανεν.

Ποία ἄραγε ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ περσικοῦ κράτους, ὅταν ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τοῦ ὁ Ἀλέξανδρος;

Τὸ περσικὸν κράτος δὲν εὕρισκετο τότε εἰς τὴν μεγάλην του ἀκμὴν, ὅπως πρὶν. Εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν ἐγίνοντο συχνὰ δολοφονίαι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ κράτος ἐπαναστάσεις. Μερικοὶ σατράπαι ἤθελον νὰ εἶναι ἀνεξάρτητοι καὶ πολλὰς φορές ἐπολέμουν μεταξύ των. Βασιλεὺς τότε τοῦ περσικοῦ κράτους ἦτο ὁ **Δαρεῖος ὁ Κοδομανός**, ἀγαθὸς καὶ γενναῖος βασιλεὺς.

102. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΡΑΝΙΚΟΝ ΠΟΤΑΜΟΝ

Ἡ πρώτη μάχη μεταξύ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Περσῶν ἐγίνε πλησίον ἐνὸς μικροῦ ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος χύνεται εἰς τὴν Προποντίδα, τοῦ **Γρανικοῦ** ποταμοῦ. Ἐκεῖ οἱ Πέρσαι σατράπαι εἶχον συναθροίσει στρατὸν ἀπὸ 40.000 ἀνδρας. Μὲ τὸν στρατὸν αὐτὸν ἤλπιζον, ὅτι θὰ δυνηθοῦν νὰ σταματήσουν τὴν προέλασιν τοῦ στρατοῦ τοῦ νεαροῦ Μακεδόνοιο στρατηλάτου.

Σχέδιον μάχης Γρανικοῦ.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέρασε τὸν ποταμὸν καὶ ἐπέπεσε κατὰ τοῦ περσικοῦ ἵππικοῦ, τὸ ὁποῖον ἦτο παρατεταγμένον εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην. Κατόπιν σκληροῦ ἀγῶνος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκινδύνευσε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος, κατεστράφη ὀλόκληρος σχεδὸν ὁ περσικὸς στρατός, ἐνῶ ὀλίγοι ἔπεσαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὕστερον ἀπὸ τὴν ἔνδοξον νίκην εἰς τὸν Γρανικὸν ποταμὸν, ἔστειλεν εἰς τὰς Ἀθήνας 300 περσικὰς πανοπλίας, ὡς ἀφιέρωμα εἰς τὴν Ἀθηναῖαν, ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἡ ἀφιέρωσις συνωδεύετο καὶ μὲ τὸ γράμμα· «Ἀλέξανδρος Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες, πλὴν Λακεδαιμονίων, ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντων».

103. Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΥΡΙΟΣ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ.
Ο ΓΟΡΔΙΟΣ ΔΕΣΜΟΣ

Μὲ τὴν νίκην του εἰς τὸν Γρανικὸν ὁ Ἀλέξανδρος ἔγινε κύριος τῆς Φρυγίας. Αἱ Σάρδεις, ἡ Ἔφεσος καὶ ἡ Μίλητος ὑπετάγησαν εἰς αὐτόν. Αἱ πόλεις τῆς Λυκίας ἔσπευσαν καὶ αὐταὶ νὰ ἀνοίξουν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὰς πύλας των. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἔγινε κύριος ὀλοκλήρου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου ὑπῆρχον, ὅπως γνωρίζομεν, πολλαὶ ἑλληνικαὶ πόλεις. Ἡ χώρα αὕτη οὐδέποτε πλεόν ὑπέκυψε εἰς τὸν περσικὸν ζυγόν. Κατόπιν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπορεύθη πρὸς βορρᾶν, εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Φρυγίας, τὸ **Γόρδιον**, ὅπου ὁ στρατός του ἐπέρασε τὸν χειμῶνα. Ἐκεῖ ἔδειξαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὸν περίφημον **Γόρδιον δεσμόν**.

Ὁ δεσμός αὐτὸς ἦν ἡνῶνε τὸν ζυγὸν μιᾶς ἀμάξης μὲ τὸ τιμόνι. Ἦτο δὲ κατὰ τοιοῦτον τρόπον συμπεπλεγμένος, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὕρη τις οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος.

Ἡ ἄμαξα αὕτη ἦτο πολὺ παλαιὰ καὶ εὕρισκετο εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως. Ἀνῆκε δὲ εἰς τὸν γεωργὸν **Γόρδιον** καὶ τὸν υἱὸν του **Μίδα**, τοὺς πρώτους βασιλεῖς τῆς Φρυγίας. Ἀρχαῖος χρησμός ἔλεγεν, ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ λύσῃ τὸν δεσμόν, θὰ γίνῃ ἄρχων τῆς Ἀσίας.

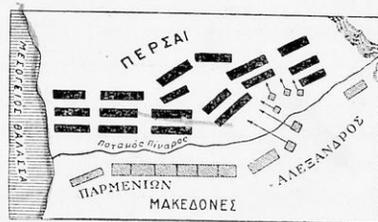
‘Ο Ἀλέξανδρος μὲ τὸ ξίφος του ἔκοψε τὸν δεσμὸν καὶ εἶπεν· «ὁ δεσμὸς ἐλύθη».

104. Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΥΡΙΟΣ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ

Τὴν ἀνοιξιν τοῦ ἄλλου ἔτους ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέρασε τὰ στενὰ τοῦ ὄρους Ταύρου καὶ ἔγινε κύριος τῆς **Κιλικίας**. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐβάδισε καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν βόρειον Συρίαν. Ἐν τῷ μεταξῷ ὁ Δαρεῖος εἶχε κάμει μεγάλας στρατιωτικὰς προετοιμασίας εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Μεγάλη δὲ περσικὴ στρατιὰ ἐβάδισε τότε ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλά, ὅπως ἄλλοτε ἢ μεγάλη στρατιὰ τοῦ Ξέρξου δὲν εἶχε καλὴν ὀργάνωσιν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τώρα δὲν εἶχεν οὔτε καλοὺς στρατηγούς οὔτε καὶ τάξιν.

‘Ο Ἀλέξανδρος εἶχε πληροφορηθῆ, ὅτι ὁ Δαρεῖος μὲ πολὺ ἀνώτερον στρατὸν ἀπὸ τὸν ἰδικόν του εὕρισκετο εἰς τὴν Συρίαν. Ἐβάδισε λοιπὸν πρὸς συνάντησίν του. ‘Ο Δαρεῖος ὁμῶς ἔκαμε μέγα στρατηγικὸν σφάλμα. Ἀντὶ νὰ περιμείνῃ τὸν στρατὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὰς ἀνοικτὰς πεδιάδας τῆς Συρίας, ὅπου θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ ὅλας τὸς δυνάμεις, ἔσπευσε νὰ συναντήσῃ αὐτὸν εἰς τὰ στενὰ τῆς Κιλικίας.

Εἰς τὰς ὄχθας ἑνὸς μικροῦ ποταμοῦ, τοῦ **Πινάρου**, πρὸς νότον τῆς πόλεως Ἴσσοῦ, παρέταξε μόνον ἓν μέρος τοῦ στρατοῦ του. Τὸ ὑπόλοιπον δὲν ἠδυνήθη νὰ χρησιμοποιήσῃ. Τὸ μέρος αὐτό, εἰς τὸ ὁποῖον παρετάχθη ὁ Δαρεῖος, εὕρισκετο εἰς ἓν στενὸν μέρος, τὸ ὁποῖον σχηματίζεται μεταξῷ τῆς θαλάσσης τοῦ Ἴσσικοῦ κόλπου καὶ τοῦ ὄρους Ἀμανοῦ.

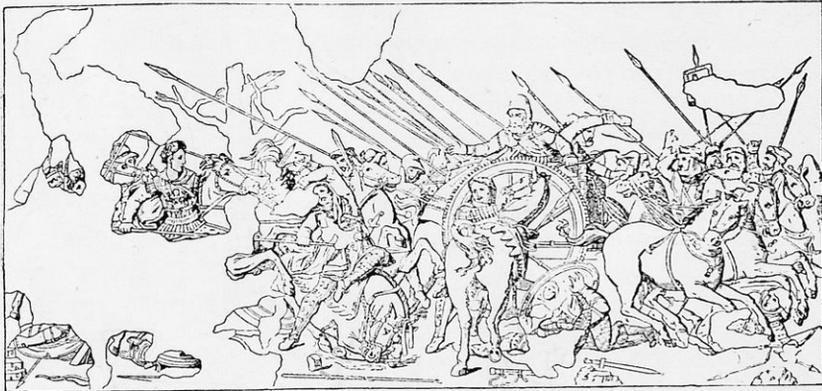
Σχέδιον μάχης Ἴσσοῦ.

‘Ο Ἀλέξανδρος, ὅπως εἵπομεν, εἶχε προχωρήσει πρὸς συνάντησιν τοῦ Δαρείου ἀκόμη νοτιώτερον, πρὸς τὴν Συρίαν. Μὲ ἔκπληξιν δὲ ἔμαθεν, ὅτι ὁ Δαρεῖος εὕρισκετο ὀπισθὲν του. Ἀμέσως συνήθροισε τοὺς ἀρχηγούς ὅλου τοῦ στρατεύματος. Ὁμίλησεν εἰς αὐτοὺς διὰ τὸν

ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ κάμουν, καὶ ἐξήγησε τὸ λάθος τοῦ Δαρείου. Ὑπενθύμισεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι αὐτοὶ μὲν μάχονται χάριν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ἐνῶ οἱ στρατιῶται τοῦ Δαρείου κινδυνεύουν διὰ μισθόν. Ἐφερε πρὸς τούτοις εἰς τὴν μνήμην τῶν τὸ κατόρθωμα τῶν Μυρίων τοῦ Ξενοφώντος, οἱ ὅποιοι χωρὶς ἵππικὸν ἐνίκησαν τὸν μέγαν βασιλέα, ἐνῶ αὐτοὶ τώρα εἶχον ἰσχυρὸν ἵππικόν· ἐκτὸς δὲ τούτου εἶχον στρατηγὸν τὸν Ἀλέξανδρον.

105. Η ΝΙΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΙΣΣΟΝ

Ἀμέσως ὅλος ὁ στρατὸς μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμόν ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην τοῦ ποταμοῦ,

Ἡ μάχη τῆς Ἰσσοῦ.

Μωσαϊκόν, τὸ ὁποῖον εὗρέθη τὸ 1831 εἰς τὴν Ἰταλικὴν πόλιν Πομπηϊαν. Εὗρίσκετο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατ' ἀρχάς· κατόπιν δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ ἔφερον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἶναι ἀντίγραφον ἀπὸ παλαιότερον ἔργον.

ἀπέναντι τῆς περσικῆς παρατάξεως. Ὁ Ἀλέξανδρος παρέταξε 333 π.Χ. μὲ μεγάλην στρατηγικὴν τέχνην τὸν στρατὸν του. Αὐτὸς δὲ μὲ τὸ ἵππικόν καὶ τὸ δεξιὸν τῆς φάλαγγος, τὸ ὁποῖον διηύθυνε, ἐπέρασε τὸν ποταμὸν καὶ ἐπέπεσεν ὡς κεραυνὸς ἐναντίον τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τῶν Περσῶν. Οὗτοι

δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνθέξουν εἰς τὴν ὀρμητικὴν ἐπίθεσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἔφυγε καὶ ὁ Δαρεῖος, ὁ ὁποῖος κατελήφθη ὑπὸ τρόμου μήπως αἰχμαλωτισθῆ. Κατ' ἀρχὰς μὲ τὸ ἄρμα του καὶ ἔφιππος κατόπιν ἔσπευσε νὰ σωθῆ. Δὲν ἐστάθη δὲ εἰς κανὲν μέρος, παρὰ μόνον ὅταν διέβη τὸν Εὐφράτην ποταμὸν.

Ἡ τεραστία στρατιὰ τοῦ Δαρείου ἐγκατελείφθη ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν τῆς βασιλείας, διελύθη καὶ κατεστράφη. Οἱ Ἕλληνες, κατὰ τὸ ἥμισυ ὀλιγώτεροι ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Δαρείου, ἐνίκησαν τότε εἰς τὴν Ἴσσον λαμπρὰν νίκην.

Τὸ στρατόπεδον τοῦ Δαρείου μὲ τὰ ἄπειρα καὶ πλούσια λάφυρα τοῦ ἐχθροῦ περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων νικητῶν.

Ἐκεῖ συνελήφθησαν ἐπίσης αἰχμάλωτοι ἡ μήτηρ, ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα τοῦ Δαρείου.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔδειξεν ὄλην τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς του πρὸς τὰς βασιλίσσας αἰχμαλώτους. Διέταξε νὰ τιμῶνται αἱ γυναῖκες πάντοτε, ὅπως καὶ προηγουμένως, ὡς βασιλίσσαι. Ἡ λαμπρὰ διαγωγὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀντιπάλου βασιλέως ἔκαμε τότε ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν εἰς ὅλους.

106. ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΚΑΙ ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΥΡΟΥ

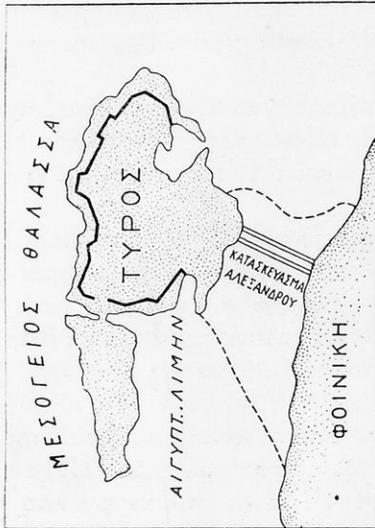
Μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἴσσοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἠθέλησε πρῶτον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κυριαρχίαν του εἰς ὄλην τὴν παραλίαν πρὸς νότον καὶ ἔπειτα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν καταδίωξιν τοῦ Δαρείου. Ἐβάδισε λοιπὸν διὰ τῆς **Σιδῶνος** καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν **Τύρον**.

Αὕτη ἦτο σπουδαιότατος ναυτικὸς λιμὴν τῆς Συρίας καὶ εὐρίσκετο ἐπάνω εἰς μίαν μικρὰν νῆσον. Ἦτο ὠχυρωμένη καλὰ καὶ ἐπροστατεύετο ἀπὸ 80 πλοῖα, ἐκτὸς τῶν ἄλλων τὰ ὁποῖα ἔπλεον εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Οἱ Τύριοι ποτέ, οὔτε εἰς τοὺς κυριάρχους τῶν Πέρσας, δὲν ἐπέτρεψαν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν πόλιν τῶν.

Ἐκεῖ ὁ Ἀλέξανδρος συνήντησε τὴν περισσότερον σοβαρὰν

ἀντίστασιν ἀπὸ ὅλας, ὅσας συνήντησε κατὰ τὴν ἐκστρατείαν του εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας διήρκεσεν ἡ πολιορκία τῆς ἰσχυρᾶς ἐκείνης πόλεως. Ὁ Ἀλέξανδρος μόνον ἀπὸ τὴν ξηρὰν ἦτο δυνατόν νὰ κυριεύσῃ τὴν ὄχυρὰν αὐτὴν θέσιν. Πλοῖα δὲν εἶχεν ἄρκετὰ διὰ νὰ τὴν προσβάλλῃ ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Διὰ τοῦτο

Τύρος.

κατεσκεύασε τείχος 332 π.Χ. ἐντὸς τῆς θαλάσσης, διὰ τοῦ ὁποίου ἤνωσε τὴν νῆσον μετὰ τὴν ξηρὰν, καὶ μετεχειρίσθη σπουδαίας πολιορκητικὰς μηχανάς, μετὰ τὰς ὁποίας ἐγένετο κύριος τῆς πόλεως.

Ἡ πολιορκία τῆς Τύρου ἔχει πολὺ μεγάλην σημασίαν καὶ θεωρεῖται ὡς τὸ περιφημότερον ἀπὸ ὅλα τὰ πολιορκητικὰ ἔργα, ὅσα ἀναφέρει ἡ Ἱστορία.

107. Αἱ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΑΡΕΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ

Ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος εὐρίσκετο εἰς τὸ τέλος τῆς πολιορκίας τῆς Τύρου, ἦλθον πρὸς αὐτὸν πρέσβεις ἀπὸ τὸν Δαρείον. Οἱ πρέσβεις ἔφερον εἰς τὸν Ἀλέξανδρον χιλιάδας ταλάντων ὡς λύτρα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς μητρός, τῆς συζύγου καὶ τῶν παιδῶν τοῦ Δαρείου. Εἶπον δὲ ὅτι ὁ Δαρείος παρεχώρει εἰς αὐτὸν ὅλην τὴν χώραν, ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ μέχρι τῆς ἑλληνικῆς θαλάσσης, καὶ τοῦ ἔδιδεν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ. Ἦρκει μόνον ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸ ἐξῆς νὰ εἶναι φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ Δαρείου.

Ἄλλ' ὁ νεαρὸς βασιλεὺς εἰς τὸν μέγαν του νοῦν εἶχε συλλάβει μέγα σχέδιον ἠθέλε νὰ ἰδρῦσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν ἕν ἀπέραντον κράτος καὶ νὰ διαδώσῃ εἰς αὐτὸ τὸν ἑλληνικὸν πολιτι-

σμόν, τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ὠραίαν ἑλληνικὴν τέχνην. Ἀπέρριψε λοιπὸν τὰς προτάσεις τοῦ Δαρείου καὶ ἀπεφάσισε νὰ κυριεύσῃ ὁλόκληρον τὸ ἀσιατικὸν κράτος.

108. Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΥΡΙΟΣ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ.
Η ΙΔΡΥΣΙΣ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἄλεξανδρος, ἀφοῦ ἔγινε κύριος τῆς Τύρου, ἐπορεύθη νοτιώτερον, διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν κατάκτησιν ὅλης τῆς παραλιάς καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὸν μέγαν βασιλέα κάθε ἔξοδον πρὸς τὴν Μεσόγειον.

Ἐπορεύθη λοιπὸν διὰ τῆς Παλαιστίνης, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἄλλὰ μία πόλις ἰσχυρά, ἡ **Γάζα**, ἠμπόδιζε τὸν δρόμον του. Ταύτην ὁ Ἄλεξανδρος ἐκυρίευσεν μετὰ δίμηνον πολιορκίαν. Ὁ γενναῖος ὑπερασπιστὴς τῆς πόλεως **Βάτις** καὶ οἱ ἀνδρεῖοι στρατιῶται του ἐφονεύθησαν· αἱ δὲ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι.

Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Ἄλεξανδρος ἐβάδισεν μὲ εὐκολίαν πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Περσῶν χωρὶς τὴν θέλησιν των. Γνωρίζομεν δὲ ὅτι ἔκαμνον συχνὰς ἐπαναστάσεις ἐναντίον τοῦ μεγάλου βασιλέως. Τώρα μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν ἐδέχθησαν τὸν Ἄλεξανδρον, ὁ ὁποῖος χωρὶς πόλεμον ἔγινε κύριος καὶ τῆς σπουδαίας αὐτῆς χώρας.

Ὁ Ἄλεξανδρος ἐτακτοποίει μὲ τὸν καλύτερον τρόπον τὴν διοίκησιν εἰς τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἐκυρίευσεν. Τὸ ἴδιον ἔκαμε καὶ διὰ τὴν Αἴγυπτον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐφαίνετο, ὅτι δὲν εἶχε μόνον μεγάλην στρατιωτικὴν ἰκανότητα, ἀλλ' εἶχε καὶ πολιτικὸν νοῦν. Ἐφρόντιζε νὰ ἐξασφαλίζῃ εἰς τὰς πόλεις διὰ παντὸς τὴν κυριαρχίαν του.

Μία ἀπὸ τὰς μεγάλας του πράξεις εἰς τὴν Αἴγυπτον εἶναι ἡ ἵδρυσις εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου ποταμοῦ μιᾶς νέας πρωτευούσης ἀντὶ τῆς παλαιᾶς, τῆς **Μέμφιδος**. Ἡ νέα αὐτὴ πόλις, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ ὄνομά του ὠνομάσθη **Ἀλεξάνδρεια**, εὕρισκετο εἰς λαμπρὰν θέσιν καὶ ἦτο πολὺ 331 π.Χ. κατάλληλος διὰ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ὁ ἴδιος ὁ Ἄλεξανδρος ἐπέβλεψεν εἰς τὰ σχέδια τῶν ὁδῶν τῆς νέας πό-

λεως ἤθελε δὲ ἡ πόλις αὐτὴ νὰ γίνῃ τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ σήμερον ἡ Ἀλεξάνδρεια εἶναι ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους λιμένας τῆς Μεσογείου.

Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ὁ Ἀλέξανδρος ἐπορεύθη διὰ τῆς ἐρήμου καὶ ἔφθασεν εἰς μίαν ὄαριν, ὅπου εὕρισκετο ἱερὸν τοῦ θεοῦ Ἄμμωνος. Οἱ ἱερεῖς τοῦ μαντείου ἐχαιρέτισαν τὸν μέγαν βασιλέα καὶ στρατηλάτην ὡς υἱὸν τοῦ θεοῦ.

109. Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΙΑΒΑΙΝΕΙ ΤΟΝ ΕΥΦΡΑΤΗΝ ΚΑΙ ΤΙΓΡΙΝ ΠΟΤΑΜΟΝ. Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΜΕ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ ΤΟΥ ΔΑΡΕΙΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐτακτοποίησε τὴν διοίκησιν τῆς Αἴγυπτου, ἐπέστρεψε καὶ πάλιν τὴν ἄνοιξιν εἰς τὴν Τύρον. Ἐκεῖ
331 π.Χ. ἔκαμε μεγάλας ἐτοιμασίας, διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ περσικοῦ κράτους. Διέβη κατόπιν τὸν Εὐφράτην ποταμόν, ἐβάδισε τὴν Μεσοποταμίαν χώραν καὶ κατόπιν ἐπέρασε τὸν Τίγριν ποταμόν.

Ἄλλὰ τί ἔκαμνε λοιπὸν ὁ μέγας βασιλεύς, διὰ νὰ ἀποκρούσῃ τὴν ραγδαίαν προέλασιν τοῦ Μακεδόνοιο βασιλέως;

Ὁ Δαρεῖος, ὅταν εἶδεν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέρριψε τὰς προτάσεις του, ἀπεφάσισε νὰ δοκιμάσῃ καὶ πάλιν τὴν δύναμιν τῶν ὄπλων του. Συνήθροισε λοιπὸν πολυάριθμον στρατὸν πεζικὸν καὶ ἵππικόν. Ὁ ἱστορικὸς Ἀρριανὸς μᾶς λέγει, ὅτι ὁ πεζικὸς στρατὸς ἦτο ἔν ἑκατομμύριον. Τεσσαράκοντα δὲ χιλιάδες ἦσαν οἱ ἵππεῖς του. Ἄλλ' αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ Δαρεῖος εἶχε καὶ ἔν ἄλλο σπουδαῖον ὄπλον, τὰ δ ρ ε π α ν η φ ὀ ρ α ἄ ρ μ α τ α. Ταῦτα ἦσαν 200 καὶ ἡ ἐνέργειά των ἐφαίνετο πολὺ φοβερά. Τὸ δρεπανηφόρον ἄρμα εἶχεν ἰσχυροὺς τροχοὺς καὶ ἄξονα μακρόν· ἀπὸ τὸ ἐν δὲ καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ τροχοῦ εἶχε δρέπανα σιδηρᾶ δύο πήχεων, καθὼς καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἄξονα, τὰ ὁποῖα ἔβλεπον πρὸς τὴν γῆν. Διὰ πρώτην φορὰν τότε μανθάνομεν, ὅτι ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ 15 ἐλέφαντες εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Δαρείου. Ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπετελεῖτο ἀπὸ 40.000 πεζοὺς καὶ 7.000 ἵππεῖς.

110. Η ΜΑΧΗ ΠΑΡΑ ΤΑ ΓΑΥΓΑΜΗΛΑ

Οἱ δύο στρατοὶ συνητήθησαν εἰς ἀνοικτὴν πεδιάδα, πλη-

σίον εις μίαν πόλιν, τὰ Γαυγάμηλα. Ἐκεῖ ἔγινε μία πολὺ σπουδαία μάχη, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν θὰ ἔκρινετο ἡ τύχη τοῦ περσικοῦ κράτους. Ἐπειδὴ ἡ στρατιὰ τοῦ Δαρείου ἦτο 331 π.Χ. πολὺ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν στρατιὰν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐσχημάτιζε μεγάλην γραμμὴν καθὼς ἦτο παρατεταγμένη. Διὰ τοῦτο ὑπῆρχε κίνδυνος αἱ δύο πτέρυγες τοῦ ἑλληνικοῦ

στρατοῦ νὰ κυκλωθοῦν καὶ νὰ κτυπηθοῦν καὶ ἀπὸ τὰ πλάγια καὶ ἐκ τῶν ὀπισθεν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον αὐτόν, ἐτοποθέτησεν ὀπίσω ἀπὸ κάθε πτέρυγα δευτέραν γραμμὴν, ὡσὰν ἐπιφυλακὴν. Τὸ δεξιὸν τῆς παρατά-

Ἡ μάχη παρὰ τὰ Γαυγάμηλα.

ξεως εἶχεν ὑπὸ τὴν διοίκησιν του ὁ ἴδιος, τὸ δὲ ἀριστερὸν ἔδωκε καὶ πάλιν εἰς τὸν Παρμενίωνα.

Δύο ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου συνεβούλευσαν αὐτόν τότε νὰ κάμῃ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ τὴν νύκτα. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέρριψε τὴν γνώμην αὐτὴν καὶ εἶπεν· «οὐ κλέπτω τὴν νύκτα».

Ὅπως καὶ εἰς τὰς ἄλλας μάχας, τοιοῦτοτρόπως καὶ κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν ὁ Ἀλέξανδρος ἐφήρμοσε τὸ σχέδιον τῆς λοξῆς φάλαγγος. Κατὰ πρῶτον τὸ ἰππικὸν του συνεπλάκῃ μὲ τὸ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεως τοῦ Δαρείου. Ἐκεῖ ἔγινε τότε πεισματώδης ἀγών. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔπεσαν γενναίως, μὲ τὴν πυκνὴν των παράταξιν κατώρθωσαν νὰ ἀνοίξουν ρῆγμα εἰς τὴν παράταξιν τῶν Περσῶν.

Ἀμέσως κατόπιν ὅλη ἡ παράταξις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὡσὰν σφὴν, ὤρμησε κατὰ τοῦ κέντρου τῆς περσικῆς παρατάξεως, ὅπου εὐρίσκετο ὁ Δαρεῖος.

Ὁ ἀγὼν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὑπῆρξε φοβερὸς καὶ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διαρκέσῃ ἀκόμη περισσότερον χρόνον, διότι ἐκεῖ εὐρίσκοντο τὰ ἄριστα στρατεύματα τοῦ Δαρείου. Ἄλλ' ὁ Δαρεῖος, μόλις εἶδε τὸν Ἀλέξανδρον, ἐφοβήθη τόσον πολὺ, ὥστε πρῶτος ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς φυγῆς.

Ἡ περσικὴ παράταξις διελύθη καὶ ὄλος ὁ στρατὸς ἐτράπη εἰς φυγὴν. Ἀναρίθμητοι ἦσαν οἱ νεκροὶ καὶ οἱ αἰχμάλωτοι. τοὺς ὁποίους ἄφησαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης οἱ Πέρσαι, πλούσια δὲ τὰ λάφυρα.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην ἐνίκησε λαμπρὰν νίκη, ἣ ὁποία ἔκρινεν ὀριστικῶς τὴν διάλυσιν τοῦ τόσον ἰσχυροῦ ἄλλοτε περσικοῦ κράτους.

111. Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΙΝΕΤΑΙ Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΠΕΡΣΙΑΣ

Μετὰ τὴν λαμπρὰν νίκη τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὰ Γαυγάμηλα, ὁ Ἀλέξανδρος ἐβάδισε πρὸς νότον καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν **Βαβυλῶνα**. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν τῶν θαυμάτων ὁ Ἀλέξανδρος ἔγινε δεκτὸς μὲ μεγάλην μεγαλοπρέπειαν. Ἱερεῖς, ἀξιωματοῦχοι καὶ ὁ λαὸς τῆς περιφήμου αὐτῆς πόλεως ὑπεδέχθησαν τὸν νικηφόρον στρατηλάτην μὲ πολλὰς τιμὰς.

Ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα ἐπορεύθη εἰς τὰ **Σοῦσα**, ὅπου ἄφησε τὸν στρατὸν του νὰ ἀναπαυθῆ. Κατόπιν ἐβάδισε καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πλέον ἱερὰν ἀπὸ τὰς πρωτευούσας τοῦ περσικοῦ κράτους, τὴν **Περσέπολιν**, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν κατόπιν μικρᾶς ἀντιστάσεως. Ἐκεῖ ὁ Ἀλέξανδρος ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτὸν του βασιλεῆα τοῦ κράτους τῶν Περσῶν. Ἐγινε κύριος ὄλου τοῦ θησαυροῦ, τὸν ὁποῖον εὗρεν ἐκεῖ, καὶ κατέκαυσε τὸ μεγαλοπρεπὲς βασιλικὸν ἀνάκτορον. Τοιοῦτοτρόπως ἐτιμώρησε τοὺς Πέρσας, οἱ ὁποῖοι ἄλλοτε, πρὶν ἀπὸ 150 ἔτη, ἐπυρπόλησαν τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἀκρόπολιν.

Τέσσαρα ἔτη παρῆλθον ἀφ' ὅτου ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Εἰς τὸ ὀλίγον αὐτὸ διάστημα κατῴρωσε μὲ ὀλίγας χιλιάδας Ἑλλήνων νὰ νικήσῃ τὰς κατὰ πολὺ ἀνωτέρας δυνάμεις τοῦ Πέρσου βασιλέως. Τώρα εἰς ἡλικίαν 26 ἐτῶν ἔγινεν ὁ ἴδιος βασιλεὺς τοῦ ἀχανοῦς αὐτοῦ βασιλείου. Ἡ δόξα του ἔφθασεν εἰς τὸ μεγαλύτερον σημεῖον. Ὁ Κορίνθιος **Δημάρταος**, ὅταν εἶδεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα τὸν Ἀλέξανδρον νὰ κάθεται ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου τῆς Ἀσίας, εἶπε μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς· « *πύσῃν μεγάλῃν εὐχαιοῖσθαι ἐστεροθήη-*

σαν οἱ Ἕλληνες οἱ ἀποθανόντες πρὶν ἶδουν τὸν Ἀλέξανδρον νὰ κάθηται εἰς τὸν θρόνον τοῦ Δαρείου! »

Πράγματι· ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἠσθάνθησαν τότε μεγάλην ὑπερηφάνειαν, ὅταν εἶδον, ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἡ ὅποια ὀλίγα ἔτη πρὶν ἐξετείνετο ἀπὸ τὰς Θερμοπύλας μέχρι τοῦ Ταινάρου, τώρα ἔφθανε μέχρι τοῦ μυθικοῦ βασιλείου τῶν Βαβυλωνίων. Μὲ συγκίνησιν πράγματι βλέπομεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἐνῶ πρὶν ἀπὸ δέκα ἔτη ἀλληλοεσπαράσσοντο κατὰ τὸν Ἱερὸν πόλεμον δι' ἀσημάντους ἀφορμάς, τώρα ὅλοι ἠνωμένοι ὑπὸ τὸν μέγαν στρατηλάτην των βασιλέα ἐπολέμουν εἰς τὰ Γαυγάμηλα διὰ τὴν κυριαρχίαν τοῦ μεγάλου κράτους τῶν Περσῶν καὶ τῶν θησαυρῶν του.

Ὅλοι οἱ σπουδαιότεροι τότε Ἕλληνες καὶ ὁ ἴδιος ἀκόμη ὁ Δημοσθένης ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀλέξανδρον ὡς εὐεργέτην τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

112. ΚΑΤΑΔΙΩΞΙΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΑΡΕΙΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ὁ στρατός του ἀνεπαύθη εἰς τὴν Περσέπολιν περισσότερον ἀπὸ μῆνα, ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς Μηδίας χώρας. Σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας του ἦτο νὰ καταδιώξῃ τὸν Δαρεῖον, ὁ ὁποῖος εἶχε καταφύγει ἐκεῖ μὲ ὄσους στρατιώτας κατάρθωσε νὰ σώσῃ ἀπὸ τὴν μάχην εἰς τὰ Γαυγάμηλα. 330 π.Χ.

Ἄλλ' ὅταν ἔφθασεν ἐκεῖ, ἔλαβε πολὺ λυπηρὰς εἰδήσεις διὰ τὸν ἀτυχῆ του ἀντίπαλον. Μία ἐπανάστασις ἔγινεν ἀπὸ τοὺς σατράπας τοῦ Δαρείου. Εἷς ἐξ αὐτῶν, ὁ σατράπης τῆς Βακτριανῆς, τοῦ σημερινοῦ Ἀφγανιστάν, ὁ Βῆσσος, συνέλαβε τὸν Δαρεῖον, ἔκλεισεν αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἀνέκλυξε τὸν ἑαυτὸν του βασιλέα.

Ὁ Ἀλέξανδρος κατεδίωξε τὸν Βῆσσον. Ἄλλ' ἐνῶ ἐπλησίαζεν ὁ στρατός τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ Πέρσης σατράπης ἐτράπη εἰς φυγὴν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐφόνευσεν τὸν Δαρεῖον.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν εἶδε τὸ πτώμα τοῦ ἀτυχοῦς ἀντιπάλου του, κατέβη ἀπὸ τὸν ἵππον, ἔλαβε τὴν χλαμύδα του καὶ περιετύλιξεν αὐτό. Ὅπως δὲ ἄλλοτε ὁ Ἀχιλλεὺς παρέδωκε

τὸ πτώμα τοῦ Ἑκτορος εἰς τὸν πατέρα του Πρίαμον, τοιουτοτρόπως καὶ αὐτὸς τότε παρέδωσε τὸ πτώμα τοῦ Δαρείου εἰς τὴν βασίλισσαν μητέρα του καὶ διέταξε νὰ ταφῆ μὲ ὄλας τὰς βασιλικὰς τιμὰς.

Αὐτὴν τὴν οἰκτρὰν τύχην εἶχεν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Περσῶν.

Κατόπιν ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεστράτευσεν ἀνατολικώτερον, εἰς τὴν **Βακτριανὴν** καὶ τὴν **Σογδιανὴν**, δηλαδή τὸ σημερινὸν **330 - 328 π.Χ.** Ἀφγανιστάν καὶ Τουρκεστάν. Τὰς χώρας αὐτὰς ἐκυρίευσεν εἰς διάστημα δύο ἐτῶν κατόπιν πολέμων. Ἐκεῖ συνέλαβε καὶ κατεδίκασεν εἰς θάνατον τὸν Βῆσσον διὰ τὸν φόνον τοῦ Δαρείου.

Εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας ἐκεῖνας χώρας ὁ Ἀλέξανδρος ἴδρυσεν διαφόρους πόλεις, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρξαν σημαντικαὶ διὰ τὴν διάδοσιν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ διὰ τὸ ἐμπόριον. Σπουδαία ὑπῆρξεν ἡ **Ἀλεξάνδρεια ἡ ἐπ' ἐσχάτῃ**, ἐπὶ τοῦ **Ἰαξάρτου** ποταμοῦ, τὸ τελευταῖον ὄριον τῶν κατακτήσεών του πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀσίας.

113. Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΙΝΔΙΚΗΣ

Ὁ ἀκούραστος στρατηλάτης, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Περσίας, δὲν ἔμεινεν ἡσυχος. Μὲ μίαν μεγάλην στρατιάν ἀπὸ **327 π.Χ.** ληνας καὶ Ἀσιάτας ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Βακτριανὴν καὶ ἐκυρίευσεν ὄλας τὰς χώρας μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ. Κατόπιν διέβη τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν καὶ ἔπειτα τὸν Ὑδάσπην, ὅπου ἐπολέμησε τὸν βασιλέα τῆς μυθικῆς Ἰνδικῆς, τὸν **Πῶρον**.

Ὁ γενναῖος ἐκεῖνος βασιλεὺς εἶχε συναθροίσει ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ πολεμικοὺς ἐλέφαντας. Κατὰ τὴν μάχην ὁ Ἀλέξανδρος ἐνίκησε τὸν Πῶρον καὶ συνέλαβεν αὐτὸν αἰχμάλωτον. Ὅταν ἠρώτησεν αὐτόν, πῶς θέλει νὰ τὸν μεταχειρισθῆ· *«βασιλικῶς»* ἀπήντησεν ἐκεῖνος. Τότε ἄφησεν αὐτὸν σατράπην τῆς χώρας ὅπου ἐβασίλευεν.

Κατόπιν ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὸν στρατὸν του ἐβάδισε ἀνατολικώτερον καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ τελευταίου ποταμοῦ τῆς

Ἰνδικῆς. Τότε ἐφαντάσθη, ὅτι εὕρισκετο εἰς τὰ ἀνατολικώτερα ὄρια τοῦ κόσμου καὶ ἤθελε νὰ προχωρήσῃ ἀκόμη πρὸς τὰ ἔμπρῳς. Οἱ στρατιῶται του ὅμως, ἐπειδὴ ἐβάδιζον τόσα ἔτη καὶ διαρκῶς ἐπολέμουν, ἦσαν δὲ ἀσυνήθιστοι εἰς τὸ κλίμα τῶν χωρῶν ἐκείνων, εἶχον ἀποκάμει πλέον.

114. Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΙΑΠΛΕΕΙ ΤΟΝ ΙΝΔΟΝ ΠΟΤΑΜΟΝ.
ΤΟ ΤΑΞΙΔΙΟΝ ΤΟΥ ΝΕΑΡΧΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πείσῃ τοὺς στρατιώτας του νὰ ἐξακολουθήσουν νέαν ἐκστρατείαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Τότε διέταξε νὰ κτισθοῦν ἐκεῖ δώδεκα βωμοί, πολὺ πλατεῖς καὶ πολὺ ὑψηλοί, ὡς σημεῖον τοῦ τέλους τῆς ἐκστρατείας του πρὸς ἀνατολάς. Ἐπάνω δὲ εἰς αὐτοὺς προσέφερε θυσίας εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ὠργάνωσεν ἀγῶνας. Κατόπιν μὲ ἓν μέρος τοῦ στρατοῦ του εἰσηλθεν εἰς τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐτοιμασθῆ, καὶ ἔπλευσε πρὸς τὸ κάτω μέρος τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ. Οἱ ἄλλοι στρατιῶται ἐβάδιζον πεζῆ εἰς τὰς δύο ὄχθας τοῦ ποταμοῦ καὶ συνώδευον τὸν στόλον.

Δέκα μῆνας διήρκεσε τὸ ταξίδιον αὐτὸ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ. Εἰς τὸν δρόμον των εὗρον σοβαρὰν ἀντίστασιν ἀπὸ ἓνα πολεμικὸν λαόν, τοὺς **Μαλλοὺς**. Κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον των, ὁ Ἀλέξανδρος ἐπληγώθη θανασίμως καὶ ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθη. Τέλος ἔφθασαν εἰς τὰ **Πάταλα**, πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ. Τὸ μέρος αὐτὸ ὁ Ἀλέξανδρος ἔκαμεν ἐμπορικὸν λιμένα. Τότε εἰς τὸν μέγαν του νοῦν ἐγενήθη ἡ ἰδέα, νὰ εὕρῃ θαλάσσιον δρόμον, ὁ ὁποῖος θὰ ἦννε τὰς ἀπομεμακρυσμένας κτήσεις του εἰς τὴν Ἀνατολὴν μὲ τὸ ἄλλο τμῆμα τοῦ κράτους του πρὸς δυσμάς. Ὁ δρόμος οὗτος θὰ διηκόλυνεν ἐπίσης σπουδαίως τὴν ἐμπορικὴν συγκοινωνίαν. Τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου αὐτοῦ ἀνέθεσεν εἰς τὸν Κρήτα ναύαρχον, τὸν **Νεάρχον**.

Οὗτος μὲ ἰσχυρὸν στόλον ἔφθασε μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ. Ἀπ' ἐκεῖ κατὰ μῆκος τῆς παραλίας διὰ μέσου ἀγνώστων θαλασσῶν διέπλευσε τὴν Ἀραβικὴν θάλασσαν καὶ τὸν

Περσικόν κόλπον. Τὸ ταξίδιον τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ ναυάρχου τοῦ Ἀλεξάνδρου διήρκεσε τρεῖς μῆνας καὶ ἔχει πολὺ μεγάλην σημασίαν διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους :

Οἱ ἄνθρωποι τότε ἀπὸ τὰς περιγραφὰς τοῦ Νεάρχου ἔμαθον, ὅτι ἀπὸ τὰς Ἰνδίας μέχρι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦτο δυνατόν νὰ φθάσῃ κανεὶς ἀπὸ θαλάσσιον δρόμον. Οὗτος ἔφθανε μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ κατόπιν ἐσυνεχίζετο διὰ μέσου τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ. Ἦτο δὲ περισσότερον ἀσφαλῆς καὶ σύντομος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ ἔμποροι ἀργότερον ἠκολούθουν τὸν δρόμον αὐτὸν εὐκολώτερον, παρὰ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐγίνετο συνήθως μὲ τὰ καραβάνια μέσα ἀπὸ τὴν Ἀσίαν.

Αἱ διηγήσεις τοῦ Νεάρχου ἐπλούτησαν ἐπίσης τὰς γεωγραφικὰς γνώσεις τῶν ἀνθρώπων, διότι οὗτοι ἔμαθον τότε περὶ διαφόρων νέων χωρῶν καὶ ἄλλων λαῶν, οἱ ὁποῖοι κατόικουν εἰς αὐτάς. Ἐπίσης ἔμαθον καὶ περὶ ἀγνώστων φυτῶν, τὰ ὁποῖα ἐφύοντο ἐκεῖ.

115. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ ΤΗΣ ΓΕΔΡΩΣΙΑΣ

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἔτακτοποίησε τὰ πράγματα εἰς τὰς νέας χώρας τῆς Ἰνδικῆς, τὰς ὁποίας κατέκτησεν, ἐπο-
325 π.Χ. ρεῦθη τὴν ἔρημον τῆς **Γεδρωσίας**, τὸ σημερινὸν Βελουχιστάν. Ταύτην κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς βασιλεῖς τῆς Περσίας δὲν κατώρθωσε νὰ γνωρίσῃ.

Οἱ στρατιῶται, καθὼς βαδίζουν τὴν ἄνυδρον ἔρημον, ὑποφέρουν πολὺ ἀπὸ δίψαν. Πολλοὶ στρατιῶται δὲν ἀντέχουν καὶ πίπτουν λιπόθυμοι. Οἱ ἵππεῖς ἐπίσης εἶναι ἐπάνω εἰς τοὺς ἵππους τῶν ἡμιλιπόθυμοι. Ὁ βασιλεὺς συμπάσχει καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν στρατιωτῶν του.

Ἄλλ' αἴφνης εὐρίσκεται ὀλίγον ὕδωρ δι' αὐτὸν καὶ τὸ φέρουν διὰ νὰ πῆ. Ἐκεῖνος ὅμως λαμβάνει τὸ κράνος, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ χύνει. Ὁ μέγας βασιλεὺς δὲν θέλει νὰ σβῆσῃ τὴν δίψαν του, ἀφοῦ ὁ στρατὸς του ὑποφέρει. Οἱ στρατιῶται λαμβάνουν θάρρος ἀπὸ τὴν ἀξιοθαύμαστον αὐτὴν πρᾶξιν τοῦ βασιλέως τῶν, λησμονοῦν τὴν δίψαν τῶν καὶ βαδίζουν μὲ ἐνθουσιασμόν.

116. Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΙ ΕΙΣ ΤΑ ΣΟΥΣΑ

Ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὸν στρατὸν του, ἀφοῦ ἐπέρασε τὴν Γεδρωσίαν καὶ τὴν Καρμανίαν, ἔφθασεν εἰς τὴν Περσέπολιν. Ἀπ' ἐκεῖ δὲ ἐπορευθῆ καὶ ἔφθασε κατὰ τὸν Φεβρουάριον
324 π.Χ. εἰς τὰ Σοῦσα. Ἐκεῖ ἔκαμε τοὺς γάμους του μὲ τὴν κόρην τοῦ Δαρείου. Τοιοῦτοτρόπως διὰ τοῦ γάμου αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἐφάνη ὡς κληρονόμος τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶν Περσῶν. Συγχρόνως δὲ ἔπεισε μὲ συμβουλὰς καὶ δῶρα σπουδαίους φίλους του καὶ ἀξιωματικούς, νὰ λάβουν γυναῖκας ἐκ τῶν πρώτων περσικῶν οἰκῶν. Ἔδωσε δὲ καὶ εἰς ἄλλους, ὅσοι ἤθελον νὰ λάβουν ὡς συζύγους Περσίδας, πλούσια δῶρα. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἤθελε νὰ ἐνώσῃ διὰ συγγενείας τοὺς δύο αὐτοὺς λαοὺς.

Τότε ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ εἰς τὰς πατρίδας τῶν μερικοῦς στρατιώτας του ἐκ τῶν γεροντοτέρων. Τοῦτο ὅμως δυσηρέστησε τοὺς Μακεδόνας, οἱ ὅποιοι ἔβλεπον, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐπεριποιεῖτο τοὺς Πέρσας καὶ εἶχε καταρτίσει σῶμα στρατιωτῶν ἀπ' αὐτούς. Ἡ δυσαρέσκεια ἔφθασε μέχρις ἐπαναστάσεως. Ὁ Ἀλέξανδρος τότε ἐτιμώρησεν αὐστηρῶς μερικοὺς καὶ ἐπέπληξε πικρῶς τοὺς ἄλλους στρατιώτας. Ἡ πειθαρχία ἐπανήλθε καὶ πάλιν εἰς τὸν στρατὸν, ὁ ὅποιος μετενόησε καὶ μὲ δάκρυα ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν βασιλέα του συγγνώμην.

Τότε 10.000 Μακεδόνας, οἱ ὅποιοι δὲν ἦσαν πλέον ἱκανοὶ στρατιῶται, ἐστάλησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ πιστοῦ φίλου τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ Κρατεροῦ. Εἰς τοῦτους ὁ Ἀλέξανδρος ἔδωσε πλούσια δῶρα.

117. Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΦΘΑΝΕΙ ΕΙΣ ΤΟ ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΣΗΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΔΟΞΗΣ ΤΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου ἔφθασεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὅπου ἔκαμε μεγαλοπρεπεῖς ἀγῶνας. Εἰς ἐκείνην
324 π.Χ. ὅμως τὴν πόλιν ἐπρόκειτο ἡ καρδιά του νὰ δοκιμάσῃ τὴν μεγαλυτέραν λύπην. Ὁ φίλος του στρατηγὸς Ἡφαιστιῶν, τὸν ὅποιον πολὺ ἠγάπα, ἀπέθανεν. Ὅπως δὲ ἄλλοτε ὁ Ἀχιλλεὺς ἐθρήνησε τὸν φονευθέντα ὑπὸ τοῦ

Ἐκτορος φίλον του Πάτροκλον, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἡφαιστίωνος ὑπῆρξε διὰ τὸν Ἀλέξανδρον μεγάλη συμφορά.

Τὸν χειμῶνα ἔφυγε καταβεβλημένος ἀπὸ τὴν λύπην καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Ἐπτὰ ἔτη εἶχον παρέλθει ἀφ' ὅτου ὁ Ἀλέξανδρος διὰ πρώτην φορὰν εἶχεν ἐπισκεφθῆ αὐτήν. Τὴν πόλιν αὐτὴν ὁ Ἀλέξανδρος ἐσκέπτετο νὰ κάμη πρωτεύουσαν τοῦ τεραστίου του κράτους. Ἐκεῖ δὲ ἐσκέπτετο νὰ κάμη ἐτοιμασίας διὰ μίαν νέαν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἀραβίας.

Ἡ φήμη τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τὰ μεγάλα του κατορθώματα εἶχε φθάσει τότε εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου. Ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου εἶχον ἔλθει ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων κρατῶν, ἵνα χαιρετίσουν τὸν μέγαν βασιλέα. Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μετέβησαν πρέσβεις ἐστεφανωμένοι, οἱ ὅποιοι προσέφερον χρυσοῦς στεφάνους εἰς αὐτόν. Ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε τότε νὰ ἐπιστραφοῦν ὅλα τὰ ἀγάλματα καὶ ἀναθήματα, τὰ ὅποια εἶχε λάβει ἄλλοτε ὁ Ξέρξης ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

118. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μεγάλα σχέδια ἠτοίμαζε τώρα ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀπεράντου κράτους του. Νέας δὲ μεγάλας ἐκστρατείας ἐσκέπτετο. Ἄλλ' ἢ μοῖρα ἐφθόνησε τὴν μεγάλην του δόξαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τοὺς μεγάλους κόπους καὶ τὴν λύπην, τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη διὰ τὸν θάνατον τοῦ πιστοῦ του φίλου, ἠσθένησεν αἰφνιδίως. Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὁ μέγας βασιλεὺς ἦτο ἐξηπλωμένος ἐπάνω εἰς τὴν κλίνην ἀσθενῆς. Ὑψηλὸς πυρετὸς ἐβασάνιζεν αὐτόν.

Ἄλλ' ἂν καὶ ἦτο βαρέως ἀσθενῆς, δὲν ἔπαυε νὰ φροντίζει διὰ τὸν στρατόν του καὶ νὰ σκέπτεται διὰ τὴν νέαν ἐκστρατείαν. Τὴν μίαν φορὰν, ὀλόκληρον ἡμέραν, ἤκουε τὸν Νέαρχον νὰ διηγῆται εἰς αὐτόν διὰ τὸν μέγαν του πλοῦν καὶ τὴν μεγάλην θάλασσαν. Ἄλλοτε πάλιν ἐκάλει τοὺς διοικητὰς καὶ συνωμίλει μὲ αὐτοὺς διὰ τὰς κενὰς θέσεις τοῦ στρατεύματος καὶ παρήγγελλε νὰ τοποθετήσουν εἰς αὐτὰς ἄνδρας ἱκανοὺς.

Τὴν 24ην τοῦ μακεδονικοῦ μηνὸς Δαισίου (Ἰουνίου) ἡ κατάστασις τοῦ βασιλέως ἐχειροτέρευσεν. Εἰς τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικούς, οἱ ὅποιοι εἰσῆλθον τότε εἰς τὸ δωμάτιόν του, δὲν ὠμίλει πλέον. Ἡ αὐτὴ κατάστασις ἐξηκολούθησε καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν.

Οἱ στρατιῶται, οἱ ὅποιοι ἐπὶ ἡμέρας εἶχον νὰ ἴδουν τὸν λατρευτὸν τῶν ἀρχηγόν, εἶχον πολὺ ἀνησυχίσει. Ἐπειδὴ δὲ ἐνόμισαν ὅτι ἀπέθανε, μετέβησαν εἰς τὰς θύρας τῶν ἀνακτόρων, ὅπου ἐφώναζον καὶ ἠπειλοῦν, ἕως ὅτου ἠνοιχθησαν αἱ θύραι διὰ νὰ εἰσέλθουν. Τότε ὁ καθεὶς στρατιώτης μὲ τὴν σειράν, φορῶν μόνον τὸν χιτῶνα, ἐπέρασεν ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν κλίνην τοῦ ἐτοιμοθανάτου βασιλέως.

Ὁ Ἀλέξανδρος μὲ βλέμμα πλήρες ἀπὸ ἀγάπην, διὰ τελευταίαν φορὰν ἔβλεπε τοὺς ἀγαπημένους του συντρόφους, τοὺς ὁποίους ὠδήγησε πάντοτε εἰς τὴν δόξαν.

Μετὰ 2 ἡμέρας ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανε νεώτατος, μόλις 33 ἐτῶν, καὶ χωρὶς νὰ ἀφήσῃ διάδοχον. Αἱ τελευταῖαι του λέξεις, ὅταν τὸν ἠρώτησαν εἰς ποῖον ἀφήνει τὴν βασιλείαν, ἦσαν «τῷ κρατίσιω». Ἐξήγαγε δὲ τὸν δακτύλιόν του καὶ ἔδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν στρατηγὸν **Περδίκκαν**.

Τὸ πτώμα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκομίσθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἐτάφη μὲ βασιλικὰς τιμὰς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

ΜΕΓΑΛΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΙ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

119. Ο ΠΡΑΞΙΤΕΛΗΣ

Εἰς τοὺς χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους ἔζη ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἤκμασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα σπουδαῖοι καλλιτέχναι, οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν μεγάλας προόδους εἰς τὴν τέχνην καὶ κατεσκεύασαν ὠραῖα ἀγάλματα. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπ' αὐτοὺς ἦσαν ὁ Πραξιτέλης, ὁ Λύσιππος καὶ ὁ ζωγράφος Ἀπελλῆς.

Ὁ Πραξιτέλης ὑπῆρξε γλύπτης ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους τῆς ἀρχαιότητος. Ἦτο υἱὸς τοῦ γλύπτου Κηφισοδότου καὶ κατήγετο ἀπὸ ἓνα δῆμον τῆς Ἀττικῆς. Περὶ τοῦ πατρὸς του γνωρίζομεν, ὅτι κατεσκεύασεν ἓν ὠραῖον ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον παριστᾷ τὴν θεάν Εἰρήνην, ἣ ὁποία κρατεῖ εἰς τὸν ἀριστερόν της βραχίονα μικρὸν παιδίον, τὸν Πλούτον (βλέπε σελ. 168).

Ὁ Πραξιτέλης εἰργάσθη κυρίως εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀλλ' ὀλίγα ἔργα του ἐπωλήθησαν εἰς τὴν πόλιν αὐτήν, ἣ ὁποία ἦτο πτωχὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Τὰ καλύτερα ἔργα του ἠγοράσθησαν ἀπὸ ἄλλας πόλεις. Ὁ Πραξιτέλης μετεχειρίσθη καὶ τὸν χαλκὸν εἰς τὰ ἔργα του· ἀλλ' ὅμως ἐπροτίμα νὰ ἐργάζεται τὸ μάρμαρον. Ἐπάνω εἰς αὐτὸ ἐγνώριζε νὰ ἀποτυπῶνῃ ὅλα τὰ συναισθήματα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

Ὅπως ὁ Πολύκλειτος ἐφρόντιζε νὰ ἐπιτυγχάνῃ εἰς τὰ ἔργα του τὴν ὠραιότητα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἐνῶ ὁ Φειδίας ἐπεδίωκε τὴν ἄφθαστον τελειότητα τῶν θεῶν, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Πραξιτέλης ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὰ ἔργα του τὸν πλοῦ-

τον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Οἱ θεοὶ του ἔχουν κάτι ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην χάριν.

“Ἐν ἀπὸ τὰ ἔργα του, τὰ ὁποῖα κατεσκευάσθησαν ἀπὸ τὴν

Ἡ Εἰρήνη καὶ ὁ Πλοῦτος
τοῦ Κηφισοδότου.

(Μαομίαιον ἀντίγραφον).

Τὸ ὠραῖον πρόσωπον τῆς θεᾶς ἐκφράζει τὴν βαθεῖαν καὶ ἐντελῶς ἀνθρωπίνην μητρικὴν στοργήν, ἐνῶ ὁ Πλοῦτος, μικρὸν παιδίον, εἰς μὲν τὴν ἀριστεράν χειρα κρατεῖ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας, τὸ γεμάτον ἀπὸ καρπύς, τὴν δὲ δεξιάν ἐκτείνει μὲ παιδικὴν ἀφέλειαν καὶ χάριν πρὸς τὸ πρόσωπον τῆς θεᾶς, ὡσάν νὰ θέλῃ νὰ θωπεύσῃ αὐτήν.

ἰδίαν χεῖρα τοῦ καλλιτέχνου, εἶναι ὁ Ἑρμῆς, ὁ ὁποῖος εὐρέθη εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Τὸ ἄγαλμα ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο ἐκεῖ.

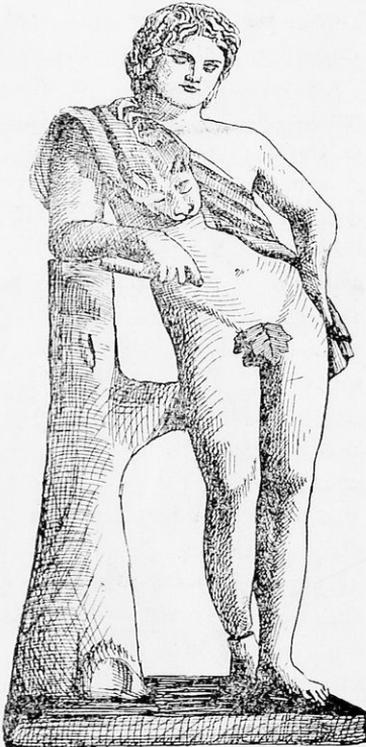
Ὁ Ἑρμῆς, ὁ ἄγγελος τῶν θεῶν, φέρει τὸν νεογέννητον θεὸν τῆς σταφυλῆς, τὸν Διόνυσον, εἰς τὰς Νύμφας, αἱ ὁποῖαι ἐπρόκειτο νὰ ἀναθρέψουν αὐτόν. Εἰς τὸν δρόμον ὁ θεὸς ἐσταμάτησε, διὰ νὰ ἀναπαυθῆ καὶ ἀκούμβησε τὴν ἀριστεράν χεῖρα εἰς κορμὸν δένδρου, ὅπου εἶναι τοποθετημένον, μὲ πολὺ φυσικὸν τρόπον, ἔνδυμα εἰς θαυμασίας πτυχάς. Παίζει δὲ μὲ τὸν μικρὸν θεόν. Μὲ τὴν δεξιάν χεῖρα, ἡ ὁποῖα εἶναι ὑψωμένη, δεικνύει εἰς αὐτὸν κάτι, ἴσως σταφυλήν. Τὸ βλέμμα τοῦ Ἑρμοῦ εἶναι ἡρεμὸν καὶ πλαναῖται μακράν. Ὁ μικρὸς θεὸς μὲ μίαν χαριτωμένην κίνησιν τῆς ἀριστερᾶς του χειρὸς προσπαθεῖ νὰ λάβῃ τὴν σταφυλήν, ἐνῶ μὲ τὴν ἄλλην κρατεῖ καλὰ τὸν ὤμον τοῦ Ἑρμοῦ.

Τὸ σῶμα τοῦ Ἑρμοῦ εἶναι εὐρωστον καὶ ἀνθηρόν. Τοῦτο

δὲ χρεωστεῖ ὄχι εἰς ἐπιπόνους ἀσκήσεις, ἀλλ' εἰς τὴν θεῖαν τοῦ φύσιν. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τοὺς ὠραίους χρωματισμούς, τοὺς ὁποίους εἶχε τὸ ἄγαλμα, τότε ἠμποροῦμεν νὰ φαντασθῶμεν τί ἀριστούργημα τέχνης ἦτο τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ἔργον. Ὁ Πραξιτέλης ἔδιδε μεγάλην ση-

Κεφαλή Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους (εἰς τὴν Ὀλυμπίαν).

Σάτυρος ἀναπαυόμενος.

μασίαν εἰς τοὺς χρωματισμούς. Λέγουν μάλιστα ὅτι εἶχε συνεργάτην ἓνα περίφημον ζωγράφον, τὸν **Νικίαν**.

Ὁ Πραξιτέλης ἔπλασε καὶ ἀγάλματα Σατύρων. Ἐν ἀπὸ αὐτὰ ἐστόλιζε χορηγικὸν μνημεῖον, τὸ ὁποῖον εὕρισκετο εἰς τὴν ἰδίαν ὁδόν, ὅπου καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους.

Ἄλλος σάτυρος, ὁ ὁποῖος κατεσκευάσθη εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Πραξιτέλους, εἶναι αὐτός, τὸν ὁποῖον παρουσιάζει ἐδῶ ἢ εἰκῶν. Ὀνομάζεται δὲ Σάτυρος ἀναπαυόμενος. Οὗτος μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἔχει ἀκουμβῆσαι εἰς κορμὸν δένδρου. Μὲ τὴν ἰδίαν δὲ χεῖρα κρατεῖ τὸν αὐλόν, τὸν ὁποῖον ἔπαιζε

πρὸ ὀλίγου. Ἡ ἡρεμὴ μορφή του καὶ ἡ ἀναπαυτικὴ στάσις τοῦ σώματός του, φανερώνουν πόσον μακαρῖα εἶναι ἡ ἀμέριμνη ζωὴ του. Τὸ ἄγαλμα αὐτὸ εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀντίγραφα, τὰ ὁποῖα κατεσκευάσθησαν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Πραξιτέλους.

Κεφαλὴ
Κνιδίας Ἀφροδίτης.

αὐτὸ εὐρίσκεται εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ.

120. Ο ΣΚΟΠΑΣ

Ὁ καλλιτέχνης Σκόπας κατήγετο ἀπὸ τὴν Πάρον καὶ ἔζησε περίπου εἰς τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἔζησε καὶ ὁ Πραξιτέλης. Ὁ πατὴρ του Ἀρίστανδρος ἦτο καὶ αὐτὸς πλάστης. Διὰ τὸν Σκόπαν μανθάνομεν, ὅτι ἦτο καὶ σπουδαῖος ἀρχιτέκτων· κατεσκεύασε δὲ τὸν ναὸν τῆς Ἀλέας Ἀθηναῖς εἰς τὴν Τεγέαν. Οὗτος ἦτο εἰς ἀπὸ τοὺς λαμπροτέρους ναοὺς τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ Σκόπας ἐπρότιμα νὰ κάμνη μάρμαρινα ἀγάλματα, ὅπως καὶ ὁ Πραξιτέλης. Εἰς αὐτὰ, ὅπως μᾶς λέγουν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἐγνώριζεν οὗτος νὰ διδῆ πάθος καὶ συγκίνησιν.

Κεφαλὴ Μελεάγρου.

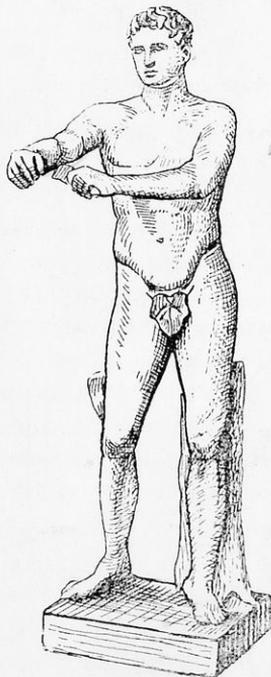
Ἐν ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἔργα τοῦ Σκόπα, τὰ ὁποῖα ἐσώθησαν,

είναι και τὸ ἄγαλμα τοῦ περιφήμου ἥρωος τῆς μυθολογίας, τοῦ **Μελεάγρου**, ὁ ὁποῖος ἐφόνευσε τὸν φοβερὸν Καλυδώνιον κάπρον.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω εἰκόνα ἔχομεν μόνον τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀγάλματος. Μεγάλην ἐντύπωσιν μᾶς κάμνει ἡ ὠραία κόμη τοῦ σφριγηλοῦ αὐτοῦ νέου καὶ ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου του. Τὰ βλέφαρα τῶν ὀφθαλμῶν του εἶναι ὀλίγον ἐξωγκωμένα καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του διὰ τοῦτο δεικνύουν περισσότερον ψυχικὸν πάθος. Τὸ ἡμιάνοικτον στόμα του ἀκόμη περισσότερον ζωηρεύει τὴν ἔκφρασιν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἥρωος.

121. Ο ΛΥΣΙΠΠΟΣ

Ἄλλος σπουδαῖος γλύπτης τῶν χρόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, νεώτερος ἀπὸ τὸν Πραξιτέλην, εἶναι ὁ **Λύσιππος**. Υἱὸς ἐνὸς ἀπλοῦ σιδηρουργοῦ, κατώρθωσε μὲ τὴν ἰδίαν του δύναμιν νὰ γίνῃ περίφημος γλύπτης τῆς ἐποχῆς του. Κατήγετο δὲ ἀπὸ τὴν Σικυῶνα, ὅπου εἰργάσθησαν οἱ γλύπται Πολύκλειτος καὶ Σκόπας. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος μόνον εἰς τὸν γλύπτην αὐτὸν ἀνέθετε νὰ πλάττῃ τὰς εἰκόνας του. Ὁ Λύσιππος ἐμελέτησε πολὺ τὴν φύσιν καὶ ἔλεγεν, ὅτι κανένα ἄλλον διδάσκαλον δὲν εἶχε, παρὰ μόνον τὴν φύσιν. Λέγουν, ὅτι ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Λυσίππου φθάνουν τὰ 1500. Ἦσαν δὲ ἀγάλματα χάλκινα θεῶν καὶ ἀθλητῶν. Τὸ τελειότερον ἔργον αὐτοῦ ὑπῆρξε χαλκοῦς ἀνδριάς, ὁ ὁποῖος παριστάνει ἀθλητὴν. Οὗτος μετὰ τὴν νίκην ἀποξέει μὲ τὴν ξύστραν (σ τ λ ε γ ἰ δ α) τὸ ἔλαιον καὶ τὴν σκόνην ἀπὸ τὸ σῶμα του. Ὁ ἀνδριάς οὗτος ἦτο περίφημος εἰς τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἔφερε τὸ ὄνομα Ἀποξυόμενος. Τού-

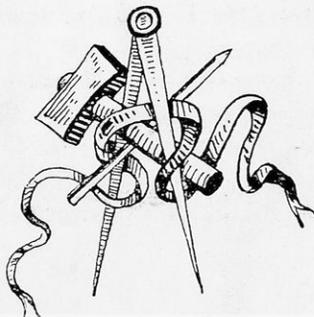
Ὁ Ἀποξυόμενος
τοῦ Λυσίππου.

του ἔχομεν σήμερον μαρμάρινον ἀντίγραφον. Ἡ στάσις τοῦ νέου μᾶς κάμνει μεγάλην ἐντύπωσιν. Οἱ δύο πόδες εἶναι ἀνοικτοὶ καὶ ἀβίαστοι. Ἡ κεφαλὴ εἶναι μικρὰ καὶ παρουσιάζει κάποιαν κίνησιν, ἐνῶ οἱ βόστρυχοι τῆς κόμης εἶναι ἄτακτοι. Οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὸ στόμα εἶναι κάπως νευρικά. Ἐν γένει εἰς τὸ ἄγαλμα παρατηρεῖται κίνησις καὶ ἐλευθερία. Βλέπομεν λοιπόν, ὅτι ὁ Λύσιππος ἔδωσε μεγαλυτέραν πρόοδον εἰς τὴν γλυπτικὴν τέχνην, κατεσκεύασε δὲ πολλὰς εἰκόνας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Πλούταρχος μᾶς λέγει, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐπρωτίμα τὸν Λύσιππον, διότι οὗτος διετήρει εἰς τὰς εἰκόνας «τὸ ἀρρηνωπὸν καὶ τὸ λεοντιῶδες». Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπίσης συνήθιζε νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ ἄνω. Τοιοῦτοτρόπως παρέστησεν αὐτὸν ὁ Λύσιππος εἰς τὸν περιφημότερον ἀπὸ τοὺς ἀνδριάντας του.

122. Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΑΠΕΛΛΗΣ

Κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀρχαίων ὁ μεγαλύτερος Ἑλλην ζωγράφος ὑπῆρξεν ὁ Ἀπελλῆς ἀπὸ τὸν Κολοφῶνα, υἱὸς ἐπίσης τεχνίτου, τοῦ Πυθέα. Τὴν ζωγραφικὴν ἐδιδάχθη ὁ Ἀπελλῆς εἰς τὴν Ἔφεσον. Κατόπιν μετέβη εἰς τὴν Σικυῶνα καὶ ἔγινε μαθητὴς τοῦ σπουδαίου ζωγράφου Παμφίλου, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἀμφίπολιν.

Ἡ ἀκμὴ του συμπίπτει μὲ τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος ἐπρωτίμα ἐπίσης, ὅπως ὁ ζωγράφος αὐτὸς κατασκεύαζεν τὰς εἰκόνας του. Ὁ Ἀπελλῆς εἶχε κατασκευάσει καὶ εἰκόνα τοῦ Φιλίππου. Ἀπὸ τὰ ἔργα του περίφημοι ὑπῆρξαν αἱ εἰκόνας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Πρὸ παντὸς ἐθαυμάζετο ἐκεῖνη, εἰς τὴν ὁποίαν εἰκονίζεται ὁ βασιλεὺς μὲ τὸν κεραυνὸν τοῦ Διὸς εἰς τὴν χεῖρα.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΩΝ
ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Σ' ΑΙΩΝ

- 560 π. Χ. Ὁ Κροῖσος ὑποτάσσει τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
- 550 π. Χ. Ὁ Κῦρος γίνεται βασιλεὺς τῶν Περσῶν.
- 545 π. Χ. Τὸ κράτος τῶν Λυδῶν γίνεται τμῆμα τοῦ περσικοῦ κράτους.
- 539 π. Χ. Ὁ Κῦρος καταλαμβάνει τὴν Βαβυλώνα.

Ε' ΑΙΩΝ

- 498 π. Χ. Καταστροφή τῶν Σάρδεων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.
- 494 π. Χ. Καταστροφή τῆς Μιλήτου.
- 492 π. Χ. Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου εἰς τὴν Ἑλλάδα.
- 490 π. Χ. Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Μαραθῶνα.
- 485 π. Χ. Ὁ Ξέρξης γίνεται βασιλεὺς τῶν Περσῶν.
- 480 π. Χ. Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία.
- 479 π. Χ. Ἡ ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἡ ἐν Μυκάλη μάχη.
- 478 π. Χ. Ἰδρυσις τῆς πρώτης ἀθηναϊκῆς συμμαχίας.
- 467 π. Χ. Νίκη τοῦ Κίμωνος παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα.
- 461-429 π. Χ. Περικλῆς.
- 449 π. Χ. Κιμώνειος εἰρήνη.
- 446 π. Χ. Ἀνοικοδόμησις τοῦ Παρθενῶνος.
- 437-432 π. Χ. Οἰκοδόμησις τῶν Προπυλαίων τῆς Ἀκροπόλεως.
- 431-421 π. Χ. Α' περίοδος Πελοποννησιακοῦ πολέμου.
- 429 π. Χ. Θάνατος τοῦ Περικλέους.
- 425 π. Χ. Κατάληψις τῆς Πύλου ἀπὸ τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον.
- 421 π. Χ. Νικίειος εἰρήνη.
- 415-413 π. Χ. Ἡ εἰς Σικελίαν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων.
- 413 π. Χ. Ἡ ἐν Σικελίᾳ καταστροφή. Τείχισις τῆς Δεκελείας ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν.
- 410 π. Χ. Ἦττα τῶν Σπαρτιατῶν παρὰ τὴν Κύζικον.
- 408 π. Χ. Ὁ Κῦρος διορίζεται σατράπης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

- 406 π.Χ. Ἡ ἐν Ἀργινοῦσαις ναυμαχία.
 405 π.Χ. Ἡ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταστροφή τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου.
 404 π.Χ. Οἱ τριάκοντα τύραννοι ἐν Ἀθήναις.
 403 π.Χ. Ὁ Θρασύβουλος ἐλευθερώνει τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν τριάκοντα.
 401 π.Χ. Ἀνάβασις Κύρου. Μάχη παρὰ τὰ Κούναξα.
 Δ' ΑΙΩΝ
 396 π.Χ. Ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἀγησιλάου εἰς Μικρὰν Ἀσίαν.
 393 π.Χ. Ὁ Κόνων ἀνιδρύει τὰ Μακρὰ τεῖχη.
 386 π.Χ. Ἡ βασιλέως εἰρήνη.
 382 π.Χ. Κατάληψις Καδμείας ὑπὸ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ.
 378-377 π.Χ. Ἰδρυσις τῆς δευτέρας ἀθηναϊκῆς συμμαχίας.
 371 π.Χ. Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη.
 369 π.Χ. Ἰδρυσις τῆς Μεσσηνίας.
 362 π.Χ. Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη.
 360 π.Χ. Ὁ Φίλιππος γίνεται βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.
 357 π.Χ. Συμμαχικός πόλεμος.
 356 π.Χ. Ἰερὸς πόλεμος.
 352 π.Χ. Ὁ Φίλιππος κύριος Θεσσαλίας καὶ Θράκης.
 348 π.Χ. Ὁ Φίλιππος καταστρέφει τὴν Ὀλυνθον.
 338 π.Χ. Ἡ ἐν Χαίρωνείᾳ μάχη.
 336 π.Χ. Θάνατος τοῦ Φιλίππου.
 335 π.Χ. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος καταστρέφει τὰς Θήβας.
 334 π.Χ. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐκστρατεύει εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἡ μάχη εἰς τὸν Γρανικὸν ποταμόν.
 333 π.Χ. Ἡ μάχη τῆς Ἴσσοῦ.
 331 π.Χ. Ἰδρυσις τῆς Ἀλεξανδρείας.
 331 π.Χ. Ἡ μάχη παρὰ τὰ Γαυγάμηλα.
 330 π.Χ. Θάνατος τοῦ Δαρείου.
 330-328 π.Χ. Ἐκστρατεία εἰς Βακτριανὴν καὶ Σογδιανὴν.
 327 π.Χ. Ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἰνδικῆς.
 325 π.Χ. Ἡ πορεία διὰ τῆς Γεδρωσίας.
 324 π.Χ. Ἐπιστροφή εἰς Σοῦσα καὶ εἰς Βαβυλῶνα.
 323 π.Χ. Θάνατος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

1. Ὁ Δαρείος	Σελ.	8
2. Γωνία τοῦ ἀνακτόρου τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν. »		9
3. Χάρτης τοῦ περσικοῦ κράτους ἐπὶ Δαρείου καὶ Ξέρξου	»	10
4. Πέρσαι στρατιῶται	»	11
5. Ὁ Μιλτιάδης	»	16
6. Ὀπλίτης Δωριεὺς	»	17
7. Ἑλληνες ὀπλίται ἐν πορείᾳ	»	18
8. Ἑλλην ὀπλίτης καταβάλλων Πέρσην.	»	20
9. Ὁ Θεμιστοκλῆς	»	25
10. Ἀρχαῖον ἀγγεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ οὗ ὁ τεχνίτης ἔχει ζωγραφῆσει τριήρη	»	26
11. Μέρος ἀθηναϊκῆς τριήρους	»	27
12. Ἀθηναϊκὴ τριήρης (ἀναπαράστασις).	»	27
13. Ὁ Ἡρόδοτος	»	31
14. Χάρτης τοῦ στενοῦ τῆς Σαλαμίνας	»	40
15. Νίκη Παιωνίου	»	47
16. Μακρὰ τεῖχη ἀπ' Ἀθηνῶν μέχρι Πειραιῶς	»	50
17. Ὁ Κίμων	»	51
18. Ὁ Περικλῆς	»	54
19. Ὁ Παρθενῶν (ἀναπαράστασις)	»	56
20. Ὁ Παρθενῶν	»	57
21. Ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν	»	58
22. Πῶς ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν	»	59
23. Κόρη ἀπὸ τὴν Ν. πρόστασιν τοῦ Ἐρεχθεῖου	»	60
24. Ἐρέχθειον ἢ Στοὰ τῶν Κορῶν	»	61
25. Ἐσωτερικὸν τοῦ Παρθενῶνος μετὰ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς (ἀναπαράστασις).	»	62
26. Τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου.	»	63
27. Θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου	»	64
28. Κεφαλὴ τοῦ ἀγάλματος τῆς Λημνίας Ἀθηνᾶς.	»	65
29. Ἴππεῖς ἀπὸ τὴν Ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος.	»	66

30. Ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀντίγραφα τοῦ Δισκοβόλου	Σελ.	67
31. Ὁ Δορυφόρος τοῦ Πολυκλείτου	»	68
32. Τὸ Θησεῖον	»	69
33. Δωρικὸς καὶ Ἴωνικὸς ρυθμὸς	»	70
34. Κορινθιακὸς ρυθμὸς	»	71
35. Ἐσωτερικὸν ἀρχαίου σχολείου	»	74
36. Ἀρχαῖον ἄγαλμα παριστάνον παγκρατιαστὰς	»	77
37. Ἑλλην πελταστῆς	»	78
38. Παναθηναϊκὸν ἀγγεῖον	»	79
39. Παναθηναϊκὸν ἀγγεῖον	»	80
40. Ὁ Σοφοκλῆς	»	81
41. Ὁ Εὐριπίδης	»	81
42. Ἀρχαῖος ὑποκριτῆς	»	82
43. Τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους	»	83
44. Ὁ Περικλῆς ἀγορεύει εἰς τὴν Πνύκα	»	85
45. Δημοσία ψῆφος	»	86
46. Σχέδιον ἀρχαίας οἰκίας	»	88
47. Ἀναπαράστασις ἀρχαίας οἰκίας	»	89
48. Σκηνὴ ἀπὸ τὴν οἰκίαν νύμφης	»	90
49. Χιτῶν ἀπλοῦς, χιτῶν μὲ διπλοῖδιον, ἱμάτιον	»	91
50. Νόμισμα Ἀθηνῶν	»	92
51. Ὁ Ἀλκιβιάδης	»	99
52. Στήλη Ἑρμοῦ	»	100
53. Νόμισμα Συρακουσίων	»	101
54. Ἡ Ἔρις (ἐξ ἀρχαίου ἀγγείου)	»	105
55. Ὁ Σωκράτης	»	109
56. Χ ἄ ρ τ η ς τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Κύρου	»	112
57. « Θάλαττα ! θάλαττα ! »	»	113
58. Ἐπιτύμβιον μνημεῖον τοῦ πεσόντος κατὰ τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον Δεξιλεω	»	117
59. Δαρεικὸς (περσικὸν νόμισμα)	»	119
60. Ὅπλιται Βοιωτοὶ	»	124
61. Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδου	»	126
62. Ὁ Ἴσοκράτης	»	128
63. Νόμισμα Βοιωτῶν	»	128